This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

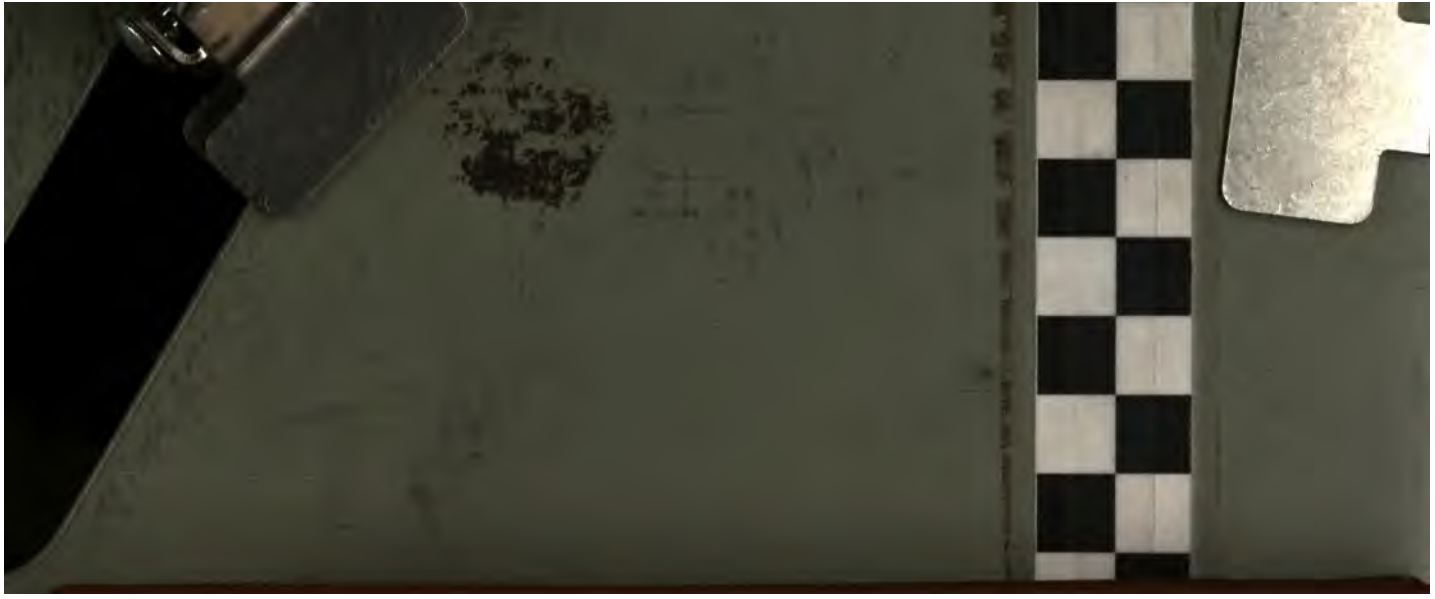

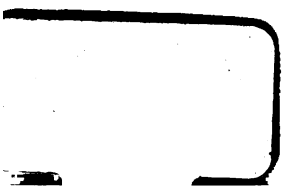

KAM

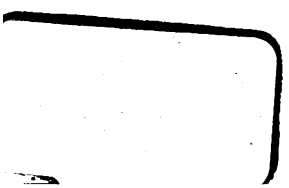

KAM
Djuri

Utförlig GEOGRAFIE,

Författad

af

DANIEL DJURBERG,

Rector Scholæ,

Ledamot af Cosmogr. Sällskapet i Upsala.

FJÄRDE DELEN

innefattande

Beskrifning om Svearike.

STOCKHOLM,

Tryckt hos A. J. NORDSTRÖM, 1806.

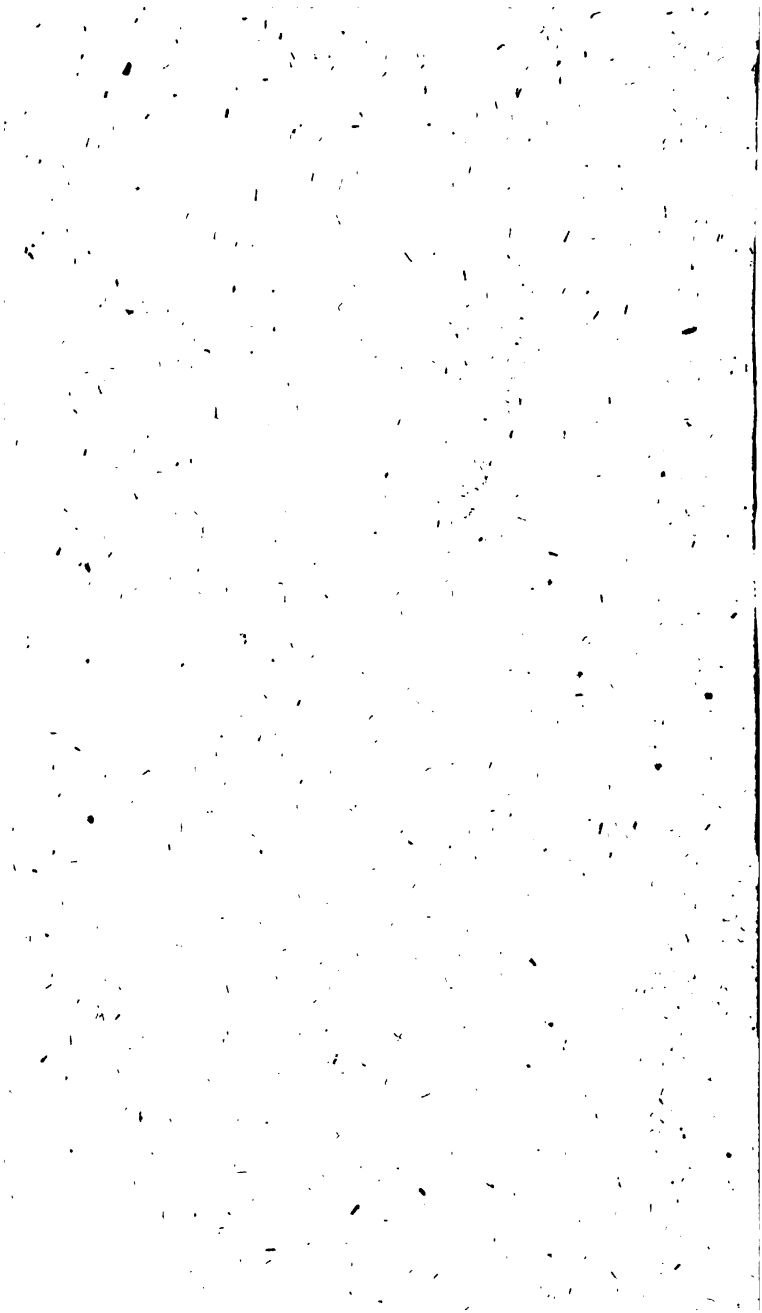

Beskrifning
om
SVEARIKE,

Författad
af
DANIEL DJURBERG,
Rector Scholæ,
Ledamot af Cosmogr. Sällskapet i Upsala.

Förra Bandet,
innefattande
Svearike i allmänhet samt
Svealand.

STOCKHOLM,
Tryckt hos A. J. NORDSTRÖM, 1806.

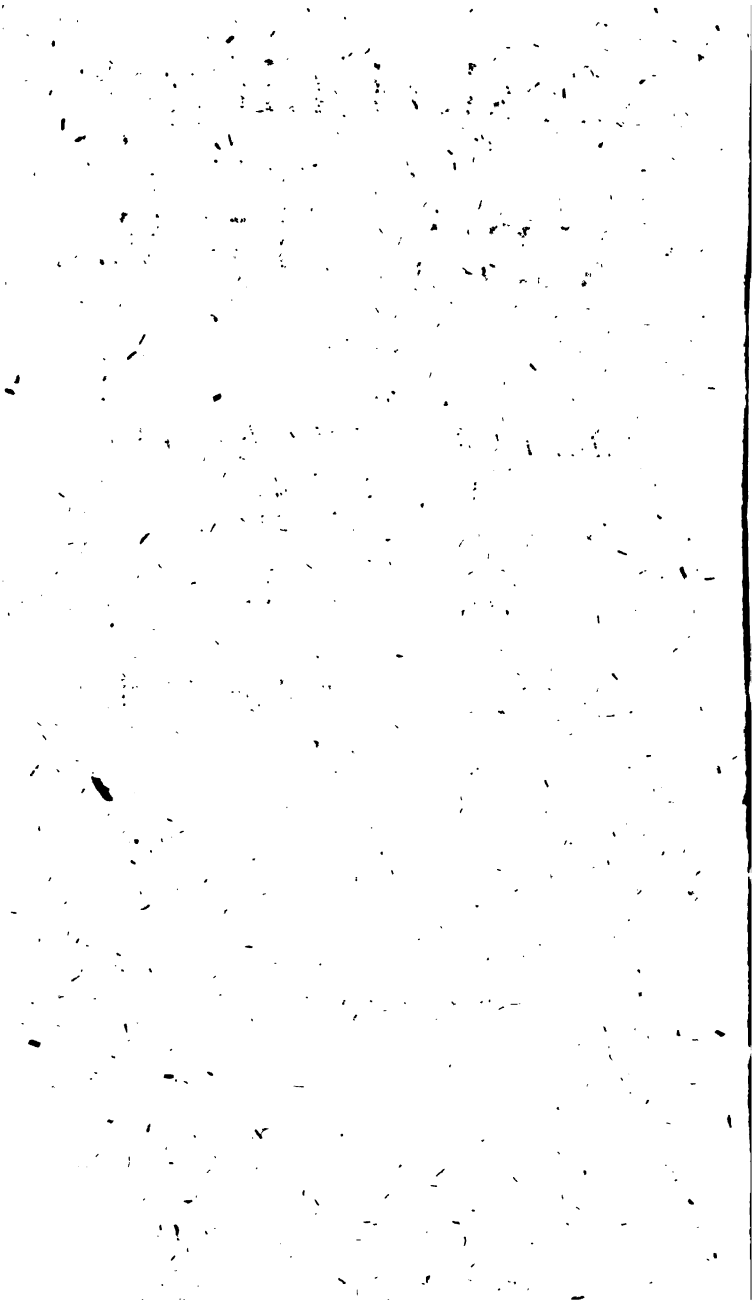

Tal til Läſaren.

Här lämnas nu til Allmänhetens Tjänſt och Nytta Förra Bandet utaf Fjärde Delen af mit ſtörſta Geografiſka Värk, kalladt *Utförlig Geografie*, innefattande Beſkrifning om *Sverge* i allmänhet, ſamt deſs Förſta Huvuddel *Svealand*. Beſkrifningen om de 3 öfrige Huvuddelarne följer i ſedrare Bandet.

Åtſkilliga Fel och Miſstag hava i detta Värk influtit, hvilka jag anhåller at Läſaren täcktes benägnet urſäkta. De ſom jag blivit eller blir värſe ſkola vid ſlutet af ſednare Bandet rättas.

Då de Arken trycktes ſom handla om Stockholms Län var hvarken Herr Radloffs Beſkrifning om Norra Delen af Stockholms Län fullkomligt färdig, icke heller var Herr Baron Hermelins Karta öfver Stockholms Län ännu utgiven; hvarför ock jag endaſt vid Förbättringarne kunnat nyttja deſſe bägge Värken.

All Slags Mått, Vigt och Mynt är efter Svenſk Beräkning och förſtås ingenſtädes annorlunda.

För dem ſom ej känna Decimal-Räkningen länder til Underrättelſe: at den Siffran ſom ſtår framför en Punkt (.) är helt Tal, den näſtföljande Tiondedelen af Helt, och den därefterföljande Hundradedelen af Helt. Til Exempel: Pag 291 anföres Bäling 1.2 Qvadr. Mil, betyder En och Tvåtiondedels Qvadr. Mil. Danmark 0.5 betyder ingen Hel och Fem Tiondedelar af En Qvadr. Mil. Gamla Upſala 0.32 betyder ingen Hel, och Tre Tiondedelar ſamt Två Ethundradedelar af en Qvadr. Mil.

Här

Här vil jag och lämna Underrättelſe om de Geografiſke Värken jag utgivit. Utaf det ſtörſta Värket kalladt *Utförlig Geografie* hava 5 Tomer i 8 Band, Bihangen inberäknade, utkommit. Den Förſta Tomen i et Band utgafs år 1785 på 37 Ark ſamt innefattar Beſkrifning om Världsbyggnaden, Jorden i allmännhet, Europa i allmänhet, Portugal, Spanien, Frankrike och Italien. Såſom Bihang til denna Tom utkom år 1796 Beſkrifning om Frankrike, enligt nuvarande Politiſka Indelning, ſamt deſs Beſittningar utom Europa uti de öfrige Wärldsdelarne på 33 Ark. År 1805 omtrycktes af denna Bok alt hvad ſom följer efter pag. 400. Denna Tilläggning utgör 19 Ark, ſåledes hela Boken 44 Ark. De ſom ſåledes äro Ägare til den gamla Uplagan göra väl om de borttaga alla de Ark, ſom befinnas efter pag. 400, och i deſs Ställe förſkaffa ſig förenämde Tilläggning, ſamt foga den til de föregående 25 Arken. Den andra Tomen på 54 Ark, uti 2 Band, utkom 1788, ſamt innehåller Beſkrifning om Helvetien, Batavien, Tyſkland och Preuſſiſka Väldet. Den Tredje Tomen beſtår ock af 2 Band, hvaraf det förra ſom utkom år 1793 på 40 Ark innefattar Beſkrifningen öfver Storbritannien, och det ſednare Bandet ſom utkom 1795 på 26 Ark innehåller Danſka Riket. Tvänne Bihang til Utförliga Geografien äro utkomne. Det förra kalladt Beſkrifning om Ön Ceylon i Aſien, Landſkapen Weſtindien och Guiana i America, ſamt Franſka Öarne uti Indiſka Haret utkom år 1803 på 25 Ark; däruti befinnes Franſka Beſittningarne utom Europa utförligare och bättre beſkrifne än uti Beſkrifningen om Frankrike, ſom utgafs år 1796. Det ſednare Bihanget har Titel af Tyſka Rikets Utſeende år 1804; tryckt ſamma År; det utgör 6 Ark. Den Fjärde Tomen innefattar Sverge, hvaraf Förra Bandet nu lämnas. Den Sjunde Tomen, ſom innehåller Beſkrifning om Aſien

För-

Förra Delen, nämligen Asien i allmänhet, Turkiet, Arabien, Persien och Indien utgafs år 1802 på 36 Ark. Utaf detta Värk är första Tomen utsåld, och en ny Uplaga däraf, under Namn af *Cosmografie samt Beskrifning om Jorden i allmänhet*, är på 44 Ark utgiven år 1803.

Det andra Värket kallas *Sammandragen Geografie*. Denna är Utdrag af det största Värket, samt innefattar, utom inledningen, hela Europa uti 3 Tomer, hvaraf den första utkom år 1776, den andra 1778, och den tredje 1780. Den Fjärde Tomen innehåller Beskrifningen om de öfrige Wärldsdelarne på 40 Ark. De Tre förre Tomerne af detta Värk äro utsålde.

Det Tredje Wärket har Namn af *Geografie för Ungdom*. Det innefattar uti kortare Utdrag, Beskrifning över hela Jordklotet; däraf utkom Första Uplagan år 1781, den Andra 1793, och den Tredje 1800. Det Fjärde Värket kallas *Geografie för Begynnare*, uti Duodes Format; däraf utkom Första Uplagan år 1783, den Andra 1790, den Tredje 1798, den Fjärde 1801, och den Femte 1805. Det Femte Värket, som kallas Geografisk Handbok, innehåller 2½ Ark uti ganska litet Format; af detta utgafs Första Uplagan, år 1784, den Andra 1797, och Tredje 1805.

Vidare har jag utgivit 6 Geografiska Kartor: 1 över *Polynesien* uti stort Imperial-Format samt 5 smärre, nämligen över *Jordklotet*, *Frankrike*, *Asiatiska Turkiet*, *Westindien* och *Polynesien*, hvardera på halft Median Ark. Dessa 5 Kartor utgöra början til en Skole-Atlas för den studerande Ungdomen i Riket, hvilken Atlas jag ärnar efterhand substituera i Stället för Åkermans Atlas, hvilken genom Tidens Ändringar börjat bliva mindre brukbar. Utaf Fran-

ska

ſka Kartan äro 3 Uplagor; den förſta utkom år 1795; den andra med 13 tilfogade Belgiſka och Rhenſka Departementer ſamt Savoyen och Nizza utgafs år 1800; den tredje, med tilfatte 6 Piemontiſka Departementer ſamt Ligurien och Parma, blef färdig år 1805. Denna ſidſta Uplaga bör således anſkaffas af dem ſom äro Ägare til Beſkrifningen om Frankrike.

Stockholm d. 1 Februarii 1806.

Ut-

Utförlig Geografie.

FJÄRDE DELEN.

SVEARIKE.

§. 1. Namnet.

Detta Land kallas af Inbyggarne i allmänt Tal *Sverge*, hvilket är et sammandrag utaf Namnet *Sverige*, som Danſkarne giva detta Rike. Af Tyſkarne kallas det *Schweden*, af Engelsmännerne *Sweden*, af Franſoſerne *la Suede* och på Latin heter det *Svecia*. Utaf våra Förfäder kallades det *Svithiod*, *Gauthiod* och *Mannahem*, och hos de fordna Romerſka Scribenterne var det bekant under namn af *Scanzia* och *Balthia*. Med namnet *Scandinavia* beteknades hela den Halfön, ſom inneſlutes af Öſterſjön, Nordſjön, Norra Oceanen och Vita Havet.

§. 2. Cartor.

Sedan i de äldſte tiderne åtſkillige Utländningar, dels genom Berättelſer och dels genom vågade Ritningar eller Cartor, på et origtigt ſätt beſkrivit de Nordiſke Riken, utgaf förſt Erke-Biſkopen *Olaus Magnus* år 1539 en Carta under namn af *Regnorum Aquilonarium Deſcriptio*, ſamt fogade den til ſin Hiſtoria Septentrionalis; hon finnes även intagen i Joh. Magni Svenſka Hiſtoria. Men denna Carta, ehuru vida bättre än de föregående, är likväl ſå ofullkomlig, at utom andra fel Upſala lägges inemot under den Polhöjden ſom Torneå innehaver; Föga bättre är den Carta ſom finnes i *Munſteri Cosmographia* af år 1544. Näſtan lika ofullkomlige äro 3 andre Cartor, ſom ſamma Tidevarf blivit författade, däraf den förſta är utgiven 1567 af *T. H. W*; den andra befinnes uti *Ortelii Theſaurus Geographicus*, utkommen år 1567, och den tredje är ritad af *Aarellus*, ſamt graverad af *Hondius* i Amſterdam 1613. Denna ſiſta Carta är, i anſeende til Upſala Polhöjd och Öſterſjöns Läge i Öſter och Väſter, bättre än de föregående.

Förenämde Cartor höra til förſta Tidevarvet af Svenſka Carte-väſendet. Numera börjar en lyckligare Period. Sedan åtſkilliga

skilliga Mätningar blivit i Riket anstälde, författade *Bureus* en Carta öfver Sverge med näfgränsande Länder, hvilken på 6 Regal ark, graverad af Trautman i Stockholm, utgafs år 1626. Denna Carta, hvilken var lika begärlig för Utlänningen som kärkommen i Sverge, blef kort därefter ej allenaft i lika ftorlek efterftucken i Amfterdam, förft af *Pifcator*, famt federmera af *Bleau* och *Mortier*, utan ock i mindre Format utgiven af de fläfta Utländfka Geografer. Sedermera ritade Bureus åtfkilliga Svenfka Special-Cartor, hvilka inlämnades til Riks-Archivum, därefter de förvarades, til defs *W.* och *J. Bleau* i Amfterdam erhållit Regeringens tillftånd at få copiera och införa dem uti deras ftora Atlas, hvarutaf förfta Uplagan fom utkom 1660, innehåller 4 af Burei Cartor; men den fednare af år 1662 innefattar 9 ftycken af defs Cartor, nämligen General-Cartan öfver *Sverge*, *Svealand*, *Upland*, *Götaland*, *Norrland*, *Lappland*, *Finland*, *Ingermanland* och *Lifland*. Deffe Cartor blevo federmera efterftuckne af andra Kopparftickare. Detta tillftånd varade til år 1695, då Gr: *Dahlberg*, efter erhållne Copier af de uti Landtmäteri Contoret befintliga Provincie Cartor lät rita en Carta, under Titel af *Typus Antiqui et Novi Orbis Arctoi*, hvilken bifogades

til hans Svecia Antiqva et hodierna, samt i anseende til förenämde Hjelpredor, vida öfverträffar, hvad tilförene utkommit. Här fattades likväl mycket innan Svenska Cartan kunde anses för någorlunda fullkomlig, hvarför ock man med mycken drift lät anställa Mätningar uti alla Landskap i Riket, för at kunna få någon förbättrad Carta. Detta hade ock den värkan, at General-Directören vid Landtmäteriet *B. Gripenhielm* kunde utaf de inkomne Mätningar sammandraga Cartor öfver nästan alla Rikets Provincer; af hvilka Cartor han sedermera utarbetade en General-Carta öfver Sverge, som blef färdig 1688, men af Regeringen nekades at genom gravering bliva allmänt kunnig gjord. Emedlertid fortfor man med Mätningar och Cartors förbättrande, utan at något feck göras allmänt. Ändteligen lagade Franska Geografen *Delisle* at han utur Landtmäterie-Contoret hemligen bekom Baron Gripenhielms Ritningar, hvarpå han år 1705 utgaf en ny Carta öfver de Nordiske Riken på 2 Regal ark. Denna Carta öfverträffade vida de förre i anseende til likheten med Landet, Läne-skilnadernas rigtighet, Strömars rättade lopp, samt mycken tilökning af märkbara Orter. Den blef sedan år 1708 utgiven i samma storlek af *Schenk* i Amsterdam, hvarefter hon i mindre

i mindre Format, copierades af andra Geografer; däribland *Homann* var en. Så långt räcker Svenska Geografiens andra Tidevarf.

Omsider inſåg man orimligheten af at förbjuda ritade Cartors allmänt göranде medelſt gravering, hvarföre ock Rikets Ständer år 1734 funno nyttigt at Landtmäteri-Contoret ſkulle få låta affticka och utgiva Geografiſka Cartor ſå väl öfver hela Riket ſom deſs Provincer. I ſtöd däraf utgafs år 1739 en Carta öfver *Mälaren* på 2 ark af Nordencreutz; öfver *Upland* och *Wäſtmanland* år 1742, *Södermanland* år 1743, och *Nerike* 1745. *Länderne kring Finſka Viken* år 1742, ſamt ändteligen en General-Carta öfver *Sverge* år 1747. Denna, ehuru äfda bättre än Delisles Carta, är dock ännu mycket ofullkomlig. Hon finnes afcopierad uti mindre Beſtick på Böhmes *Mappa Scandinaviæ* af år 1770 ſamt af *Danville* på deſs Seconde Partie de l'Europe år 1753 med åtſkilliga Förbättringar. Rigtigare finnes Sverge afbildadt på Pontoppidans Carta öfver Scandinavien, ſom utkom mellan åren 1780 och 1790; emedan Riks-gränſen mot Norſka ſidan är på den ſamma rigtigt utſatt, ſom ej befinnes på någon af de föregående.

Utom de förenämde 6 äldre Special Cartor, hava i ſednare tider flera goda

Provincie Cartor af Prem. Ing. *Mørelius* blivit ritade och utgifne nämligen: *Södra Delen af Sverge* 1778, *Vattudragen vid Wänern och Wettern* 1774. Sjön *Wänern* 1773. *Öſtergötland* 1779, *Marieſtads Län* 1780, *Wänersborgs Län* 1781, *Wärmeland* 1783. En ny Carta över *Upland* 1785, hvilken i många Delar är bättre än den förra över det Landet, men ockſå i viſſa Delar ſämre, emedan många Holmar och Skär ſtå utſatte på den förra, ſom ej finnas på den ſednare. *Jönköpings Län* 1788, ſamt *Wexiö och Carlscrona Län* 1788. Utaf andra Auctorer hava äfven Cartor blivit publicerade, nämligen över *Skåne* år 1752, *Stockholms Belägenhet*, ungefär vid ſamma tid. *Hernöſands Län* af Törnſten 1771, *Medelpad* af Calvagen 1769. Någon har ock låtit gravera en gammal ritning över Calmare Län. Väge Carta över *Södermanland* 1765, ſamt Väge Carta över *Stockholms Län* 1772.

Förenämde Cartor höra til den tredje Perioden af Carte-väſendet; hädanefter utmärka ſig Cartorne med en ſynnerlig noggranhet ock nitidighet. De Cartor ſom börja detta fjärde Tidevarf äro *Gäſtrikland* af Lenäus och Lake 1789. En ny Carta över *Länderne vid Finſka Viken* 1788. *Åland*, af Landtmäteri-Contoret 1789, *Heinola Län* 1793, af Prem. Ing.

Över-

Öfverbom, ſamt *Väge Carta öfver Södra Delen af Sverge* 1792. Denna Period ſlutar ſig med de Cartor, ſom Bergs-Rådet Baron Hermelin låtit, efter Mätningar på egen koſtnad anſtälda, utgiva öfver Sverge och deſs Provincer. De Cartor ſom genom hans anſtalt hitintils utkommit, äro en General-Carta öfver *Sverge*, hvarpå Norge och Danmark finnas teknade, år 1797, *Umeå Län* eller *Wäſterbotn och Lappland* 1796, *Gäſtrikland och Helſingland* 1797, ſamt *Härjedalen* 1797, och 4 ſtycken Cartor öfver åtſkillige märkvärdige Situationer i Lappmarken. Under gravering äro en General-Carta öfver *Finland*, ſamt 5 ſtycken öfver Finſka Länen, nämligen *Åbo, Tavaſtehus och Tömmola, Waſa, Kuopio*, ſamt *Uleåborgs Län.*

Man har jämväl Planer öfver åtſkilliga Städer i Riket, nämligen öfver *Stockholm* af Tilléus på 11 och et halft ark 1733, öfver ſamma Stad på et ark af Bjurman 1751: ſamt en öfver *Guſtafsholmen*, eller egenteliga Staden Stockholm af Ing. Brolin hvilken äfven utgivit 4 Planer öfver följande Städer: *Upſala, Norrköping, Linköping, Wadſtena* och *Skeninge*, ſamt *Carlſtad, Chriſtinehamn* och *Filipſtad.*

Alla förenämde Cartor äro uti vanligt Land-Carte Format; men utom deſs finnas vid Kongl. Vetenſkaps Academiens

Handlingar, ſamt vid åtſkillige Beſkrifningar och Academiſka Disputationer öfver Rikets Landſkap och mindre Fördelningar, en myckenhet ſmärre Cartor ſom med nytta kunna brukas, af hvilka jag endaſt vil anföra några de förnämſta. Trenne Cartor öfver Riks-Gränſen med Norge, ſamt en Carta öfver Jämtland och Härjedalen, uti Vetenſkaps Academiens Handlingar. Väge Carta öfver Stockholms Län, Malmö och Chriſtianſtads Läner uti Gilbergs Beſkrifning öfver Skåne; Gottland och Öland i Linnäi Reſor; Hjelmaren i Hårlemans dito, Dalarne, Gäſtrikland, Medelpad, Jämtland, Ångermanland och Wäſterbotn, uti Hülfers Beſkrifning öfver deſſa Landſkap; ſamt Vadsbo Härad uti en Disputation.

Jag bör ej heller underlåta at nämna om de Sjö-Cartor ſom äro gtaverade öfver de Haf ſom ſtöta til Svenſka Kuſterne. At ej omröra Geddas och andra Utländſka Hydrografers felagtiga Cartor öfver Öſterſjön och Kattegat, ſå har Herr Amiralen Nordenankar i ſednare tider med mycken ſorgfällighet låtit afmäta och peyla Farvatnen uti benämde Haf, ſamt däröfver förfärdiga och utgiva Cartor uti ſtort Format, hvilka äro förträffelige, ſåväl i anſeende til accurateſſe ſom nitiditet. Deſſe Cartor äro inalles 12, nämligen: General Carta öfver hela Öſterſjön på 2 ark, åren

1795

1795 och 1797. Utförligare Cartor öfver Öfterſjöns Delar, 8 ſtycken på 8 ark, nämligen Kattegat 1782; Bälterne, Öreſund, och Sydväſtra Delen af Öfterſjön 1785; Sydöſtra Delen af Öfterſjön 1786; Midden af Öfterſjön, ſamt Lifländſka Viken 1792; Norra Delen af Öfterſjön, Ålands Haf, ſamt Södra Delen af Botniſka Viken 1790; Medlerſta Delen af Botniſka Viken 1791; Norra Delen af Botniſka Viken 1790, ſamt Finſka Viken 1788; hvartil komma 2 Special Cartor, nämligen Segelleden från Stockholm til Söderhamn 1783, ſamt Segelleden från Stockholm til Hangö Udd 1798. Öfver Finſka Viken har ock Åkerman utgivit en god Carta på 3 ark, även ſom Mayer ritat en äldre Carta öfver ſamma Haf.

§. 3. Läge.

Sverge är beläget uti Norra Delen af Europa mellan 55 Gr. 20 Min. och 70 Gr. Latitud; ſamt mellan 28 Gr. 50 Min. och 49 Gr. 50 Min. Longitud. Det gränſar i Öſter til Ryſsland med en Gränſe-linea af circa 130 Mil; uti Sydoſt och Söder til Finſka Viken och Öfterſjön; i Sydväſt til Kattegat; ſamt i Väſter och i Norr til Norge med en Gränſe-linea af 195 Mil.

Det är beläget i Nordoſt från Portugal, och afſtåndet från ſamma Rike är 200 Mil; uti ſamma Väderſtrek från Spanien, med et afſtånd af 160 Mil; uti Nord-Nordoſt från Frankrike, med 60 Mils afſtånd; uti Norden til Oſten från Italien, med 85 Mils afſtånd; i ſamma Väderſtrek från Tyſkland med 10 Mils afſtånd från Faſta Landet; uti Nordoſt til Norden från Helvetien med 80 Mils afſtånd; uti Nord-nord-oſt från Batavien med 40 Mils afſtånd; uti Oſt-nord-oſt från Stor-Britannien med 75 Mils afſtånd; uti Nordoſt från Danmark, med en half Mils afſtånd; uti Norden från Preusſiſka Riket med 14 Mils afſtånd; uti Nord-väſt från Ryſsland, uti Nord-Nordväſt från Karpatien, med 55 Mils afſtånd; ſamt uti Nord-väſt til Norden från Turkiet med 100 Mils afſtånd; hvarvíd är at märka, det Läget tages från Midden af Sverge til Midden af hvarje af de andre nämde Länderne; men afſtåndet räknas från de ytterſta Gränſe-puncterne. Midden af Sverge befinnes under 62 Gr. Latitud, på Havet mellan Sverge och Finland.

§. 4. Storleken.

Sverges ſtörſta Längd från Sydligaſte Udden af Skåne til den Nordligaſte af Lapp-

Lappmarken är 165 Mil; men om jag räknar den samma efter den böjning Landet gör omkring Botniska Viken, från Skåne til Finska Viken, stiger den samma til 220 Mil. Största Bredden, mellan Norge och Ryssland, tvärs över Botniska Viken, är 90 Mil, men om jag tager Bredden af egenteliga Sverge, mellan de ytterste Öarne af Uplands Skärgård, och Borressel i Norge, stigerd en endast til 38 Mil. Hela Botniska Viken upföre håller Landet sig med en Bredd af 25 à 30 Mil, undantagande vid Södra Helsingland, imellan hvars Kust och Österdalen i Norge Bredden ej stiger över 22 Mil; Söderut smalnar Landet så småningom af från 30 til 25 Mils Bredd; och Sydligast går Bredden ej över 8 Mil.

Omkretsen af detta Rike, när jag mäter utomkring de ytterste Uddarne af Landet, samt Ön Gottland, utgör 390 Mil; och circa 400, om man utelämnar Gottland och Öland, och med Mätningen fortfar längs efter Skärgården vid Finska Viken, förbi Åland til Uplands Skärgård, innesslutande Botniska Viken, och så vidare längs efter Göta Kusten til Skåne; men vil man utesluta Botniska Viken och med Mätningen fortfara längs efter Norrländska och Finska Stranderne därvid, så stiger omkretsen til 520 Mil. Vil man åter följa

ja alla de Bugter ſom Norrſka och Ryſka Gränſe-linierne ſamt Hafs-vikarne comportera, ſå utgör omkretſen vida över 600 Mil.

Uti Areal Vidd håller Riket circa 6680 Qv. Mil, hvaraf 1260 äro belägne Söder om den 60 Latituds Graden, 4150, mellan den 60. Gr. och 66 Gr. 30 Min. eller Porcirkelen, däraf 2050 ligga Väſter om Botniſka Viken och Torneå Elf, och 2100 Öſter därom, ſamt 1220 Norr om Pol-cirkeln eller uti Zona Frigida. Sverge är ſåledes näſt efter Ryſsland det ſtörſta Rike i Europa.

Det intager uti Vidd en Trettondel af Europa, en Fyratioſjättedel af Aſien, en Trettioſjärdedel af Africa, en Tjugufemtedel af Nord-America, en Tjugutvåendel af Syd-America, en Fjortondel af Polyneſien, en Ethundrade ſextiondedel af Jordens Faſta Land, ſamt en Sexhundrade ſjuttiondedel af Jordens Yta.

Til närmare uplysning vil jag anföra deſs förhållande uti Vidd emot de andre Europäiſke Länderne och Staterne, ſamt antaga Sverge för 100 Delar. Då är Portugal 14, Spanien 66, Frankrike 80, Italien 38, Piemontiſka Väldet 7, Cisalpina 5, Toſcana 3, Romana 4, Neapel 14, Hel-

Helvetien 6, Batavien 4, Tyſkland 83, Öſterrikiſka Väldet 84, Preuſiſka Väldet 40, Kur-Bäjern 8, Kur-Saxen 6, Kur-Hanover 4, Stor-Britannien 44, Danſka Väldet 66, Ryſsland 626, Turkiet 76.

§. 5. Indelningen.

Innan man går i närmare Beſkrifning om Landets allmänna egenſkaper är nödigt at anföra deſs Geografiſka Indelning. Sverge fördelas uti 4 Huvuddelar; nämligen: at börja Söder ifrån: *Götaland*, *Svealand*, *Norrland* och *Finland*, däraf de 2 förſta ligga i Väſter om Öſterſjön och Botniſka Viken, den tredje i Nordväſt om Botniſka Viken och den fjärde i Öſter om nämde Vik.

Götaland innefattar 10 Landſkap, nämligen *Skåne*, *Blekinge*, *Halland*, *Småland*, *Öland*, *Gottland*, *Öſtergötland*, *Väſtergötland*, *Bohusland* och *Dalsland*. Svealand beſtår af 9 Landſkap: *Upland*, *Södermanland*, *Väſtmanland*, *Nerike*, *Värmeland*, *Dalarne*, *Gäſtrikland*, *Hälſingland* och *Härjedalen*. Norrland inbegriper 5 Landſkap: *Medelpad*, *Ångermanland*, *Jämtland*, *Väſterbotn* och *Lappland*. Finland innehåller 8 Landſkap: *Kajana*, *Öſterbotn*, *Egentliga Finland*, *Åland*, *Nyland*,

land, *Tavaſtland*, *Savolax* och *Karelen*; inalles 32 Landſkap.

§. 6. Vatnen.

På detta ſtälle vil man anföra dem, ſom omgiva eller ſtöta intil Sverge, ty de ſom finnas in i Landet nämnas annorſtädes. De äro följande:

1. *Kattegat*, på Latin *Sinus Codanus*, hvilket är en Vik af Nordſjön; det börjar vid Norrſka Gränſen och rörer hela Väſtra Delen af Götaland, nämligen Landſkapen Bohusland, Väſter Götland, Halland och Skåne; til en längd af 32 Mil; ſedermera vidtager et Hafsſund, kalladt *Öreſund*, hvilket ſträcker ſig utmed väſtra Kuſten af Skåne til 6 Mils längd; och ſammanbinder Kattegat med näſtföljande Haf.

2. *Öſterſjön*, fordom Bält och på Latin Mare Balticum kallad. Detta Vatn är en Hafsvik, ſom är en af de ſtörſta Vikar på Jorden. I anſeende til ſtorleken är han den ſjette i ordningen, men den tredje i Europa. Han ſträcker ſig från 54 til 65 Gr. Latitud, 120 Mil i längden, med en Bredd af 30 Mil, och håller i Vidd 3560 Qv. Mil, och är ſåledes litet ſtörre en Arabiſka Viken eller det ſå kallade Röda Havet. Öſterſjön formerar emot Norra

Norra och Öſtra ſidorne 3 ſtora Vikar, nämligen Botniſka, Finſka och Liflandſka Vikarne, däraf de 2 förſta ſtöta til Sverge. Egenteliga Öſterſjön omgiver ſödra och öſtra Delen utaf Södra Sverge, ifrån Sydväſtra Udden af Skåne til Grifelhamn uti Upland, til en Längd af 70 Mil.

3. *Botniſka Viken* vidtager här. Denna ſträcker ſig längs utmed Öſtra Kuſten af Svealand och Norrland, til en längd af 80 Mil, ſamt följer ſedermera Väſtra Kuſten af Finland uti en ſträcka af 70 Mil. Botniſka Viken håller i Längd från Åland til Torneå 65 Mil, uti ſin ſtörſta Bredd mellan Städerne Söderhamn och Raumo 22 Mil, och uti Vidd 850 Qv. Mil; och är således circa 250 Qv. Mil mindre än Venetianſka Viken. Mellan Städerne Umeå och Vaſa delas Botniſka Viken af en Skärgård kallad Qvarken i 2 Delar, hvaraf den ſödra håller i Vidd circa 580 Qvad. Mil, och den Norra 270 dylike; ſedan Botniſka Viken ſlutat vidtager Öſterſjön å nyo circa 8 Mil til Hangö Udd.

4. *Finſka Viken* tager här ſin början, och ſträcker ſig längs utmed ſödra Kuſten af Finland til Ryſka Gränſen uti 20 Mil, men fortfar ſedermera utom Svenſka Gränſen, är längre i öſter, ända til Petersburg uti 22 Mil, deſs vidare ſträckning hörer ej hit. Finſka Viken håller i Längd från

Linien,

Linien, dragen mellan Hangö Udd och Eſtlands Väſtra Udde, til Petersburg 38 Mil, i ſin ſtörſta Bredd mellan Staden Loviſa och Eſtländſka Kuſten 12 Mil, och i Vidd 320 Qv. Mil. Lifländſka Viken rörer väl icke Sverge, men för fällſkaps ſkull kan deſs ſtorlek här även få utſättas, ſom är 130 Qv. Mil. Man finner häraf at Sverge omgives af Vatn til en Längd af 216 Mil. Uti detta nämde Haf Öſterſjön märkes ingen Ebb och Flod, utan endaſt et naturligt flytande åt Sunden, ſom befordrar gemenſkapen med Kattegat; doch kan et långvarigt Nordväſtan Väder ej allenaſt hindra deſs naturliga aflopp, utan ock indriva mycket Vatn utur Kattegat, hvilket förorſakar Vatnets upſtigande vid Hamnarne i Öſterſjön. Om deſs fälta och djuplek, ſamt om den Ambra man upkaſtar är nämdt uti förſta Delen af detta Verk, pag. 38. De Fiſkeſlag här finnas omtalas längre fram, vid Productetage af Djurriket.

§. 7. Climatet.

I anſeende til Landets ſtorlek kan man ej vänta at Climatet eller köld och värma ſkola vara lika på alla ſtällen i Riket. I allmänhet tagit är Luften ſund. Vintern är väl något långvarig och kall, men

men därjämte klar och friſk. Marken är då betäckt med Snö, och Sjöarnes Ytor frusne til Is, när ſydligare Länder däremot plågas af Slaſk och fugtig Väderlek; man har ock tilräckeliga medel at värja ſig för deſs ſtränghet, medelſt de anſenliga ſkogar ſom finnas i Landet, och den mängd af Pälsverk ſom de här viſtande Vilda Djuren lämna. De långa Vinternätterne bliva genom Månſkenet, ſamt Snön och Himmelens klarhet få uplyſte, at man då näſtan även ſå väl ſom om Dagen kan reſa. Snön och Iſen vålla ock at man den årstiden med nöje och beqvämlighet kan färdas, ſamt lämnar en beqvämlighet med Varors lättare och genare Transport, än ſtörre delen af andre Europäiſke Länder kunna ſägna ſig af. Kölden bevarar för röta, och uträttar mera i Norden än Balſamer och Krydder i de Södra Länderne. Den friar ock Sverge från flera ſkadliga Yrfän och andra giftiga Djur, de där endaſt trivas uti varmare Länder.

Thermometerns årliga Medelhögd är i Sverge flera Grader mer och mindre öfver Fryspuncten, ſåledes bör Climatet räknas til de tempererade, emedan Warmen har öfverhanden; den ſkarpare Köld ſom ſomliga Vintrar infinner ſig är mindre genomträngande, än en mindre ſkarp men fug-

men uti Norra delen af detta Land är det även så kallt som om Norrland nämdt är.

§. 8. MARKENS BESKAFFENHET.

I allmänhet tagit, är Sverge mer bergagtigt än slätt; dock finnas på många ställen vidsträckta Slättländer; och för öfrigt är det väl försedt med ymniga Skogar, samt et stort antal Strömar, Sjöar, Oar och fruktbara Fält; men har därjämte en myckenhet Kärr, Mårar, Hedar och annan obrukbar Mark. Likaledes har det ymnigt förråd af flera slags nyttiga Bergarter, samt en myckenhet Mineraliska Källor.

At gå in i Detail, så äro de Länder som ligga emot Norden, samt up i Landet vid Norska Gränsen, även Småland, Dalarne och Östra delen af Finland mycket bergagtige. Hafskusterne af Wästerbotn och Österbotn äro merendels jämne och utan höga Berg. De största Slättmarkerne finnas för öfrigt uti Östra delen af Gästrikland, Västra delen af Upland, Södra delen af Wästmanland, större delen af Nerike, södra delen af Wärmeland, Norra delen af Östergötland, Medlersta Delen af Wästergötland, sydöstra delen af Dalsland, samt södra delen af Skåne.

§. 9.

dels fri från fasligt Stormväder och häftigt Slagregn. Nordanvädret som är klart kallt och fundt ränsar och upfriskar luften. Sällan eller aldrig hava här tildragit sig starka och förödande Jordbäfningar; ej heller har man at klaga över några brinnande Berg, hvaraf orter förstöras.

Föregående är det allmänna om Svenska Climatet; Man vil nu något orda om Climatets beskaffenhet uti särskildta Orter af Riket. Södra delen af Riket njuter märkeligen mildare luft än de Nordligare Orterne. Uti Skåne är föga starkare Köld än uti Norra delen af Tyskland, sällan ligger där Snö på Marken flera veckor å rad, utan Vintern består til större delen af en kulen och blaskig Väderlek. Hafskusten både vid Öfterfjön och Kattegat njuter även mildare luft än de Trakter som äro belägne längre up i Landet. Uti Stockholm är Vinterkölden vanligen omkring 20 Grader under Fryspunkten på Svenska Thermometern. En enda gång på 30 år har han fallit til 30 Grader. Uti Norrland, uti de Länder som vetta mot Norrska Gränsen, är luften mycket kallare. Uti Jämtland och i norra delen af Wästerbotn har man exempel at Qvickfilvret fallit ända ned i kulan, det är 40 Grader och däröver. Södra delen af Finland njuter ungefär samma Climat som Stockholm,

nordöſtra delen, ſom är ſtörre, kallas egenteliga Wänern och den ſydväſtra, ſom är mindre bär namn af Dalbo Sjön. Han är ganſka fiſkrik. Många och anſenliga Öar finnas i denna Sjö, däraf de förſte äro Kållands Ön, Torsön, och Hammarön, hållande hvardera circa en half Qvadr. Mil i Vidd. Uti denna Sjö infalla över 30 ſtörre och mindre Strömar, hvaraf de anſenligaſte äro Långſtrömen, Byelven, Norselven, Clarelven, Svartelven, Tidan och Lidan; men han har allenaſt et Utlopp genom Göta Elf.

2. *Wettern*, belägen mellan Nerike, Öſtergötland, Småland och Väſtergötland, håller i Längd 12 Mil, i Bredd 3,5 och i Vidd 17,5 Qv. Mil. Han ligger 146 alnar högre än Öſterſjön. Denna Sjö är tämeligen ren från Öar; den ſtörſta af dem heter Wiſingsö.

3. *Mälaren*, belägen uti Svealand, mellan Landſkapen Upland, Södermanland och Wäſtmanland; är 12 Mil Lång, ſamt 4 Mil Bred och håller i Vidd 18, 5 Qv. Mil. Vid jämt Vatn ligger han endaſt halfannan aln högre än Öſterſjön. Föga någon Sjö på Jorden är ſå upfyld af Öar och Holmar ſom denne. Större och mindre ſkattas de til et antal af 1300. De anſenligaſte af dem äro Färingsön eller Svartſjölandet ſamt Sela-Ön, hvardera

dera af dem håller trefjärdedels Qvadr. Mil i Vidd; därnäst Aspön & Tofterön, Fogdön, Ekerön, Munsön, Adalsön. I anfeende därtil at denna Sjö är få upfyld af Öar och ſträcker ſig i många Bugter formerar han många Fjärdar, hvaraf de anſenligaſte äro Björkfjärden, Präſtfjärden, Granfjärden och Blacken.

4. *Enarajärvi*, belägen längſt up i Lappmarken, mellan 69 Gr. och 69 Gr. 30 Min. Polhöjd, är 10 Mil lång och 3 Mil bred, ſamt håller i Vidd 16 Qvadrat Mil. Denna Sjö har ockſå många Öar och Holmar. Han har ſit utlopp i Ishavet.

Deſſe 4 Sjöar äro af ſynnerlig ſtorlek framför de andre Sverges Sjöar. De öfrige Sjöar af betydenhet följa härefter uti Geografiſk Ordning; men ingen ſom håller under 2 Qvad. Mil i Vidd uptages här i denna allmänna Afhandling.

5. *Bolmen*, belägen uti Småland, håller i Längd 3 Mil, i Bredd 1,5 och i Vidd 2,2 Qvadr. Mil. Han har ſit utlopp til Kattegat.

6. *Hjälmaren*, belägen mellan Södermanland och Nerike, håller i Längd 5,7 Mil, i Bredd 1,4 och i Vidd 4,3 Qv. Mil. Han ligger 40 alnar högre än Öfterſjön. Deſs Utlopp är uti Mälaren.

7. *Siljan*, belägen i Dalarne, håller i längd 5 Mil, i Bredd 2, och i Vidd

circa 4 Qvad. Mil. Han är bland de djupaſte Sjöar i Sverige. Högſta djupet ſtiger til 200 Famnar. Han har, genom Dalelven, ſit utlopp i Bottenviken. Här är en anſenlig Ö kallad Sollerön.

8. *Storſjön*, belägen i Jämtland, är 6 Mil lång, 1,5 Mil bred, ſamt håller i Vidd 4,8 Qvad. Mil. Han han har ſit utlopp i Bottenviken genom Indals Elven. Här är ock en anſenlig Ö benämd Frösön.

9. *Udjaur*, belägen i Lappland, under 65 Gr. 50 Min. Polhöjd, är 2,3 Mil lång, 1 Mil bred, ſamt håller i Vidd 2 Qvadr. Mil. Han har ſit utlopp i Bottenviken, genom Elven Sildut.

10. *Hornavan*, belägen ockſå i Lappland, nära vid den näſt föregående, är 6,5 Mil lång, 1 Mil bred, ſamt håller i vidd 3 Qvadr. Mil. Han har ſit Utlopp i Udjaur.

11. *Päſkejaur*, jämväl belägen i Lappland, under 66 Gr. 50 Min. Polhöjd, nära vid Norſka Fjällryggen, är 2,7 Mil lång 1,3 Mil bred, ſamt håller i vidd 2,3 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Bottenviken genom Pite Elf.

12. *Saggatjaur*, ockſå belägen i Lappland, under 67 Gr. 10 Min. Polhöjd, är 3 Mil lång, 0,7 Mil bred, ſamt håller i vidd 2 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Stora Lule Elf genom Lilla Pite Elf.

13.

13. *Lulejaur*, eller ſtora Lulevatnet, jämväl belägen i Lappland, 3,5 Mil i Nordoſt från den näſtföregående, är 7 Mil lång, 0,8 Mil bred, ſamt håller i vidd 3,3 Qvad. Mil. Han har ſit utlopp i Bottenviken genom ſtora Lule Elf.

14. *Tornejaur*, ockſå belägen i Lappland, under 68 Gr. 20 Min. Polhöjd, nära vid Norrſka Fjällryggen, är 5,5 Mil lång, 1 Mil bred, ſamt håller i Vidd 3,6 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Bottenviken genom Torne Elf.

15. *Oulujärvi*, belägen i Finland och Öſterbotn, under 64 Gr. 15 Min. Polhöjd, är 6 Mil lång 2 Mil bred, och håller i Vidd circa 7 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Bottenviken genom Lule Elf. I denna Sjö ligger den ſtörſta Ön, ſom finnes i Svenſka Inſjöar, kallad Manamanſalo; deſs ſtorlek är inemot 1 Qv. Mil.

16. *Näſijärvi*, belägen mellan Egentliga Finland och Tavaſtland, är 3 Mil lång, 0,7 Mil bred, ſamt håller i vidd circa 2 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Bottenviken genom Kumo Elf.

17. *Längelmäväſi*, belägen i Tawaſtland, några Mil från den näſt föregående, är 4 Mil lång, 0,6 Mil bred, och håller i vidd circa 2 Qv. Mil. Han har ock ſit utlopp i Bottenviken genom Kumo Elf.

18. *Päjäne*, belägen i Tavaſtland, är 12 Mil lång, 1,8 Mil bred, och håller i vidd circa 10 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Finſka Viken genom Kymene Elf.

19. *Keitelä*, belägen uti Savolax, är 6 Mil lång, 0,5 Mil bred och håller i vidd circa 3 Qv. Mil. Han har ſit utlopp i Finſka Viken genom Kymene Elf.

20. *Haukiväſi*, belägen i Savolax, är 7 Mil lång, 1,5 Mil bred, och håller i vidd circa 5 Qv. Mil. Södra delen häraf ligger inom Ryſka Gränſen. Han har ſit utlopp i Sjön Ladoga genom Elven Wuoxen.

21. *Kalaväſi*, belägen i Savolax, är 8 Mil lång, 1,3 Mil bred, och håller i vidd circa 4 Qv. Mil.

22. *Purovåſi*, belägen i Karelen, är 3,5 Mil lång, 1,5 Mil bred, och håller i vidd circa 2,5 Qv. Mil.

23. *Oriväſi*, jämväl belägen i Karelen, är 6 Mil lång, 1,5 Mil bred, och håller i vidd circa 6 Qv. Mil.

24. *Höitiäinen*, ockſå belägen i Karelen, är 4 Mil lång, 1,5 Mil bred, och håller i vidd circa 4 Qv. Mil.

25. *Pielisjärvi*, jämväl i Karelen, är 8 Mil lång, 1,5 Mil bred och håller i vidd circa 8 Qv. Mil. Alla deſſa 5 ſiſtnämde Sjöar hava jämväl deras utlopp i Sjön Ladoga genom Elven Wuoxen.

Sjön

Sjön *Saima* plägar ock af några Geografer anföras såsom en af de största bland Svenska Sjöar, men Saima är mera et Sammanhang af flera större och mindre Sjöar, hvilka medelst Sund och Strömar äro med hvarannan förenade, än en enda Sjö, och för öfrigt ligger större delen däraf eller egenteliga Saima inom Ryska Gränsen. Uti alla förenämde Sjöars vidd inbegripas jämväl alla de Öar som uti dem äro belägne.

§. II. Strömar.

Med större och mindre Strömar är Sverge i alla Landsorter väl förfedt. Det finnas inga stora Landsträckor som lida brist därå. De ansenligaste Strömar äro följande: hvarvid märkes at ingen Ström, som håller under 20 Mil i längd, uptages i denna allmänna Afhandling.

1. *Göta-Elf.* Denna tager sit ursprung uti Härjedalen under 62 Gr. 20 Min. Polhöjd, går sedermera in i Norge uti Sjön Fämund, fortfar at flyta genom Norge under namn af Tryfel Elven, til dess hon råkar Wärmeland, genom hvilket Land hon flyter under namn af Clar Elven, til Sjön Wänern; när hon faller utur denna Sjö kekommer hon först namnet Göta-Elf. Hon faller uti Kattegat vid Göteborg, efter

ter et lopp af 64 Mil. Deſs Gebiet eller Område är circa 340 Qv. Mil.

2. *Motala Ström.* Denna tager ſin början uti norra Småland, några Mil från Jönköping, flyter uti Sjön Wettern, ſedan han fallit därutur, flyter han genom Öſtergötland, och utgjuter ſig uti Hafswiken Bråviken, efter et lopp af 22 Mil.

3. *Mälarens Wattudrag.* Detta har ſit urſprung i Norra Nerike, på Gränſen til Dalarne, flyter genom förenämde Landſkap, uti Sjön Mälaren vid Arboga, ſamt faller vid Stockholm uti en Vik af Öſterſjön. Deſs längd är 24 Mil.

4. *Dalelven.* Denna har ſin uprinnelſe uti Norriſka Fjällryggen, juſt där Härjedalens, Dalarnes och Norges gränſor ſammanſtöta, under 62 Gr. 15 Min. Latitud; hon flyter förſt genom Dalarne, och ſedermera genom Wäſtmanland, Gäſtrikland och Upland, ſamt faller ut i Bottenviken, efter et lopp af 45 Mil. Hon beſtår af 2 ſtora Grenar, kallade Öſter- och Wäſter-Daleven, hvaraf den öſtra utgör Huvudſtrömen.

5. *Ljusnan.* Denna har ockſå ſin källa uti Härjedalen, invid Norriſka Fjällryggen, under 62 Gr. 45 Min. Polhöjd. Hon flyter genom Härjedalen och Hälſingland, ſamt faller i Bottenviken. Deſs längd är 36 Mil. Uti Hälſingland upta-

ger

ger hon en annan ansenlig Elf kallad *Woxnan.*

6. *Ljungan.* Denna har även sin början i Härjedalen, på Gränsen til Jämtland, under 62 Gr. 54 Min. Latitud. Hon flyter genom Härjedalen, Jämtland och Medelpad, och faller uti Bottenviken. Dess längd är 30 Mil.

7. *Jämtlands Elven.* Denna har sit ursprung uti Norge, invid Fjällryggen, under 64 Gr. 10 Min. Polhöjd. Hon flyter genom hela Jämtland, genom de stora Sjöarne Torren, Kallsjön och Storsjön, och sedermera genom Medelpad, samt faller uti Bottenviken, efter et lopp af 35 Mil. Hon har uti Orten olika namn efter de soknar hon flyter igenom; således kallas hon vid utloppet utur Storsjön Litseven, sedermera Ragunda Elven, och sidst vid utloppet i Havet Indals Elven. Jämtlands Elven är gemensama och rätta namnet.

8. *Ångerman Elven.* Denna uprinner jämväl vid Norrska Fjällryggen, under 65 Gr. 10 Min. Polhöjd. Hon flyter genom södra delen af Lappland och Ångermanland, samt faller uti Bottenviken, efter et lopp af 36 Mil. Denna Elf har en stor Gren, som kommer ifrån Jämtland, och faller i henne på högra sidan.

9. *Ume*

9. *Ume Elf.* Denna tager ävenväl ſit urſprung vid Norrſka Fjällryggen, under 66 Gr. 10 Min. Latitud. Hon flyter genom ſödra delen af Lappland och Wäſterbotn, ſamt faller uti Bottenviken. Deſs längd är 37 Mil. Hon har en ſtor Gren kallad *Windel Elven*, hvilken faller uti henne, 3 Mil från deſs utlopp i Havet, och är 34 Mil lång.

10. *Sildut*, på Svenſka Skelefte Elf, har ockſå ſin källa vid Norrſka Fjällryggen, under 66 Gr. 50 Min. Polhöjd, flyter genom Lappland och Väſterbotn ſamt faller uti Bottenviken efter et lopp af 33 Mil.

11. *Pite Elf.* Denna har likaledes ſit urſprung vid Norrſka Fjällryggen, under 67 Gr. 10 Min. Polhöjd, flyter genom Lappland och Väſterbotn, ſamt faller uti Bottenviken, efter et lopp af 32 Min.

12. *Lule Elf.* Denna uprinner ävenledes vid meranämde Bergås under 67 Gr. 55 Min. Polhöjd, ſamt flyter genom Lappland och Väſterbotn uti Bottenviken. Deſs längd är 36 Mil.

13. *Calix Elf.* Denna har ock ſin källa vid Fjällryggen under 68 Gr. Latitud, ſamt flyter genom Lappland och Väſterbotn uti Bottenviken. Deſs lopp är 36 Mil.

14. *Torne Elf.* Denna har jämväl ſit urſprung vid Fjällryggen, ſamt under 68 Gr. 30 Min. Polhöjd; flyter genom Lappland och Väſterbotn uti Bottenviken. Deſs längd är 40 Mil. Denna Elf har en anſenlig Gren kallad *Muonio Elf*, ſom faller uti henne på vänſtra ſidan.

15. *Kemi Elf.* Denna tar ſin början vid Landtryggen, ſom är en Gren af Norrſka Fjällryggen, ej långt från Ryſka Gränſen, under 68 Gr. 20 Min. Latitud. Hon flyter genom Lappland och Öſterbotn, ſamt faller uti Bottenviken, efter et lopp af 38 Mil. En ſtor Gren kallad *Aunis Elven* faller i henne på högra ſidan.

16. *Oulu Elf.* Denna har ſit urprung vid Landtryggen nära vid Ryſka Gränſen under 64 Gr. 15 Min. Polhöjd. Hon flyter genom Öſterbotn, genom Sjön Oulujärvi, ſamt faller uti Bottenviken. Deſs längd är 32 Mil.

17. *Kumo Elf.* Denna börjar ſit lopp uti Waſa Län, under 62 Gr. 40 Min. Polhöjd, flyter genom Tavaſtland och egenteliga Finland ſamt faller uti Bottenviken. Deſs längd är 30 Mil.

18. *Kymmene Elf.* Denna har ſin uprinnelſe näſtan midt i Finland, under 63 Gr. 30 Min. Polhöjd. Hon flyter genom Sjön Päjäne uti Finſka Viken. Deſs längd är 42 Mil.

19. *Wuoxen.* Denna Elf formeras af 2 ſtora Vattudrag, hvilka hava ſina urſprung vid en Landtrygg, ſom ſkiljer Öſterbotn från Savolax och Karelen. Den Väſtra Grenen flyter genom Sjön Kalaväſi, och den Öſtra genom Pielisjärvi och Oriväſi; Bägge förena ſig uti Sjön Saima; Strömen ſom flyter därutur faller uti Sjön Ladoga.

20. *Tana Elf.* Denna tager ſit urſprung på Norra ſidan om Norrſka Fjällryggen, utgör til ſtörre delen Gränſen mellan Sverge och Norge, ſamt faller ut i Ishavet. Deſs längd är 25 Mil.

§. 12. ÖAR.

Svenſka Kuſterne öro omgifne med en ſtor myckenhet Öar, Holmar, Skär och Klippor, hvilka göra infarten til faſta Landet beſvärlig; men äro därjämte nyttiga mot fienteliga anfall. De anſenligaſte Skärgårdarne finnas utanför Egenteliga Finland, Upland och Bohuſland. De ſtörſte af de hithörande Öar äro följande: 1. *Gottland*, belägen uti Öſterſjön, håller i Vidd 24 Qv. Mil. 2. *Öland*, jämväl belägen i Öſterſjön, men närmare faſta Landet innehåller 14 Qv. Mil. 3. *Åland* liggande mellan Öſterſjön och Bottenviken, håller i vidd 4,8 Qv. Mil. 4. *Orouſt*, belägen uti

uti Cattegat utanför Bohusland; dess vidd är 3,2 Qv. Mil. 5. *Kimito* liggande uti Österssjön, invid Egenteliga Finland; håller i vidd 3,4 Qv. Mil. 6. *Wärmdön*, belägen uti Österssjön uti Upländska Skärgården; dess vidd är 2,6 Qv. Mil. Utaf de öfrige Öarne är ingen som når 2 Qv. Mil. De ansenligaste af dem äro *Tjörn* och *Hisingen* i Bohusland, *Gräsön* i Upland, samt *Carlön* i Österbotn.

§. 13. Naturens Producter.

Stenrikets Producter.

1. Hällearter.

De flästa Bergen i Sverge bestå af Granit. Denne finnes ock uti lösa Stenar af större och mindre storlek. Somlige Granit-arter stöta uti rödt och brunt, samt äro ganska vackre, sedan de blivit polerade. Ofites eller fjällig Limsten, vit och grön, finnes uti Östergötland på Kålmården. Ställsten och Qvarnsten finnes uti Norrbärke uti Dalarne. Murksten träffas uti Åre i Jämtland samt uti Norrbärke. Brynsten finnes uti Hällefors samt uti Vånga i Skåne. Tälgsten träffas uti Norrberke, vid Riddarhyttan, samt uti Tamela Sokn i

Finland; han nyttjas med mycken fördel til Murning i Eldſtäder. Porfyr utaf många vackra förändringar, ſamt til ſådan myckenhet at den utgör hela Bergſträckor, finnes uti Elfdalen i Dalarne, jämväl uti Ingatorp i Småland. Trapp finnes förnämligaſt i Väſtergötland; den utgör det öfverſta warvet på deſs högſta Berg, ſåſom Kinnekulle, Billingen, Huneberg, Mösſeberg, Ålleberg. Proberſten finnes uti Dalarne, vid Sala Gruva, ſamt uti Sörbärkes och Rättviks Söknar, likaledes vid Hällefors och uti Norberg; den finaſte arten däraf träffas uti Ärla Soken i Södermanland. Grönſten finnes på flera ſtällen, förnämligaſt uti Småland. Breccia träffas uti Offerdals Sokn i Jämtland, ſamt enfärgad Lumachella på Gottland. Qvarzig Breccia finnes i Jämtland och Småland, och Porfyriſk Breccia uti Särna Fjäll ſamt vid Hykieberget i Dalarne. Sandſten finnes på de fläſte ſtällen i Sverge, förnämligaſt i Roſlagen, i Orſa Sokn i Dalarne, på Gottland och i Skåne.

2. Jordarter.

Kalkarter. Bleke, eller ren och lös Kalkjord finnes uti Rödon i Jämtland, uti Timmerdala i Wäſtergötland, vid Ämberget i Öſtergötland, i Skåne och Gottland.

Krita,

Krita, fastlådande vid Flinta, finnes nog allmänt vid Skånska stränderne. Kalksten uti Dalarne, Jämtland, Kinnakulle, Öland, Östergötland, Nerike, vid Malsjö i Wärmeland, samt uti Kimito och Pargas Socknar i Finland; och ibland dessa finnas flere slag, som antaga slipning, och således böra anses såsom Marmor. Droppsten finnes på Gottland. Stål-Gips finnes vid Falun i Dalarne. Märgel utgör vidsträckta Jordvarf i Skåne, Upland, Wästergötland, samt på flere andre ställen.

Af Kiselarter finner man Blå Qvarz på Utön i Södermanland, samt vid Orijärvi i Finland; rosenröd Qvarz uti Tamela i Finland; Bergkristaller uti Danmora och Jämtland; Jaspis vid Långbanshyttan i Wärmeland, samt uti Lima i Dalarne. Granater finnas uti Dalarne, Wärmeland och Småland; genomskinliga Granater uti Börstel i Roslagen. Skörl uti Nerike, Dalarne och Finland.

Lerarter. At förbigå de allmänna Lerarter, som finnas i alla Rikets Landskap, vil jag här anföra de finare sorter däraf: Eldfast Porcellins Lera finnes uti Skåne; Späckstен af flere Förändringar finnes uti Dalarne, samt vid de flesta Gruvor. Serpentin uti Dalarne. Bolus eller Järnlera i Dalarne,

Rödkrita uti Orſa i Dalarne ſamt i Väſtergötland.

Ren Glimmer finnes uti Elfdalen i Wärmeland, ſamt vid Åreſkutan i Jämtland. Flusſpath finnes uti Wäſtmanland och Dalarne, men ymnigaſt i Skåne.

Af Asbeſtarter träffas Bergläder och Bergkork uti Tabergs Gruvor i Wärmeland, uti Sala och Danmora Gruvor, och Berglin vid Riddarhyttan. Zeoliter finnas på Utön, uti Jämtland, ſamt vid Svappavara i Lappland.

3. Saltarter.

Salt finnes uti de Haf, ſom omgiva Sverge, men man ſjuder ej något Salt af Hafsvatnet; Bergſalt finnes icke i detta Land. Alunſkifer utgör mägtige Jordvarf i Nerike, Öſtergötland, Wäſtergötland, Skåne och Öland, ſamt vid Storſjön i Jämtland.

4. Jordfetmor.

Bernſten finnes, men ſparſamt, på Skånſka Hafsſtranden. Bergfetma finnes uti en Gruva i Osmundsberget i Dalarne, uti Moſsgruvan i Norberg i Wäſtmanland, uti Salberget, uti Finberget i Grythytte Soka, ſamt uti Grängesberget. Svavelkies finnes vid Falun, i Nerike, Lappland och annorſtädes. Blyerz vid Riddarhyttan,

tan, i Dalarne, och uti Egenteliga Finland. Stenkol finnas vid Kullen i Skåne. Branderz finnes i Norrbärke, Grythyttan, samt i Qvisbro Sokn i Nèrike.

5. Metaller.

Sverges största Rikedom består uti Metaller. Småland är det enda Landskap, hvaresť man uptäckt ordentliga gångar af *Guldkies*; den finnes uti Ädelfors Gruva i Alsheda Sokn, eljes har man även funnit gedieget Guld vid Svappavara i Lappland. *Silver-Malm* finnes förnämligaſt vid Sala i Wäſtmanland, jämväl vid Löfåſen i Dalarne, uti Norrland och i Lappland; Gedieget Silver och rika Silverhaltige Faleraer finnas i Dalsland; och anledningar til Silvermalm finnas i flere Rikets Landskap.

Af *Koppar* är större Förråd; den finnes förnämligaſt vid Falun i Dalarne och Åtvida i Öſtergötland; uti smärre Qvantitet vid Riddarhyttan, Orijärvi i Finland, Rättvik och Garpenberg i Dalarne, Nya Kopparberget i Wäſtmanland, samt uti Småland.

Järn är den Metall, hvaraf störſta Förrådet finnes i vårt Land. Det finnes i de ſtäſta Rikets Landskap, förnämligaſt dem, som äro belägne i Syealand, nämligen

ligen Upland, Södermanland, Wäſtmanlane, Nerike, Wärmeland, Dalarne och Gäſtrikland; utaf deſſa Landſkap hava Wäſtmanland och Wärmeland den ſtörſta mängden. Järn finnes jämväl uti Öſtergötland och Småland. Uti Lappland finnas några Berg, ſom beſtå af idel Järnmalm.

Bly finnes uti åtſkilliga Silvergruvor i Riket. I Nya Kopparberget har man arbetat Blymalm utan Silverhalt.

Wismut finnes vid Riddarhyttan och i Dalarne. Blende eller Zinkmalm finnes vid de fläſte Silver- och Koppargruvor. Kobolt finnes vid Tunaberg i Öſtergötland, ſamt uti Färla Sokn i Hälſingland. Brunſten finnes uti Lekſand i Dalarne ſamt vid Tiveden i Wäſtergötland.

Källor, ſom hålla Mineraliſka Vatn, hvilka dricka ſ för at bota Sjukdomar och Krämpor äro många til antalet. De berömdaſte och kraftigaſte af dem äro Medevi i Öſtergötland, Sätra i Wäſtmanland, Ramlöſa i Skåne, Norrby i Södermanland, Runneby i Blekinge och Lund i Wäſtergötland. Uti de Norra Rikets Landſkap finnes en anſenlig myckenhet dylika Källor, hvaraf åtſkilliga äro rätt kraftige. Några finnas ock i Finland, hvaribland Kupis och Nådendal äro de bekantaſte.

Wäxt-

Wäxtriket's Producter.

Utaf Wäxter har Sverge ſtort Förråd. Til närvarande tid har man i detta Land påfunnit circa 1690 Species eller Arter af allehanda ſlags Trän, Buſkar, Örter, Gräs, Moſſar och Svampar. Utaf deſſe Växter finnas circa 570 Arter, hvilka äro perenne, det äro ſådane, ſom icke dö ut om Vintern, utan upväxa af ſamma Rot; circa 270 Arter bienne och annuelle Växter; det äro ſådane, ſom hvarannat eller hvarje år dö ut. Utaf Gramina eller Gräs-arter finnas circa 100 Species; utaf Muſci eller Måſſar circa 250; utaf Alga eller Stenmåſſar circa 300; och af Fungi eller Svampar circa 200 Species.

För at ſå mycket redigare kunna anföra de Svenſke Wäxterne vil jag indela dem i 6 Claſſer: Trän, Buſkar, Örter, Gräs, Moſſar och Svampar. Trädarterne vil jag åter indela i 2 Slag: Wilda Trän och Frukt-Trän. De Vilda Trän ſom här växa utgöra 21 Arter, nämligen Acacia, Avenbok, Al af 2 ſlag, Alm, Aſk, Aſp, Björk af 2 ſlag, Wide, Lind, Lönn, Pil, Vitpil, Poppel, Poppelpil, Syrén, Surappel, Vildpäron, Ärtträd, Gran, Idegran, och Tall.

Utaf Frukt-Trän, ſom tåla Svenſka Climatet, finnas följande Arter: Apel, Päron, Plommon och Kersbär af många

ſkiljagtigheter, Aprikoſer, Perſikor, Fogelbär, Oxel, Rönn, Hägg, En, Haſſel, Walnöt, Ek och Bok.

De Svenſke Skogarne beſtå til ſtörſta delen af Barrträn, nämligen Tall och Gran, näſt efter deſſa intaga Al och Björk främſta rumet; de öfrige Vilda Trän finnas i mindre Qvantitet. Ek och Bok trivas icke gärna utan i de ſydliga Landſkapen af Sverge. Dalelven utgör gränſen för Ekens växt; endaſt på några få ſtällen norr om berörde Ström finnes den likväl. Bok har ej funnits växa i norden om Öſtergötland. Så väl bland de vilde ſom Frukt-Träden finnas Timmer-Trän, ſamt andre til hvarjehanda i Economien nyttige Slögdämnen.

Af Buſkar finnas 88 arter, däraf vilda Buſkar, utgöra 68 arter, nämligen Alſter, Benved, Brakved, Ciſt, 2 arter, Fläder, Fjällbär, Getapel, Ginſt 2 arter, Hafstörne, Hagtorn, Hållsbär, Kronill, Krepling, Kråkris, Ljung, Kärrljung, Liguſter, Matledsträ, Mjölonris, Murgrön, Miſtel, Naver, Oxbär, Pil 2 arter, Pors, Qvesved, Rosling 4 ſlag, Rylört, Rypris, Sommarhyll, Sparr, Spirer, Schasmin, Sqvatträ, Strandmålla, Tibaſt, Try, Tok.

Buſkar med ätlig Frukt utgöra 20 Arter, nämligen Berberis, Björnbär, Brombär, Blåbär, Hallon, Jungfrubär, Krusbär

af

af flera ſkiljagtigheter, Stickelbär, Vinbär af 2 arter röda och ſvarta, Lingon, Odon, Mispel, Måbär, Njupon af 5 arter.

Örterne äro af ganſka många arter, de ſtiga til cirka 600. Det vore för vidlyftigt at här upräkna dem alla, hvarföre jag endaſt vil anföra dem ſom tjäna til någon färdeles nytta, och indela dem i 4 Slag: ätliga Wäxter, Medicinal-Wäxter, Färge-Wäxter, ſamt andre nyttige Wäxter.

De ätlige Växterne kunna åter indelas i 4 Slag: Sädesarter, Grönſaker, Rötter och Bär. Utaf Sädesarterne äro 6 ſlag ſom växa i Sverge: Wete af 5 ſorter nämligen Wår- Vinter- Kubb- Spelt- och Smirna-Wete; Råg; Korn af 6 ſorter: Stridt- Gumring- Himmels- Sexradigt- Vinter-Korn, och Egyptiſk Råg; Hafra af 5 ſorter: Wit- Svart- Skallös- Sibiriſk- och Orientaliſk; Ärter af 6 varieteter: Wita- Gröna- Bruna- Grå- Socker- och Kryp-Ärter, Bönor af 6 varieteter, Välſka, Turſka, Blomſter, Socker, och Bruna Bönor; Bovete.

Af Grönſaker har man anſenligt Antal: Kål af 7 ſorter; Vit- Savoy- Wurſing- Blom- Brus- Blå- och Röd-Kål. Sparis; Lök af 8 varieteter, Röd- Vit- Purjo- Gräs- Kål- Schalott- Spanſk- och Holländſk; Laktuk, Endivia, Kraſſa, Vinterkraſſa, Indianiſk Kraſſa, Rapunzel, Perſi-

lia, Körvel, Mangold, Spenat, Målla, Dill, Portlak, Kyndel, Timian, Meyran, Baſilika, Spanſk Syra, Patientia, Dragonera, Mat-Rhabarber, Baldrian, Kron-Artſkockor, Gurkor, Meloner, Pumpor, Chantereller, Champignoner, Riſkor, Murklor.

Utaf Rötter växa här följande ſlag. Morötter, Perſilierötter, Palſternackor, Sockerrötter, Kålrötter, Rovor af 5 varieteter: Höſt- Vinter- Maj- Gottlands- och Bränſka-Rovor, Potäter, Erdackers, Jord-Artſkockor, Silleri, Rädiſor, Rättikor, Hafrerötter, Scorzonera, Rödbetor, Pepparrot, Salſofie.

Af Bär finnas många ſlag: utaf dem ſom höra til Örterne äro endaſt 3: Åkerbär, Hjortron, Smultron; de öfrige ätlige Bärſorterne hämtas af förrutnämde Träd- och Buſkarter.

De Medicinal Örter ſom växa i Sverge ſtiga til et antal af 142, hvaraf jag endaſt vil anföra dem ſom mäſt äro brukelige på Apoteken, och nämna dem med ſina Farmaceutiſka namn. De äro följande: Salvia, Valeriana, Radix Graminis, Pulmonaria Maculoſa, Conſolida Major, Primula Veris, Trifolium Aqvaticum, Hyoſcyamus, Dulcamara, Gentiana Rubra, Centaurium Minus, Angelica, Cicuta, Rheum Rhabarbarum, Pimpinella, Calamus, Lili-

Lilium Convallium, Sedum, Ruta, Verbaſcum, Tormentilla, Scordium, Hyſſopus, Mentha, Malva, Melilothus, Meliſſa Citrina, Origanum Vulgare, Carduus Benedictus, Abſinthium, Tanacetum, Arnica, Millefolium, Calendula, Viſcum, Hypericum, Polypodium, Artemiſia, Viola, Chamomilla, Acetocella, Enula och Taraxacum.

Af Färgeväxter växer här förnämligaſt Loſta, Strandrör, Färgmadra, Mariä Ängvadd, Humlebinda, Jungfrutvål, Wau, Weide, Ängſkära, Krapp, Oxtunga, Hundkax, Blodrot, Kråkfötter, Kalbleka, Doſta, Rödväpling, Brunſkär, Letblomſter, Gullfrö, Jämna, Hauter, ätſkilliga Måſſor, bland hvilka Böttelet, Weſtrings Måſſa, Tuſchmåſſa, Enmåſſa, Violmåſſa, och Takmåſſa äro mycket färghaltige. Utom deſs tjäna både Löf och Bark, utaf et anſenligt antal af förnämde Träds och Buſkarter til Färgning.

Utaf andre nyttige Växter äro följande de förnämligaſte. Lin, Hampa, Humla, Tobak, Senap, Fenkol, Kumin, Rapſat, Cichoria, Sodaört, Tätört, Mannagräs, Libſticka, Ramslök, Wicker, Spergel, Tång, Sandſtarr, Kardor, Renmåſſa, Ormbunke.

Djur-

Djurrikets Producter.

Af Djur äger Sverge jämväl anſenligt förråd. Til år 1761 hade man här uptäckt 2487 Species af allehanda ſlags Djur, ſtörre och mindre. Och ſedermera har man påfunnit många flere. Däraf finnas af Däggande Djur 53, af Foglar 241, af Amfibier 26, af Fiſkar 77, af Inſecter 1892, och af Maſkar 198 Species.

Utaf Däggande Djur finnas 6 Ordningar med 26 Genera, och 53 Species, af Primates: Männiſkjan och Fladermuſen. Af Rofdjur 5 Genera, innefattande 14 Species: Hund, Warg, Räf, Fjällracka, Katt, Kattlo, Mård, Hermelin, Snömus, Utter, Mänk, Björn, Järf, och Gräffvin. Af Gnagare 8 Genera, innehållande 15 Species: Mullvad, Näbbmus, Lemmel, Mus, Åkerråtta, Jordråtta, Watnråtta, Husråtta, Skogsråtta, Trägårdsråtta, Hare, Kanin, Ikorre, Bäver, Igelkott. Af Boſkap 4 Genera med 8 Species, Nöt, Får, Bäck, Elg, Ren, Kronhjort, Dofhjort, Rådjur. Af Beſtar 2 Genera, med även få många Species: Svin, Häſt. Af Simmare 1 Genus, nämligen Skäl, hvaraf finnas 5 Species. Af Walar 4 Genera med 6 Species: Enhörning, Walfiſk, Finnfiſk, Bläſare, Tumlare och Löpare.

Fog-

Foglarne i Sverge finnas af alla 6 den Claſſens Ordningar. Af Hökeſlägtet 3 Genera, innefattande 16 Species: nämligen Örn, Hafsörn, Fjällörn, Glada, Falk, Skogsfalk, Tornfalk, Qvidfogel, Fiſkjus, Dufhök, Slaghök, Hönstjuf, Sparfhök m. fl. Af Ugglesſlägtet 1 Genus, innnefattande 11 Species, nämligen Uf, Uggla, Hornuggla, Flamuggla, Skrikuggla, m. fl. Af Warfogelſlägtet 1 Genus med 3 Species.

Af Skate-Slägtet 8 Genera, innefattande 21 Species: nämligen Korp, Råka, Kråka, Kaja, Ållonſkrika, Nötväcka, Skata, Lafſkrika, Blåkorp, Guling, Gök, Göktyta, Spilkråka, Grönſpik, Gyllenrenna, Hackſpik, Träpicka, Tåſpetta, Härfogel, Krypare. m. fl.

Af Watnfogelſlägtet finnas 8 Genera innefattande 53 Species, nämligen, Svan, Svärta, Hafsorre, Wigge, Gås, Turkiſk Gås, Willgås, Brandgås, Rödgås, Fjällgås, Åda, Storand, Stockand, Knarrand, Gräsand, Knipa, Storvigge, Widand, Alfogel, Winterand, Rödnacke, Ärta, Skraka, Mås, Tord, Brillfogel, Mule, Sillknipa, Petrel, Mallemuck, Pelican, Lomm, Måke, Gråtrut, Labbe, Tärna, m. fl.

Af Wadare-ſlägtet finnas 10 Genera innefattande 37 Species, näml. Skedgås, Häger, Trana, Stork, Rördrum, Snäppa, Spof,

Spof, Morkulla, Glutt, Horsgök, Wipa, Brushane, Tolk, Strickla, Åkerhöns, Fläcka, Rödfot, Sothöna, Knarr, Trapp. m. fl.

Af Hönſe-ſlägtet finnas 4 Genera innehållande 10 Species, näml. Påfogel, Kalkon, Faſan, Höns, Tjäder, Orre, Ripa, Järpe, Rapphöns, Waktel.

Af Tättinge-ſlägtet finnes 11 Genera, innehållande 66 Species: nämligen Duva, Lärka, Stare, Traſt, Domherre, Krumſnabel, Canarifogel, Gröning, Sparf, Bofink, Steglitſa, Grönſiſka, Riſka, Hämpling, Gråſiſka, Qvickſtjärt, Näktergal, Ärla, Stenſqvätta, Rödſtjärt, Talgoxe, Tofstita, Blåmes, Svala, Nattſkräva, m. fl.

Amfibierne utgöra i Sverge 3 Ordningar, innefattande 12 Genera, med 34 Species: nämligen af Fyrfotor 2 Genera, Groda af 6 och Ödla af 4 Species: Af Ormar 2 Genera, Huggorm af 4 och Fjällorm af 1 Species. Af Halfſiſkar 8 Genera: Nejnöga af 3; Råcka af 1; Spöke af 1; Hay af 7, Qvabba af 1, Stör af 2, Halsnål af 3, och Sjurygg af 1 Species.

Fiſk finnes i de Haf ſom omgiva detta Land, ſamt uti Inſjöarne, uti anſenlig myckenhet; ſamt ej färre än 74 Species, hvilka utgöra 22 Genera. Af Ordningen Fotlöſe finnas 4 Genera, utgörande även ſå många Species, näml. Ål, Tobis, Svärdfiſk, och Bitare. Af Ordningen Strupfiſkar

ſkar finnas 4 Genera innefattande 15 Species, näml. Blåſtål, Färſing, Kolja, Torſk, Cabeljo, Gråſik, Witling, Småtorſk, Lyrblęk, Långa, Lyſing, Lake, Kuſa, Tånglake, Sprättfiſk. Af Ordningen Bröſtfiſkar finnas 9 Genera, innefattande 18 Species, näml. Simpa, Stenſimpa, Hornſimpa, Skrabba, Flundra, Butta, Tunga, Skålla, Hälgflundra, Rödfiſk, Snyltra, Abborre, Röder, Gös, Gers, Spigg, Benbuk, Stickling, Makrill, Knot. Af Ordningen Bukfiſkar finnas 6 Genera, innefattande 24 Species, nämligen Smärling, Stenbicka, Mal, Lax, Börting, Forell, Röding, Slom, Nors, Sik, Siklöja, Harr, Gädda, Näbbgädda, Strömming, Wasbuk, Karp, Braxen, Aſp, Linnare, Ruda, Blicka, Sarf, Stäm, Wimba, Faren, Skärknif, Björka, Mört, Löja och Gli.

Utaf Inſecter finnes en anſenlig myckenhet. De ſtego år 1761 til 1892 Species, utgörande 65 Genera, men nuförtiden ſtiger Specierum antal vida över 3000. Ordningen Coleoptera eller Skallbaggar utgör 18 Genera. De talrikaſte och märkvärdigaſte af deſſe Genera äro följande: Scarabäus eller Tordbagge, hvaraf de märkeligaſte och bekantaſte äro Torndyvel, Trägårdsbagge, Ållenborre, Guldſmed, Ekoxe: Dermeſtes Ånger, Silfa Skinnare, Coccinella Nyckelpiga, Chryſomela Gullbagge,

bagge, Curculio Wivel, Cerambyx Timmerman, Leptura Smalſtjärt, Cantharis, Elater Knäppare, Cicindela Tigerbagge, Bupreſtis Bobba, Dytiſcus Vatnbagge, Carabus Bårare, Tenebrio, Meloe, hvaraf den Species ſom af Linneus kallas Veſicatorius, på Apoteken Cantharis Officinarum, och på Svenſka Spanſk Fluga, är märkvärdig, emedan däraf tilredes det bekanta Spanſk-Fluge Pläſtret, Stafylinus Blåsgump. Ordningen Hämiptera eller Skinnbaggar innefattar 19 Genera. De talrikaſte af dem äro Gryllus Gräshoppa, Cicada Strit, Cimex Bärfis, ſamt Afis Bladſput. Ordningen Lepidoptera eller Fjällvingar innefattar 3 Arter med 428 ſlag: näml. Papilio Fjäril af 52, Sfinx af 16, ſamt Faläna Nattfly, ſom bland alla Inſecter utgör det fläſta antalet, af Species; deras antal ſteg år 1761 til 360. Ordningen Neuroptera, eller Sländor innefattar 6 Genera, däraf de talrikaſte äro Libellula Trollſlända, Efemera Dagſlända, Fryganea Sjöſlända, och Hemerobius Perlſlända. Ordningen Hymenoptera eller Stecklar innehålla 10 Genera, däraf de talrikaſte och märkeligaſte äro Cynips Svampſtekel, Tenthredo Sågſtekel, Ichneumon Balgſtekel, Vespa Geting, Apis Bi, däraf Apis - Melliſera Honings - Biet, Terreſtris Jordhumbla, ſamt Lapidaria, Sten-

Stenhumbla äro de ſom ſamla Honing; Formica Myra. Ordningen Diptera eller Tvåvingar innehålla 10 Genera, däraf de talrikaſte och märkeligaſte äro: Tipula Harkrank, Muſca Fluga, Tabanus Broms, och Culex Mygg. Ordningen Aptera Krypare innefattar 13 Genera, däraf de talrikaſte äro följande: Podura Hoppſtjärt, Pediculus, Acarus Qvalſter, Aranea Spindel, och Cancer Kräfta, däraf följande äro de bekantaſte Species, Krabba, Hummer, vanlig Kräfta, och Räka.

Maſkarne ſtiga til et antal af 198 Species, utgörande 56 Genera. Ordningen Inteſtina eller Tarmmaſkar innehåller 8 Genera. Molluſca eller Blötmaſkar innefattar 9 Genera. Ordningen Teſtacea eller Skalmaſkar innehåller 25 Genera, däraf Perlemusla och Oſtra, äro de bekantaſte, och Helix Månſnäcka den talrikaſte arten. Ordningen Litophyta eller Koraller innefattar 3 Genera, däraf arten Madrepora, Stjernkorall är den talrikaſte. Ordningen Zoophyta eller Djurväxter innefattar 2 arter, däraf Tänia Bandmaſk, och Furia Dödſkott äro de farligaſte.

§. 14. Befolkning.

Sverge är i jämförelſe emot ſin ſtora vidd nog gleſt bebodt. De ſydliga Landſkapen äro bäſt bebodde, men uti de Nor-

ra Orterne, förnämligaſt vid Norrſka Fjällryggen och uti Lappland är det nog tomt på Folk. På deſſa ſidſtnämda ſtällen ſtrider ock Climatet emot, at där någonſin kan bliva en anſenlig Folkmängd.

Folkmängden i Sverge ſtiger nu för tiden, vid ſlutet af detta Seculo, til emot 3,200,000. år 1795 ſteg denſamma til 3,045617; Däraf voro 1,465,678 Män och 1,579,940 Qvinnor. Inbyggarnes antal tiltager årligen. Jag vil här uti en Tabell anföra Folkmängden för alla de år ſom Räkning därå blivit värkſtäld, alt ſedan Tabellvärket tog ſin början.

År.	Folkmängden.
1751.	2,229,661.
1754.	2,268,789.
1757.	2,307,599.
1760.	2,383,113.
1763.	2,466,568.
1766.	2,502,363.
1769.	2,571,823.
1772.	2,610,661.
1775.	2,640,177.
1780.	2,769,628.
1785.	2,821,669.
1790.	2,864,512.
1795.	3,045,617.

Folk-

Folkmängden har ſåledes på deſſa 44 åren ökat ſig med 820956 Människor, det är per Medium om året 18635, och på de ſidſta 20 åren från 1775 til 1795 års ſlut, årligen per Medium 20272.

Til närmare uplyſning om förhållandet mellan ſärſkildta Stånd i Riket vil jag här anföra några af dem, ſådane ſom de befunnos år 1780, alla de Perſoner ſom höra til Familien inbegrepne. Adel 10941. Präſterſkap 16471. Lärare i Studierne 1456. Civile Embetsmän i Städerne 8059. Konſtnärer 271. Groſshandlare 1054. Minuthandlare 6673. Andre Handlande 9591. Bruksidkare 20278. Fabrikörer 10502. Handtvärkare i Städerne 27865. Handtvärkare på Landet 34164. Geſäller 8612. Böndet 1,271,740. Torpare 235890. Nybyggare 24820. Sjömän 14061. Soldater 163365. Tjänſtefolk 376583.

Likaledes vil jag här anföra antalet af Födde, Döde och Vigde Par på de ſiſtförflutne 20 åren, från 1776 til 1795 incluſive.

År.	Födde.	Döde.	Vigde. P.
1776.	90793.	64415.	23522.
1777.	92521.	70891.	24040.
1778.	98717.	70716.	24845.
1779.	104146.	73420.	23845.
1780.	102217.	59610.	23294.
1781.	96221.	71960.	21679.
1782.	96414.	75056.	22012.
1783.	91859.	81166.	22568.
1784.	96447.	80905.	21466.
1785.	94536.	81332.	22089.
1786.	98261.	73990.	22117.
1787.	96444.	68466.	22695.
1788.	99458.	80774.	21960.
1789.	94280.	96241.	22705.
1790.	92817.	90493.	24693.
1791.	97041.	84802.	32074.
1792.	111264.	70829.	30224.
1793.	109109.	73094.	27062.
1794.	107316.	77047.	25460.
1795.	103122.	81920.	25130.
Årliga Medium af de Förſta 5 åren	97679.	67810.	23909.

Årli-

Årliga Medium af de Andra 5 åren
95095. 78084. 21963.

Årliga Medium af de tredje 5 åren
96255. 81993. 22834.

Årliga Medium af de sidsta 5 åren.
105570. 77588. 27830.

Årliga Medium af alla 20 åren
98650. 76356. 24169.

Medium af Folkmängden Åren 1790 och 1795 var 2,955065. Häraf finnes at nu förtiden födes årligen hvarje 28, och dör hvarje 38 Människja; Men vil man endaſt hålla ſig vid 1795 års Folkmängd, med deſs födda och döda, ſå födes hvarje 30, och dör hvarje 37 Människja.

Til uplyſning huru högt Svenſkarne nuförtiden kunna bringa ſin ålder vil jag anföra de ſidſta 20 årens döde ålderſtegne Perſoner över 90 år.

År.	90 à 95 år.			95 à 100 år.		
	Gubbar.	Gum.	S:a	Gubb.	Gum.	S:a
1776.	101.	194.	295.	42.	69.	111.
1777.	105.	144.	249.	35.	68.	103.
1778.	84.	165.	249.	36.	54.	90.
1779.	74.	144.	218.	38.	60.	98.
1780.	94.	177.	271.	30.	57.	87.
1781.	103.	194.	297.	33.	72.	105.
1782.	110.	223.	333.	24.	67.	91.
1783.	102.	149.	251.	35.	52.	87.
1784.	92.	161.	253.	25.	47.	72.
1785.	95.	174.	269.	22.	45.	67.
Summa	960.	1725.	2685.	320.	591.	911.
1786.	84.	151.	235.	26.	55.	81.
1787.	100.	142.	242.	20.	37.	57.
1788.	92.	158.	250.	25.	36.	61.
1789.	90.	162.	252.	18.	44.	62.
1790.	104.	176.	180.	17.	41.	58.
1791.	100.	198.	298.	14.	39.	53.
1792.	71.	140.	211.	13.	35.	48.
1793.	93.	158.	251.	19.	30.	49.
1794.	98.	151.	249.	19.	25.	44.
1795.	97.	185.	282.	22.	45.	67.
Summa	929.	1621.	2550.	193.	387.	580.
Tot.S.	1889.	3347.	5235.	513.	978.	1491.

Årliga Medium af de förra 10

96. 173. 269. 32. 59. 91.

över 100 år.			Total Summa		
Gubbar.	Gum.	Summa	Gubb.	Gum.	Summa
9.	8.	17.	152.	271.	423.
8.	12.	20.	148.	224.	372.
9.	20.	29.	129.	239.	368.
6.	17.	23.	118.	221.	339.
11.	11.	22.	135.	245.	380.
10.	15.	25.	146.	279.	427.
10.	22.	32.	144.	312.	456.
14.	17.	31.	151.	218.	369.
6.	11.	17.	123.	219.	342.
5.	13.	18.	122.	232.	354.
88.	146.	234.	1368.	2460.	3828.
6.	9.	15.	116.	215.	331.
3.	16.	19.	123.	195.	318.
5.	6.	11.	122.	200.	322.
8.	4.	12.	116.	210.	326.
2.	7.	9.	123.	224.	347.
3.	13.	16.	116.	250.	367.
7.	6.	13.	91.	181.	272.
8.	5.	13.	120.	193.	313.
3.	10.	13.	120.	186.	306.
4.	6.	10.	123.	236.	359.
49.	116.	165.	1170.	2080.	3250.
137.	262.	399.	2538.	4540.	7078.
åren					
9.	15.	24.	137.	246.	383.

Årliga Medium af de ſednare 10
93. 162. 255. 19. 39. 58.
Årliga Medium af alla 20 åren
95. 167. 262. 25. 49. 74.

När man lägger deſſa 20 åren til grund finner man ſåledes at af 216 döde har 1 bragt ſin ålder öfver 90 år, af 812 döde har 1 hunnit öfver 95 år, och af 3818 döde har 1 öfverſtigit 100 år.

Man finner jämväl utaf det ſom anfört är, at de ålderſtegnas antal i ſednare tider aftagit, ty uti det förra Decennium voro 69 flere öfver 100 år, än uti det ſednare. Om man jämför detta med äldre tider finner man ännu ſtörre ſkilnad. På 9 år från 1754 til och med 1763 hava 710 Perſoner dödt ſom hunnit öfver 100 år, däribland 667 mellan 100 och 110 år, 41 mellan 110 och 120 år, ſamt en Gubbe om 122 år och en Gumma om 127 år. Den Svenſk ſom af alla bragt ſin ålder högſt, må til ſit namn utſättas: det var Högbåtsmannen Chriſtian Drakenberg; Han var född på Gården Blomsholm uti Scheede Sokn i Bohusland år 1626, och dog år 1772, då han upnått en ålder af 146 år.

§. 15.

åren					
5.	12.	17.	117.	208.	325.
7.	13.	20.	127.	227.	354.

§. 15. Geografisk Historia.

Huru länge Sverge varit bebodt är oſäkert; Hiſtorien lämnar ej längre underrättelſe tilbakars än circa 2100 år. Sverges äldſta namn var *Jotaland*, och Inbyggare kallades *Jotar*; de hava efter ſannolikhet varit af gemenſam ſtam med nuvarande Finnar, ſamt hitkommit genom Finland ifrån de Nordöſtra nägderne af Europa, Den urgamlaſte Furſte Hiſtorien omtalar hette *Fornhjothr*; denne lefde vid paſs 300 år för Kriſti födelſe; hans ätt varade genom 6 leder til *Gylfe*, ſom var den ſidſte af denne ätt. Huru ſtor del af Sverge ſom lydde under deſs Regering är aldeles obekant. Då denne Regent ſatt vid ſtyret, liten tid för Kriſti födelſe, ankom et nytt Folkſlag til Sverge, kalladt Göter, under anförande af en Furſte vid namn *Sigge Fridulfsſon*, eller ſom han för ſina ſtora gärningars ſkull kallades *Oden*. Detta Folks hemviſt var beläget mellan nedra delarne af Elverne Dnepr och Don, ſamt utgjorde

det Land, ſom i ſednare tider kallades Nogaj; de förnämſte af deſſe Göter kallades Aſar; och deras Huvudſäte ſom var belägit vid utloppet af Donſtrömen hette Asgård. Oden tågade med ſina Aſar genom Polen, Tyſkland och Danſka Öarne til Sverge. Efter ſin ankomſt til detta Land, befryndade han ſig med Gylfe, införde ny Religion Regering och Sedvanor, ſamt valde åt ſig boſtälle vid en Vik af Mälaren, där han bygde en Stad ſom han kallade Sigtuna.

I anſeende til detta Göternas förſta hemviſt blef Landet däromkring kalladt Upland, och de kringliggande Landſkap fingo namn af Södermanland, Väſtmanland, Norrland, hvart efter ſin belägenhet. Oden underkuvade efterhanden det kringliggande Landet, ſamt ſatte ſin Son *Yngve* med tilnamnet Tirkiakong til Regent däröver med titel af Drott. Denne var Stamfader för Ynglinga Ätten, ſom genom 23 Leder, uti vid paſs 600 år, bibehöll ſig vid Regeringen. Oden dref väl Jotarne undan ſig, men ſynes ej hava ſträckt ſin inkräktning långt up emot Norden, föga längre än til Dalelven; därföre bibehöllo deſſe Nordländſke Orters Urfödingar icke allenaſt länge ſin förra ſjelfſtändighet, ſpråk och ſeder, utan ock ſit gamla namn Jotar.

Yng-

Yngves Område utgjorde således Riket *Svea*, hvilket innefattade de 4 Landskapen Upland, Södermanland, Västmanland, Nerike, samt delar af Gästrikland och Dalarne. Det höll i vidd circa 400 Qv. Mil, det är litet mer än Kurfurstendömet Saxen.

Odens Son Gaute delade inkräktningen i Jotaland med sin Broder Yngve, och bekom Riket *Göta* på sin lott. Skogarne Kålmården och Tiveden skilde detta Land emot Norden från Svea Rike. Emot Väster var Sjön Vänern dess gräns, men huru långt det sträckte sig i söder är obekant, torde hända at Skåne hörde under Sköld Rike på Danska Öarne.

Wärmeland utgjorde den tredje delen af Jotaland. Det innefattade nuvarande Landskapet Wärmeland, västra delen af Dalarne, Dalsland och Bohusland, samt beboddes af Jotar.

Hälsingland, med andra Landskap i Norrland, formerade den fjärde Delen af Jotaland, och såsom förr nämdt är, beboddes af Jotar. *Finland* utgjorde den femte delen.

I anseende därtil at stora Skogar skilde Svea och Göta Riken från hvarandra, blef det förra kalladt *Nordanskog* och det senare, *Sunnanskog*.

In-

Invånarne i det förra kallades Svear och i det ſednare Göter, men de hava af ålder varit et och ſamma Folkſlag.

Yngve 2, Sonaſon til Yngve Tirkiakong flyttade Regeringens ſäte från Sigtuna til Gamla Upſala, däreſt han bygde et namnkunnigt Tempel, ſamt inrättade Upſala Öde, det äro viſſa Kronogods eller Kungsgårdar, hvaraf Gudstjenſten ſkulle hållas vid magt och Drotten njuta ſit underhåll. *Dygve* den tionde Regenten från Oden förbytte namnet Drott i Konung.

Gautes efterkommande delade Götaland mellan ſig, hvaraf de förföllo i vanmagt, och blevo Fylkes Konungar under Upſala Konungarne. Däraf förlorade Göta ſit anſeende, och förenadt med Svea, begreps under deſs namn.

Uti Svea upkommo även under denna period Fylkes-Konungar. Konung *Ingiald* var den tjugufjärde Ätteläggen från Oden, och regerade uti ſjätte Seculo. Vid den tid var Upſala Konungars magt alt ifrån Oden mycket förminſkad. De uti Rikets åtſkilliga Landſkap och Härader efter hand upkomne Fylkes-Konungar hade åter ſina Skattkonungar, och voro blefne ärftlige til ſina Riken. De hade ſå ſmåningom undandragit ſig Upſala Konungens öfvervälde, och begynt

täfla

täfla med honom i magt och anseende, de voro emot Upsala Konung i nästan samma förhållande, som de mägtigare Tyska Furstarne emot Romerska Kejsaren.

Ingiald tyckte sin myndighet vara nog inskränkt genom dessa Fylkes Konungar, hvarföre han fattade det orådet at på et förstätligt sätt bringa dem om livet, samt lägga deras Länder fullkomligt under sit välde. Detta företag lyckades för honom til en del, ty några undkommo; bland andra Furstarne i Södermanland och Östergötland. Desse angrepos då af Ingiald med krig, men de försvarade sig tappert, hvarefter han förstätligt lät mörda dem och lade även deras Länder under sit välde. Sådane ilgärningar bådade fall och olycka.

Ivar Vidfarne också en af Odens efterkommande genom Sköld i Danmark, samt Fylkes Konung i Skåne beslöt at hämnas; han anföll Ingiald med en stor härsmagt, vann seger, samt tvang Ingiald at sjelf taga livet af sig. Ivar började et nytt Konunga-Hus i Sverge, stötte Ynglingarne från Regeringen och lade deras Länder under sit välde. Men icke nog därmed, han angrep även andra Länder. Lyckliga vapen gåvo honom anledning at stifta det största Rike som någonsin varit i Norden. Ifrån Fylkes Konung

ning i Skåne blef han Herre öfver Sverge, Danmark, en del af Nederſaxen, något af Finland, Curland, ſamt flere emot Öſter belägne Länder. Ivar dog utan manlig Arfvinge.

Deſs Dotterſon *Harald Hildetand* efterträdde honom uti alla deſs anſenliga Ländet; denna magt bibehölls jämväl uti hans tid. *Sigurd Ring* deſs Brorſon blef efterträdare uti alla deſs Beſittningar; men efter någon tid blef Northumberland inkräktadt af en främmande Furſte; ävenſom Kurland ſamt andra öſtliga Länder undandrogo ſig deſs Öfvervälde. Deſs efterträdare Sonen *Ragnar Lodbrok* var ägare af Rikerne Sverge, Danmark och Nederſaxen ſamt återtog äfven Northumberland; men efter hans död blef denna anſenliga Monarchie delad mellan deſs 4 Söner: *Björn Järnſida* bekom Svea och Göta Riken; Sigurd Ormöga feck Slesvig Jutland, Daniſka Öarne, ſamt Skåne, Blekinge och Halland, Witſärk erhöll de Tyſka Länderne, och Ivar Benlös bekom Northumberland.

Björn Järnſidas Sonaſons Sonaſon *Erik Wäderhatt* ſom regerade omkring midden af Nionde Seculum företog ſig at åter bringa under ſit välde de efter Ragnar Lodbroks död förlorade Länder; detta lyckades och för honom ſå vida at han eröf-

eröfrade en del af Finland, Karelen, Eſtland, Liſland och Kurland, ſamt tvang deſſa Länder at giva ſig årlig ſkatt. Emot Norge utvidgade han icke mindre Sverges gränſor. Han underlade ſig ej allenaſt Wärmeland, ſom altſedan Ingialds tid, genom deſs Son Olof Trätelja hade blivit ſöndradt från Sverge, och nuförtiden ſtyrdes af en hans Ätling, utan inkräckte jämväl åtſkillige Länder af Norges gamla tilhörigheter, ſåſom Landſkapen Alfhem, Romerige, Wäſtfold och Wingulmark. Utom deſs befäcktade han ſtora fördelar emot Danmark, och då lära, efter all ſannolikhet, Landſkapen Skåne, Blekinge och Halland åter blivit med Sverge förenade. Under deſs Sons *Björns* regering ſom inföll omkring ſlutet af det Nionde och början af Tionde Seculo gingo de på öſtra ſidan om Öſterſjön gjorde eröfringar åter förlorade. Björns Son och efterträdare *Olof* ſom ſatt på Thronen vid medlet af Tionde Seculo, förde et ſvagt Regemente; däraf betjente ſig hans Grannar Konungarne i Danmark och Norge at tilſkanſa ſig några Länder. De ifrån Danmark under Erik Wäderhatt återvunne Landſkap Skåne, Blekinge och Halland blevo åter förlorade, och i tviſtigheterna med Norge ſtämplade Konungen därſtädes Jämtland under ſit välde.

Erik

Erik Segerſäll, Broder til den föregående, innehade Regeringen uti ſednare hälften af Tionde Seculo. Han råkade i tviſt med ſin Brorſon Styrbjörn om Regeringen, uti hvilken denne måſte giva vika. Styrbjörn lade ſig då på härnad ſamt inkräktade åtſkilliga Länder på öſtra Kuſten af Öſterſjön. Til ſlut höll han en drabbning med ſin Farbror, hvaruti han förlorade livet. Frukten af denna ſeger för Erik Segerſäll, var ej allenaſt orubbad beſittning af Svenſka Thronen, utan även Styrbjörns Öſterländſka eröfringar, ſom nu fogades til Riket. Erik Segerſäll förde jämväl andra krig, bland andra med Konungen i Danmark, hvaruti det lyckades för honom at eröfra detta Land och förena det med Sverge.

Olof Skötkonung Eriks Son tilträdde efter ſin Fader et mägtigt Rike. Utom Sverge ägde han icke allenaſt hela Danmark, ſom deſs Fader inkräktat, utan ock de Öſtra Länder, ſom efter Styrbjörns fall hade blivit med Sverge förenade, hvarförutan några Fylkes Konungar i Norge gåvo ſit under deſs beſkydd; Men han var et Barn då han kom til Regeringen och deſs minderårighet var icke fördelaktig för Riket. Det lyckades för Danſke Konungen at genom giftermål med Enkedrottningen, Olofs Moder, återbekomma ſit Rike;

Rike; likaledes gjorde de af Styrbjörn inkräktade öſtra Länder affall, och ſöndrade ſig från Sverge. När Olof Skötkonung kommit til ſina myndiga år föll det honom in at föröka ſit Rike. Til det ändamålet ingeek han förbund med Konungen i Danmark ſamt 2 Norrſke Jarlar, för at anfalla Konungen i Norge Olof Trygveſon, och dela deſs Rike mellan ſig; detta företag lyckades ock för dem, uti en häftig Drabbning, hvaruti Norſka Konungen tappade och omkom. Frukten af denna Seger var Delningen af Norge mellan de förenade Furſtarne. Olof Skötkonung feck på ſin andel fyra Härader vid Trondhjem, jämte Sundmöre och Nordmöre ſamt Romsdalen, och deſutom öſtra delen af Landet, ifrån Göta Elf intil Svineſund, innefattande den Tracten ſom då kallades Ranerige, men nu Bohusland. Utomdeſs blevo genom denna Seger Sverges fordne tilhörigheter Jämtland och väſtra delen af Hälſingland, ſom någon tid varit ſöndrade från Sverge, åter med ſin gamla ſtam förenade. Men Konungen var ej länge i rolig beſittning af deſſa Norſka Länder, ty efter några år feck han at ſtrida med en annan Norſk Prins Olof Haraldſon, ſom ſatte ſig i beſittning af Norge och de til Sverge förlorade Länder, utom Jämtland och Helſingland.

För öfrigt antog han Titel af Svea Konung, i ſtället för Upſala Konung ſom förr varit brukeligt. Det hörer väl icke til Geografiſka Hiſtorien, men kan dock här nämnas, at Kriſtna Läran, ſom för vid pafs 180 ſedan begynt utſpridas i Sverge, numera kom til ſtadga, dymedelſt at både Konung och en ſtor del af Inbyggarne antogo denna Lära. Under deſs bägge Söner och Efterträdare Anund och Emund undergeck Sverge ingen Förändring i anſeende til Länder. Åtten ſlöts med *Emund* år 1061.

Det fjerde Tidvarvet af Svenſka Hiſtorien räcker ifrån år 1060 til 1250, uti 190 år, under hvilken tid 3 Ätter ömſom beſuto Thronen. En anſenlig Man vid namn *Stenkil*, ſom var befryndad med förra Konungahuſet, blef Konung efter Emund. Deſs Ätt varade under 6 Konungars Regering uti 74 år til år 1034 då den utdog. *Inge I.* Son och Efterträdare til Stenkil, var nog ifrig at införa den Kriſtna Läran i Sverge och förfölja Hedningarne, hvilka ännu voro gamſka manſtarke. Deſſe ſamlades uti Öſtergötland och Småland, upſade Inge all tro och lydnad, ſamt utvalde deſs Svåger Sven til Konung i Götaland, och då denne efter 3 år blef mördad, deſs Son Kol. År 1109, uplivade Norſke Konungen Öſten ſin fordran til Jämtland, ſamt genom ſina

liſtiga anläggningar förförde Jämtländningarne til affall, hvarigenom detta Landſkap ſöndrades från Sverge och förenade ſig med Norge, ſedan det nära år 110 hört til förenämde Rike.

Sverker Kols Son blef efter ſin Faders död antagen til Konung över Götaland, ſamt även efter Stenkilſka ſlägtens utgång til Konung över hela Riket och förenade ſåledes Svea och Göta Riken. Detta ägde dock ej länge beſtånd; ty efter deſs död år 1155 valde ſig Svearne en Konung af Bondiſka ſlägten benämd *Erik*, då däremot Göterne höllo ſig til Sverkers Ätt och antogo deſs Son *Carl I.* til ſin Konung. Utaf denna ſöndring upkom i de följande tiderne mycken oreda. Medan Carl ſtyrde Götaland ſökte Erik åt en annan ſida utvidga ſit Rikes Gränſor. Han företog en Härfärd emot Hedningarne i Finland, hvilket Land til den tiden på intet ſätt var Sverge undergifvet. Erik eröfrade det egenteligen ſå kallade Finland och ſatte en Svenſk utflyttning i Nyland, ſom mäſt beſtod af Hälſingar och Gäſtrikar. Tillika med eröfringen af Landet befordrade han även Hedningarnas omvändelſe til Kriſtna Läran. Ifrån den tiden hava deſſa Landſkap varit i beſtändig Förening med Sverge. Deſs Efterträdare utvidgade efter-

handen så väl Eröfringarne i Finland som den Kriſtna Läran därſtädes.

Efter Eriks död 1161 blef *Carl* Konung öfver hela Sverge, ſedan han likväl förut måſt hålla en häftig Drabbning med Danſke Prinſen Magnus, ſom emedlertid inkräktadt en del af Riket. Sådant kunde icke behaga *Knut* Eriks Son, hvilken upreſte ſig mot honom, men var ej lyckelig i ſit företagande, hvarföre han år 1168 lät mörda honom. Knut beſteg då Svea Thron och förenade äfven därmed Göta. Knut regerade i 28 år öfver hela Sverge; men då upreſte ſig mot honom *Sverker* d. Carls Son, ſamt bragte Göta Rike under ſit välde. Knut måſte ſådant tåla til ſin död, ſom ſkedde 3 år därefter år 1199. Efter Knuts död förenade Sverker åter Svea med Göta; Hans Regemente öfver hela Riket räckte i 9 år til år 1208, då han blef angripen med Krig af *Erik* Knuts Son, hvilken vann ſeger och bemägtigade ſig en ſtor del af Riket, ſamt efter en ny Drabbning år 1210, hvaruti Sverker ſtupade, kom uti Beſittning af Svea Rike; han dog 1216. *Johan* Sverkes Son, ſom emedlertid efter ſin Fader bibehållit ſig uti Götaland, blef efter honom Konung både öfver Svea och Göta Riken. Han regerade i 6 år och dog år 1222. *Erik* 13. Knutsſon med tilnamnet

Läſpe

Läspe tilträdde Regeringen öfver bägge deſſa förenade Riken. Under hans Regerings tid år 1248 ſkedde en Härfärd emot Hedningarne i Öſterbotn och Tavaſtland. Detta Tog utfördes genom Konungens Svåger Jarlen Birger, hvilken underkuvade bägge deſſe Landſkap och förenade dem med Riket. På Kuſten af Öſterbotn nedſatte han en Svenſk utflyttning ſom altſedan bibehållit ſin Ätt och Språk; ſamt indelte Öſterbotten i 2 Soknar Pedersöre och Muſtaſari, hvilka ſedermera blivit delte i flere. Erik var den ſiſta af deſſa Ätter och dog år 1250.

En ny Ätt, ſom härſtammade ifrån en mägtig Man benömd Folke, och däraf kallades Folkunga Ätten kom nu på Svenſka Thronen. Den förſta Konungen af denna Ätt hette *Waldemar*, och var Syſterſon til Erik Läspe. Mellan honom och deſs äldſte Broder *Magnus* upkom miſsnöje, ſom ſkred til uppenbart Krig år 1174, hvaruti Magnus vann Seger, ſamt blef uphöjd til Konung i Svea Rike, hvaremot Waldemar bekom endaſt Göta Rike; detta var den ſiſta gången ſom Göta varit ſkildt från Svea; ty en tid därefter bemägtigade ſig Magnus jämväl Götaland och förenade det med Svea, ſå at ifrån den tiden hava bägge deſſe Riken utgjordt en enda Stat. Magnus dog

år 1290. Han hade 3 Söner; hvaraf den äldſte *Birger* blef efter ſin Fader Konung i Sverge, men de bägge yngre beläntes med Landſkap i Riket, med Titel af Hertigdömen, utan all undergivenhet för Konungen. Birger var minderårig då han kom til Regeringen, och hade til Förmyndare Torkel Knutſon; denne bragte år 1292 Väſtra Karelen under Sverges Krona, ſamt bygde Wiborg. Sedan Konungen blivit myndig råkade han i oenighet med ſina Bröder, hvilken ſlutades ſålunda, at Konungen bekom dem til fånga, lät dem dö i Fängelſe, ſam åter förenade deras Furſtendömen med Riket. Men för ſin grymhet emot ſina Bröder blef han ſedermera ſjelf utdriven utur Riket. *Magnus* 2. han Brorſon blef då i ſin Barndom Konung i Sverge genom Wal, och uti Norge genom Arf. Denna Förening mellan de bägge Riken Sverge och Norge, var dock icke fullkomlig, ty hvardera Riket ſtyrdes af et Råd, ſom icke berodde af hvarannan; och deſsutom valde man Magni 2 Söner *Erik* 12. och Håkan medan de voro Barn til Konungar, den förre i Sverge och den ſednare i Norge, hvarigenom detta Rike efter kort tids förlopp å nyo ſöndrades från Sverge. Under hans Regering blefvo väl Landſkapen Skåne Halland och Blekinge år 1334, medelſt

dryg

dryg Inlöfen bragte til Sverge, men förlorades år 1359. Emedlertid hade Sverge råkat i krig med Ryſsland, och förlade genom Freden ſom ſlöts 1348 en del af Karelen til Syſterbäck. Efter Eriks död tog ſig Rådet den myndigheten, medan Magnus ännu lefde, at år 1363 utvälja deſs Syſterſon Hertig *Albrecht* af Meklenburg til Konung i Sverge. Men med honom blevo Svenſkarne jämväl miſsnöjde, affatte honom ſamt valde år 1388 til ſin Regent Konung Håkans i Norge Enkedrottning Margareta.

Sedan *Margareta* hunnit väl befäſta ſig på Thronen företog hon ſig at för evärdeliga tider til en Statskropp förena de 3 Nordiſke Riken: *Danmark*, ſom hon ärft efter ſin Fader: *Sverge*, hvartill hon blivit vald: ſamt *Norge*, ſom hon bekommit efter ſin Man; denna Förening ſkedde år 1397. Hon dog år 1412. Men under ſin lefnad hade hon til Medregent utvalt ſin Syſterſon Hertig *Erik 13* af Pommern, hvilken efter deſs död regerade enſam över deſſe 3 Riken. Men detta varade ej längre än til år 1440, då Svenſkarne upſade honom all lydnad; och i deſs ſtälle antogs Eriks Syſterſon Hertig *Chriſtofer* af Bäjern, ſom förut af Danſkarne var vald, även til Konung över Sverge och hela Norden. Chriſtofer dog

år 1448. Ehuru nu uti Politiſkt affeende de Nordiſka Kronornas föreningstid räknas uti 124 år, från Calmare Föreningen år 1397 til år 1521, då Danſka Regeringen blef fördriven från Sverge, ſå räckte dock, uti Geografiſkt affeende, den värkeliga Staternas ſammanbindning ej längre än 60 år, från år 1389, då Margareta övervunnit Albrecht och blivit enſam Regent öfver de 3 Nordiſke Riken, til år 1449. Ty Svenſkarne ſom ej ville foga ſig efter Danſkarnes Konunga-val, utvalde ſig förenämde år en egen Konung benämd *Carl 2.* Knutſon. Denne bibehöll dock ſig och Sverges ſjelfſtändighet ej längre än uti 8 år til år 1457, då han måſte flykta utur Landet.

Konung *Chriſtian 1.* i Danmark antogs då til Konung i Sverge. Men detta varade ej längre än til år 1464, då Carl återkom och bemägtigade ſig Svenſka Thronen, uti hvilkens beſittning han dog år 1470. Sverges Sjelfſtändighet bibehölls jämväl efter deſs död, ty til deſs Efterträdare blef deſs Syſterſon *Sten Sture* vald, med Titel af Riksföreſtåndare.

Denne bibehöll ſig vid Riksſtyrelſen til år 1497 då Konung *Jan 2.* i Danmark fann tilfälle at bemägtiga ſig denſamma Men deſs välde varade ej längre än 4 år til år 1501. Sverges Ständer upſade

ſade då Konung Jan all Tro och lydnad; Sten Sture tilträdde å nyo Regeringen, ſamt innan kort befriade Riket från utländſkt välde. Sten Sture dog år 1503.

Svante Sture, af en annan Ätt, blef efter deſs död vald til Riksföreſtåndare; han bibehöll Rikets ſjelfſtändighet til ſin död år 1512. Deſs Son *Sten Sture* den yngre blef då Riksföreſtåndare. Sedan Danſkarne flera gånger bjudit til at bringa Sverge under ſit välde lyckades det dem ändteligen år 1520, då Danſke Konungen Chriſtian 2. intog Stockholm och blef krönt til Sverges Konung. Danſka väldet i Sverge räckte ej längre än til följande året 1521.

Nu upgår et lyckligare Tidevarf för Svea Rike. *Guſtaf 1.* af Ätten Wåſa började då at driva Danſkarne utur Riket, och lyckades uti ſit företagande. Samma år blef han förklarad Riksföreſtåndare och 2 år derefter antagen til Konung. Och ifrån denna tid kan Sverge räknas fullkomligt fritt från utländſkt övervälde, hvilken ſjelfſtändighet ſåledes numera varat uti 280 år.

Det hörer väl icke til Geografiſka Hiſtorien, men kan dock anföras, at år 1527 började Konungen införa Lutherſka Läran i Riket. Konungen dog år 1560.

Nu vil man underſöka Rikets Område vid denna tidepunct. Riket utgjordes

af Landſkapen Upland, Södermanland, Wäſtmanland, Nerike, Wärmeland, Dalarne utom Särna Sokn, Gäſtrikland, Hälſingland, Öſtergötland, Småland, Öland, Wäſtergötland och Dalsland. Vidare uti Norrland, Medelpad, Ångermanland och Wäſterbotn. Huru mycket af Lappland den tiden var underlagt Sverges Krona är oſäkert; man har anledning at förmoda det en ſtor del af Lapparne voro ſjelfſtändige och erkände ingen Överhet. ävenſom Gränſen mellan Sverge och Norge i den Tracten icke var ſtadgad. Vidare Finland, ſom ſträckte ſig vid Sjökuſten något längre i öſter än nuförtiden. När jag undantager ſtörre delen af Lappland ſåſom ſjelfſtändigt, utgjorde Svea Rike den tiden i vidd circa 5400 Qvadrat Mil.

At utröna Folkmängden då för tiden tjänar til uplysning, at gamla Jordaböcker ſom finnas i Cammar-Archivum, af år 1560, innebära, at Böndernas antal i Riket var föga mindre än år 1750, då Tabellverket tog ſin början. Folkmängden i Riket ſteg år. 1750 til circa 2,200,000. När jag häifrån drager den Folkmängd, ſom fanns uti Landſkapen, Skåne, Blekinge, Halland, Bohusland, Gottland, Härjedalen och Jämtland, och ſteg til circa, 350,000, återſtår 1,750,000. Hvilken Folkmängd fanns år 1750 uti den öfriga delen af Sver-

Sverge. Vid pass 200000 Personer mindre eller 1,550,000 kan man rimligen antaga hava funnits på Landsbygden i Riket, vid förenämde Epoch år 1560; men härifrån bör vidare dragas åtminstone 50000, som Städerne i Riket voro mindre befolkade år 1560 än 1750. Häraf följer at vid slutet af Konung Gustaf I. Regering beboddes Riket af circa Halfannan Million Människor.

Eric 14. Gustafs äldste Son blef Konung efter sin Fader. Han hade 3 Bröder, Hertigarne Johan, Magnus, och Carl, hvaraf den äldste blef belänt med Finland, den medlerste med Östergötland, och den yngste med Södermanland, Nerike och Wärmeland. Konung Eric råkade i Krig med Polen och Ryssland, uti hvilket han bragte Landskapet Estland under Sverges Krona. Konungen bekom jämväl krig med Danmark och Staden Lybeck, som ej slöts under dess Regering. Erik blef afsatt år 1568.

Johan 3. dess äldste Broder blef då Konung. Han fortsatte Kriget med Danskarne, som slöts genom Fred år 1570, hvaruti Danska Konungens Anfordran på Sverge dödades för evärdeliga tider, men däremot affade sig Sverge all anfordran på Norge med där tilhörige Landskap, hvar-

hvarîbland dåförtiden voro Bohusland, Särna i Dalarne, Härjedalen och Jämtland, samt på Landskapen Skåne, Halland, Blekinge och Gottland. Uti kriget med Ryssland utvidgade Sverge sin ägande rätt til Narva samt flera orter i Ingermanland och Lifland. Johan dog år 1592.

Sigismund dess Son blef sin Faders Efterträdare i Sverge, samt även Konung i Polen, men fastän bägge Riken hade en och samma Konung voro de dock icke förenade, utan så skilde, som Kurfurstendömet Hanover från Riket Storbritannien. Ryska Kriget varade til år 1596 då fred slöts, uti hvilken Ryssarne afsade sig all rättighet til Estland. Konungen vistades mäst i Pålen och blef åfsatt i Sverge 1600.

Carl 3. allmänt men orätt Carl den Nionde kallad, Sigismunds Farbror, efterträdde uti Regeringen i Sverge. Så snart Sigismund var afsatt började han krig med Sverge uti Lifland. Med Rysland och Danmark råkade Sverge jämväl uti krig. Kriget med Ryssland utfördes å Svenska sidan med framgång, men slöts ej i Carls tid, även som kriget med Danmark, hvilket utfördes med mindre lycka. Carl dog år 1611.

Gustaf Adolf, Carls Son blef sin Faders efterträdare. Kriget med Danmark fortsattes til år 1613, då det slöts genom Fre-

Freden i Knäröd, hvaruti Sverge måste förbinda ſig at med 1 Million R:d. igenlöſa Fäſtningen Elfsborg, ſamt andra af Danſken intagna Orter. Kriget med Ryſsland varade til år 1617, då Fred ſlöts i Stolbova, hvarigenom Sverge bekom hela Karelen och Ingermanland. Uti Kriget med Polen intogo Svenſkarne hela Lifland, men år 1629 ſlöts et ſtilleſtånd, hvarigenom å Polſka ſidan ſamtycktes at Sverge måtte få behålla Lifland. Emedlertid hade Svenſkarne år 1627 anlagt et Nybygge uti Nord-America, hvilket var beläget på bägge ſidor om ſtrömen Delavare och kallades Nya Sverge. Det utgjorde ſtycken af de nuvarande Provinceerne Penſylvanien, Newjerſey och Delavare. Denna Colonie tiltog ſå i ſtyrka at den år 1642 bekom en egen Guvernör. År 1630 deltog Konungen uti et Krig i Tyſkland, ſom var upkommit mellan Kejſaren och några Tyſka Furſtar. Svenſka Vapnen hade där ſtor framgång, men ledo den Förluſten, at Konungen uti en Drabbning år 1632 blef ſkuten til döds.

Chriſtina, deſs enda Dotter och Arvinge, blef då regerande Drottning. Under hennes Regering fortſattes Kriget i Tyſkland med ovanlig framgång. Undertiden råkade Sverge år 1643 i Krig med Danmark, hvilket ſlöts 1645 genom Freden,

den i Brömsebro, hvarigenom Sverge bekom Landskapen Härjedalen och Jämtland, Särna Socken i Dalarne, samt Öarne Gottland och Ösel til en evärdelig Besittning, samt Halland på viss tid. Kriget i Tyskland nådde sit slut genom Westfaliska Freden år 1648, hvaruti Sverge bekom större delen af Hertigdömet Pommern, nämligen hela Vor-Pommern, och en ansenlig del af Hinterpommern, Ön Rügen, Staden Wismar i Hertigdömet Meklenburg, med litet kringliggande Land, Erkebiskopsstiftet Bremen med titel af Hertigdöme, samt Biskopsstiftet Verden med titel af Furstendöme. Christina afsade sig Regeringen år 1654.

Carl 4. vanligen men orätt den Tionde kallad, härstammande från Pfalziska Ätten i Tyskland, blef då Konung. Denne Konung råkade i Krig med 3 Magter, med Polen år 1655, med Ryssland 1656, med Danmark 1657. Kriget med Ryssland afslöts genom stillestånd år 1658, hvarigenom Ryssland förblef i besittning af Staden Dorpt och andra Orter i Liffland. Kriget med Danmark tog också slut igenom Freden, som slöts i Roskild i början af året 1658, medelst hvilken Danmark afträdde til Sverge Landskapen Skåne, Blekinge, Halland, Bohusland, Ön Bornholm, samt Höfdingdömet Trondhiem i Nor-

Norge; men denna Fred varade ej längre än et halft år; vid ſlutet af ſamma år braſt kriget å nyo ut, ſamt räckte til Konungens död, ſom ſkedde vid början af år 1660. Under denne Konungs Regering miſte Sverge år 1655 ſit Nybygge i Nord-America, hvilket Bataverne eröfrade, ſamt ſedermera lämnade til Engelsmannen.

Carl 5. vanligen men orätt den Elfte kallad, Carl 4 Son, blef ſin Faders Efterträdare. Förſta omſorgen efter des upkomſt på Thronen var at ſätta Riket i lugn och ro. Til den ändan ſlöts år 1660 fred med Polen uti Oliva, hvaruti Polſka Konungen afſtod all pretenſion på Lifland och Sverges Krona. Med Danmark afgjordes ſamma år Fred i Köpenhamn, då det förblef vid Roſkildſka Freden, med undantag af Trondhiems Län och Bornholm cederades til Danmark emot bekommande af några Adeliga Gods i Skåne. Kriget med Ryſsland ändades året däreſter, 1661, genom Freden i Kardis, at alla orter ſom Ryſſarne under Kriget intagit, til Sverge återlämnades.

År 1674 började Sverge et Krig med Kur-Brandenburg och ſedermera med andra Tyſka Furſtar, ſamt Danmark. Detta krig ſlutades år 1679 genom Freden i Nimwegen, hvarmedelſt Sverge måſte til Kur-Brandenburg afträda hela den delen af Pommern, ſom

ſom ligger på högra ſidan om Oder Strömen. Uti ſärſkildte andre Freder, ſom afſlötos ſamma år, cederades til Huſet Brunsvik-Lüneburg en liten del af Hertigdömet Bremen, men med Danmark återſtäldes alt i ſamma ſkick, ſom det var före Kriget. Efter detta krigs ſlut feck Sverge njuta Fred och lugn uti runda 20 år, til ſlutet af detta Seculo. År 1680 funno ſig Rikets Ständer föranlåtne at lämna Konungen en oinſkränktare Magt än de förre Konungar haft, hvilken han använde til Rikets bäſta, dymedelſt at han medelſt god Hushållning betalte Rikets ſkuld, indrog til Kronan alla under förra Regeringar bortſkänkte Cronogods, ſamt ſatte Rikets Krigsmagt, medelſt Indelningsverket, på reſpectabel fot; ſå at Riket aldrig varit i bättre belägenhet eller haft ſtörre ſtyrka än vid deſs död, ſom timade år 1697.

Och emedan detta välſtånd continuerade hela 2 åren til detta Seculi ſlut, ſå vil jag här anſtälla en underſökning om Rikets Storlek och Folkmängd vid denna Tidepunct.

Svea Rike hade ſedan Konung Guſtaf 1. döds-år 1560, blifvit tilökadt med följande Länder: 1:o På Väſtra ſidan om Öſterſjön; med Skåne, Blekinge, Halland, Bohusland, Öe Gottland, Särna Socken, Härje-

Härjedalen och Jämtland; hvartil kommer den öfriga och ſtörre delen af Lappland, ſom i Guſtaf I. tid kunde räknas ſåſom ſjelfſtändigt, men numera var Sverges fullkomliga tilhörighet. 2:o På öſtra ſidan om Öſterſjön: hela Karelen, ſom ſträckte ſig ej allenaſt til Ladoga Sjön, utan även et godt ſtycke på andra ſidan därom, innefattande Höfdingedömet Wiburg, jämte en del af Höfdingedömet Petersburg, ſamt Landſkapen Ingermanland, Eſtland med de tilhörige Öarne Öſel och Dagö, ſamt Liffland. 3:o På ſödra ſidan om Öſterſjön eller uti Tyſkland: Den delen af Hertigdömet Pommern, ſom ligger vänſter om Oderſtrömen, jämte Ön Rügen och Staden Wismar med deſs Diſtrict, Hertigdömet Bremen ſamt Furſtendömet Verden.

Til at nu beſtämma Rikets Storlek den tiden, anſer jag Finſka Viken och Neva Strömen up til Ladoga, ſåſom Sverges naturliga Gräns åt den ſidan, och räknar de Länder, ſom ligga i ſöder om Finſka Viken ſamt på vänſter om Newa Strömen, för Ultramarinſka Beſittningar, ävenſom Svenſka området i Tyſkland. Inom deſſa Gränſor innehöll Sverge circa 7200 Qvadrat Mil. Utaf Ultramarinſka Beſitthingarne innehöllo Ingermanland, Eſtland och Liſland 650 Qvadr. Mil, och Sver-

ger Tyſka Provincer 210 Qvad. Mil. Således hela Svenſka Väldet 8060 Qv. Mil.

Beträffande Folkmängden; ſå utviſa den tidens Jordeböcker och Mantalslängder at Sverge ägde då ungefär lika Folknumer ſom år 1750; denna ſteg, ſåſom förr nämndt är, til 2,200,000, härtil bör läggas den Folkmängd, ſom fanns uti de delar af Finland, hvilka uti de ſedan med Ryſsland ſlutne Freder blifvit afträdde til bemäldte Rike; och ſteg til circa 200,000. Således var Sverges Folkſtyrka vid paſs 2,400,000. Härtil kommer 1:o Folkmängden uti Ingermanland, Eſtland och Lifland. Denna utrönes ſålunda: Enligt 1785 år Reviſion räknades uti Höfdingdömet Reval eller Eſtland 202300 Männiſkjor och uti Höfdingdömet Riga eller Lifland 507150, tilſamman 709450, utom Adel, Präſterſkap, Militär och Civilſtåndet, med hvilka Folkmängden lärer ſtigit til circa 740,000. Ingermanland är tvåtredjedelar ſå ſtort ſom Eſtland, ſåledes ſteg Folkmängden därſtädes til inemot 160,000. Inalles cirka 900,000. Utaf denna Summa ſkal förſt 1720 års Folkmängd utrönas. Uti Sverge ökar ſig vanligen Folkmängden med 0,8 ProCent om året, jag vil här antaga ſamma Förökning Qvantum, och då man ſåledes går progresſive tilbakars, finnes at Folkmängden härſtädes ſteg år 1720 til circa 500,000;

men

men för at beſtämma Folkmängden för år 1700 bör härtil läggas den Folkmängd, ſom genom 20 års förödande Krig och Peſten kunnat afgå, hvilken jag på ſannolika ſkäl antager til 60000. Således var Folkmängden i deſſa Provincer år 1700 vid paſs 560,000. Folkmängden i Svenſka Pommern den tiden, kan ſkattas til circa 200,000; Bremen och Verden hade år 1793 circa 190,000 Inbyggare, reducerat til år 1700 ſteg Folkmängden då til circa 140,000, inalles uti Tyſka Provincerne 340,000. Således i hela Svenſka Väldet til vid paſs 3,300,000.

Carl 6, vanligen men orätt Carl den Tolfte kallad, Carl 5 ende Son blef Konung efter ſin Fader. Riket feck uti 2 år njuta Lugn. Men år 1700 förbundo ſig 3 mägtige Grannar, Ryſsland, Polen och Danmark, at anfalla det med Krig; hvartil ſedermera kommo 3 andre Fiender: Preuſſen, Kur-Saxen, och Kur-Hanover. Detta Krig fördes å Svenſka ſidan i början med lycka och framgång, men ſedermera med olycka och motgång, ſå at alla Ultramariniſka Beſittningar af Fienderne intogos: de Tyſka Provincerne af Preuſſen, Hanover och Danmark, och de öſtra af Ryſſen hvilken deſsutom bemägtigade ſig en anſenlig del af Finland. Til ſluts företog ſig Konungen et Fälttog

mot Norge, men blef vid ſlutet af år 1718 därſtädes ſkuten til döds.

Ulrica Eleonora, Carl 6 Syſter, blef följande året 1719 utvald til Sverges Regerande Drottning. Efter deſs anträde til Regeringen inſtäldes Kriget med alla Fiender, utom med Ryſsland. Freden med Hanover ſlöts ſamma år 1719, hvaruti Sverge afträdde til Kur-Hanover Provincerne Bremen och Verden, hvilka Länder förut voro intagne af Danſken, ſamt fälde til Hanover; äfvenſå ſlöts Stilleſtånd med Polen och Saxen. Följande året 1720 ſlöts Fred med Preuſſen, hvaruti Sverge afſtod den delen af Pommern, ſom ligger på högra ſidan om Strömen Peene, ſamt vänſter om Oder, jämte Öarne Wollin och Uſedom vid Oders utlopp i Havet. Kort därefter afſade ſig Drottningen Regeringen.

Fredrik 1, Landtgreve af Heſſen-Caſſel och Drottningens Gemål blef då antagen til Konung. Kort efter anträdet til Regeringen gjordes fred med Danmark, hvaruti bemälte Rike til Sverge återſtälde de gjorde eröfringar i Tyſkland, beſtående uti nuvarande Svenſka andelen af Pommern, Ön Rügen, ſamt Staden Wismar. Följande året 1721 gjordes ock uti Nyſtad Fred med Ryſsland, hvaruti Sverge afſtod Landſkapen Eſtland, Liſland,

In-

Ingermanland, ſamt ſtörre delen af Karelen; hvaremot Tſaren i Ryſsland til Sverge återlämnade den af honom intagna öfriga delen af Finland. Således ſlöts ändteligen detta långvariga Krig, med ſtor förluſt af Folk och Länder. Den enda fördel man vann vid Fredsſluten var 1 Million Riksdaler från Hanover, 2 Millioner R:d. från Preuſſen, 2 Millioner R:d. från Ryſsland, ſamt Tullfrihet för et Qvantum upphandlad Spanmål i Liſland; däremot måſte Sverge til Danmark betala 600,000 R:d. ſamt cedera Tullfriheten i Öreſund.

Sverge hade ſåledes genom detta Krig förlorat 1110 Qvadr. Mil uti Land; Det ſom återſtod utgjorde 6950 Qv. Mil. At beſtämma Folkmängden vid denna Epoch länder til uplyſning, at enligt Krigs-Collegii Liſtor hava 400,000 Man åtgådt från Krigets början til Pultava ſlag år 1709. Det ſom ifrån den tiden til Krigets ſlut åtgådt kan ej gärna ſkattas til ringare Summa; inalles 800,000. Häraf afgår den årliga Förökningen genom överſkott af födde emot döde, i 20 år, gör circa 320,000, återſtår 480,000 Männiſkjors förluſt, hvilken Summa afdragen från 2,400,000, Sverges förut ſupponerade Folkmängd år 1700, gör 1,920,000 i återſtod; men häraf bör å nyo afdragas den Folkmängd ſom fanns uti den til

Ryſsland afſtådde delen af Karelen, ſom kan ſkattas til 120,000; återſtår 1,800,000, ſom Sverges Folkmängd ungefär ſteg til vid Krigets ſlut.

Riket var i lugn til år 1741, då et Krig upkom med Ryſsland, ſom varade til år 1743, då Fred blef ſluten i Åbo, uti hvilken Sverge å nyo måſte cedera til Ryſsland några ſtycken af Karelen, Savolax och Nyland, hållande i vidd 110 Qv. Mil, med circa 70000 Perſoners Folkmängd. Sedan var Riket i ſtillhet til Konungens död, ſom hände år 1751.

Adolf Fredrik, en Hertig af Holſtein, blef då Konung, ſamt började en ny Ätt. Det märkvärdiga i Geografiſka vägen, ſom under deſs Regering förefallit är: Gränſedelningen med Norge år 1753, genom hvilken Sverge afträdde til Norge Kautokeino Soken i Lappmarken hållande i vidd 120 Qv. Mil, med ringa Folkmängd: År 1757 började Sverge et Krig med Preuſſen, ſom ſlöts genom Fred år 1762, utan vinſt eller förluſt för Sverge: Samma år blef det vidſträckta Gefle Höfdingdöme delt i 2, hvaraf den norra delen kallades Wäſternorrland. Konung Adolf Fredrik dog år 1771.

Guſtaf 3. deſs äldſte Son, upträdde då på Svenſka Thronen. År 1772 blef ho-

nom

nom af Rikets Ständer updragit oinskränktare välde, än Konungarne haft sedan år 1718, hvilken Magt Konungen använde til Landets bästa. År 1776 inrättades en ny Hofrätt i Wasa och samma år blef Finland, i stället för 4 delt uti 6 Höfdingdömen, år 1780 blef det ansenliga Örebro Höfdingedöme delt uti 2, hvaraf den västra delen kallades Carlstads Län. År 1784 bekom Konungen, emot vissa vilkor utaf Franska Regeringen Ön Bartelemy i Westindien. År 1788 upkom et Krig med Rysland, som slöts genom Fred år 1790, utan förkofran eller förlust af Länder. Konungen blef af en Mördare skuten til döds år 1792.

Gustaf 4 Adolf, Son til Gustaf 3, blef då Konung. Under dess Regerings tid har hitintils ingen ändring förefallit i Rikets tilhörigheter.

Hela Svenska Väldet, de Tyska Länderne som höra til Sverge härunder begripne, håller i vidd 6720 Qv. Mil. Folkmängden uti Sverge stiger nuförtiden, vid Seculi slut, til 3,160,000, och uti de Ultramarinske Besittningarne til 140,000, hvalles 3,300,000; således har Svenska Väldet så stor Folkmängd nuförtiden, som det hade för 100 år sedan, då hela Karelen, Ingermanland, Estland, Livland,

hela Vor-Pommern, Bremen och Verden även hörde härtil.

§. 16. SPRÅKET.

Uti Sverge talas 2 Huvudſpråk: *Svenſkan* och *Suomalaiſkan*. Svenſkan härſtammar och är en Mundart af den Gamla Götiſkan, ſom hitbragtes med våre Stamfäder Göterne, från deras Hembyggd vid Svarta Havet, hvareſt man påſtår det ännu ſkal finnas lämningar däraf. Den nuvarande Svenſkan har genom tidens längd likväl få afvikit från Götiſkan, at de Böcker ſom äro ſkrifne på det Språket och ännu äro i behåll ej kunna förſtås af nuvarande Svenſkar. Några Socknar i Dalarne bibehålla ännu et Språk, ſom nära kommer överens med Gamla Götiſkan och med ſvårighet förſtås af andra Svenſkar. Af denna Götiſka härſtamma jämväl de Språk ſom med mer eller mindre afvikelſe talas uti Norge, Danmark, ſtörre delen af Tyſkland och Helvetien, Batavien, Preuſſen, England, Öſtra Skotland och Island. Inom Sverges Rämäre talas Svenſka uti hela Götaland och Svealand; ſamt af Norrland uti Landſkapen Medelpad, Jämtland, Ångermanland, ſamt ſtörre delen af Wäſterbotn, til Sangis Å, däreſt Finſka Språket vidtager, ſamt af Nybyggarne uti Lappmarken, vidare

uti

uti hela Åland, ſamt uti Städerne och några Soknar på Kuſten af Finland. Antalet af dem ſom tala detta Språk kan ſkattas til circa 2,300,000.

Suomalaiſkan delar ſig i 2 Grenar: Finſkan och Lappſkan, hvilka bägge Mundarter äro vidare ſkilde från hvarandra än Tyſkan och Svenſkan. Finſkan talas uti hela Finland, undantagande et antal Soknar, belägne vid Havet, ſamt uti Städerne, men hvareſt tillika en ſtor del Inbyggare tala Finſka; vidare uti de 3 Soknarne Nedertorneå, Karunge och Övertorneå uti Wäſterbotn, ſamt uti Öſtra delen af Lappland eller Soknarne Sådankylä, Enontäkis och Utsjoki. Antalet af de Perſoner, ſom tala detta Språk ſtiger til vid pafs 700,000. Lappſkan talas uti Väſtra delen af Lappland, nämligen Soknarne Åfele, Lyckſele, Arvidsjaur, Arjeplog, Jockmok, Gellivara, och Jukkasjärvi; många Lappar viſtas ock uti Fölinge ock Ströms Soknar i Jämtland. Uti Lappland finnas för öfrigt många Svenſkar, förnämligaſt uti de 2 förſtnämde Soknarne. Antalet af de Perſoner, ſom tala Lappſka, ſtiger knapt til 10,000. Suomalaiſkan är af ſamma ſtam med de Språk ſom talas af följande Nationer i Ryſsland: Eſter, Liver, Permiaker, Sirjäner, Wotiaker,

ker, Tſcheremiſer, Tſchuwaſcher, Mordwiner, Woguler och Oſtiaker.

De Bokſtäver ſom brukas uti både Skrift och Tryck äro fördärvade Latinſka Caracterer eller den ſå kallade Fractur Stilen; men man börjar efterhanden alt mera at nyttja den Antiqva Latinſka, både uti Skrift och Tryck, emedan den är tydligare. I Hedniſka tiden, och även ſednare, har et ſlags Bokſtäver, Runor kallade, här i Landet varit i bruk.

§. 17. NÄRINGSFÅNG.

Deſſe beſtå förnämligaſt uti Åkerbruk, Boſkapsſkötſel, Fiſkerier, Bergsbruk, Handaſlögder och Handel; hvartil komma de ſom hava ſit underhåll för Landets Förſvar, nämligen Krigsmagten, ſamt de ſom beſörja om Religionen, Undervisningen och Ordningen i Staten, och utgöra Präſterſkapet, Lärare i Studierne, ſamt Civil-Staten.

1. Åkerbruk.

De fläſta Rikets Inbyggare nära ſig af Åkerbruk, hvilket efter Climatets och Jordmånens beſkaffenhet är mer eller mindre fördelagtigt. De ſädesrikaſte Landſkap äro Upland, Södermanland, Wäſtmanland, Nerike, Öſtergötland, Wäſtergötland, en del af Dalsland, Gottland, Skåne, ſamt en del af Öſterbotten, hvilka

ka bära Säd öfver ſit eget behof. Andre Landſkap, hava Säd til bärgning; men i allmänhet bär Riket ej ſå mycken Säd ſom erfordras til Inbyggarnes förnödenhet, hvarföre et anſenligt Qvantum måſte årligen hämtas från utrikes Orter.

De förnämſta Sädesarter ſom fås i Riket äro Wete, Råg, Korn, Hafra jämte något Bovete; hvartil komma Ärter och Bönor. Råg är den Sädesarten ſom allmännaſt nyttjas, förnämligaſt uti Rikets medlerſta och Södra Landſkap, ty uti Norrland brukas mer Korn; dock har man i ſednare tider börjat at alt mera, äfven i detta Land införa Rågſäde. Hafra ſås mäſtadelen i Wärmeland. Wita Ärter trifvas ej gärna i Hälſingland och de Landſkap ſom ligga längre i Norr, utan utarta, ſamt inom några år förvandla ſig til Grå Ärter, hvilka äro de ſlag ſom hälſt växa i de Norra Landſkapen. Uti Bohusland brukas mycket Åkerbönor. Wete växer uti både Svealand och Götaland, dock hälſt i den ſednare Regionen. Bovete ſås mäſt uti Skåne. Huru mycken Säd ſom årligen ärjas i Riket är svårt at utſätta. Jag vil bjuda til at formera någon ſlags uträkning däröfver. Uti åtſkilliga Paſtorater hava Kyrkoherdarne träffat accord med ſina Sockneboer, at i ſtället för Skafttionde, bekomma ren Säd; och öfver-

ens-

enskommit om 2 Tunnor per Mantal. Detta vil jag lägga til grund. Kyrkoherden undfår trettiondedelen af årliga äringen; nu finnas circa 80000 Mantal i Riket; deſſa multiplicerade med 30, giva 2,400,000 Tunnor Säd, ſom Rikets Mark årligen producerar; däraf Råg utgör ſtörſta Qvantum.

Trägårdsſkötſel.

Såſom Bihang til Åkerbruket kan Trägårdsſkötſeln räknas. De Fruktträn ſom förnämligaſt ſköttas i Svenſka Trägårdarne äro af 3 ſlag: Kersbär, hvilka beſtå af många Arter, men delas huvudſakeligen i 2 ſlag röda och vita, af hvilka alla arter äro af utländſk härkomſt, utom Fogelbär; bland läckraſte arter räknas Moreller och Bigaroner: Plommon, hvilka ockſå beſtå af 2 ſlag: röda och vita. Äplen af många ſlag, hvaribland de ſå kallade Aſkakaner och röda Renetter, Porcellins Äplen, och Vinter-Calviner äro bland de ſmakligaſte: Päron likaledes af flera arter, hvaraf Bergamotter, Börreblanger, och Bonkretienger äro bland de ſkönaſte. Deſſa 4 ſlags Fruktträn växa på kall jord och tåla våra Svenſka Vintrar, från Skåne ända up til Umeå, hvaréſt den ytterſta Trägård emot Norden befinnes. Det har för vid paſs 20 år ſedan funnits en Trägård

gård längre i Norr vid Skelefteå, men Fruktträna hafva därſtädes genom ſkarpa Vintrar utgådt. Några Kersbärsträn torde likväl finnas Norr om Umeå Polhöjd förnämligaſt på öſtra ſidan om Bottenviken, emedan Climatet är härſtädes mildare än på väſtra ſidan under motſvarande Polhöjd. Uti ovanligt varma Somrar mogna Aprikoſer, Vindruvor och Perſikor på kall jord omkring Stockholm, men ju längre man kommer i ſöder ju mildare blir Climatet och lämpligare til Frukters fortbringande, förnämligaſt i Skåne, hvareſt både Mandel och Vindruvor uthärda Vintrarne. Uti Drifhus brukas mycket Citroner, Pomerancer och Fikon, at ej tala om andra Frukter i mindre Qvantitet. De Svenſka Pomerancerne bliva ſmakligare än de utländſke, emedan de få ordentligt mogna, och betalas även dyrare än de utländſke. Man har prof af Pomeranz-Trän ſom burit 60 à 80 ſtycken. Andra Fruktträn ſom vildt växa äro förut nämde. Vid detta tilfälle vil jag även nämna at Ekar äro til anſenlig mängd planterade och trivas uti alla Sjöſoknar i Gäſtrikland, och all anledning är at tro, det de kunna tåla ännu nordligare Climat; för det närvarande utgör Elven Ljusnan Gränſen för Ekens växt.

Utaf

Utaf Grönſaker planteras förnämligaſt Vitkål, och i mindre Qvantitet Blåkål, Blomkål, Spenat, Dill, Perſilja, Säckerärter, Tyſka och Turſka Bönor, ſamt Sparis och Gurkor. Utaf Rötter äro Rovor, Kålrötter, Potäter och Morötter, de ſom cultiveras i mäſta myckenhet, ſedermera Palſternackor, Rödbetor, Perſilierötter och Silleri; Meloner och Pumpor updragas i Drefbänkar, men växa jämväl på kall jord. De öfrige Grönſaker och Rötter, ſom odlas i Svenſka Kryddgårdarne, äro förut anförde.

Plantager.

Deſſe utgöra och et ſlags Jordbruk. De Wäxter, ſom förnämligaſt planteras i Sverge äro följande: Lin; denna växt cultiveras väl uti hela Riket, dock förnämligaſt i de Norra Landſkapen Hälſingland, Medelpad och Ångermanland, hvareſt man ock förſtår ſig bättre på deſs rötning och vidare tilredning än i de ſödra Landſkapen, dock förſlår ej det inhemſka Linet til Rikets årliga behof, utan måſte årligen et anſenligt Qvantum hämtas från utrikes orter, til vid pafs 100000 Lispund. Hampa planteras jämväl, dock ej i den myckenhet ſom Lin, och af denna vara måſte även en myckenhet utifrån hämtas,

til

til circa 125000 Lispund årligen. Tobak planteras i myckenhet vid Stockholm och de fläſta Städer, jämväl på Landsbygden, men den förſlår ej heller til inrikes Conſumtionen, hvarföre få väl i anſeende därtil, ſom för deſs mindre godhet, utländſka Tobaksblad i myckenhet införſkrivas. Af andra växter vil jag endaſt anföra Wau och Weide, ſom på några orter i de ſydliga Landſkapen planteras. Mulbärsträn til Silkes-Maſkars födande äro i Skåne planterade och växa bra. Humla planteras näſtan vid hvarje Bondegård, och til den mängd at föga däraf behöver utifrån införſkrivas.

Boſkapsſkötſel.

Denna utgör i vårt Rike icke någon ſärſkildt Näringsgren ſkild från Åkerbruk, utan bägge äro med hvarannan vid Jordbruket förenade. Den Boſkap ſom i vårt Rike underhålles beſtår af 6 ſlag: Nöt, Getter, Får, Renar, Häſtar och Svin. Nöt underhållas över alt i Sverge, dock är mycken ſkilnad mellan de orter, hvareſt Nötſkötſeln ſtarkare eller ſvagare idkas. De Landſkap och Trakter ſom äro ſlättländige och idka mycket Åkerbruk hålla föga Nöt, däremot de bergagtigare Nägderne, hvareſt Åkerbruket är i mindre flor hava deſto ſtörre Nötſkötſel. De Landſkap

ſkap, hvareſt denna Näringsgren mäſt blomſtrar äro Norra Skåne, Småland, Södra Öſtergötland, nordöſtra ſamt ſydväſtra Delarne af Wäſtergötland, Dalsland, Gäſtrikland, Hälſingland, en del af Dalarne, Härjedalen, Medelpad, Jämtland, ſtörre delen af Ångermanland, Wäſterbotn, ſamt uti alla Landſkap i Finland förnämligaſt i Öſterbotn. I Skåne äro Nöten i allmänhet mera ſtorväxte än uti de fläſte andre Landſkap i Riket, hvilket härrörer däraf at de äro af utländſk härkomſt. At determinera antalet af de Nöt ſom i Riket underhållas vil jag antaga 20 ſt. ſtörre och mindre på hvarje helt Hemman, ty hvad det på många ſtällen finnas i mindre antal på Hemmanen, få finnas deſto flere annorſtädes; enligt denna Sats utgöra fåledes Nöten uti Riket et antal af circa 1,600,000, däraf ungefär 1,000,000 äro Mjölkekor, och de öfrige Oxar, ſamt Ungnöt. Nöten och deras afkomſt äro ej tilräckelige til Landets behof, hvarföre årligen et anſenligt Qvantum Talg, Kött och Oſt, ſamt något Smör utrikes ifrån inhämtas.

Getter hållas väl ockſå uti alla Rikets Landſkap, dock med ännu ſtörre ſkilnad, än i anſeende til Nöt; det finnas ſtora Trakter, beſtående af flera Soknar, förnämligaſt på Slättbygden, ſom icke hava några, åtminſtone ganſka få Getter.

De

De bergaktige Nägderne äro de ſom idka mäſta Getſkötſeln, nämligen Småland, Dalarne, Gäſtrikland, Hälſingland, och de öfrige Nordligare Landſkapen, ſamt ſtörre Delen af Finland, förnämligaſt Åland. Gettrens ſtorlek är näſtan lika över hela Riket. Angoriſka Getter ifrån Aſien hava blivit i Riket inſkaffade, af hvilkas Ull Kamelgarn tilredes.

Fåren i Sverge af inhemſka ſlaget äro merendels ſmåväxte och hava raggig Ull, ſom ej gärna tjänar til Klädes tilvärkning, hvarföre man i ſednare tider från Holſtein, England och Spanien införſkrivit Får, för at förbättra den Svenſka Avelen. Afkomlingarne af deſs utländſke Får hava få ökt ſig, at man nu förtiden ſkattar den Ull ſom fås af deſſe til cirka 80000 ſkålpund årligen. De ſydliga Landſkapen i Sverge äro förnämligaſt de ſom vinlagt ſig om Fåravelens förbättring, hvartil ock mildare Climat mycket bidragit.

Renar finnas endaſt i Lappland, ſamt på de ſtällen i det öfriga Norrland, hvaeſt Lappar viſtas, och utgör denna Nations enda Boſkap.

Häſtar finnas i Riket överalt vid hvarje Bondgård; dock äro de olika til både ſtorlek och ſtyrka. De ſtörſta Häſtarne underhållas uti Skåne, vid Kro-

nans Stuterier, uti Stockholm, samt åtskilliga Herrgårdar. Utaf det smärre slaget äger Dalkarlen, Hälsingen och de öfrige Norrländningar de starkaste Hästarne.

Svin finnes ock vid alla Bondgårdar, merendels småväxte, dock har man vid åtskilliga Herrgårdar begynt at även förbättra den Aveln medelst införande af större Svinslag utifrån.

Af Fjäderfä hålles Höns nästan vid hvarje Bondegård, och även af många Hushåll i Städerne. Kalkoner hållas endast vid Herrgårdarne, dock icke överalt. Gäss hållas vid en myckenhet Bondgårdar och nästan vid alla Herrgårdar, förnämligast uti de sydliga Rikets Landskap. Ankor vankas i mindre myckenhet. Duvor underhållas endast af åtskilliga Personer som roa sig med sådan Avel.

Bien hållas endast uti de Rikets Landskap, som äro belägne söder om Dalelven, ehuru de rätt väl kunna trivas längre i Norden. Wästergöthland, Dalsland och Skåne äro de Lanskap som idka starkaste Biskötseln.

Djurfångst.

Denna utgör icke någon särskildt Näringsgren, utan idkas merendels af dem som sköta Åkerbruk och andra Näringar. De Wilda Djur som medelst skytteri eller

på

på annat ſätt fångas äro förnämligaſt Björnar, Wagar, Rävar Harar, och Skälar. Björnar finnas mäſt uti Norrland och Finland. Skälſkytteri idkas af Inbyggarne uti Skärgården både på Svenſka och Finſka ſidan.

Utaf Skogsfågel ſkjutas mäſtadelen Tjädrar, Orrar, Ripor och Hjärpar, förnämligaſt i Norrland och Finland; och därifrån föras många laſs af denna vara til Stockholm och de ſtörre Rikets Städer. uti Skärgårdarne viſtas en myckenhet Sjöfogel, hvaraf Änder äro de talrikaſte.

Fiſkerier.

Emedan Sverge är til en anſenlig del omgivet af vatn, äger en vidſträckt Skärgård, ſamt många och ſtora Sjöar och Strömar, ſå är ock Fiſket i detta Rike anſenligt och indrägtigt. Af all ſlags Fiſk är *Sill* den ſom finnes i ſtörſta myckenheten. Hon fångas utanför Wäſtra Kuſten af Götaland, uti Nordſjön och Kattegat. Årliga Fångſten ſtiger til 350 à 400000 Tunnor. Man nyttjar henne ej allenaſt färſk och inſaltad, utan kokar även däraf Tran. Utom den myckenhet ſom åtgår til inrikes förtäring, bliver en vida ſtörre quantitet, til många tuſende Tunnor, öfrig til utrikes Export. Näſt efter detta Fiſkeſlag intager *Strömingen* i anſeende

til mängden främſta Rummet. Den finnes icke uti Kattegat, men fångas uti alla Skärgårdar, ſå väl vid Öſterſjön, ſom Botniſka och Finſka Wikarne, men förnämligaſt uti Stockholms Läns och Ålands Skärgårdar i ſtörſta ymnighet. Qvantiteten däraf ſkattas til circa 120 à 150000 Tunnor årligen. Det tredje Rumet intager *Laxen*. Denna Fiſk fångas uti alla ſtora Strömar i Sverge, ſom falla ut ſå väl uti Kattegat ſom Öſterſjön, ſamt Botniſka och Finſka Vikarne. Utaf alla deſſa Strömar äro Torne och Kemi Elver de ſom fournera den ſtörſta Mängden; den Lax ſom fångas i deſſe bägge Elver och uti Skärgården därutanföre ſtiger til en god tredjedel af hela Rikets Laxfänge. Den läckraſte Laxen fångas och tilredes vid Halmſtad. Qvantum af den årliga Laxfångſten utgör circa 20 à 25000 Tunnor ſaltad Lax, utom den ſom förtäres färſk. Det fjärde Rumet tilhörer *Gäddan*. Denna fångas ſå väl uti Skärgården, ſom uti de fläſta Strömar och Sjöar i Riket. Abborre, Cabeljo, Ål, Sik och Gös finnas jämväl i tämmelig myckenhet. De öfrige Fiſkſlagen i färre antal. Alla deſſe äro förut nämde. Uti Bohusländſka Skärgården fångas en myckenhet Hummer och Oſtron.

Berg-

Bärgvärk.

De Mineralier, ſom finnas i Sverge äro förut nämde. Här vil man anföra Qvantiteten utaf de Mineraliſka varor, ſom tilvärkas i Riket. Och förſt utaf Metaller. De Metaller ſom finnas i Riket äro Guld, Silver, Koppar, Järn och Bly.

Guld finnes egenteligen vid Ädelfors uti Alsheda Sokn i Småland, och tildeſs bearbetande är därſtädes et Guldvärk anlagt; men i nyaſte tider omkring år 1785 har jämväl et annat Guldvärk tilkommit, nämligen vid Falun. Orſaken til detta Guldvärks anläggning är följande: Vid underſökning af Varphögarne vid Falu Koppargruva fann man at den caſſerade Malmen var blandad med Blyglans ſom innehöll Silver hvilket lönte mödan at utdraga. Detta ſilver var gyldiſkt, utur hvilket man med fördel kunde ſkeda Guldet. Genom denna ſkedning har man erhållit ſå mycket Guld, at det tvänne år nämligen 1791 och 92 överſteg det qvantum, ſom ſamma år tilvärkades vid Ädelfors. Jag vil här anföra tilvärkningen vid deſſe bägge Guldvärk för de ſednare 5 åren från 1791 til 1795 incluſive.

År	Marker.	Lod.
1791	7	13
92	11	5
93	9	3
94	8	15
95	7	6
Summa	44	10

Hvad vid hvardera af deſſe Guldvärk blivit tilvärkadt, befinnes på ſina ſtällen.

Silver finnes förnämligaſt vid Sala uti Wäſtmanland; Störſta Qvantiteten därnäſt tilvärkas vid det förutnämde Guld- och Silvervärket vid Falun; ſedermera vid Löfåſen, och Hellefors uti Wäſtmanland, hvilka alla 4 äro uti gång. De öfrige Silvervärken äro Dalsberg uti Dalsland, Segerfors och Siggeboda i Wäſtmanland, Brunsvik, Öſtra och väſtra Silverberget i Dalarne, ſamt Alkie, Kiedkewara och Naſſafjäll uti Lappland. Deſſa Silvervärk hava drivits med mer och mindre lönande fördel uti flera år, men hava nu för tiden uphört, dels emedan det erhållna Silfret ej lönt koſtnaden ſom därå användts, och dels emedan Malmgångarne utgådt. Jag vil här anföra det Silver ſom erhållits vid alla deſſa Silvervärk på de ſednaſte 20 åren från 1776 til 1795 incluſive.

År

År	Marker	Lod.
1776	2540	12
— 77	2191	4
— 78	2131	8
— 79	2744	7
— 80	2063	13
— 81	2566	11
— 82	3057	6
— 83	2809	15
— 84	2305	3
— 85	2497	6
— 86	2086	14
— 87	2845	12
— 88	2280	8
— 89	2847	4
— 90	4191	13
— 91	3293	1
— 92	2986	11
— 93	3024	11
— 94	3344	9
— 95	2804	11
Summa	54604	3
Årligt Medium	2730	3
Summa för de ſidſta 5 åren	15453	11
Årliga Medium	3090	12

Koppar finnes på 27 ſtällen i Riket, men förnämligaſt vid Falun, hvareft

Gruve-Fältet kallas ſtora Kopparberget. Koppartilvärkningen härſtädes har til år 1793 utgjort vid paſs 3 gånger ſå mycket ſom alla de öfrige Kopparvärken i Riket, ſammantagne, men ifrån benämde år endaſt dubbelt ſå mycket. Det Kopparvärk ſom är af näſta betydenhet är Åtvidaberg uti Öſtergötland. Deſs tilvärkning utgör ungefär en ſjundedel af Rikets Koppar Förråd. Det tredje i Ordningen heter Orijärvi, beläget i Nyland. Deſs tilvärkning ſtiger nu för tiden til inemot 600 Skeppund. Därnäſt komma Riddarhyttan uti Wäſtmanland, och Garpenberg uti Dalarne, vid hvarje af hvilka Koppartilvärkningen ſtiger til mellan 2 och 300 Skeppund årligen. Därefter Ljusnarsberg eller nya Kopparberget uti Wäſtmanland, ſamt Ljusnedalen uti Härjedalen, vid hvarje af hvilka årliga tilvärkningen går mellan 1 och 200 ſkeppund; ſedermera Tunaberg uti Södermanland; hvareſt årliga tilvärkningen utgör inemot 80 ſkeppund. Alla deſſa 8 Kopparvärk äro uti fullkomlig drift. Men här vil jag jämväl anföra dem, ſom antingen drivas med ringa drift eller ock blivit ödelagde, emedan Malmen utgådt. De äro följande Löfåfen, Inſjö, Mårtensberg, Kallmora, och Stripås, i Dalarne; Håkansbo, Rödkärr, och

och Greger i Wäſtmanland; Haddebo, i Nerike; Mörtefors, Gladhammar och Ekſjö-Häfgård, i Småland; Loberg, Gryt, Flodberg; ſamt Swappavara i Lappland; utom 3 ſtällen, ſom äro mig til namnet obekante.

Jag vil här anföra Koppartilvärkningen vid ſamteliga Kopparvärken i Riket för de ſednaſte 20 åren från 1776 til 1795 incluſive.

År	Skeppund	Liſp.	Marker.
1776	5504	6	8
— 77	6652	17	7
— 78	6940	5	14
— 79	6511	13	9
— 80	7964	2	11
Sum. 5 år	33573	5	9
1781	8264	14	18
— 82	8709	1	17
— 83	8648	10	—
— 84	8699	17	10
— 85	9403	7	15
Sum. 5 år	43725	12	—

1786	—	8124	—	8	—	—
— 87	—	9868	—	—	—	10
— 88	—	9353	—	17	—	16
— 89	—	8276	—	11	—	12
— 90	—	8442	—	—	—	—
Sum. 5 år		44064	—	17	—	18
1791	—	8539	—	4	—	5
— 92	—	8685	—	8	—	—
— 93	—	6900	—	3	—	—
— 94	—	7007	—	9	—	8
— 95	—	6601	—	8	—	17
Sum. 5 år		37733	—	13	—	10
Årligt Medium		7546	—	14	—	14

Härvid är at märka, at uti deſſa Summor intager Råkopparen circa två tredjedelar och Gårkopparen en tredjedel.

Råkopparen tilvärkas endaſt vid Falu Gruva, ty denna Koppar föres ſedermera til Aveſtad at gåras; men emedan denna Gårning uti Aveſtad icke ſker hvarje år, efter det Qvantum Råkoppar ſom tilvärkas vid Falun, ſå har jag ej kunnat uptaga Sverges årliga Koppartilvärkning uti Gårkoppar. Vid de andre Kopparvärken i Riket gåras Kopparen.

Jag vil här utſätta det Qvantum af Gårkoppar ſom tilvärkats vid alla de öfri-

riga Kopparvärken på de ſednare 5 åren, utom Falun.

År	Skeppund	Liſp.	Marker.
1791	2031	19	5
92	2265	14	7
93	2420	13	6
94	2237	17	3
95	2023	12	3
Summa	10979	16	17

årligen Med. 2196, på några marker när.

Vid några Kopparvärk ſamt annorſtädes äro Kopparhamrar anlagde, hvilka förvandla Gåtkopparen til Plåtar och Manufactur Smide. De befinnas uti följande Orter: Aveſtad, Åtvidaberg Norrköping, Tunafors, Mörtefors och Ljusnedal.

Mäſſing, hvilken är en blandning af Koppar och Zink, tilvärkas vid 5 Mäſſingsbruk i Riket, nämligen Bjurfors, Guſum, Norrköping Nyköping och Skultuna. Samteliga tilvärkningen vid deſſa Bruk var följade år:

År	Skeppund	Liſp.	Marker.
1781	5278	14	10
82	5882	8	13
83	5617	7	—
84	5603	16	13
85	5714	13	17
86	5609	19	5

1787

1787	—	4816	—	9	—
— 88	—	4134	—	11	— 5

Sedan Franſka kriget upkom har Mäſſings affättningen på Frankrike mycket minſkats, och i följe däraf Tilvärkningen aftagit.

Bly-Gruvor finnas egenteligen inga i Sverge; men vid Sala och Löfåſens Gruvor håller Silvermalmen även Bly, hvilket man ſkedar från Silfret; även få ſkedas Bly vid Falun utur den därſtädes befintliga Blyglanſen. Bly-tilvärkningen vid Falun och Löfåſen har varit följande år ſådan:

År		Skeppund	Liſp.	Marker.
1791	—	186	— 10	2
— 92	—	101	— 4	7
— 93	—	71	— 6	17
— 94	—	126	— 8	7
— 95	—	159	— 17	12

Det Blyet ſom tilvärkas vid Sala åtgår til Silverſmältningen därſtädes.

Järn är den Metall ſom utgör Sverges ſtörſta Rikedom. De fläſta Järngruvorne finnas uti Wäſterås och Örebro Höfdingdömen. Utaf Järnmalmen tilvärkas förſt Tackjärn, hvilket ſtiger til circa 500,000 Skep:d årligen. Tackjärnet tilredes ſedermera på mångahanda ſätt, dels til

til allehanda gutit arbete, såsom Canoner, Kulor, Grytor, Hällar, Saltpanplåtar, med mera dylikt, dels smidt Järn som antingen är Stångjärn eller Manufactur-arbete. Stångjärnet är af flera Slag: såsom Platt Järn från $\frac{1}{2}$ til 1 Tum i Bredd, samt från 4 til 7 alnar i Längd, och Fyrkant-Järn från $\frac{3}{4}$ Tum til 4 Tum i Bredd och Tjocklek. Af Stångjärn är det som tilvärkas vid åtskilliga Bruk i Roslagen, af Danmora Gruvas Malm, och kallas Öregrunds Järn, det bästa, och således det dyraste.

Det Stångjärn som årligen tilvärkas i Riket kan skattas til circa 360,000 Skeppund. Häraf tilvärkas 333000 enligt Hammarskatten och vid pass 27000 Skeppund för Manufactur Smidets behof. Jag vil här anföra årliga Stångjärns-Smidet, för hvarje Höfdingdöme i Riket, där Järn smides, såsom det befanns år 1795.

Svealand.

Höfdingdöme	Skeppund.
1. *Stockholms* Län - -	10475
2. *Upsala* - - -	23422
3. *Nyköpings* - -	12384
4. *Wästerås* - -	40640
5. *Örebro* - - -	52524
6. *Carlstads* - - -	64693
7. *Falu* - - -	29810
8. *Gefle* - - -	40730
Summa	274,678

Gö-

Götaland.	
9. *Linköpings* - -	12225
10. *Calmare* - - -	6335
11. *Wexiö* - - -	3340
12. *Jönköpings* - - -	4600
13. *Mariæſtads* - -	5748
14. *Wänersborgs* - -	5125
Summa - - -	37373
Norrland.	
16. *Hernöſands* - -	8525
17. *Umeå* - - -	2295
Summa - - - -	10820
Finland	
18. *Åbo* - - - -	4105
19. *Waſa* - - -	3348
20. *Tavaſtehus* - -	3348
21. *Tommola* - -	2070
22. *Kuopio* - - -	100
Summa - - -	7783
Total Summa - -	332,654

Manufactur-Smidet beſtår af mångfaldige, både gröfre och finare ſlags Järnſmiden, ſåſom Ankare, Bultjärn, Bandjärn, Knippjärn, Skärjärn, Järnplåtar, Järnbleck, Stål, Spik, Skyflar, Yxor, Liar, och annat ſmärre arbete. Det ſom däraf går på Våg ſtiger til circa 50000 Skeppund årligen, hvaraf ungefär hälften utgöres af det

det för Manufactur-arbete privilegierade Ämnes-Smidet, hvilket under förrnämde Stångjärns-Smide icke begripes. Järnplåtar tilvärkas vid ungefär 20 Bruk, nämligen, Färna, Stjernſund, Stenſta, Furudal, Carlholm, Präſthyttan, Hagby, Säter, Skinſkatteberg, Fredricsfors, Torsſjö, Garphyttan, Hellefors, Gislarbo, Boxholm, Jäder, Annefors, Mariefors, Frövi och Kjellfall. Plåttilvärkningen vid ſamteliga deſſa Bruk ſtiger til circa 5400 Skeppund årligen. Stål tilvärkas vid 19 Bruk, nämligen Färna, Wedvåg, Beateberg, Eſkilstuna, Skeppſta, Schishyttan, Wik, Rockesholm, Björkborn, Nyqvarn, Hellefors, Remmens, Mariefors, Doringſjö, Åkerby, Öſterby, Hallſta, Boxholm och Graninge.

Vid de Halfmetaller ſom finnas i Sverge, nämligen Wismut, Zink, Kobolt och Brunſten användes icke något arbete; det har funnits et Koboltvärk i Hälſingland, men det är nu mera nedlagt.

Alun tilvärkas vid 7 Alunbruk, nämligen Garphyttan i Nerike, Låvers i Småland, Andrarum i Skåne, ſamt Kavelås, Tidaholm, Mulltorp och Hönſäter i Wäſtergötland; däraf de 3 förſta äro de vigtigaſte. Vid deſſe 3 Värken ſtiger årliga tilvärkningen til circa 4000 Tunnor;

nor; och vid dem alleſamman til 5 à 6000 Tunnor.

Svavel, *Vitriol* och *Rödfärg* tilvärkas vid Dylta, af Svavel vid paſs 300 Skeppund, af Vitriol 700 Skeppund och af Rödfärg 2000 Tunnor årligen.

Skogshygge.

Detta utgör en vigtig Näringsgren. Utom den myckenhet Wed, ſom conſumeras ſå väl på Landet, ſom uti Städerne förnämligaſt i Stockolm, ſamt Kol, ſom til en ofantelig mängd nyttjas vid Järnbruken i Riket ſamt i Stockholm, användas Rikets Skogar til ädlare Producter, ſåſom Byggningstimmer, Bräder til paſs 200000 Tolfter årligen, hvaraf ungefär en fjärdedel förbrukas uti Riket och det öfriga utföres, Maſteträn, Bjälkar, Sparrar, Spiror, Läckter, med flera andra ſlags Trävaror, Tjära til circa 100000 Tunnor, Beck til 25000 Dito, Aſka, Potaſka och Kimrök. Utaf Bräder tilvärkas vidare allehanda ſlags Timmermans och Snickare-Arbete, ſåſom Fartyg, Båtar, Bord, Stolar, Sängar, Skåp, Möbler, med flera andra ſlag, ſom vore för vidlyftigt at här upräkna.

Manu-

MANUFACTURER.

Sverge är förſedt med Mannfacturer och Fabriker af näſtan alla de ſlag, ſom erfordas til Livets beqvämlighet. Utom de Fabriker ſom förädla Mineralier och vid Bärgvärken förut nämde äro, finnas mångfaldiga andra Slag: nämligen Siden, Ylle, Bomulls och Linne-Fabriker, Ylle- och Bomulls-Spinnerier; Cattunstryckerier, Garverier, Saffians, Sämſk och och Vitſkins Fabriker, Sockerbruk, Tobaksſpinnerier, Glasbruk, Porcellins-Fabriker, Pappersbruk, Spegel-Fabriker, Tapet- och Waxduks-Fabriker, Olje-Slagerier, Såp-Sjuderier, Krutbruk, Stärkelſe-Fabriker, Tobakspipbruk, Skedvatns-Diſtillering, Potaſke-Fabriker, Tackjärns-Gjuterier, Ankarſmedjor, Gevärs-Factorier, Klinge- och Kniffſmedjor, Walk- Bår- Slipe- och Stampqvarnar, med flera andra Slag.

Jag vil här nti en Tabell anföra Antalet af de Fabriker ſom funnos i Sverge år 1795, jämte Antalet af Arbetarne därvid, ſamt Värdet af Tilvärkningarne; hvarvid likväl erinras, at inga andra Fabriker här införas, än de ſom lyda under Hallrätt; ſåledes äro flera Slags Järn- Stål- och Mäſings-Fabriker, Alun- Svavel- och Victriol-Fabriker, Krutbruk och Saltpeterſjuderier, med några andra Slag, uteſlutne.

Fabriker.	Fabr. Antal.	Stolar.	Arbet.	Värde. R:dr
Siden-Fabriker	64.	560.	912.	258393.
Sidenbands d:o	20.	124.	187.	40424.
Silkesstrump. d:o	18.	107.	127.	22680.
Klädes	96.	309.	3606.	438284.
Etoffs	31.	157.	541.	72152.
Bomulls och Linne	30.	250.	523.	48986.
Regarns och Bomulls Strumpors	51.	224.	1253.	31432.
Segel och Tältduks	10.	185.	839.	51290.
S:ma Wäfnad	320.	1916.	7988.	963640.
Cattuns och Lärfts-Tryckerier	12.		146.	129930.
Sockerbruk	27.		184.	318555.
Tobaksfabriker	95.		982.	260204.
Såpfjuderier	9.		47.	35990.
Porcellins-Fabr.	1.		44.	21726.

Åtskilliga andra Fabriker, hvartil höra Pappersbruk, Glasbruk, Stärkelse-Fabriker, Garverier, Saffians-Beredningen, Kardfabriker, Urfabriker, Tapet och Wäxduksfabriker, Färgerier, Spegelfabriker, Skedvatns Destillering, Oljeslagerier, Tobakspipbruk, Musikaliska Instrument-Fabriker, Kort-Fabriker, Potaske-Tilvärkning,

ning, med flera andra Slag af mindre betydenhet, tilſamman 215297 R:dr.

För at något närmare känna de förenämnde Wäfnads-Fabrikerne, vil jag här gå in uti utförligare beſkrifning därom, ſåſom de befunnos år 1795. Silkes-Fabriker finnas ej på något annat Ställe i Riket än i Stockholm, däraf 47 äro Wäfnads-Fabriker och 16 Silkesrederier, jämte 1 Silkesrederi i Norrköping. De förnämſta Varorne ſom vid deſſe Fabriker tilvärkades voro 91208 Alnar Taft, 48173 D:o Satin, 29203 D:o Flor, 2400 D:o Moir, 641 D:o Sammet, 94513 Stycken Sarge-Dukar, 6785 ſtycken Damaſk-Dukar, utom andra Varor af mindre betydenhet.

Utaf Sidenbands-Fabrikerne befunnos 15 i Stockholm med 94 Stolar, 3 i Åbo med 24 D:o, 1 i Upſala med 6 D:o och 1 i Alingsås med 1 D:o. Tilvärkningen vid alla deſſa Fabriker ſteg til 23134 ſtycker Band.

Utaf Silkesſtrumpe-Fabrikerne finnas 15 i Stockholm och 1 i hvardera af följande 3 Städer: Upſala, Falun och Malmö. Förnämſta Tilvärkningen vid alla deſſa Fabriker utgjorde 10620 par Strumpor och 5430 par Wantar.

Klädes-Tilvärkningen utgör den vigtigaſte Fabriksrörelſen i Sverge. Utaf de 96 Klädes-Fabriker, ſom år 1795 voro i

Riket, befunnos 62 i Stockholm med 204 Stolar, 16 i Norrköping med 58 Stolar, 2:ne uti hvardera af följande 5 Städer: Nyköping, Wäſtervik, Göteborg, Falun och Åbo, tilſamman 10 Fabriker med 25 Stolar, 1 uti hvarddra af följande 8 Städer: Eſkilstuna, Södertelje, Jönköping, Alingsås, Hedemora, Björneborg, Waſa och Malmö, tilſamman 8 Fabriker med 22 Stolar. Förnämſta Tilvärkningen vid ſamteliga deſſa Fabriker utgjordes af 109 alnar Kaſchmir, 99457 D:o Fint Kläde, 80,608 aln. Medelfint D:o, 49296 aln. 1600 Rörs D:o, 75881 aln. 1500 Rörs D:o, 70560 aln. Stetiner D:o, 13734 D:o Boy, 3620 D:o Svanboy, 5178 D:o Fris, 409 ſtycken Filtar och 161 Alnar Golfmattor.

Etoffs-Fabrikerne äro 31. Däraf befunnos 25 i Stockholm med 129 Stolar, 4 i Norrköping med 18 D:o, 1 i Wäſtervik och 1 i Alingsås med 10 Stolar tilſamman. Förnämſta Tilvärkningen beſtod uti: Chalons 39904 Alnar, Raſk 47612, Camlot 35031. Slätt Satin 10384, Yllevelp 2912, Jagg 1056, Flanell 9738, Flaggduk 62180. Kaſchmir 724, Golfmattor 1123, Silkesduk 3584, alt Alnar, ſamt Ylleband 8362 ſtycken.

Fabriker ſom tilvärka Regarns och Bomullsſtrumpor äro 51 til Antalet, nämligen 19 i Stockholm med 81 Stolar, 17 i Norr-

Norrköping med 51 Stolar. De öfrige 15 Fabrikerne äro belägne uti 11 Orter, hvaraf Södertelje, Alingsås, Falun, Flor och Malmö hava de fläſta Stolarne. Tilvärkningen vid alla deſſa Fabriker, utom Alingsås, beſtod uti 9113 par Rejarnsſtrumpor, 1702 D:o Stöfletter, 11718 ſtycken D:o Mösfor, 16616 par Bomullsſtrumpor, 3530 ſtycken D:o Mösfor, 21058 ſtycken Filtmösfor.

Af Segel- och Tält-Duks-Fabrikerne finnas 1 af hvardera i följande 10 Orter: Stockholm, Göteborg, Gefle, Åbo, Borgo, Helſingfors, Norrköping, Carshamn, Carlscrona och Lyckeby. Tilvärkningen uti de 8 förſta Orterne ſteg til 2162 Stycken Segelduk, och 126286 Alnar Tältduk, utom Carlscrona och Lyckeby, hvilka Fabrikers Tilvärkning är mig icke bekant.

Utaf Cattuns-Tryckerier finnas 4 i Stockholm, 3 i Göteborg, 1 i Norrköping och 1 i Helſingborg. Tilvärkningen vid deſſa ſteg til 19680 Alnar Färgade Cattuner, 225600 D:o Tryckte Cattuner, 54062 Styck Cattunsdukar.

Sockerbruk äro inalles 27, hvaraf 15 finnas i Stockhom. Tilvärkningen vid ſamteliga Sockerbruken i Riket, ſteg til 130484 Skålp:d Canarie-Socker, 685727 D:o Rafinad, 161850 D:o Melis, 114440 Stambaſter, 4258 D:o Candi, ſamt 302450 D:o Sirap.

Tobaks-Fabrikerne äro 95, hvaraf 19 befinnas i Stockholm med 367 Arbetare; 11 i Norrköping, med 49 Arbetare; 13 i Jönköping med 17 Arbetare; men deſſe tilvärka näſtan endaſt Snus; 4 i Carlshamn med 17 Arb. 6 i Göteborg med 8 Arb. 1 i Carlscrona med 22 Arb. 1 i Wäſterås med 18 Arb. 2 i Ulricehamn med 18 Arb. 2 i Lund med 11 Arb. 6 i Landscrona med 30 Arb. 2 i Åbo med 141 Arbetare; 1 i Waſa med 30 Arbetare; 1 i G. Carleby med 11 Arb. 1 i Borgo med 9 D:o, 1 Upſala med 6 D:o, 1 i Helſingfors med 14 D:o; 1 i Loviſa med 12 D:o, 1 i Malmö med 112 D:o, 2 i Kriſtianſtad med 16 D:o, 3 i Yſtad med 29 D:o, 1 i Helſingborg med 11 D:o, 1 i Halmſtad med 8 D:o. Tilvärkningen ſteg til 1,711,860 Skålp:d ſpunnen Tobak, 669716 D:o Kardus, och 201816 D:o Snus.

Stärkelſe-Fabrikerne äro 8, hvaraf 5 i Stockholm, ſamt 1 i hvardera af Städerne Carlshamn, Malmö och Carlscrona. Samteliga Tilvärkningen ſteg til 6610 Lp:d Stärkelſe och 8433 Lisp:d Puder. Emedan nu det finaſte Wetmjölet tages til Stärkelſe och Puder, kan jag ej räkna med än 10 Lisp:d på Tunnan, utaf ſådant Mjöl; i följe däraf åtgå årligen circa 1500 Tunnor Wete, at ſtrö i Håret och ſmeta på

Lin-

Linkläder. Af Såpa tilvärkas årligen circa 14000 Fjärdingar.

För at känna Fabrikernas Tilstånd för flera år tilbaka, vil jag här anföra Värdet af deras Tilvärkningar för hvart femte år, alt fedan år 1750, uti Riksdaler Bancomynt.

År.	Siden-Fabr.	Ylle-Fabr.	Bomulls & Linne Fabr.
1750.	72687.	189315.	85775.
—55.	132950.	297830.	93980.
—60.	252311.	375818.	101934.
—65.	315166.	448265.	133050.
—70.	238591.	373100.	71211.
—75.	276698.	449107.	96717.
—80.	350311.	497022.	150640.
—85.	307728.	530772.	197777.
—90.	266400.	511218.	107240.
—95.	321496.	510436.	131708.

År.	Sockerbruk.	Tobaks-Fabr.
1750.	62458.	28081.
—55.		25547.
—60.	113374.	206030.
—65.	198222.	127253.
—70.	127212.	147470.
—75.	217874.	162493.
—80.	262998.	220330.
—85.	274356.	227808.
—90.	256526.	239322.
—95.	318885.	260204.

1750.	Divers. Fabr.	Summa
—55.	153122.	591438.
—60.	117971.	668278.
—65.	178330.	1227797.
—70.	229474.	1451230.
—70.	209611.	1168195.
—75.	217266.	1420155.
—80.	201579.	1682881.
—85.	269972.	1801304.
—90.	288894.	1669600.
—95.	402643.	1945342.

Man finner häraf at Wäfnads-Fabrikerne icke fynnerligen förkofrat ſig, men däremot at Socker- Tobaks och diverſe andre Fabriker anſenligen tilväxt. En annan Reflexion kan även göras, at Socker-Tilvärkningen ſteg år 1795 til lika Värde ſom hela Sidentilvärkningen, ſamt Sockret och Tobaken ſtego högre i Värde än all den Väfnad, ſom tilvärkades vid Ylle-Fabrikerne i Riket.

Den Ull ſom nyttjas vid Ylle-Fabrikerne hämtas ſå väl utaf Svenſka Får, ſom ifrån utrikes Orter. För at kunna ſe Förhållandet häremellan vil jag här anföra en Tabell däröver. 1. Columnen viſar huru mycket fin Ull, ſom Schäferi-Idkare i Riket förſåldt til Fabrikerne. 2 Columnen giver tilkänna huru mycket utländſk, Spanſk

Spanſk och Portugiſiſk, Ull, ſom inkommit. 3 Columnen utviſar Klädes-Tilvärkningen uti hela Riket, til ſit Värde. Altſammans för 29 år från 1751 til 1779 incluſive.

År	Svenſk Ull Skålp:d	Utl. Ull Skålp:d	Klädestilv. R:d.
1751.	9281.	100301.	135445.
52.	18828.	67070.	131439.
53.	24970.	83645.	143725.
54.	23115.	82230.	154062.
55.	27816.	105501.	169558.
56.	22196.	56608.	165575.
57.	31561.	98478.	190960.
58.	32474.	78638.	203180.
59.	35498.	56410.	200853.
60.	53363.	68013.	216613.
61.	55711.	97755.	237122.
62.	71294.	77985.	264228.
63.	68999.	17823.	264027.
64.	77792.	35672.	290636.
65.	98215.	70740.	267689.
66.	65201.	14777.	243254.
67.	82613.	43275.	239165.
68.	74322.	27739.	217400.
69.	75108.	50449.	206181.
70.	74882.	91200.	243845.
71.	76702.	45575.	321100.
72.	72652.	56276.	329186.

73.	88551.	39223.	325036.
74.	105569.	43532.	298478.
75.	115934.	89539.	314540.
76.	133320.	57554.	337342.
77.	141150.	66368.	369936.
78.	146260.	209931.	390018.
79.	126999.	69622.	384481.
Summa	1984377.	20061729.	7258473.

Värdet för den Svenſka Ullen à 16 Skill. P:r Skålpund ſtiger til 661460 R:dr, och Värdet för den utländſka Ullen, à 24 Skill. P:r Skålpund utgör 1,000864 R:dr. På deſſe 29 år hava uti Premier för den Svenſka Ullen utaf Manufactur-Fonden blivit utbetalte 117763 R:dr ſamt uti Värderings-Arvoden 9177 R:dr. Schäferi-Statens Ordinarie och Extraordinarie Aflöning under ſamma tid ſteg til 47306 R:daler.

Til uphjelpande utaf Fåraveln i Riket har man på förenämde tid från utrikes Orter infört 2815 Får, nämligen 821 Spanſka, 13 Engelſka, 327 Polſka, 200 Meklenburgiſka och 1454 Sleivigſka. Omkoſtningarne ſom blivit utgifne för deſſa Fårs införſkaffande i Riket ſteg på meranämde tid til 9109 R:dr. När härtil läges Premier, Värderings-Arvoden, och Schäferi-Statens aflöning ſtiger hela Summan,

man, som under dessa 29 år blivit påkostad til Fåravelens förkofran i Riket til 183345 R:dr Banco-Mynt.

Handtvärk.

Med Handtvärkerier är Riket tilräckeligen försedt. Desse befinnas förnämligast i Städerne. På Landet vistas jämväl en myckenhet Handtvärkare, men desse äro endast af det oumbärligaste Slaget, såsom Skräddare, Skomakare, Smeder, Snickare, Hjulmakare, med några få andre Slag. Jag vil här anföra Handtvärkeriernas Tilstånd uti Städerne såsom det befanns år 1793. Här förstås endast Värkstäder, som idkas af Mästare eller deras Enkor.

1. Clasen.

De som skaffa Mat och Drick.

Mölnare	64.
Bagare	278.
Sockerbagare	21.
Bryggare	136.
Trägårdsmästare	29.
Slagtare	113.
Summa	541.

2. Clas-

2. Clasſen.

De ſom göra Kläder.

Hattmakare	266.
Hattſtofferare	9.
Perukmakare	152.
Bundtmakare	60.
Hanſkmakare	182.
Skräddare	696.
Knapp och Snörmakare	78.
Skomakare	986.
Summa	2439.

3. Clasſen.

De ſom arbeta i Linne och Hampa.

Linvävare	121.
Segelſömare	17.
Seilare och Repſlagare	82.
Summa	220.

4. Clasſen.

De ſom arbeta Hudar.

Sämſkmakare	216.
Garvare	256.
Corduansmakare	116.
Summa	588.

5. Clas-

5. Clasſen.

De ſom arbeta i Trä.

Bildhuggare, Snickare och Schatull-makare - - -	396.
Svarvare och Stolmakare -	182.
Wagnmakare och Hjulmakare	129.
Tunbindare - - -	194.
Byggmäſtare och Timmermän	72.
Summa	973

6. Clasſen.

De ſom arbeta Metall.

Juvelerare, Guldgravörer, Guld- och Silver-Arbetare, Gulddragare och Guldſlagare - - -	281.
Urmakare, och Inſtrument-Makare	73.
Kopparſlagare - - -	252.
Gelbgjutare, Gördelmakare och Mäſſingsſlagare - -	163.
Tengjutare - - -	81.
Klock- och Grytgjutare -	14.
Nålmakare - - -	42.
Piſtol- Knif och Klenſmeder -	279.
Svärdfäjare - - -	15.
Bleck- och Plåtſlagare - -	62.
Groffmeder - - -	143.
Summa	1405.

7. Clas-

7. Clasſen.

De ſom arbeta i Sten.

Murmäſtare - - -	163.
Kakelungs och Krukmakare -	219.
Glasmäſtare - - -	151.
Stenhuggare - - -	4.
Summa	537.

8. Clasſen.

Andre nyttige Handvärkare

Färgare - - - -	163.
Målare, Lakerare och Förgyllare	172.
Bokbindare - - -	153.
Sadelmakare - - -	205.
Kammakare - - -	12.
Borſtbindare - - -	5.
Summa	710.

Uti denna Förtekning äro icke inbegripne 9 utaf de ſmärſta Städer i Riket, kvilka icke inſändt ſina Förtekningar til Kongl. Commerce-Collegium. Men deſſe 9 Städer utgöra knapt en Femtiondedel utaf ſamtelige Städerne i Riket.

Åtſkilliga Handtvärkare, ſåſom Urmakare, Färgare, jämte några andre, lyda under Hallrätt och äro i denna Förtekning icke uptagne.

Han-

Handel.

Til Handel är Riket ganſka väl belägget, emedan det ſtöter til 2 Haf, ſamt har många ſegelbara Sjöar och Strömar. Rikets Handel är ganſka anſenlig, ty det har at aflåta til Utländningen en myckenhet vigtiga Natura-Producter. Svenſkarne utföra ſit Lands Producter och hämta jämväl utifrån ſina Behover til ſtörre Delen med egne Skepp, handla med alla Europeiſka Nationer, ſamt även med flere Folkſlag i de andre Wärldsdelarne. Den vigtigaſte Handelen idkas med England, därnäſt med Portugal, vidare med de Länder, ſom äro belägne vid Öſterſjön, därefter med Orterne vid Nordſjön, i Frankrike, Spanien och vid Medelhavet, vidare på Oſtindien och Weſtindiſke Öarne. På Engelſka Handelen vinner Riket mäſt, emedan ſtörre Delen af Järnet därſtädes affättes, och föga Varor hämtas tilbakars, utan Skilnaden betalas uti Penningar eller med Växlar.

Til Handelens Befordran äro 3 Compagnier inrättade, nämligen Oſtindiſka, Weſtindiſka och Sjö-Aſſecurence Compagnierne. Härtil kommer Järn-Contoret, ſom egenteligen är inrättadt til befordran af Järnvarors fördelagtiga Affättning. Därjämte njuta Svenſka Skeppen ſtörre frihe-

he-

heter vid Umgälders betalande än Utländningen.

Den vigtigaſte Artikeln ſom utföres är Stångjärn; därefter Sill, Bräder och Tjära. Sedermera Gutit Järn, Järnſmide, Koppar, Mäſſing ſamt andra Mineralier i ſmärre Qvantitet, Bjälkar, Beck och andra Skogens Producter, ſamt ſſera andra artiklar af mindre betydenhet.

De förnämſta Varor ſom Riket behöver och äro tillåtne til Införſel äro följande: Salt, Säd, Vin, Socker, Specerier, Lin, Hampa, Bomull, Silke, Läder, Talg, Oſt och andra Lifsmedel, Färgeſtofter, Tobak, Fiſk; hvartil komma flera andra Varor af mindre betydenhet.

Til närmare Kännedom af alt detta införes här Rikets Exporter och Importer för Åren 1779 och 1795.

UTGÅNGNE VAROR.

	År 1779.	1795.	
Mineral-Rikets Producter.			
Koppar.			
Ör och Gårkoppar	924.	1130.	Skep:d
Bleckkoppar	210.	1060.	D:o
Gammal Koppar	78.	—	D:o
Myntade Plåtar	1224.	75.	D:o
Diverſe Smide för	370.	8000.	R:dr

Mäs-

Mässing.

Latun	11.		Skep:d
Ketlar och Botnar	10.		D:o
Tråd	4093.	1400.	D:o
Arco	21.		D:o
Hvarjehanda Smide för		1700.	R:d.

Järn.

Canoner	6095.	240.	Skep:d
Kulor	697.	2450.	—
Grytor	392.	44.	—
Stångjärn	322297.	355000.	—
Knippjärn	7101.	12259.	—
Bandjärn	2313.	9450.	—
Bultjärn	1381.	3170.	—
Fyrkant Järn	65.	160.	—
Järnplåtar	4031.	5700.	—
Järnbleck	154.	90.	—
Ankare	760.	2100.	—
Stål	3888.	5070.	—
Groft Smide för	16723.	24000.	R:d.
Grof Spik	52938.	48000.	—
Diverse fint Smide	10523.	14500.	—

Andre Slags Mineralier.

Alun	4457.	2200	Skep:d
Vitriol	948.	3800	—
Rödfärga	494.	1350	Tunnor
Kalk	4856.	4000	Läster
Hvarjeh. Sten för	5681.	7000	R:d.

Wäxtrikets Producter.

Maſteträn	13		Stycken
Furubjälkar	2830	1960	—
Axel och Åreträn	27642	7820	—
Läckter och Rafter	341315	61000	—
Bomſparrar	6877	—	—
Furu och Granſparrar	35260	33000	—
Spiror	457	170	—
Tunneſtäver	51000	—	—
Hjulved	925	—	—
Furu-Plankor	412	450	Tolfter
Helbotn Bräder	7248	20000	—
Halfbotn D:o	29740	31000	—
Enkla D:o	140267	92000	—
Allehanda Trävirke för	1297	1900	R:d.
Tjära	118630	140000	Tunnor
Beck	31120	25000	—
Beckolja	19	—	—
Gemen Aſka	1022	—	Skep:d
Rafinera'd och rå Potaſka	4680	144	—
Säd, af hvarjehanda Slag för	4470	51000	R:d.
Öl och Dricka	308	—	Fat.
Stenmoſa för	—	7000	R:d.
Ängſkära	186	—	Lisp:d

Djur-

Djurrikets Producter.

Levande Boſkap för	1640	3600	R:d.
Diverſe Victualier	3159	1300	—
Saltad Sill	131845	288000	Tunnor
Präsſad D:o	—	90	—
Rökt D:o	—	2690	—
Hvarjehanda Fiſk-varor för	4777	4000	R:d.
Tran	6600	44000	Fat
Pälsvärk för	2574	9000	R:d.

Manufactur- och andra Förädlade Varor, ſåſom Tryckte Böcker, Möbler, Gevär, Tågvärke, Linneväfnad, beredde Skinn, Ur, Fayence Arbeten, nybyggde Skepp och mera dylikt
för 49648 172000 R:dr

Nederlags och andra åter utſkeppade Varor.

Salt 23120 30000 Tunnor
Hvarjehanda andra ſlags Varor, beſtående uti Ekevirke, Tobak, Färger, Rudimaterier, Lin, Hampa, Kramvaror, Fiſk, Kryddbo-Varor, Främmande Drycker, ſamt diverſe andre Slags Varor
för 13000 166000 R:dr

Alla de Varor, ſom årligen från Sverge til uttikes Orter utſkeppas ſtiga i värde til circa 6 Millioner Riksdaler i Banco Mynt. Härutaf uptaga *Stenrikets*

Producter ungefär 4 Millioner, och däribland *Koppar* och *Mäsſing* 400000 R:dr, *Järn* och *Stål* 3,500,000, ſamt *Andre Slags Mineralier* 100000 R:dr, *Wäxt-Rikets Producter* circa 400000 R:dr. *Djurrikets Producter*, vid paſs 1,300,000 R:dr, däribland *Sill* för 1,200,000 R:dr och andre *Victualier* för 100,000 R:dr. *Manufactur-* och andre *Förädlade Varor* 180000 R:dr, ſamt *Nederlagsvaror* 120,000 R:dr.

År 1795 utgingo til utrikes Orter 2330 Inrikes Fartyg, hvilka innehöllo 89290 Läſter.

Inkomne Varor.

	År 1779.	År 1795.	
Mineral-Producter.			
Qvickſilver	1167		Lisp:d
Tenn	427	400	Skep:d
Bly	1723	3300	—
Blyvitt	157626	199400	Lisp:d
Stenkol	67459	139000	Tunnor
Galmeja	1960	10000	Skep:d
Jord och Lera för	5314	7000	R:d.
Salt	256472	284000	Tunnor
Wäxtrikets Producter.			
Sädesarter.			
Risgryn	41514	285000	Lisp:d
Ärter	5720	3500	Tunnor

Wete

Wete	25448	4500	Tunnor
Råg	261706	14000	D:o
Korn	53843	23000	D:o
Malt	83641	60000	D:o
Hafra	5682	2500	D:o
Gryn	326	270	D:o
Wetemjöl	1484	2700	Lisp:d
Hvarjeh. Säd för	67		R:dr

Frukter.

Äplen, m. m. för	14333	9000	R:dr
Sveſkon	627018	228000	Lisp:d
Fikon	181552	130000	D:o
Rusſin	938316	747000	D:o
Corinter	32562	26000	D:o
Mandel	117431	73000	D:o
Caffe	982502	62200	D:o
Cacao	för	12000	R:dr

Krydder.

Socker, rådt	37727	46390	Centn.
Anis	47913	33000	Lisp:d
Peppar	39172	46000	D:o
Ingfära	42749	72000	D:o
Canel	280		
Muſkot	1444		D:o
Muſkotblomma	1208		D:o
Neglikor	578		D:o
Saffran	542		D:o
Diverſe Krydder för		10500	D:o

Droguer.

Campfer	1255	2750	Lisp:d
Galläpplen	17300	16500	D:o
Harts	14032	4250	D:o
Terpentin	22880	4600	D:o
Lakrits	50224	80400	D:o
Gult Wax	20376	16500	D:o
Lin- och Hampfrö	1401	5200	Tunnor
Bomolja	105904		Lisp:d
D:o		200	Åmar
Lin- Hamp- och Rof-Olja	1259	1850	D:o
Div. Droguer för	14746	31000	R:dr

Färger.

Breſilia	183249	262000	Lisp:d
Färnbok	130429	85000	D:o
Indigo	93938	157000	D:o
Krapp	131405	109600	D:o
Winſten	44145	58000	D:o
Concionell	5403	8500	D:o
Diverſe Färger för	16581	28000	R:dr

Tobak.

Blad	11468	21985	Centn:r
Snus, Cardus och ſpunnen Tobak för	5249	9500	R:dr

Ru-

Rudimaterier.

Lin	122665	158000	Lisp:d
Hampa	210570	160000	D:o
Linblår		37000	D:o
Bomull	122581	300000	Skålp:d
Kamelhår för		3000	R:dr
Grof Ull	36400	41000	Lisp:d
Spanſk Uull	69622	41000	D:o
Linnegarn för	12980		R:dr
D:o		27000	Skålp:d
Bomullsgarn	36266	17000	D:o
Camelgarn	9785	6300	D:o
Silke	51844	52000	D:o
Beredde Hudar för	2026		R:dr
Oberedde d:o för	51200	110000	D:o
Sålläder	271225	253000	Skålp:d
Hår för	10186	18000	R:dr
Fjäder	443	400	Lisp:d
Diverſe Rudimaterier för	18218		R:dr

Fabriks-Varor.

Sidentyger för	74178	20000	R:dr
Sitſer, Cattuner och Bomullslärft	364960	623000	Alnar
Nettelduk	3207	10000	D:o
Kammarduk	9328	600	D:o
Hollands Lärft	1528		D:o
Hollands Trå och div. Linnevaror för	3435		R:dr

Kläde för	96		R:dr
Segelduk och Flagg-duk för		10000	D:o
Diverſe Kram-varor för	21500	16000	D:o

Victualier.

Levande Djur för	43737	98000	R:dr
Salt Kött	504	1250	Tun:r
Torrt Kött	6 [illegible]6		Lisp:d
Fläſk	133 [illegible]8	4600	D:o
Skinkor	893		Stycken
Talg	34868	43300	Lisp:d
Oft	62116	116150	D:o
Smör	15188	11700	D:o
Div. Victualier för	932	3600	R:dr
Fiſkvaror för	36264	58000	D:o

Drycker.

Franſkt Vin	11350	5400	Åm
Rhenſkt d:o	270	60	D:o
Portugis d:o	263	800	D:o
Spanſkt d:o		100	D:o
Franſkt Bränvin	50	1100	Oxh.
Arrak		200	Åm
Rum		75	D:o
Engelſkt Öl		600	D:o
Diverſe Dryc-ker för	15060	4000	R:dr

Hvar-

Hvarjehanda Varor.

Papper	18245	18700	Ris
Böcker för	8103	11000	R:dr
Spegelglas för	822	19000	D:o
Vita Vaxljus	24501	8000	Lisp:d
Venedigs Tvål	66222	48000	Skålp:d
Diverſe Kryddbo-Varor för	27820	110000	R:dr
Oſtindiſke Varor	44683	73000	D:o
Diverſe Varor	44667	111000	D:o

Alla de Varor ſom årligen från utrikes Orter uti Riket inkomma, ſtiga i Värde til circa 5,500000 R:d. Häraf uptaga Mineralier 400000 R:dr och däribland Saltet enſamt 300000 R:dr. Sädesarter 1,000000 R:dr. Frukter 150000 R:dr. Krydder 350000 R:dr och däribland Socker 250000 R:dr. Droguer 200000 R:dr. Färger 250000 R:dr. Tobak 300000 R:dr. Rudimaterier 1,800000 R:dr. Fabriksvaror 200000 R:dr. Victualier 250000 R:d. Drycker 250000 R:dr, ſamt hvarjehanda Varor 350000 R:dr.

År 1795 inkommo från utrikes Orter 649 laſtade utrikes Fartyg, innehållande 32575 Läſter.

Til vidare Uplysning om Sverges Handel, för längre tid tilbakars, införas här några de vigtigaſte Artiklar utaf Exporter och Importer, enligt Medium utaf

de 3 åren 1765, 1767 och 1768. Årliga Utförſeln var då förtiden 297667 Skep:d Stångjärn; 16440 Skep:d ſmärre Järnſmide, ſamt Ankare, Canoner och annat gutit Järn; 3800 Skep:d Koppar, Mäſſing och Mäſſingſtrå; 134844 Tolfter Bräder; 83287 Tunnor Tjära; 19657 Tunnor Beck; 156735 Tunnor Sill; utom andre Varor. Årliga Införſeln ſamma tid innehöll 217902 Tunnor Salt; 487618 Tunnor Säd; 11530 Ån Vin; 137076 Lispund Lin; 107514 D:o Hampa; 32287 D:o Ull; 17632 Skålpund Silke; 2,473245 D:o rådt Socker; 1,475600 D:o Tobaksblan; 245427 D:o Sålläder; 49720 D:o Indigo, jämte flere andre Varor.

§. 18. RELIGIONEN.

Den Evangeliſka Lutherſka Läran är antagen och införd uti hela Riket, och ingen får bekläda något Åmbete, ſom ej bekänner ſig därtil; men deſſutom äga andra Kriſtna Religions Förvandter, nämligen Katoliker, Greker och Reformerte, ävenväl Judar, fri Gudstjänſt utöfning. Alla deſſe ſtiga dock knapt til 10,000 uti hela Riket. Vården om Religionen är anförtrodd åt 1 Erkebiſkop, 14 Biſkopar och 17 Conſiſtorier. Hvarje Stift är indelt uti Probſterier eller ſå kallade Contracter,

af

af hvilka hvardera innefattar et Antal Paſtorater, Soknar och Capeller. Paſtoraterne beſtå dels af en Sokn, dels af flera Soknar, hvaraf en är Moder-Förſamling och de öfrige Anexer. Kyrkoherdarne viſtas uti Moder-Förſamlingen, men Annexerne hava merendels en Comminiſter hvardera, dock finnas åtſkilliga Annexer, ſom ej hava någon Comminiſter, även ſom på et eller annat Ställe finnes endaſt 1 Präſt både vid Moder-Förſamlingen och Annexen. Antalet af de Proſterier, Paſtorater och Soknar, ſom finnas i hvarje Stift, anföras längre fram vid Eccleſiaſtika Indelningen, men här vil man något nämna om Svenſka Kyrkans Ritual vid Gudstjänſten. Utom 52 Söndagar finnas 14 Dagar, hvilka firas ſåſom Helgedagar, och däribland 4 Bönedagar, inalles 66. Uti de ſtörre Städerne hålles Gudstjänſt 3 gånger om dagen hvarje Sön- och Helgedag, nämligen Otteſång, Högmäſſa och Aftonſång. Uti de ſmärre Städerne endaſt 2 gånger, nämligen Högmäſſa och Aftonſång, undantagande Bönedagarne och de ſtora Helgedagarne Nyårsdagen, Långfredagen, Påſk- Pingſt- och Jul-Dagarne, då Otteſång jämväl hålles. På Landsbygden är endaſt Gudstjänſt en gång om Dagen, nämligen Högmäſſa, undantagande at Otteſång hålles på ſamma Helgedagar,

ſom

ſtad, 1 i Falun, 1 i Linköping, 1 i Norrköping, 1 Nyköping, 1 i Calmar, 1 i Wexiö, 1 i Jönköping, 1 i Skara, 1 i Wenersborg, 2 i Göteborg, 2 i Lund, 1 i Carlscrona, 1 i Hernöſand, 1 i Åbo ſamt 1 i Waſa.

§. 21. BERÄKNINGSSÄTT.

Mått.

Alt Mått är af 4 Slag, Längdemått, Vidde-Mått, Rymde-Mått och Collectivt Mått.

Längdemått.

Detta är tvåfaldigt: Mathematiſkt Mått och Wärk-Mått. Det förra är fullkomligt inrättadt, ſamt indelt uti Decimaler. 1 Stång håller 10 Fot, 1 Fot 10 Tum, 1 Tum 10 Linier, 1 Linna 10 Gran, 1 Gran 10 Puncter. Wärkmåttet är oredigare: 1 Famn håller 3 Alnar, 1 Aln 4 Qvarter, 1 Qvarter 6 Tum. 1 Aln är lika med 2 Mathematiſka Fot. 1 Mil innehåller 18,000 Alnar. 10.46 Mil utgöra i det närmaſte 1 Grad på Eqvatorn. 1000 Svenſka Fot utgöra 946 Danſka, 1048.5 Holländſka, 946 Rhenländſka, 975 Engelſka, 958.5 Berliner, 914 Franſka, 1036 Hamburgiſka, 1052 Saxiſka, 1016 Pomerſka, 1020 Hanoverſka, 926 Wienſka, 965 Preusſiſka, 1050 Spanſka, 876.7 Portugiſiſka

1007.7

Lärdomens vidare förkofran äro åtſkilliga Sällſkaper ſtiftade och inrättade, nämligen Kongl. *Svenſka Academien*, för Svenſka Språkets Upodling, Kongl. *Wetenſkaps-Academien* ſamt Kongl. *Witterhets, Hiſtorie* och *Antiquitets-Academien*, alla 3 i Stockholm, ſamt Kongl. *Wetenſkaps-Societeten* och *Cosmografiſka Sällſkapet* i Upſala.

§. 20. Fria Konster.

Deſſe äro jämväl mycket agtade ſamt hava i ſednare tider vunnit anſenlig Förkofran. För *Måleri*, *Bildhuggeri* och *Architectur* är en Academie inrättad, hvilken tillika är en Undervisnings-Anſtalt för Ungdomen. Til *Muſikens* Förkofran är jämväl en Academie ſtiftad, bägge Academierne hava deras Säten i Stockolm. Uti Gravur finnas ypperlige Konſtnärer; 2 af dem täfla uti Bokſtafs-Gravur med de ſkickligaſte Utländningar.

Boktryckeri hörer jämväl til Fria Konſter. Uti Riket finnas inalles 39 Boktryckerier, nämligen 16 uti Stockholm, däraf 3 äro Publika, nämligen 1 uti Banquen, 1 i Riksgälds-Contoret och 1 vid Kongl. Numer-Lotteriet, de öfrige 13 äro private, 1 Upſala, 1 i Strängnäs, 1 i Wäſterås, 1 i Örebro, 1 i Geſle, 1 i Carlſtad

Uti Våtvarumått håller 1 Foder 2 Pipor, 1 Pipa 2 Oxhöfd eller 3 Åm, 1 Åm eller Fat 4 Ankare, 1 Ankare 15 Kannor; 1 Kanna både för torra och våta Varor håller 2 Stop, 1 Stop 4 Qvarter, 1 Qvarter 4 Ort, eller så kallade Jungfrur.

Med en Tunna förstås i allmänhet 32 Kappar; men Mätaremåls Tunnan, som brukas vid Försäljning och Mätning, differerar efter Beskaffenheten af Varan, som mätas skal; så at med en Tunna Wete, Råg, Korn, Hafra och Ärter förstås 36 strukna Kappar; med en Tunna Malt 38 Kappar; samt med en Tunna Salt och Kalk 34 Kappar, hvilket Överskott över Tunnans egenteliga Rymd bestås Köparen i stället för Råga på Målet. För Mjöl, Kött, Fisk, Tran, Tjära och Beck håller 1 Tunna 48 Kannor, samt Halftunnor, Fjärdingar och Åttingar i Proportion; 1 Kanna håller i Rymd 100 Cubik Tum, och således en vanlig Tunna 5600 Cubik Tum. 1 Famn innefattar 384 Cubik Fot. 1 Stig innehåller 12 Tunnor. 1 Famn Ved håller 8 Fot i Längd 6 i Höjd, samt 3 i Bredd. Den utgör således 144 Cubik Fot.

Här följer en Tabell, som föreställer Förhållandet mellan de förnämsta utrikes Orters samt Sverges Spanmåls Mått, utsatt i Svenska strukna Kappar.

Am-

Amſterdam,	1 Ton	20.50
—	1 Scheepel	5 87
Danmark	1 Tonde	30.33
	1 Scheffel	7.33
Ryſsland	1 Tſchetvert	42.50
	1 Tſchetverik	5.33
Riga	1 Tonne	22.37
Reval	1 Tonne	25.75
Berlin	1 Scheffel	11.25
Königsberg	1 Tonne	26 50
	1 Ny Scheffel	11.25
	1 Gaml. d:o	10.50
Danzig	1 Scheffel	10-50
	1 Malter	169.87
Dresden	1 Scheffel	23.
Leipzig	1 Scheffel	30.33
Roſtock	1 Scheffel	7.75
Stettin	1 Scheffel	11.25
Stralſund	1 Scheffel	8.50
Lybeck	1 Tonne	29.17
	1 Scheffel	7.25
Hamburg	1 Wispel	230.
	1 Scheffel	23.
Hanover	1 Himt	7.50
England	1 Chaldron	515.66
	1 Qvarter	62.33
	1 Buſhel	7.75
Frankrike	1 Hectolitre	21.78
	1 Dekalitre	2.18
	1 Litre	0.22
Cadiz	1 Fanega	12.50

Barcelona	1 Qvartero	15.
Liſabon	1 Fanega	11.66
Malaga	1 Fanega	13.20
Genova	1 Mina	25 33
Livorno	1 Sacco	15.50
Rom	1 Rubbio	59.66
Napoli	1 Tomolo	11.16
Sicilien	1 Salma	58.
Sardinien	1 Starello	10.66
Conſtantinopel	1 Kisloz	7.66
Alsgir	1 Tarria	4-33
Tunis	1 Caffiſo	78.14

Collectivt Mått.

Et Kaſt innehåller 4 Stycken, 1 Decker 10, 1 Dusſin eller Tolft 12, 1 Mandel 15, 1 Tjog 20, 1 Timmer 40, 1 Skock 60, 1 Wal 80, 1 Bal Papper är 10 Ris, 1 Ris 20 Böcker, 1 Bok 24 Ark, och af Tryckpapper 25 Ark.

Wigt.

Riket beſväras ännu af en myckenhet ſärſkildta Vigt-Sorter, hvilka äro 10 til Antalet. Förhållandet mellan alla deſs ſlags Vigter är följande: 1 Mark Tackjärns Vigt i Bergslagen innehåller 10,168 Åſs, 1 Mark Tackjärns Vigt i Stockholm 10,122 Åſs, 1 Mark Victualie Vigt 8848 Åſs, 1 Mark Rå Koppar-Vigt 7853 Åſs, 1 Mark Bergsvigt 7822 Åſs, 1 Mark Upſtads-Vigt

Vigt 7450 Äfs, 1 Mark Stapelſtads Metall-Vigt 7078 Äfs; 1 Medicinſk Mark eller Libra Medica 7416 Äfs, 1 Lödig Mark Myntvigt 4384 Äfs, och 1 Mark Guldvigt eller 64 Ducåter 4637 Äfs; 1 Skeppund håller 20 Lispund, 1 Lispund 20 Marker, 1 Mark eller Skålpund 32 Lod, 1 Lod 4 Qvintin; 1 Mark Guld- och Silver-Vigt håller 8 Unz, 1 Unz 2 Lod, 1 Lod 1½ Karat, 1 Karat 12 Grän; 1 Libra Medica håller 12 Unz, 1 Unz 8 Drachmer, 1 Drachma 3 Scrupler, 1 Scrupel 20 Grän.

De förſtnämde 7 ſlags Vigterne äro et onödigt överflöd, och kunde lätteligen ſamt borde hopſmältas til en enda ſlags Vigt, och det til Victualie-Vigt; de 3 ſiſte ſlags Vigterne äro gemenſame med några utländſka Nationers, och kunna ſåledes icke med fördel ändras. 1 Svenſk Skeppsläſt håller 288 Lispund Victualie-Vigt eller 18 Skeppund Järn Stapelſtads Vigt.

Här följer en Tabell, ſom viſar Förhållandet mellan de bekantaſte Handels-Orters och Svenſk Victualie-Vigt, eller egenteligen huru mycket 1000 Skålpund göra i de namngifne Orternas Vigt.

Danmark	Skålp:d	842.
Ryſsland	d:o	1039.

Riga	Skål:pd	1017
Bergen i Norge	d:o	832.
Königsberg	d:o	1118.
Danzig	d:o	976.
Berlin & Stetin	d:o	907.
Stralfund	d:o	880.
Roſtock	d:o	832.
Wismar	d:o	878.
Lybeck	d:o	880.
Hamburg & Altona	d:o	878.
Dresden & Leipzig	d:o	911.
Breslau	d:o	1049.
Wien	d:o	757.
Frankfurt am Mayn	d:o	910.
Amſterdam	d:o	861.
Emden	d:o	856.
London	d:o	937.
Hull	d:o	889.
Edinburg	d:o	865.
Dublin	d:o	937.
Frankrike	Poids de Marc	868.
	Kiliogramme	433.
Bilbao	Skålp:d	868.
Cadiz & Malaga	d:o	922.
Alicante	d:o	820.
Barcelona	d:o	1376.
Portugal	d:o	926.
Genova	d:o	1239.
Livorno	d:o	1241.
Rom	d:o	1205.

Na-

Napoli	Skålp:d	1325.
Venezia	d:o	889.
Sicilien	d:o	1338.5
Sardinien	d:o	1060.5
Conſtantinopel	Oka	335.
Smirna	d:o	338.
Alsgir	Rotoli	786.
Tunis	d:o	857.
Alexandria	d:o	702.
Madera	Skålp:d	976.

Mynt.

Svenſka Myntet är af Silver; alla andra Metaller anſes ſåſom Handelsvaror. Det ſtörſta präglade Mynt och hvarefter all Räkning ſker, heter Riksdaler. Den innehåller 48 Skilling eller 576 Runſtycken, 1 Skilling utgör ſåledes 12 Runſtycken. Myntade Silvermynt äro 6 Stycken, nämligen Riksdaler, Dubbel Guſtavin, Guſtavin, Åttſkilling, Fyrſkilling och Tvåſkilling. Et Skillingsſtycke finnes icke prägladt. Til Skiljemynt nyttjas Koppar, hvaraf äro myntade 3 Slag: Dubbel Slant, om 6 Runſtycken, Slant om 3 d:o, ſamt Runſtycke. Ingen är ſkyldig at emot detta Skiljemynt uti Betalning til högre Summa än 24 Skilling. De 6 präglade Silvermynten äro af olika Skrot och Korn; det är af o-

lika Vigt och Finlek. Här följer en Tabell som visar deras Skot och Korn samt Värde.

	Skrot. Äfs.	Korn. Löd.	Gran.	F. Silv:r Äfs.	Värde. Skill.
1 Riksdaler	609.	14.	1.	535.	48.
1 D. Gustavin	406.	14.	1.	357.	32.
1 Gustavin	203.	14.	1.	178.	16.
1 Åttskilling	129.	11.	1.	89.	8.
1 Fyrskilling	88.	8.	2.	44 5	4.
1 Tvåskilling	58.	6.	2.	22.25	2.

Alla andra Slags Mynt äro icke gångbare. Bok och Räkning hålles i Riksdaler, Skillig och Runstycken. Allmänheten brukar ännu räkna efter fordna Mynt-Författningen; i södra Delen af Riket räknas Daler och Öre Silvermynt; 1 Daler innehåller 32 Öre och gäller 8 Skilling. Uti Norra Delen af Riket och i Finland räknas Daler och Öre Kopparmynt, 1 Daler af detta slag gäller 2 Skill. 8 Runst. 1 Mark är 8 Öre både i Silver- och Kopparmynts Räkning. Då man år 1773 förändrade Myntet, hade man lätteligen kunnat inrätta det uti Decimaler, til mycken lättnad och vighet vid Uträkningar, nämligen 1 Daler hade kunnat bliva Huvudmyntet, innehållande 10 Skilling, och 1 Skilling 10 Öre. Detta kan ännu utan Svårighet värkställas, ty en Åttskilling eller

Da-

Daler Silvermynt innehåller nuförtiden 96 Öre Kopparmynt; lät detta Mynt gälla 100 Öre Kopparmynt. 1 Tunna Guld är en collectiv Summa Penningar, hvilken hos alla Nationer i Europa anſes at innehålla 100,000 Riksdaler; den har ockſå fordom, då 1 Riksdaler och 1 Daler Silvermynt voro de ſamma, varit dylik i Sverge; men nuförtiden då 1 Daler Silvermynt ej utgör mera än Sjettedelen af 1 Riksdaler, har ock en Tunna Guld uti Sverge fallit 6 gånger i ſit värde, ſå at hon nu innehåller 100,000 Daler Silvermynt eller $16666\frac{2}{3}$ Riksdaler.

Tabell ſom utviſar Förhållandet af de förnämſta utrikes präglade Mynt emot Svenſka Mynt. Med Äſs förſtås här Svenſka eller Holländſka Äſs, ſom äro lika, och hvaraf 4384 utgöra 1 Svenſk Silvermark om 16 Lods Vigt.

	Korn Lod.	Grän.	F. Silver. Åſs.	Värde. Skill.	r:ſt.
Sverge, Riksd.	14.	1.	535.	48.	
Danmark, Riksd.	14.	2.	528.4	47.	5.
Ryſsland, Rubel	12.	16.	437.4	39.	3.
Preusſen, Riksd.	12.		347.4	31.	2.
Tyſkland, d:o Conv. Mynt	13.	6.	486.4	43.	8.
Saxen, d:o	12.	2.	460.	41.	3.
Öſterrike, d:o	13.	6.	486.4	43.	8.

Hanover, d:o	14.	4.	405.3	36.	4.
Hamburg, d:o B:co	14.	2.	528.4	47.	5.
D:o Mark Cour:t	12.		143.	12.	10.
Sv. Pommern, d:o	14.	4.	270.2	24.	3.
Batavien, d:o B:co	14.	2.	580.	47.	5.
D:o D:o Cour:t	13.	16.	507.	45.	6.
England, Krona	14.	14.	580.		52.
Frankrike, Franc.				8.	5.
Spanien, Peſoduro	14.	9.	511.3	45.	10.
Portugal, Cruſado	14.	9.	276.	24.	9.
Genova, Scudo	14.	3.	399.	35.	10.
Toſcana, Tallaro	14.	13.	520.	46.	8.
Rom, Scudo	14.	12.	505.	45.	4.
Napoli, Ducato	14.	11.	413.	37.	1.
Conſtantinopel, Piaſter	9.	6.	322.	28.	11.
Hinduſtan, Rupia	15.	16.	241.	21.	8.
Fören. Amer. Dollar				45.	10.

§. 22. REGERINGSFORM.

Svea Rike regeras utaf en *Arf-Konung*, ſom äger full Magt at ſtyra, freda, frälſa och förſvara Riket, börja Krig, ſluta Fred och Förbund med Utländſka Magter; göra Nåd återgiva Lif, Ära och Gods, förordna, efter deſs höga Godtfinnande, om alla Rikets Embeten, ſom med infödde Svenſke Män böra beſättas, ſamt ſkipa och handhava Lag och Rätt. De öfrige Riksvårdande Ärender ſkötas på Sätt Konungen nyttigaſt ſynes.

§. 23.

§. 23. Konungens Titel.

Konungens Titel är följande: GUSTAF ADOLF med Guds Nåde, Sverges, Götes och Wendes Konung, Arvinge til Danmark och Norge, Hertig til Slesvig, Holſtein, Stormarn och Ditmarſen; Greve til Oldenburg och Delmenhorſt.

§. 24. Rikets Vapen.

Riksvapnet är deladt i 4 Fält. Uti det Förſta och Fjärde befinnas Svea Rikes uråldriga Wapen: 3 Gyldene Kronor, i blått Fält; uti det Andra och Tredje: Göta Rikes Wapen, beſtående utaf et rödt Lejon i fullt Språng öfver 3 Strömar, i blått Fält; i Medelſkölden är Hertigliga Holſtenſka Wapnet. Sköldhållarne äro 2 Krönta Lejon.

§. 25. Riddare-Orden.

I Riket finnas 4 Riddare-Orden. Konung Fredrik har år 1748 förnyat 2 gamla och ſtiftat en Ny. Den förnämſta är *Serafimer-Orden*, ſtiftad af Magnus Ladulås, år 1285; den lämnas åt Rikets högſta Embetsmän, ſamt bäres i blått Band. Den andra är *Svärds-Orden*, ſtiftad af Konung Gustaf I år 1523; den lämnas åt tappre Män af KrigsStaten, ſamt bäres i gult Band. Den tredje är *Nordſtjärne-*

Orden, ſtiftad år 1748; den lämnas åt välförtjente Män af Civil-Staten, ſamt bäres i ſvart Band. Den Fjärde är *Waſa-Orden*, ſtiftad af Konung GUSTAF 3, år 1772; den gives åt dem ſom genom Hushålls-Wetenſkaper gagna det allmänna; den bäres i grönt Band.

§. 26. RIKETS STÄNDER.

När nya Utlagor ſkola beviljas ſammankallar Konungen *Rikets Ständer* til en Riksdag. De beſtå af 4 Ståd: *Adelen*, *Präſterſkapet*, *Borgerſkapet*, ſamt *Skatte* och *Krono-Bönderne*. Adeln är fördelad i 3:ne Claſſer, den förſta beſtår af Grevar och Friherrar, och kallas Herre-Claſſen; den andra Riddare-Claſſen kallad, beſtår af den äldre Adeln ſamt Rikesråders och Commendörers Afkomlingar; den tre. dje kallas Svenne-Claſſen och innefattar den yngre Adeln, från 1680. Hvarje Huvudman för ſin Ätt äger Rättighet at biviſta Riksdagen, men Voteringarne ſke Claſſe-Vis. Alle Ätterne utgöra nuförtiden tilſamman et Antal af litet över 1000. Utaf Präſterſkapet äger hvarje Biſkop, hvarje Conſiſtorium, ſamt 2 à 3 Probſterier tilſamman hvar ſin Röſt. Af Borgerſkapet ſänder Stockholm 8, några Städer 2, men de fläſta 1 Fullmägtig til Riksdagen. Utaf Bonde-Ståndet ſändas 6, 7 à

8

8 Fullmägtige från hvarje Län til Riksdagen. Ordföranden hos Adelen kallas Landt-Marſkalk; men de öfrige Ståndens Ordförande kallas Talemän; De utnämnas af Konungen.

§. 27. RIKETS HÖGSTA EMBETEN, ſamt DOMSTOLAR och COLLEGIER.

Rikets Högſta Embetsmän äro 4: *Riks-Drotſen*, *Riks-Canzleren*, *Riks-Marſkalken* och *Riks-Stallmäſtaren.*

Konungens *Högſta Domſtol*, ſom ock kallas Juſtitiæ-Reviſion, har ſit Säte i Stockholm. Där afdömas ſluteligen de Mål, ſom dit dragas från Hof-Rätterne och Riks-Collegierne. Deſs Ledamöter äro 12, hälften af Frälſe och hälften af Ofrälſe Ståndet. Uti Ägotviſter de där icke annnorlunda ſlitas kunna, förordnar Konungen vid hvarje ſärſkildt tilfälle en *Riddare Syne-Rätt*, hvilken däruti dömer ſåſom ſidſta Domſtolen.

Rikets allmänna Öfver-Domſtolar äro 4: *Svea Hofrätt*, ſom har ſit Säte i Stockholm; *Göta Håfrätt* uti Jönköping; *Södra Finſka Håfrätten* uti Åbo, ſamt *Norra Finſka Håfrätten* uti Waſa. För Krigsmagten är en ſärſkildt Domſtol inrättad, kallad *Kongl. Krigs-Håfrätten.*

Kong-

Kongliga och *Riks-Collegierne*, ſom äga åtſkilliga Delar af Rikets Värf under ſin Vård, äro 8:

1. *KrigsCollegium.* Detta Collegium haver upſigt och Vård om Rikets Krigsmagt til Lands, Artillerie, ſom brukas i Fält och Fäſtningar, om Stycken, Factorier, Vapen och Värjor, Ammunition och hvad därtil hörer, Fäſtningarnas tilſtånd, Skanſar och Byggningar til Kriget, om Utſkrifningar, Värfningar och Munſtringar, med mera därtil hörigt.

2. I Stället för det tilförene varande *Amiralitets-Collegium*, ſom hade Upſigt, Förſorg och Omvårdnad om Rikets Sjömagt, ſamt alt hvad därtil hörer, ſå väl över Skeppens Byggning, Utredning och Styckning, ſom Proviants anſkaffande, Båtsmäns Upbådningar, Dykeri och Piloteri, ſamt all annan därunder hörande Beſtällning och Angelägenhet, äro nuförtiden inrättade 2 Committéer, hvaraf den ena kallas Kongl. Commitéen til Förvaltning af Örlogs-Flottans Ärender, hvilken har ſit Säte i Carlscrona, och den andra Kongl. Committéen vid Förvaltningen af Armeens Flottas Ärender, ſom har ſit Säte i Stockholm.

3. *Konungens Canzlie*, tilförene Canzlie-Collegium kalladt, har under-

dergådt någon ändring emot hvad förut tilhört det fordna Canzlie-Collegium. Uti detta Konungens Canzlie författas och upfättas alla Stadgar, Ordningar och Recesser ſom angå Riket i gemen, eller ock enſkildte Städer och Perſoners Privilegier, i ſynnerhet Fullmagter, Skrivelſer, Bud och Befallningar. Hit höra ock alla Riksdags och Sammankomſters Handlingar, Förbund med främmande Magter, Fredsfördrag med Fiender, ſamt Sändebuds behöriga afſändande til Utrikes Magter. Jämväl äger dettc Canzlie hava nödig Förſorg och Omvårdnad om Poſtväſendet uti hela Riket och deſs underliggande Provincer.

4. *Kammar-Collegium.* Detta Collegii Omvårdnad, Förſorg och Åhuga är, at Kronans Inkomſter rigtigt beräknas, Räntorne rätteligen och i tid inkräfjas och förmeras, Landet väl brukas, ſkötes och förkofras genom rätt Hushållning och Förbättring, ſå ock at icke Regalia Fiſci förſnillas, förſumas och förloras, utan Rikets Medel på alt ſätt bättras, beqvämas til Utgifterne, hållas til råda, ſamt ſkaffas i tid. Där böra ock alle de, ſom med Konungens och Kronones Upbörder hava at beſtälla, anamma Befallning och göra Beſked. Härunder lyder jämväl Kongl. Landtmäteri-Kontoret, ſom har at be-

beſtyra med Rikets Geometriſka och Geografiſka Afmätning, Mått och Vigt, Skattläggningar, med meta, ſamt äger Upſigt öfver alla Landtmätare i Riket.

5. *Stats-Contoret.* Härunder hörer Stat-Medlens Disponerande och Utdelande, hvareſt ock alla ſom hava Kronones Medel under händer, böra i rättan tid inkomma med ſina Förſlag, ſom deras Inſtructioner det tydeligen bjuda och befalla.

6. *Bergs-Collegium.* Detta Collegium haver Upſigt och Förſorg om Bärgvärkens Upprätthållande, med hvad mera ſom til deras Skötſel, Omvårdnad och Förbättring hörer.

5. *Commerce-Collegium.* Detta Collegium åligger, at hava Omſorg huru Handelen måtte ſtyrkas, förkofras och förbättras; Manufacturerne uphjelpas och Handtvärks-Huſen väl inrättas, ſkötas och underhållas, ſamt Portorie, Tullordning och Taxor handhavas.

8. *Riks-Cammar-Rätten.* Detta Collegium drager Förſorg, at ej allenaſt de där anhängige Rättegångs Ärender bliva med laga Dom och Reſolutioner afhulpne, ſamt igenom Fiſcalerne til fullbordan bragte, utan jämväl Kronones årliga Räken-

kenſkaper, utan dröjsmål, ifrån tiden de i Kammar-Collegio inkomma och Kammar-Rätten därom Underrättelſe gives, överſedde, förklarade, utarbetade och ſluteligen afgjorde.

Utom deſſa Collegier finnes et Kongligt Collegium, ſom dock hvarken är et Riks-Collegium eller äger lika Värdighet med de föregående, nämligen *Kongl. Collegium Medicum.* Detta Collegium äger at beſörja om Medicinal-Värkets Tilſtånd i Riket, ſamt har upſigt över alla Läkare och Apothekare.

§. 28. KONGLIGA COMMISSIONER och DIRECTIONER, ſamt PUBLIKE ASSOCIATIONER och INRÄTTNINGAR.

Kongl. Serafimer Ordens-Gillet, hvilket beſtrider Överſtyrelſen vid Hospitalen, Barnhuſen och Lazaretterne i Riket, *Kongl. Lazarets-Directionen*, *Kongl. Öfver-Intendents-Embetet*, hvilket äger Befattning med publika Byggnader i Riket; *Kongl. Lag-Commiſſionen*, *Kongl. General-Tull-Directionen*, hvilken äger at vårda Kronans Inkomſter utaf både Utrikes och Inrikes Tullarne; *Kongl. Commitéen öfver allmänna Magazins-Ärenderne*, *Directionen vid Kongl. Numer-Lotteriet*;

riet; Kongl. Commisſionen över Eccleſiaſtik-Värket i Lappmarkerne; Kongl. Commisſionen över Tabell-Värket; Riddarhus-Directionen; Directionen vid Adeliga Jungfruſtiftet i Wadſtena; Kongl. Sällſkapet Pro Patria; Kongl. Svenſka Patriotiſka Sällſkapet; Svenſka Krigsmanna Sällſkapet; Rikets Ständers Bank; Rikets Ständers Riksgälds-Contor; Kongl. General-Aſſiſtence-Contoret; Kongl. Directionen över Arméens Penſions-Caſſa; Järn-Contoret; Direction vid Oſtindiſka Compagniet; Direction vid Weſtindiſka Compagniet; Direction vid Sjö-Aſſecurence-Compagniet; Direction vid Dykeri-Compagniet; Direction vid Strömholms Sluſsvärk; Direction över Trollhätte Sluſsvärket; D:o vid Sjömanshuſet; D:o vid allmänna Brandförſäkrings-Värket; D:o vid allmänna Enke och Pupill-Caſſan; D:o vid Drottninghuſet, D:o vid Guſtaf Adolfs Hospitals Inrättning; D:o vid Gubbhuſet; D:o vid Frimurare Barnhuſet, D:o vid Gardes och Artilleri-Regimentens Barnhus-Inrättningar; D:o vid Barnfängs-Huſen, D:o vid Arbetshuſen. Alla förenämde Commisſioner, Directioner, m. m. hava deras Säten i Stockholm; men deſsutom finnas flere andra i Landsorterne, ſom vore för vidlyftigt at upnämna.

Fi-

§. 29. FINANCER.

a. Stats-Inkomſter.

Stats-Inkomſterne härflyta förnämligaſt af *Kronogods*, *Skatter* och *Bevillning*. Kronogodſen hava ſin äldſta Grund uti det ſå kallade Upſala Öde, hvilket innefattade de Gods ſom voro anſlagne til Gudstjänſtens och Regeringens Underhåll i Gamla Upſala. Sedermera hava andra Faſtigheter, dels genom Urminnes Häfd, dels genom Kloſtrens och andra Kyrkogods Indragning vid Reformationen, ſamt Reduktionen i Konung Carl den Elftes Tid, blivit anſedde och förklarade för Krono. Deſſa Faſtigheter ökтes vidare genom Guſtavianſka Familje-Godſen och Wederlags-Godſen för Bornholm.

Kronogodſen äro af olika Natur, ſåſom: Kongsgårdar eller Slott, Kongs-Ladugårdar, Kronohemman, Kongsängar, Kronoparker och Kronofiſken. En del däraf lyda under Konungens och Kongliga Familjens egen Diſpoſition. Många af dem äro indelte, antingen til Krigsmagtens, eller ock Civil- och Clericie-Staternas Underhåll. De öfrige, äro lämnade til enſkildte Perſoners Beſittning emot Arrenden på längre eller kortare Tid. Arrendena betalas undertiden genom Räntornas Ut-

gifvande efter Markegångs-Priſet, ſtundom efter Kronovärdi, och ſomliga År lämnas Säd i Natura. Andra åter beſittas emot en viſs årlig Afgift i Penningar. Arrendena ſom i Penningar erläggas för Kronogodſen, ſtiga til vid paſs 8000 RD:lr årligen.

Skatter kallas ſådane Pålagor och Utgifter til Kronan ſom äro beſtändige och ordentlige. De utgå antingen i anſeende til Perſoner eller Egendom. Perſonela Skatter äro Mantalspenningar, Slottshjelpen, Lön- och Betalnings-Afgiften, Utſkrifnings- och Rote-Pennningar, Gärnings-Ören, Lappſkatten, ſamt i viſst Affeende Lagmans- och Häradshöfdinge-Räntan.

Mantalspenningar betalas af alla Ofrälſe Perſoner, ſom fylt 15 År och äro under 63. Befriade från denna Skatt äro Adelen med ſin Betjäning, Biſkopar och Profeſſorer för ſine egne Perſoner, Studerande ſom viſtas vid Academierne, Soldater til Häſt och Fot, Båtsmän ſamt Vanföre. Denna Skatt ſtiger til vid paſs 130,000 RDr årligen.

Utſkrifnings- och *Rote-Penningar* betalas på de Ställen där inte Soldate- eller Båtsmanshåll är. De betalas endaſt af Mankönet, ſamt utgå af de til Militär-Staten anſlagne Hemman.

Gär-

Gärningsören betalas af de på Landsbygden boende Handtvärkare, med 16 Skilling för hvarje Perſon.

Lappſkatten kallas den Skatt, ſom Lapparne årligen erlägga. Den ſtiger til vid paſs 600 RD:r.

Lagmans och *Häradshöfdinge*-*Räntan* betalas af alla Hushåll på Landet, undantagande Säterier, Clericiets och Klockare-Boſtällen, ſamt Ryttare, Soldater och Båtsmän, ſå vida de bo på ſina Torp. Den har fordom varit anſlagen til Juſtitiæ-Statens Aflöning, men ingår nu mera til StatsKontoret, hvareſt Juſtitiæ-Staten lika ſom andra Ämbets- och Tjänſtemän njuter ſin aflöning. Den ſtiger til vid paſs 25000 RD:r årligen.

Den Skatt ſom Kronan tilkommer af Rikets Inbyggares Egendom, har Affeende dels på Faſtigheter dels på Egendom. *Faſtighets-* eller *Grundſkatten* jämkas dels efter Hemmanens Storlek efter Skattläggningen, dels utgå i affeende på den Frukt och Nytta ſom Jordägaren eller Beſittningsmannen däraf kan hämta. Til den förra Claſſen höra Jordeboks- och Hemmantals-Räntan, och til den ſednare Sädes- och Bruks-Tionde, Hammarſkatt, Taxepenningar af Paſtorater, Tomtören

hvilka äro en viss årlig Summa, hvartill alla Prästegäld på Landet äro beskattade efter Pastoraternas Storlek. 2:o *General Förråds-Cassa-Medlen*, hvilka äro vissa Besparingar som inflyta vid de indelta Regimentena.

Den Inkomst som härflyter Kronan af lös Egendom, innefattas uti följande Artiklar: *Tullar* och *Accifer*, Afgiften på stämpladt Papper eller *Charta Sigillata*, samt *Postmedl.*

Tullarne äro af 2 slag: Tullen för de Waror som införas i Riket, eller så kallade *Sjötullen*, samt *Inrikes Tullen.* Under Sjötullen räknas ock en Afgift kallad *Licenten.* Sjötullen är den indrägtigare af dem begge. Til Inrikes Tullen hörer Accisen, hvarunder begripes Husbehofs- Salu- och Tapperians-Accis, samt Boskaps-Penningar. Tullarne och Accisen ränta Kronan årligen til vid pass 500000 Riksdaler.

Chartæ Sigillatæ Afgiften stiger til vid pass 50000 Rd:r, och Kronans vinst af Postmedlen utgör circa 60000 Rd:r sedan alla Omkostningar äro afdragne.

Utom de hittils anförde Inkomster, hvilka kunna anses såsom beständiga och vissa, gifvas jämväl andra, hvilka äro mindre säkra, såsom *Säkörsmedel*, eller den

Del

Del af Böter, som för Brottmål tilfalla Kronan; *Dana-Arf*, hvilket Arf så kallas då någon dör utan Arvingar, och utan at hava gjort Testamente.

Emedan de nu upräknade Inkomster ej äro tilräckeliga för Statens varande Behof, så ersättes Bristen genom Bevillningar eller utomordentliga Pålagor, såsom *Slottshjelpen*, *Medicinal-Fonden*, och i synnerhet den *Allmänna Bevillningen*. Denna sidsta stiger til vid pass 1,250,000 Rdr årligen.

Rikets samteliga Stats-Inkomster stiga til vid pass 6 Millioner Rdr i värde. Uti denna Summa inbegripas ej allenast alla de förut upräknade Intrader, utan jämväl alla de Löner och publika Inkomster som tilfalla Clericiet och Lärostånder i Riket, inbegripande Tionden och Afkomsten af Prästeborden, jämväl Afkomsten af de Boställen som äro förlänte åt Militär- och Civil-Staten.

b Stats-Utgifter.

Dessa bestå förnämligast af följande Artiklar.

1:o Konungens och Kongliga Familjens Hafhållning, Slotts-Staten, Slottsbyggnings-Staten, Stallstaterne vid Strömsholm

holm och Kongsör, samt Hof-Jagtvarfs-Staten.

2:o Juſtitiæ-Staten, nämligen Konungens Högſta Rätt, Håfrätterne, Lag-Commiſſionen, Lagmän och Häradshöfdingar.

3:o Riks-Collegierne, Miniſtrarne vid Utrikes Häf ſamt Tull- och Poſt-Staterne.

4:o Univerſiteter, Gymnaſier och Skolar, Clericie-Staten, Barnhus och Hoſpitaler.

5:o Lands-Staten, hvartil höra Landshöfdingar, Secreterare, Kamererare, Räntmäſtare, Kronofogdar och andra ſmärre Tjänſtemän, Slotts- och Skjutsfärds-Staten, Jägeri- Lotſeri- och Fyrings-Staterne.

6:o Militär-Staten, innefattande Generalitetet, Lifdrabanterne, Lifgardet, Artilleriet, Indelta Armeen, Värvade Armeen, Fortifications-Staten, Fäſtningsbyggnaden och Ammunitions-Staten.

7:o Marin-Staten, innefattande Amiralitetet, Matros-Indelningen, Skeppsbyggnaden och Dockbyggnaden.

8:o Extraordinära Staten, innefattande Landtmäteriet, Penſions-Staten ſamt hvarjehanda Extraordinära Omkoſtningar.

9:o Skuldfordrings-Staten. Rikets ſkuld är antingen Utrikes eller Inrikes. Den förra

med I

förra-ſtiger nuförtiden vid Medlet af 1804 til 6 Millioner Rd:r, och den ſednare till vid pafs 12 Millioner, tilſammans 18 Millioner R:dr. Den förut anförde Allmänna Bevillningen användes dels at betala Räntan på benämde Skuld, dels at årligen afbetala något på Capitalet.

Rikets ſamteliga Stats-Utgifter ſtiga til inemot 6 Millioner R:dr, eller litet mindre än Stats-Inkomſterne.

§. 30. FÖRSVARSVÄRKET.

Til Rikets Förſvar underhålles en ſtändig Krigsmagt både til Lands och Sjös. Landttropparna äro dels ſtändiga eller indelta, dels på värvad Fot, och beſtå dels af Rytteri, med de härtil hörige lättare armerade Dragoner, Huſarer och Jägare, dels af Fotfolk, hvartil även hörer Artilleriet och Fortifications-Staten.

a. Krigsmagten til Lands.

Af Rytteriet märkes förſt *Adelsfanan*, ſom underhålles af beſutna Ridderſkapet och Adelen, hvartil jämväl Ofrälſe Perſoner ſtundom bidraga, ſå vida de äro i beſittning af Frälſe-Egendom. Hela Adels-

fanan utgör 6 Compagnier, hvilka äro ſpridde både i Sverge och Finland.

Det öfriga Cavalleriet underhålles af Kronan på det Sätt, at 10 Riksdalers Jordränta är anſlagen til et Ruſthåll, ſom därföre är förpligtadt at hålla Häſt och Karl, med Gevär och annat Tilbehör. När ſjelve Ruſthållaren ej har ſå ſtor Ränta, underſtödjes han af Augments-Hemman. Tjenſtgörande Officerare äro förſedde med Krono-Lägenheter til Boſtällen, ſamt Häſte- Fördels- Beſtällnings- och Tildelnings-Hemman, efter hvarje Orts och Indelnings Beſkaffenhet.

Vid det Indelta Infanteriet beſtås Officerarne Boſtällen af Kronan, men Soldaterne underhållas af Roten i anſeende til Lega, Lön, Släpkläder och Torp, efter Contracten. Både Frälſe- Krono- och Skatte-Hemman äro alle deltagande i Roteringen. Alle ſom hafva Landtbruk äro underkaſtade Rotering, undantagande Adelens Sätesgårdar, ſamt Rå- och Rörs Hemman, Präſtegårdar, Klockarebol, Officerarnes Boſtällen, ſamt Nybyggena i Lappland. Kronan har åtagit ſig Beväringen, Beklädningen, Ammunitionen, Troſſen och Utredningen.

Värvade Regimentena njuta årlig Lön och Underhåll af Statsmedlen. Deſſa, utom

om Kongl. Lif-Gardet ſom har ſitt ſtändiga viſtande i Stockholm, äro fördelte och ſpridde efter omſtändigheterna, dels i Stockholm, dels på andra ſtällen.

Hela Land-Arméens Styrka före ſidſta Finſka Kriget ſom slöts år 1790, var ſom följer: Cavalleri: *Indelt Rytteri: Adelsfanan* 395 Man. *Lifregimentet*, kringſpridt i Upland, Södermanland, Wäſtmanland, Nerike och Norra Delen af Wäſtergötland, 1505 Man. Wäſtgöta Regimente, Smålands Dito, Öſtgöta Dito, Norra Skånſka Dito, ſamt Södra Skånſka Dito, hvardera om 1000 Man. *Dragoner*: Lifdragoner i Åbo Höfdingdöme, ſamt Tavaſtehus Läns Dragoner, hvardera om 1000 Man. Bohusländſka Corpſen 400, Karelſka Dito 250, ſamt Jämtländſka Compagniet 100. Det indelta tunga Cavalleriet utgjorde ſåledes 6900 Man, och det lätta Cavalleriet 2750 Man värvadt Cavalleri, Huſarer 300 Man, Lätta Dragoner 200. Tilſamman 500. Således inalles 10150 Man Cavalleri.

Infanteri. *Indelt*, Uplands Regimente, Södermanlands Dito, Helſinge Dito, Öſtgöta Dito, Skaraborgs Dito, Elfsborgs Dito, Wäſtgöta-Dals Dito, ſamt Öſterbotns Dito, hvardera om 1260 Man. Nerike och Wärmelands 1675 Man, Kronobergs

bergs Dito, Jönköpings Dito, Kalmar D:o, hvardera om 1100 Man. Åbo Läns, Björneborgs, Nylands, hvardera om 1025 Man. Wäſterbotns 1056. Tavaſtehus 897. Savolax 1165, Jämtlands 1042, Bohus-läns 504, Cajana Compagnie 150, Kymmenegårds Bataillon 92. Inalles indelt Infanteri: 24961 Man. *Värvadt Infanteri:* Konungens Lifgarde 1800 Man. Artilleriet 3230, Sju andra Regimenten, hvaraf et innehöll 1260 Man, Två om 1200 Man hvardera, ſamt 4 om 800 Man hvardera, hvartil kom Savolax Fotjägare-Corps om 400 Man. Inalles 12290 Man. Och ſåledes Infanteriet tilſammans 37251. När härtil läggas Cavalleriet, utgjorde hela Svenſka Armèen til Lands 47401 Man.

De utſatta Numror viſa antalet af de gemene Krigsmännen; Officerarne äro utelämnade, på hvilken Räkning Drabanterne, hvilke äga Officers värdighet, äro uteſlutne; de ſtiga til et antal af 128 Man.

Summan af det indelta Manſkapet är väl för det närvarande lika; men Antalet på Infanteriet har likväl ſedan år 1790 blivit anſenligen ökadt, likaſom Cavalleriet blifvit til en betydelig Del minſkadt. Lif-Regimentet, eller ſom det numera kallas, Lif-Regiments-Brigaden, har undergått den Ändring, at af deſs indelta 15 Compagnier

gnier 5 äro Cuirassierer, 5 Dito Dragoner, och 5 Compagnier lätt Infanteri. Wästgöta och Smålands Cavalleri-Regimenten äro förvandlade til lätt Rytteri, hvaraf det förra kallas Linie-Dragoner, det sednare Lätta Dragoner. Östgöta Cavalleri är reduceradt til Fotfolk, och med Lif-Grenadiererne införlivadt. Norra och Södra Skånska Cavalleri-Regimentena äro hvartdera förökte med en Bataillon af 500 Man Wargärnings-Manskap til Fot. Det förra kallas nu mera Skånska Linie Dragon-Regimentet. Lif-Dragon-Regimentet är reduceradt til 2 Bataillioner lätt Infanteri, den ena förenad med Åbo Läns, och den andra med Björneborgs Infanteri-Regimente. Af Nylands Dragoner äro endast 2 Compagnier bibehållne; de öfrige på lika sätt reducerade til Fotjägare i 2 Bataillioner, förenade med Nylands och Tawastehus Infanteri-Regimenten. Den öfriga Delen af Bohusläns Dragoner har jämväl blivit förvandlad til Infanteri. Vid indelta Infanteriet har Östgöta Regimente blivit inrättadt til Lif-Grenadierer, och med 1000 Man förstärkt af det förra Cavalleri-Regimentet, likasom Nerike och Wärmelands Regimente blivit försedt med en Värvad Fältjägare-Bataillon. Förre Lätte Dragonerne, numera Lif-Husar-Regimentet, har blivit förökat til 300 Man, hvaraf

2:ne

ne Eſcadroner äro Hälſtjägare. Konungens Lif-Garde har blivit förökadt med 600 Man, ſamt delt i 2 Regimenten, Svea och Göta Garde kallade, hvardera om 1200 Man. Vid hvardera Gardes-Regimentet äro 200 Man Jägare til fot, oberäknat Finſka Gardes-Regimentet ſom ligger i Garniſon uti Borgo Stad. Artilleriet har blifvit fördeladt i 4 Regimenten, Svea, Göta, Vendes och Finſka Regimentena kallade, och deſsutom förſtärkt med 200 Man til Häſt. Enke-Drottningens Lif-Regimente ſom förut innehöll 1200 Man, har blivit förminſkadt til 800, genom den Bataillon ſom blivit efter Kriget införlivad med Kongl. Lif-Regiments-Brigaden, och nu mera utgör Kongl. Finſka Gardes-Regimentet.

Utom förutnämde Antal Cavalleri och Infanteri, hålla Ruſſ- och Rothållarne i Finland, ſtändigt ſå mycket Vargärnings-Manſkap, ſom ſvarar emot hvarje Regimentes hälva Styrka. Detta Vargärnings-Manſkap njuter en viſs Lön af Kronan, förſes med Officerare ſamt med Gevär och Remtyg, ſamt exerceras årligen, lika med ordinäre Soldater; och ehuru denna Inrättning icke ännu kommit på lika ſtadgad Fot vid Regimentena i Sverge, ſå har likväl Almogen därſtädes ifrån åldre Tider

även

även åtagit ſig och håller ännu likaſå et Antal Vargärnings-Manſkap, ſtundom til Regimentenas hela och ſtundom til deras halva Styrka, mer eller mindre efter Omſtändigheterna; hvarigenom Arméen, vid förefallande Behof, utan Värfning vinner anſenlig Tilökning.

Utaf *Artilleriet* är Svea Regimente förlagt i Stockholms Stad, ſamt på Vaxholmen, Dalarön och Frösön; Göta Regimente i Göteborg och Jönköping, på Carlſten, Elfsborg och Edaſkans. Vendes Regimente i Malmö, Kriſtianſtad, Landscrona och Kalmar, på Carlshamns Caſtell tillika med en Bataillon i Stralſund och Ridande Artilleriet i Pommern; Finſka Regimentet i Helſingfors, Loviſa och Tavaſtehus, på Sveaborg och Svartholmen, ſamt de nya Fäſtningsvärken vid Varkaus och Hangö Udd.

Svea Rikets Krigsmagt til Lands beſtår i Befäl af

1 Fältmarſkalſk.

3 Generaler, en af Cavalleriet och en af Infanteriet.

2 General-Löjtnanter.

4 General-Majorer.

Utom

Utomdeſs äro 5 General-Inſpectörer:
1 över Cavalleriet)
1 över Infanteriet) i Sverge.
1 över Finſka Arméen, hvilken är General en Chef i Finland.
1 över Pommerſka Arméen, hvilken är General-Guvernör i Pommern.
1 över Artilleriet.

Även är en Directör över Artilleriet, hvilken hörer uuder General-Inſpectören, ſamt en Inſpectör över Jägare-Trupparne i Sverge, hvilken hörer under General-Inſpectören över Infanteriet.

Förteckning på ſamtelige nuvarande Corpſer och Regimenten, enligt deras i Arméen innehavande Tour.

1. Konungens Lifdrabante-Corps.
2. H. K. H. Hertigens af Södermanland Lifdrabante-Corps.
3. Svea Lif-Garde med deſs Jägare.
4. Lätta Lif-Dragone-Regimentet med deſs Häſtjägare.
5. Göta Lif-Gärde med deſs Jägare.
6. Finſka Gardet.
7. Lif-Regiments-Brigaden, beſtående af Cuiraſſier-Corpſen.

8. Hu-

8. Huſar-Corpſen och Indelta lätta Infanteri Bataljon.
9. Lif-Grenadiererne, beſtående af Ruſthålls- och Rothålls-Diviſionerne.
10. Svea Artilleri-Regimente.
11. Göta Artilleri-Regimente.
12. Vendes Artilleri-Regimente, hvartil hörer Ridande Artilleriet i Stralſund.
13. Finſka Artilleri-Regimentet.
14. Fortificationen, fördelt i 5 Brigader, nämligen Stockholms, Göteborgs, Skånſka, Finſka och Pommerſka.
15. Adelsfanan.
16. Wäſtgöta Linie-Dragon-Regimentet.
17. Smålands Lätta Dragon-Regimente.
18. Skånſka Linie-Dragon-Regimentet.
19. Skånſka Cavalleri-Regimentet.
20. Carelſka Lätta Dragon-Regimentet.
21. Huſare-Regimentet.
22. Uplands Regimente.
23. Skaraborgs Regimente.
24. Åbo Läns Regimente med deſs Lätta Infanteri.
25. Södermanlands Regimente.
26. Kronobergs Regimente.
27. Björneborgs Regimente med deſs Lätta Infanteri.
28. Dal-Regimentet.
29. Tavaſtehus Regimente med deſs Jägare.
30. Helſinge-Regimentet.
31. Elfsborgs Dito.

32. Wäſtgöta Dals Dito.
33. Savolax Lätta Infanteri-Regimente.
34. Bohusläns Regimente.
35. Wäſtmanlands Dito.
36. Wäſterbotns Dito.
37. Kalmare Dito.
38. Nylands Brigaden, beſtående af
Dragone Corpſen,
Infanteri Regimente, och
Jägare Bataljon.
39. Nerike och Wärmelands Regimente.
40. Wärmelands Fältjägare-Bataljon.
41. Öſterbotns Regimente.
42. Jämtlands Dito, med deſs Häſtjägare-Bataljon.
43. Kajana Bataljon.
44. Konungens egit Värvade Regimente.
45. H. K. M. Drottningens Lif-Regimente.
46. H. K. M. Enke Drottningens Lif-Regimente.
47. Engelbrechtſke Regimentet.
48. Jägerhornſke Regimentet.
49. Sawolax Fotjägare-Corps.
50. Carelſke Jägare-Corpſen.

51. Et värvadt Lätt Infanteri-Regimente.
52. Invalid-Corpſen i Pommern.

Cavalleriet utgör	8000 Man
Infanteriet - -	45000
Artilleriet - -	3600
Fortification -	100 Pionnierer.
Summa	56700 Man

utom Wargärningen.

b) Sjömagten.

Rikets Naturliga Belägenhet, emedan det til ſtörre Delen är omgivet af Öar, Holmar och Skär, föranlåter Regeringen at utom Krigsmagten til Lands, underhålla 2 Marine-Corpſer af ſärſkildt Natur, nämligen en *Örlogs Flotta* med deſs Tilbehör för öpna Hafvet; och en *Galere-Flotta* kallad Arméens Flotta för Skärgården. Hvardera fordrar ſin ſärſkildta Art at föra Krig.

Såſom ſtörſta Delen af Land-Arméen är inrättad på indelt Fot, ſå är ock ſtörſta Delen af Sjö-Milicen af ſamma Beſkaffenhet, och äro äfven Städerne delagtige i Båtsmanshållen. Hvad Båtsmanshållet på Landet beträffar, ſå anſes Krono, Skatte och Frälſe för lika deltagande däruti; och äro ſomliga Landſkap ſå aldeles för-

behållna åt Sjöſtaten, at ingen annan Indelning där har Rum, ſåſom Halland, Blekinge, Öland, Gottland, Åland, Medelpad och Ångermanland. Deſsutom äro alla Soknar ſom ligga vid Sjökuſten uti Landſkapen Småland, Öſtergötland, Södermanland, Upland, Gäſtrikland, och Helſingland roterade til Båtmanshåll. De Hemman ſom ej hålla Båtsmän aflämna Utſkrifnings Penningar. Deſsutom äro jämväl Enrolerings- eller värvade Båtsmän, hvilka mot en liten årlig Lön af Kronan äro ſkyldige til Tjänſtgöring på Flottan efter Omſtändigheterna, men emedlertid kunna de ſå låta bruka ſig vid Fiſkerierna.

År 1766 beſtod Örlogs-Flottan af följande Antal Skepp: 27 Rangſkepp, hvaraf 1 förde 100 Canoner, 1 om 96, 1 om 84, 2 om 74, 3 om 70, 2 om 66, 5 om 64, 6 om 60, 1 om 54, ſamt 5 om 50 Canoner: 12 Fregatter, nämligen 1 om 40 Canoner, 2 om 36, 3 om 30, 3 om 24, 2 om 18, ſamt 1 om 12 Canoner. 6 Galliotter, 4 Brigantiner, 7 Prämar och 21 Laſtdragare. Örlogsflottans Huvudſtation är i Carlscrona, och en detacherad Eſcader är förlagd vid Göteborg.

Arméens Flotta beſtår af Schebeker, ſom äro af olika Byggnadsart, Galerer, ſamt

ſamt beväpnade Barcaſſer : och Slupar. Hon är inrättad til Land-Arméens Operationer, i ſynnerhet vid Svenſka och Finſka Skärgårdens Förſvar, til at betäcka Arméens Flank, och beſörja om Tilförſeln til Sjös. Til Sjös är hon indelt i Bataljoner och Diviſioner. Flera Bataljoner under et Befäl kallas Brigad, hvilken på ſamma Sätt ſom ſtora Flottan fördelas i flera Brigader, alt ſom Omſtändigheterna och Operations Planer fordra.

År 1766 beſtod Arméens Flotta af 59 Galerer, från 14 til 22 par Årar, 4 Halfgalerer och 3 Slupar. Deſs Huvudſtation är i Stockholm, men en Del är förlagd til Helſingfors och Sveaborg.

Ifrån förenämde År 1766 til År 1789 hava några Rangſkepp, ſamt många ſmärre Krigsfartyg, men förnämligaſt Slupar, blivit tilbygde, ſå at Flottorne ſidſtnämde År voro i et ganſka reſpectabelt Tilſtånd.

Ibland de betydliga Inrättningar ſom finnas för Örlogs-Flottan hörer Amiralitets-Skeppsvarvet ſamt de bägge Dockorne i Carlscrona.

Til deſſa Flottors bemannande finnas 7200 indelte och roterade Båtsmän, ſom med Reſerv-Milicen eller den ſå kallade

Fördubblingen utgöra et Antal af 14400 Man, och deſsutom circa 1500 värvade Matroſer. Riket äger inom ſit Landamäre alt hvad ſom är nödvändigt til en Flottas Utruſtande.

e) Fäſtningar.

Rikets förnämſta Gränsfäſtningar äro: emot Norrſka Sidan Carlſten, Göteborg och Warberg; mot Danſka Sidan Landskrona, Malmö och Kriſtianſtad; ſamt mot Ryſka Sidan Sveaborg och Loviſa. Til Förſvar för Stockholm äro i Skären anlagda Waxholms Caſtell, Fredriksborg och Pålſund. Kongsholmen och Drottingsſkär förſvara Inloppet til Carlscrona.

Här vil jag införa en kort Förteckning på Antalet af alla de Canoner, Mörſare och Haubitſer, ſom funnos år 1778 uti Rikets Städer, Fäſtningar och Skanſar.

Metall-Canoner, 3- 6- 8- 12- 18- och 24-Pundige	640
Järn-Canoner, af ſamma Caliber	1720
Canoner	2360
Metall-Mörſare, 16- 20- 30- 40- 60- och 80 Pundige	322
Järn-Mörſare af ſamma Caliber	752
Mörſare	1074

Me-

Metall-Haubitſer 8- 16- och 20-Pundige	146
Järn-Haubitſer af ſamma Caliber	344
Haubitſer	490
Summa	3924

Hvaraf 108 voro af Metall och 2816 af Järn.

Kronans förnämſta Tyghus äro uti Stockholm, Göteborg och Helſingfors. Gevärs-Factorier finnas i Norrtelje, Örebro, Söderhamn, Norrköping och Rönneby. Et Metall-Canon-Gjuteri är i Stockholm; de öfrige Järn-Canon-Gjuterier äro Hellfors, Ehrendal, Staſſjö, Finſpång, Åker, Uleåberg och Överum, hvilkas årliga Tilvärkning af Canoner, Mörſare och Haubitſer ſtiger til vid paſs 5000 Skeppund. I Frösvidal och Elfshytta gjutas Kulor och Bomber. Krutbruken äro 6, nämligen Torſebro, Husqvarna, Flyſeryds, Åkers, Koviks och Kloſters, utom 8 Stampar i Husby Sokn i Dalarne. Alt det ſom är nödigt til Arméens och Artilleriets Utruſtande finnes i Riket.

§. 31. Rikets Indelning.

Sverge indelas på Sexhanda Sätt. *Geografice, Politice, Eccleſiaſtice, Juridice, Militarice, Mineralogice.*

1:o Den *Geografiſka* Indelningen ſker efter Landſkapen. 2:o Den *Politiſka* är inrättad efter Landtregeringen och Upbörden, ſamt beſtår af Höfdingdömen och Fögderier. 3:o Den *Eccleſiaſtika* ſker efter Kyrkoſtyrelſen, uti Biſkopsſtift och Proſterier. 4:o Den *Juridiſka* har Affeende på Rättviſans Skipande och beſtår af Hofrättsdömen, Lagſagor och Jurisdictioner. 5:o Den *Militäriſka* ſker efter Krigsmagtens Indelning och Underhåll, uti Regimenten. 6:o Den *Mineralogiſka* eller Bergsbruks, har Affeende på Hushållningens Handhavande och Rättviſans Skipande uti de Malmgivande Trakter af Riket, ſamt beſtår af Bergs-Diſtrikter och Bergmäſtaredömen.

a) Geografiſk Indelning.

Sverge indelas uti 4 Huvuddelar eller Regioner, *Svealand*, *Götaland*, *Norrland* och *Finland*, hvilka innefatta 33 Landſkap enligt följande Tabell, hvarvid erinras at Folkmängden är utſatt ſådan ſom den befanns år 1800.

Land-

Landskapens Namn.	Qv.Mil	Folkmängd
1. SVEALAND.		
1. *Upland* - -	112	230000
2. *Södermanland* - -	78	132000
3. *Wästmanland* - -	92	110000
4. *Nerike* - - -	40	54000
5. *Wärmeland* - -	152	140000
6. *Dalarne* - -	288	123000
7. *Gäfrikland* - -	38	27000
8. *Helsingland* - -	140	52000
9. *Härjedalen* - -	98	4000
Svealands Andel i Sjöarne Wänern och Wettern -	26	
Summa	1064	872000
2. GÖTALAND.		
1. *Östergötland* - -	100	158000
2. *Småland* - - -	260	310000
3. *Blekinge* - - -	25	62000
4. *Wästergötland* - -	158	270000
5. *Dalsland* - - -	40	44000
6. *Bohusland* - -	38	92000
7. *Halland* - - -	45	72000
8. *Skåne* - - -	90	258000
9. *Öland* - -	14	22000
10. *Gottland* - -	24	31000
Götalands Andel i Sjöarne Wänern och Wettern	42	
Summa	836	1319000

3. NORRLAND.

1. *Medelpad*		60	19000
2. *Ångermanland*		180	40000
3. *Jämtland*		320	26000
4. *Wäſterbotn*		466	56000
5. *Lappland*		1514	15000
	Summa	2540	156000

4. FINLAND.

1. *Egenteliga Finland*		130	130000
2. *Satakunda*		150	90000
3. *Åland*		10	12000
4. *Nyland*		110	110000
5. *Tavaſtland*		280	120000
6. *Öſterbotn*		840	190000
7. *Kajana*		180	22000
8. *Savolax*		270	100000
9. *Karelen*		250	60000
	Summa	2220	834000
	Total Summa	6660	3181000

b) Politiſk Indelning.

Sverge indelas i detta Hänſeende uti 29 Höfdingdömen, hvaraf et, ſom innefattar Staden Stockholm, har högre Värdighet än de andre, ſamt ſtyres af en Överſtåthållare; de andre, hvilka jämväl kallas Län, ſtyras af Landshöfdingar. Över denna Indelning befinnas 2 Tabeller; den förra innehåller Höfdingdömenas ſtörſta Längd och Bredd, Areala Vidd uti Svenſka Qvadrat-Mil, den Folkmängd hvart och et af dem hyſte År 1800, ſamt Befolkning, eller huru många Människor den Tiden viſtades på hvarje Qvadrat-Mil; Den ſednare Tabellen innehåller, utom Länens Namn, 6 Columner, hvaraf de 3 förra Columnerne viſa hvilket förhållande det Störſta, det Folkrikaſte och det bäſt Befolkade Höfdingdömet har til de öfrige, då det Störſta antages för 1000, det Folkrikaſte för 100; och det bäſt Befolkade jämväl för 100. Fjerde Columnen ger tilkänna Städernas Antal, den Femte Fögderiernas Antal, och den Sjette, Hemmantalet i hvarje Höfdingdöme.

1. TABELLEN.

Länens Namn	Längd	Bredd	Widd	Folkmängd.
1. SVEALAND.				
1. *Stockholm*, Stad	—	—	—	75515
2. *Stockholm*, Län	16	5	60	96280
3. *Upsala*	13	5	52	81151
4. *Nyköping*	11	8	66	96547
5. *Wästerås*	12	6	64	86583
6. *Örebro*	16	7	86	95025
7. *Carlstad*	22	13	146	135438
8. *Falun*	31	15	288	122624
9. *Gefle*	34	14	276	83260
Summa	50	28	1038	872403
2. GÖTALAND.				
1. *Linköping*	14	9	100	158057
2. *Kalmar*	20	7	96	129548
3. *Jönköping*	16	8	98	114480
4. *Wexiö*	14	8	80	87604
5. *Carlscrona*	9	3	25	62402
6. *Marieſtad*	12	7	76	135697
7. *Wänersborg*	22	7	118	152937
8. *Göteborg*	16	4	42	116674
9. *Halmſtad*	15	5	45	71599
10. *Kriſtianſtad*	12	5	50	116681
11. *Malmö*	11	5	40	142056
12. *Wisby*	12	4	24	31291
Summa	40	30	794	1319026

2. NORRLAND.

1. *Hernösand*	35	20	560	84500	151
2. *Umeå*	75	30	1980	71372	36
Summa	90	30	2540	155872	62

4. FINLAND.

1. *Åbo*	30	12	236	194153	823
2. *Tavaſtehus*	28	11	228	176539	774
3. *Tommola*	20	7	164	113317	691
4. *Waſa*	25	16	372	134054	360
5. *Kuopio*	28	20	456	131599	288
6. *Uleåborg*	38	22	764	85167	112
Summa	80	48	2220	834829	376

Recapitulation

1. *Svealand*	50	28	1038	872403	840
2. *Götaland*	40	30	794	1319026	1661
3. *Norrland*	95	30	2540	155872	62
4. *Finland*	80	48	2220	834829	376
Sjön Wänern			50		
Sjön Wettern			18		
S:a Hela Riket	—	—	6660	3181130	476

2. TA-

2. TABELLEN.

Länens Namn	Prop. Widd.	Prop. Folkmängd	Prop. Befolkning.	Städ. Antal	Fögd. Antal	H
SVEALAND.						
1. *Stockholm* Stad		39		1	5	
2. *Stockholm* Län	30	50	45	6	8	4
3. *Upſala*	26	42	44	2	6	3
4. *Nyköping*	33	51	41	7	5	3
5. *Wäſterås*	32	45	38	4	7	2
6. *Örebro*	43	49	31	4	4	2
7. *Carlſtad*	74	70	26	3	4	1
8. *Falun*	145	63	12	3	7	1
9. *Geſle*	139	43	8,5	3	4	2
GÖTALAND.						
1. *Linköping*	51	82	45	5	8	5
2. *Kalmar*	49	67	38	3	6	3
3. *Jönköping*	50	59	33	3	6	4
4. *Wexiö*	40	45	31	1	4	2
5. *Carlscrona*	13	32	70	3	2	10
6. *Mariæſtad*	38	70	50	6	5	4
7. *Wänersborg*	60	79	37	5	6	4
8. *Göteborg*	21	60	78	5	5	2
9. *Halmſtad*	23	37	40	5	4	3
10. *Kriſtianſtad*	25	60	66	3	4	3
11. *Malmö*	20	73	100	7	5	4
12. *Wisby*	12	16	37	1	2	1

N

NORRLAND.

1. *Hernösand*	283	44	4,3	3	4	2334
2. *Umeå*	1000	37	1	4	6	1072

FINLAND.

1. *Åbo*	119	100	24	6	9	4980
2. *Tavaſtehus*	111	91	23	3	8	
3. *Tommola*	83	58	19	3	4	1534
4. *Waſa*	188	69	10	6	4	2255
5. *Kuopio*	230	68	8	1	4	
6. *Uleåborg*	386	44	3	3,2	4	1302

Regionerne.

1. *Svealand*	40	67	51	33	50	22126
2. *Götaland*	31	100	100	47	57	40917
3. *Norrland*	100	12	4	7	10	3406
4. *Finland*	87	64	23	22	33	10071
S:a Hela Rik.				109	150	76520

Härvid erinras at Hemmantalet ſom fattas i Tavaſtehus och Kuopio Höfdingdömen, om hvilket jag ej kunnat få ſäker kunſkap, ſtiger til vid paſs 4000, ſåledes i Finland til ungefär 14071, och i hela Riket til circa 80520.

e) Eccle-

c) Eccleſiaſtik Indelning.

I detta Afſeende indelas Riket i 14 Stift, nämligen: UPSALA, hvilket är Erkebiſkops-Stift och ſåledes det förnämſta af alla: det innefattar Landſkapen *Upland*, *Gäſtrikland* och *Helſingland*, jämte Staden *Stockholm*: STRÄNGNÄS, hvartil höra *Södermanland* och *Nerike*, *Torpa* Paſtorat af Wäſtmanland, ſamt *Qvarſebo* Sokn af Öſtergötland: WÄSTERÅS, ſom utgöres af *Wäſtmanland* och *Dalarne*, undantagande förenämde Torpa Paſtorat: CARLSTADS, hvilket innehåller *Wärmeland*, med undantag af Råda Sokn, ſamt *Dalsland*: LINKÖPINGS, ſom innefattar *Öſtergötland*, undantagande Qvarſebo Paſtorat, 5 Härader af Kalmare Län, nämligen *Norra* och *Södra Tjuſt*, *Tunalän*, *Sevede* och *Aſpeboland*, ſamt 2 Härader af Jönköpings Län, nemligen *Norra* och *Södra Wedbo*: KALMARE, ſom beſtår af *Kalmare* Höfdingdöme, undantagande Norra och Södra Tjuſt, Tuna, Sevede och Aſpeboland; ſamt *Öland*: WEXIÖ, hvilket utgöres af *Jönköpings* och *Wexiö* Höfdingdömen, undantagande Norra och Södra Wedbo ſamt Mo Härader: SKARA, hvilket inbegriper hela *Marieſtads* Höfdingdöme, 7 Härader af *Wenersborgs* Höfdingdöme, nämligen *Wäne*, *Bjärke*, *Kulings*, *Gäſene*, *Wedens*, *Ås* och *Red-*

Redwägs, *Mo* Härad i Småland, samt *Råda* Sokn i Wärmeland: GÖTEBORGS, hvilket innefattar *Göteborgs* och *Halmstads* Höfdingdömen, samt 6 Härader af Wänersborgs Län, nämligen *Kinds*, *Marks*, *Flundre*, *Älf*, *Wätle* och *Bollebogds*: LUNDS, hvilket består af *Skåne* och *Blekinge*: WISBY, hvilket utgöres af Ön *Gottland*: HERNÖSANDS, som innehåller Landskapen *Härjedalen*, *Medelpad*, *Angermanland*, *Jämtland*, *Wästerbotn* och *Lappland*: undantagande Sådankylä och Utsjoki Pastorater. ÅBO, hvartill höra Landskapen *Egentliga Finland*, *Åland*, *Satakunda*, *Österbotn*, *Kajana*, Wästra Delen af *Nyland*, nämligen *Raseborgs Wästra* och *Östra* Härader, 12 Pastorater af *Tawastland*, nämligen en Del af *Nedre Hollola* Härad, hela *Nedre Säxmäki*, samt större Delen af *Öfra Säxmäki* Härad, jämte *Sådankylä* och *Utsjoki* Pastorater i Lappland: BORGÅ, hvilket innefattar en Del af *Nyland*, större Delen af *Tawastland*, samt *Savolax* och *Karelen*.

Följande Tabell visar

Antalet af de Prosterier, Pastorater, Soknar och Capeller, som höra til hvart och et af dessa Stift, sådant som Tilståndet var vid År 1760.

Stift.	Prosterier	Pastorater.	Soknar.	Capeller.
1. *Upsala*	26	166	242	4
2. *Strängnäs*	15	102	158	7
3. *Wästerås*	15	84	102	17
4. *Carlstad*	11	39	110	14
5. *Linköping*	21	146	216	6
6. *Kalmar*	8	42	58	
7. *Wexiö*	12	88	184	1
8. *Skara*	14	114	374	7
9. *Göteborg*	9	102	253	
10. *Lund*	24	223	430	
11. *Wisby*	3	44	94	
12. *Hernösand*	12	55	128	2
13. *Åbo*	19	119	130	72
14. *Borgo*	7	53	60	23
Summa	196	1377	2539	139

Sedan den Tiden hava åtskilliga Pastorater blivit klufne samt Soknar och Capeller gjorde til Pastorater, så at dessas Antal nu mera stiger til vid pass 1400, Stockholms Stad härunder icke begripen.

TA-

TABELL, ſom viſar Stiftens Storlek, ſamt den Folkmängd, ſom hvarje af dem hyſte År 1800.

Stiftens Namn.	Widd Qv. Mil	Folk-mängd
1. Upsala Stift.		
Staden Stockholm		
1. *Egentliga Staden* inom Broarne, jämte *Riddarholmen*		10698
2. *Clara* Förſamlings Trakt		9143
3. *Jacobs* och *Johannis* Dito		9452
4. *Adolf Fredriks* Dito		7465
5. *Ladugårdslandet* med *Blaſie-* och *Skeppsholmarne* ſamt *Djurgården*		11372
6. *Kungsholmen*		2829
7. *Maria* Förſamlings Trakt		10552
8. *Katrina* Dito		14296
Summa Stockholm		75807
Det Öfriga Stiftet.		
1. *Upſala* Domprofteri		5822
2. *Wakſala* Profteri		7967
3. *Erlinghundra* Dito		5295
4. *Semminghundra*		7631
5. *Wäſtra Roſlags*		6984
6. *Svartſjö Läns*		4796

Stiftens Namn.	Widd Q.M.	Folkm.
7. *Öfra Roslags*		10253
8. *Sjuhundra*		11541
9. *Närdinghundra*		9102
10. *Lyhundra*		8559
11. *Håbo*		5774
12. *Trögds*		7562
13. *Åsunda*		6935
14. *Lagunda*		4674
15. *Hagunda*		4387
16. *Uleråkers*		6041
17. *Södra Fjärdhundra*		11305
18. *Norra Fjärdhundra*		6174
19. *Norunda*		4891
20. *Erösåkers* och *Olands*		16422
21. *Örbyhus*		21596
22. *Gefle*		8110
23. *Gästriklands*		18809
24. *Södra Helsinglands*		11160
25. *Norra Helsinglands*		20115
26. *Wästra Helsinglands*		21066
S:a Upsala Stift utom Stockh.		252971
Summa Hela Stiftet.	290	328778

2. STRÄNGNÄS Stift.

1. *Strängnäs* Domprosteri		13879
2. *Översta* Prosteri		6130
3. *Södertelje*		8983
4. *Wäster*		

Stiftens Namn.	Widd Q. M.	Folkm.
4. *Södertörns*		15374
5. *Daga*		8911
6. *Nyköpings Östra*		9654
7. *Nyköpings Wästra*		13846
8. *Östra Oppunda*		9577
9. *Wästra Oppunda*		12738
10. *Östra Rekarnes*		9009
11. *Wästra Rekarnes*		11694
12. *Glanshammars*		8931
13. *Örebro*		21761
14. *Kumla*		14317
15. *Edsbergs*		10939
Summa	120	175343

7. WÄSTERÅS Stift.

1. *Wästerås* Prosteri		15779
2. *Salo* Dito		9966
3. *Wästra Färnebo*		12639
4. *Ramnäs*		10507
5. *Köpings*		11807
6. *Arboga*		8472
7. *Fellingsbro*		10408
8. *Nora*		18474
9. *Husby*		18859
10. *Tuna*		30409

Stiftens Namn.	Widd Q.M.	Folkm.
11. *Grangärdes*		16958
12. *Wäfterdalarnes*		12289
13. *Gagnefs*		18951
14. *Ore*		12004
15. *Mora*		12974
Summa	580	220496

4. CARLSTADS Stift.

1. *Kils* Contract		14963
2. *Nors*		12398
3. *Wisnums*		17532
4. *Nyeds*		25608
5. *Fryksdals*		31513
6. *Jöfsehärads*		18105
7. *Nordmarks*		12016
8. *Gilberga*		13394
9. *Norra Dals*		12268
10. *Södra Dals*		14093
11. *Wäftra Dals*		12241
Summa	190	184131

5. LINKÖPINGS Stift.

1. *Linköpings* Domprofteri		13970
2. *Norrköpings* Contract		19035
3. *Wikbolands* Dito		8788
4. *Hammarkinds*		13568

5. *Skär-*

Stiftens Namn	Widd Q. M.	Folkmängd
5. *Skärkinds*		5384
6. *Bankekinds*		7543
7. *Bergslags*		14720
8. *Gullbergs*		12131
9. *Aska*		7305
10. *Dals*		5158
11. *Lysings*		8224
12. *Göstrings*		10200
13. *Wifolka.*		11874
14. *Kinds*		11405
15. *Ydre*		8322
16. *Norra Tjust*		13527
17. *Södra Tjust*		15579
18. *Sewedes och Tunaläns*		17914
19. *Aspebolands*		8724
20. *Norra Wedbo*		13040
21. *Södra Wedbo*		11102
Summa	180	237513

6. KALMARE Stift.

1. *Norra Möre* Contract		9565
2. *Södra Möre*		24254
3. *Strands*		8288
4. *Handbörds*		10000
5. *Ölands Norra*		5245
6. *Ölands Medlersta*		9910
7. *Ölands Wästra*		3633
8. *Ölands Östra*		3817
Summa	65	74712

Stiftens Namn	Widd Q. M	Folkmängd
7. Wexiö Stift.		
1. *Kinnewalds* Contract		11105
2. *Konga* Dito		16751
3. *Upwidinge*		14066
4. *Alho*		17128
5. *Sunnerbo*		21728
6. *Norrwidinge*		6060
7. *Östra Härads*		16509
8. *Östbo*		14659
9. *Wista*		6460
10. *Wäshbo*		17304
11. *Wästra Härads*		16904
12. *Tuseta*		14731
Summa	175	173405
8. Skara Stift.		
1. *Skara* Domprosteri		14146
2. *Kinne* Contract		10479
3. *Winköls* Dito		9508
4. *Kållands*		10476
5. *Kåkinds*		13032
6. *Södra Wadsbo*		11238
7. *Norra Wadsbo*		21740
8. *Gullings*		12202
9. *Wäne*		20695
10. *Wilska*		11433

Stiftens Namn	Widd Q. M.	Folkmängd
11. *Wartofta*		7299
12. *Redvägs*		19763
13. *Ås*		18147
14. *Kullings*		13687
Summa	115	193845

9. GÖTEBORGS Stift.

1. *Göteborgs* Domprosteri jämte Staden *Göteborg*		46856
2. *Elfsyssels* Contract		53972
3. *Wikarnes* Dito		33318
4. *Marks*		18252
5. *Kinds*		19663
6. *Fjäre*		20147
7. *Warbergs*		20615
8. *Halmstads*		14786
9. *Laholms*		16051
Summa	135	245562

10. LUNDS Stift.

1. *Torne* Contract jämte Staden *Lund*		15119
2. *Bure* Dito		10124
3. *Oxie*		10669
4. *Skjuts*		8344
5. *Wemmenhögs*		12483

Stiftens Namn	Widd Q. M.	Folk-mängd
6. *Ljunits*		10478
7. *Färs*		12652
8. *Froſta*		13929
9. *Onſjö*		9513
10. *Harjagers*		7214
11. *Rönnebergs*		8475
12. *Luggude*		20101
13. *Södra Åsbo*		7329
14. *Bjära*		9752
15. *Norra Åsbo*		12962
16. *Wäſtra Göinge*		15858
17. *Öſtra Göinge*		14864
18. *Willands*		18284
19. *Gärds*		12842
20. *Albo*		13496
21. *Ingelſta*		12237
22. *Öſtra Blekings & Karlskrona*		22118
23. *Medelſtad*		15365
24. *Bräkne*		24919
Summa	115	399127

11. WISBY Stift.

1. *Medel* Contractet		13377
2. *Norra* Dito		7965
3. *Södra* Dito		9949
Summa	25	31291

12. HERNÖ-

Stiftens Namn	Widd Q. M.	Folkmängd
12. Hernösands Stift.		
1. *Hernösands* Contract		5930
2. *Södra Ångermanlands*		10400
3. *Norra Ångermanlands*		16886
4. *Wäſtra Ångermanlands*		9103
5. *Norra Medelpads*		8477
6. *Södra Medelpads*		10283
7. *Södra Jämtlands*		15059
8. *Norra Jämtlands*		14453
9. *Wäſterbotns Förſta*		16858
10. *Wäſterbotns Andra*		17013
11. *Wäſterbotns Tredje*		17348
12. *Wäſterbotns Fjärde*		15558
Summa	2210	157368
13. Åbo Stift.		
1. *Åbo* Domprofteri		37255
2. *Wirmo* Contract		16574
3. *Wemo* Dito		23031
4. *Björneborgs*		42931
5. *Bjerno*		25606
6. *Ålands*		12354
7. *Mouhijärvi*		32295
8. *Lojo*		22668
9. *Pojo*		20940
10. *Tammela*		22531

Stiftens Namn	Widd Q. M.	Folkmängd
11. *Åkas*		19819
12. *Oriväſi*		30008
13. *Waſa*		47111
14 *Pedersöre*		42016
15. *Gamla Karleby*		20295
16. *Pyhäjoki*		33088
17. *Uleåborgs*		25669
18. *Kajana*		16968
19. *Kemi*		11916
Summa	1920	503075

14. BORGO Stift.

1. *Borgo* Domproſteri		43682
2. *Helſingfors* Contract		22502
3. *Hauho* Dito		75528
4. *Sancti Michels*		44785
5. *Laukas*		16402
6. *Sawolax*		79695
7. *Karelens*		51904
Summa	740	334498

✠ Juridiſk Indelning.

I detta Hänſeende indelas Riket i 4 Hofrättsdömen, nämligen: *Svea*, *Göta*, *Södra Finſka* och *Norra Finſka*, hvarunder lyda 21 Lagſagor och 115 Jurisdictioner, enligt följande Tabell.

SVEA

Lagsagornas Namn	Juris-dictio-ner	Qvad. Mil
SVEA HOFRÄTT.		
1. *Uplands* Lagsaga	7	100
2. *Södermanlands*	3	78
3. *Wästmanlands* och *Dalarnes*	8	392
4. *Nerikes*	2	40
5. *Wästernorrlands*	5	656
6. *Angermanlands* och *Wästerbottns*	4	2160
7. *Gottlands*	2	24
Summa	31	3450
GÖTA HOFRÄTT.		
1. *Wermelands*	4	152
2. *Östergötlands*	9	100
3. *Wästgöta* och *Dalslands*	13	200
4. *Bohusläns* och *Wikarnes*	4	32
5. *Hallands*	3	45
6. *Kalmare Län* och *Ölands*	7	96
7. *Smålands*	6	178
8. *Blekinges*	2	25
9. *Skånes*	8	90
Summa	56	924

Stiftens Namn	Widd Q. M.	Folkmängd
11. *Åkas*		19819
12. *Oriväſi*		30008
13. *Waſa*		47111
14 *Pedersöre*		42016
15. *Gamla Karleby*		20295
16. *Pyhäjoki*		33088
17. *Uleåborgs*		25669
18. *Kajana*		16968
19. *Kemi*		11916
Summa	1920	503075

14. BORGO Stift.

1. *Borgo* Domprofteri		43682
2. *Helſingfors* Contract		22502
3. *Hauho* Dito		75528
4. *Sancti Michels*		44785
5. *Laukas*		16402
6. *Sawolax*		79695
7. *Karelens*		51904
Summa	740	334498

d) Juridiſk Indelning.

I detta Hänſeende indelas Riket i 4 Hofrättsdömen, nämligen: *Svea*, *Göta*, *Södra Finſka* och *Norra Finſka*, hvarunder lyda 21 Lagſagor och 115 Jurisdictioner, enligt följande Tabell.

SVEA

Lagsagornas Namn	Juris. dictio-ner	Qvad. Mil
Svea Hofrätt.		
1. *Uplands* Lagsaga	7	100
2. *Södermanlands*	3	78
3. *Wästmanlands* och *Dalarnes*	8	392
4. *Nerikes*	2	40
5. *Wästernorrlands*	5	656
6. *Ångermanlands* och *Wästerbotns*	4	2160
7. *Gottlands*	2	24
Summa	31	3450
Göta Hofrätt.		
1. *Wärmelands*	4	152
2. *Öfvergötlands*	9	100
3. *Wästgöta* och *Dalslands*	13	200
4. *Bohusläns* och *Wikarnes*	4	32
5. *Hallands*	3	45
6. *Kalmare Läns* och *Ölands*	7	96
7. *Smålands*	6	178
8. *Blekinges*	2	25
9. *Skånes*	8	90
Summa	56	924

belägne i Småland; *Skåne* och *Kronobergs*, hvartil höra 1 Fögderi, innefattande bland annat Ädelfors Guldvärk; *Wästernorrlands*, innebegripande 1 Fögderi, hvartil höra Bergslagerne i Gefle och Hernösands Län; *Wästerbottens* och *Lapplands*, utgörande 1 Fögderi; *Finlands* också innefattad i et Fögderi.

Wid speciela Beskrifningen om Riket vil jag följa den Politiska Indelningen, såsom varande den redigaste, och emedan den brukas i alla Kronans Räkenskaper samt Rikets Politiska Författningar.

Innan jag förfogar mig till denna speciela Beskrifning, bör något nämnas om Svenska Städernas Natur. Städerne äro antingen *Sjöstäder* eller *Upstäder*, de förre äro belägne vid Hafvet och de sednare up i Landet. Icke alla Sjöstäder äga Rättighet at handla med Utländningen, utan detta Antal är inskränkt. De som njuta berörde Handels-Frihet kallas *Stapelstäder*; at desse äga några Frihet at segla til hvilken Ort på Jorden de finna sin Räkning, men andre äro inskränkte inom Österssjön. De öfrige Sjöstäderne äga endast Frihet at färdas til Inrikes Hamnar och handla med Rikets Inbyggare. Utaf Upstäderne är en enda som njuter Stapelfrihet. I Några få Städer som ligga i de Malmfyndige Trakterne kallas *Bergstäder*.

1. SVEA-

1. SVEALAND.

Denna Region är belägen mellan 58 Grad. 40 Min. och 63 Grad. 10 Min. Latitud, samt 29 Grad. 20 Min. och 36 Grad. 40 Min. Longitud. Landet omgives i Norr af Norrland, i Öster af Botniska Viken och Österſjön, i Söder af Götaland, samt i Wäſter af Norge. Det håller i Längd 50 Mil, i Bredd 28 och i Vidd 1064 Qvadrat Mil, deſs Andelar uti Sjöarne Wänern och Wettern härunder begripne.

Hvad deſs Naturliga Beſkaffenhet beträffar, ſå är Landet merendels ojämnt och bergagtigt, men har Ymnighet af Metaller och andra nyttiga Mineralier, däribland Silver, Koppar, Järn, Alun och Svavel; dock finnas här även anſenliga Slättländer, hvilka bära tämligen ymnigt Säd, hvartill höra ſtörre Delen af Upland, anſenliga Delar af Södermanland och Wäſtmanland, ſtörre Delen af Nerike, ſamt Södra Delen af Wärmeland. Den har framför de andra Rikets Huvuddelar den ſtörſta Myckenhet af Järngruvor, Masugnar och Hammarſmedjor, ſamt ſmider och det mäſta Järnet; ty årliga Stångjärns-Tilvärkningen utgör, enligt Hammarſkatten, 270410 Skeppund.

De anſenligaſte Strömar äro följande: *Clarelven*, hvilken utgör öfra Delen af Göta Elf; *Dalelven*; *Ljusnan*; *Mälarens Wattudrag*, til hvilket Torshälla- Arboga- och Kolbäcks-Åarne, Sagån och Fyris-Ån lämna mäſta Watnet; *Svartån*, *Geſle-Ån* och *Dellån*. De ſtörſta Sjöar äro: 1:o *Mälaren*, hvilken ſträcker ſig mellan 4 Höfdingdömen, nämligen Wäſterås, Upſala, Stockholms och Nyköpings: han är ganſka fiſkrik; bland andra Fiſkſlag finnes Gädda, Abborre, Gös, Sik, Aſp, Wimba, utom flera andra. Föga någon Sjö på Jorden har ſå många Öar och Holmar; deſſe ſtiga til et Antal af vid pafs 1260. Bland dem äro följande de ſtörſta: *Färingsön*, 24 Geografiſka Qvadrat-Mil ſtor; *Sela-ön*, 22 Dito; *Helgarö*, *Fogdö* och *Wansö*, hvilka äro ſammanvuxne, 21 Dito; *Aſpön* och *Toſterön*, hvilka ock äro ſammanvuxne, 18 Dito; *Ekerön* 13 Dito, *Muntsön* 10 Dito, *Adalsön* 8 Dito, ſamt *Engsön* 5 Dito. Han vidgar ſig mellan Öarne uti många Fjärdar, hvaraf de ſtörſta kallas *Präſtfjärden*, *Granfjärden*, *Blacken* och *Galten*, ehuru den ſiſta med fog kan anſes ſåſom ſärſkild Sjö, emedan han har et värkeligt Wattufall uti Mälaren. Han är vid Ståndene prydd med Städer, Kyrkor och Herregårdar. Han har ſit Utlopp genom Norr-

och

och Söder-Ström i Stockholm. 2:o *Hjelmaren*, hvilken är belägen mellan Nyköpings och Örebro Höfdingdömen. Han är ock fiskrik; de förnämsta Fiskslag här fångas äro Gädda, Abborre, Gös, Sik och Mal. Han ligger 32 Alnar högre än Mälaren. 3:o *Siljan*, belägen i Dalarne. 4:o *Wänern* och 5:o *Wettern* stöta ock til denna Region; af den förra höra vid pass 22 Qvadrat Mil, och af den sednare 2 Qvadrat-Mil hit.

I denna Region finnas 32 Städer och 22055 hela Hemman, hvaraf 11783 äro Skatte, 3019 Krono, och 7253 Frälse. Folkmängden steg År 1800 til 872403.

Svealand består af 9 Landskap: *Upland*, *Södermanland*, *Westmanland*, *Nerike*, *Wärmeland*, *Dalarne*, *Gästrikland*, *Helsingland* och *Härjedalen*. I anseende til Politiska Författningen indelas det uti 8 Höfdingdömen, nämligen Staden *Stockholm*, som har högre Värdighet än de öfrige och styres af en Öfver-Ståthållare, samt *Stockholms*, *Upsala*, *Nyköpings*, *Westerås*, *Örebro*, *Carlstads*, *Falu* och *Gefle* Höfdingdömen. Hvad Ecclesiastik-Staten beträffar, så finnas här 4 Stift, hvaraf et är Erke-Biskops Stift, nämligen *Upsala*; de öfrige 3 äro Biskops-Stift, nämligen *Strängnäs*, *Westerås* och *Carlstads*; dock är at märka, det

Härjedalen hörer under Hernöſands Stift i Norrland, och Carlſtads Stift däremot innefattar jämväl Dalsland i Götaland. Rörande Juridiſka Indelningen, ſå hörer hela Landet under Svea Håfrätt, undantagande Wärmeland, ſamt innefattar 4 hela Lagſagor, nämligen *Uplands*, *Södermanlands*, *Nerikes*, *Wäſtmanlands* och *Dalarnes*, ſamt en Del af *Wäſternorrlands* Lagſaga, hvartil höra Landſkapen Gäſtrikland, Helſingland och Härjedalen.

1. STOCKHOLMS Öfverſtåthållerſkap.

Härunder lyder Staden Stockholm, jämte något af kringliggande Nägd.

1. *STOCKHOLM*, Lat. *Holmia* eller Stockholmia, är Rikets Huvudſtad och Konungens Reſidens. Deſs Matematiſka Läge är mellan 59 Grad. 18 Min. och 59 Grad. 21 Minut. Latitud, ſamt mellan 35 Grad. 36 Min. och 35 Grad. 40 Minuters Longitud, Öſter om Förſta Meridianen ſom drages genom Ön Ferro. Deſs Geografiſka Läge är ganſka beqvämligt vid Mälarens Utlopp uti en Vik af Öſterſjön, på Gränſen af Landſkapen Upland och Södermanland, hvaraf den ſtörre Delen hörer til det förra Landſkapet, och den mindre til det ſednare. I anſeende til detta

Läge

Läge har han Tilgång både på ſött och ſalt Watn.

Staden är i anſeende til Vidden en af de ſtörſta i Europa. Deſs Omkrets är 30000 Alnar eller inemot 7 Fjärdingsväg, enligt följande Gränſor: Norrtull, Roſlagstullen, Liljans, Ladugårdslands-Tullen, Fredrikshåf; därifrån tvärs över Ladugårdslands Viken til Beckholmen, Danviken, Skanstull, Hornstull, Räkningholmen, Långholmen, hela Kungsholmen, Carlberg och Norrtull. Han är näſtan rund til Skapnaden. Han håller i Längd uti Norr och Söder, från Roſlagstullen til Skanstull, en dryg Half Mil, och i Bredd uti Väſter och Öſter, från Väſtra Ändan af Kungsholmen til Fredrikshåf, något över halfannan Fjärdingsväg. Uti Areal Vidd håller han 6 Geografiſka Qvadrat-Mil eller 4200 Tunnland. Utaf denna Vidd intager Watn vid paſs 800 Tunnland, ſå at det tårra Landet blir 3400 Tunnland. Men härutaf åter intaga Åker och Ängsmark ſamt Skog och Berg vid paſs 1200 Tunnland, ſå at det bebygda Rumet ej ſtiger til högre än 2200 Tunnland; härunder likväl begripne många och ſtora Trägårdar.

Hela Staden är indelt uti 550 Qvarter, hvilka innefatta 4137 Tomter. Åt-

ſkilliga Tomter hava blivit minſkade genom ſammanflående til Gårdar; men däremot hava många, i anſeende til ſin Storlek, blivit klufne, ſå at Gårdarnes Antal ſtiger til vid pafs 4200.

Stockholm är en bland de folkrikare Huvudſtäder i Europa. År 1800 ſteg Folkmängden til 75517. År 1795 var denſamma 74378. År 1790 — 68986. År 1785 — 75043. År 1780 — 75107. År 1775 — 72521. År 1772 — 72444. År 1760 — 69208. År 1757 — 71863.

Stockholm indelas bequämligaſt i 6 Huvuddelar: 1:o *Egenteliga Staden*, 2:o *Norrmalm*, 3:o *Kungsholmen*, 4:o *Ladugårdslandet*, 5:o *Saltſjö-Öarne*, 6:o *Södermalm*. Utaf deſſe Delar äro 2 landfaſte, nämligen Norrmalm och Ladugårdslandet. De öfrige Delarne beſtå utaf ſtörre och ſmärre Öar och Holmar, hvilka til Antalet äro 12, och följande: Egenteliga Staden innefattar 3 Holmar: *Guſtafsholmen*, *Riddarholmen* och *Stallholmen*; *Kungsholmen*, med den därtil höriga *Lilla Heſſingen*; Saltſjö-Öarne beſtå af 4 Holmar: *Skeppsholmen*, *Caſtellholmen*, *Waldemarsön* och *Beckholmen*; Södermalm innefattar 3 Holmar: Egenteliga *Södermalm*, *Långholmen* och *Räkningholmen*. Det finnes väl ännu en fordom varande Holme,

me, hvarpå Staden är bygd, nämligen Blaſieholmen; men emedan den medelſt Fyllning blivit landfaſt med Norrmalm, kan han numera ej uptagas bland Holmarnes Antal; ſamma Förhållande är med Blekholmen, liggande mellan Norrmalm och Kungsholmen, ſom är landfaſt med Norrmalm. Vid Stallholmen märkes, at den väl egenteligen hörer til Norrmalm och är delt mellan Clara och Jacobs Förſamlingar; men emedan Wattudraget ſom ſkiljer denſamma från Norrmalm, är bredare än det ſom ſkiljer honom från Guſtafsholmen, ſå betragtar jag honom ſåſom en Del af Egenteliga Staden. Denne är överalt bebygd med Stenhus, men i de öfrige Delarne finnas Stenhus blandade med Trähus. Huſens Värde i Stockholm taxerades År 1782 til 7,560758 RD:r.

Torg och Platſer äro inalles 32, nämligen 10 uti Egenteliga Staden, 8 på Norrmalm, 1 på Kungsholmen, 4 på Ladugårdslandet, och 9 på Södermalm. Det förſta af deſſa Torg är Adolf Fredriks på Södermalm. De öfrige Torg af Betydenhet äro Skeppsbron uti Egenteliga Staden, ſamt Norrmalms-Torg på Norrmalm.

Gator och Gränder äro inalles 298, eller i rundt Tal 300. Här-

utaf höra 87 til Egenteliga Staden, 82 til Norrmalm, 75 til Södermalm, 26 til Ladugårdslandet och 8 til Kungsholmen. Utaf dem äro Drottninggatan och Regeringsgatan på Norrmalm, Storgatan på Ladugårdslandet samt Hornsgatan och Götgatan på Södermalm, de anſenligaſte och ſtörſta. Ingen utaf alla deſſa 300 Gator håller öfver 20 Alnar i Bredd, undantagande den korta Gatan mellan Adolf Fredriks Kyrka och Drottninggatan.

Broarne äro 10 til Antalet. Den förnämſta och bredaſte af dem är Slottsbron, ſom ſammanbinder Egenteliga Staden med Norrmalm. Den längſta är nya Kongsholmsbron. Staden underhåller 16 Allmänna Brunnar, hvaraf Stortorgs- och Tyſka Brunn på Guſtafsholmen, Brunkebergs- och Oxtorgs-Brunnarne på Norrmalm, ſamt Södermalms Torgs Brunn, hava bäſta Vatnet.

Hvad Förſamlingarne beträffar, ſå äro de delte mellan två Conſiſtorier, Kongl. Hof-Conſiſtorium och Stads-Conſiſtorium. Det förra har Kongl. Öfver-Hof-Predikanten til Præſes, och de Ordin. Kgl. Hof-Predikanterne ſamt Paſtorerne vid Lif-Gardet, Artilleriet och Armeens

meens Flotta til Aſſeſſorer. Härtil höra 5 Förſamlingar, hvilka äga 4 Kyrkor, nämligen Kongl. Håf-Förſamlingen, hvilkens Kyrka är Kongl. *Slottskyrkan;* Svea Lifgarde, Göta Lifgarde, hvilka bägge tilſamman äga en Kyrka, nämligen *Gardes-Kyrkan,* ſom är den fordna Barnhuskyrkan; Svea Artilleri, hvilket förrättar ſin Gudstjänſt uti *Artilleri-Kyrkan;* Armeens Flotta, hvars Kyrka är *Skeppsholms-Kyrkan.*

Under Stads-Conſiſtorium höra 13 Paſtorater, utgörande 14 Förſamlingar, hvilka äro följande: 1:o *Nicolai* eller Storkyrkan; 2:o *Clara,* 3 & 4 *Jacobs,* med *Johannis* Annex; 5:o *Franciſci* eller Riddarholms; 6:o *Gertruds* eller Tyſka, hvilken har 2 Paſtorer; 7:o *Maria;* 8:o *Cathrina;* 9:o *Ulricas,* eller Kongsholms; 10:o *Fredrici* eller Finſka; 11:o *Hedvigs* eller Ladugårdslands; 12:o *Adolf Fredrics.* Præſes uti detta Conſiſtorio är Paſtor Primarius i Stockholm och Kyrkoherden i Storkyrko-Förſamlingen, och Aſſeſſorer däruti, 11 Kyrkoherdar uti förenämde 10 Paſtorater. De öfrige Paſtoraterne äro: 13:o *Danviken,* och 14:o *Spinhus*-Förſamlingen. Under Ladugårdslands-Förſamlingen lyder Kongl. Djurgården, och under Danviks-Förſamlingen Sickla-Ön.

4 Kyrkor med ſina Predikanter finnas uti efterſkrefne Ställen: *Enkhuſet*, *Sabbatsbergs Fattighus*, *Ladugårdslands Fattighus* och *Gillſtugan*. *Djurgårds-Förſamlingen* har ock en Kyrka, men hvilken icke har egen Predikant, utan Vården beſörjes af Kyrkoherden i Ladugårdslandet. Vid Norrmalms Hälſobrunn hålles ock Sommartiden Gudstjänſt uti en därtil inrättad Kyrka.

Utom förenämde Luterſka Förſamlingar finnas uti Stockholm 5 Förſamlingar med ſina Kyrkor tilhörige främmande Religions-Förvandter, nämligen den *Franſyſka Reformerta*, *Holländſka Reformerta*, *Katolſka*, *Ryſka* och *Judiſka*.

Utaf hvad nu nämndt är inhämtas, at i Stockholm finnas 22 Paſtorater utgörande 22 Förſamlingar, hvaraf 5 höra til Häf Conſiſtorium, 12 til Stads-Conſiſtorium, och 4 til Främmande Religions-Förvandter; ſamt at Antalet af Kyrkorne, inrättade til Gudstjänſts hållande, ſtiger til 29. Utaf deſſe äro 14 Kyrkor ſom formera ſärſkildta Byggningar, och de öfrige 15 äro Rum uti Hus inredde til Kyrkor.

De Publike Hus ſom finnas i Stockholm äro af 4 Slag, dels Kronans och Statens, dels Magiſtratens och Stadens, dels För-

Förſamlingarnes, och dels hvarjehanda Inrättningars. Kronans och Statens Hus äro följande: Kongl. Slottet, Kongl. Myntet, Rikets Ständers Bank, Riddarhuſet, Huſet kalladt Gamla Banken, Huſet utmed Gamla Banken midtemot Väſtra Slottsflyglarne, det fordna Indebetouſka Huſet, Kongl. Poſt-Contoret, Kongl. Krigs-Collegii Hus, Riksgälds-Contoret, Öfver-Ståthållare-Embetets Hus, det ſå kallade Kruſiſka Huſet, Gamla Kungshuſet, Aſſiſtence-Contoret, Kongl. Commerce-Collegii Hus, Kongl. Stallet, Öfver-Stallmäſtarens Boſtälle, Kongl. Stallſmedjan ſamt det ſå kallade Gref Pehrs Hus, ſamteligen belägne uti Egenteliga Staden. Opera-Huſet, Dramatiſka Teatern, Caſtenhof, Landtmäteri-Contoret ſamt Styckgjuteriet på Norrmalm, Fredrikshåf på Ladugårdslandet, ſamt åtſkilliga Hus och Magaſiner på Skeppsholmen.

Magiſtratens och Stadens Publika Hus äro följande: uti Egenteliga Staden; Öfverſtåthållarens Boſtälle, Rådhuſet, Börſen, Sjötullshuſet, Accis-Huſet, Trivial-Skolan, Auctions-Huſet, Huſet Trekronor eller ſå kallade Malmens Källare, Norra Victualie-Vågen, Södra Strömqvarnen och Qvarnhus-Källaren, Söder Slagtarhus, Söder Fiſkarhus, Stenbod-Byggnad

nad på Väſtra Stenbron vid Mälaren, Sluſsmäſtare-Huſet, Stenbod-Byggnad vid Bennike-Brinken, Norra Kokhuſet, Södra Kokhuſet med Spruthus. På Norrmalm: Norra Slagtarhuſet, Norra Fiſkarhuſet, Materialhus vid Packartorget, Parmmätarehus därſtädes, Hållſtall därſtädes, Brandſtege-Hus därſtädes, Parmmätare-Hus vid Kungsholms-Bron, Parmmätare-Hus vid Mäſter Samuels Gränd, Mätare- och Spruthus vid Hötorget, Norra Surbrunn med deſs Hus och Byggnader, Parmmätarehus på Kungsholmen, Spruthus därſtädes. På Södermalm: Stora Järnvågen med deſs Hus och Byggnader, Södra Stadshuſet, Parmmätare-Hus i Stadsgården, Södra Victualie-Vågen, Spruthus på Mariæ och Cathrinæ Kyrkogårdar ſamt på Nytorget, Gillſtugan på Hornsgatan, Arbetshus på Götgatan, Corps de Garde och Mätarehus på Södermalms Torg.

Förſamlingarnes publike Hus äro följande: Uti Egenteliga Staden: Storkyrko, Riddarholms, Tyſka och Finſka Förſamlingarnes Paſtors Boſtällen, Storkyrko-Comminiſtrarnes Boſtälle. På Norrmalm: Clara, Jacobs och Adolf Fredriks Förſamlingars Paſtors-Boſtällen, förenämde 3 Förſamlingars ſamt Johannis Förſamlings Comminiſters-Boſtällen, nyſnämde 4 Förſamlingars

gars Skolehus, bemälte Förſamlingars Klockare-Boſtällen, Cantors-Boſtället i Clara, meranämde Förſamlingars 3 Fattighus, Sabbasbergs Fattighus, tilhörigt Storkyrko-Förſamlingen. På Kungsholmen, Paſtors- och Comminiſters-Boſtällena, Skolehuſet ſamt Fattighuſet. På Ladugårdslandet: Paſtors- Comminiſters- och Klockare-Boſtällena, Skolehuſet ſamt Fattighuſet. På Södermalm: Mariæ och Cathrinæ Förſamlingars Paſtors- och Comminiſters-Boſtällen, Skolehus och Fattighus.

Åtſkillige Inrättningars publike Hus äro följande: Uti Egenteliga Staden: K:gl. Wetenſkaps-Academiens Hus och Frimurare-Ordens Hus. På Norrmalm: Kongl. Målare- och Bildhuggare-Academiens Hus, Borgerſkapets Enkehus, Drottninghuſet, Allmänna Barnbördshuſet, Barnbördshuſet Pro Patria, Frimurare-Barnhuſet, Stora Barnhuſet, Jacobs Paſtorats Arbetshus, ſamt Aſtronomiſka Obſervatorium. På Kungsholmen Lazarettet, på Ladugårdslandet Soopiſka Fattighuſet.

Uti Stockholm finnas 3 Publika Bildſtoder af Bronze, föreſtällande Konungarne Guſtaf I, Guſtaf II och Guſtaf III, hvaraf den förſta och den tredje befinnas uti Egenteliga Staden, och den medlerſta på Norrmalm.

Stock-

Stockholms Stads Tullar äro 11, nämligen: Norrtull, Roslags Dito, Ladugårdslands, Blockhusudds, Danviks, Hammarby, Skans, Horns, Långholms Sommartull, samt Långholms Vintertull.

Stockholm är Säte för följande Kongl. Collegier och Publike Inrättningar: Konungens Högste Domstol eller Justitiæ-Revision, Svea Håfrätt, Krigs-Håfrätten, Krigs-Collegium, Kongl. Committéen för Arméens Flottas Ärender, Arméens Flottas Kammarrätt, Konungens Canzli, Kongl. Postvärket, Kammar-Collegium, Landtmäteri-Contoret, Stats-Contoret, Bergs-Collegium, Commerce-Collegium, Riks-Kammarrätten, Svenska Academien, Serafimer Ordens-Gillet, Lazaretts-Directionen, Öfver-Intendents Embetet, Lag-Commissionen, Krigs-Academien, General Tull-Directionen, Committéen öfver Allmänna Magasins-Ärendena, Directionen vid Kgl. Nummer-Lotteriet, Convoy-Commissariatet, Commissionen öfver Ecclesiastik-Värket i Lappmarkerne, Commisfionen öfver Tabell-Värket, Vetenskaps-Academien, Vitterhets-Historie- och Antiqvitets-Academien, Målare- och Bildhuggare-Academien, Musicaliska Academien, Krigsmanna-Sällskapet, Patriotiska Sällskapet, Sällskapet Pro Patria, Håf-Consistorium, Stads-Consistorium, Lands-

Landshöfdingen över Stockholms Län, ſamt följande Directioner: Wadſtena Adeliga Jungfru-Stifts, Riddarhuſets, Präſteſtåndets Canzli, Borgareſtåndets Canzli, Bondeſtåndets Canzli, Riksgälds-Contorets, Rikets Ständers Diſcont-Värks, General Aſſiſtance-Contorets, Riks-Bankens, Arméens Penſions-Caſſas, Järn-Contorets, Oſtindiſka Compagniets, Weſtindiſka Compagniets, Sjö-Aſſecurance-Compagniets, Norra Dykeri-Compagniets, Sjömanshuſets, Trollhätte Sluſsvärks, Allmänna Brandförſäkrings-Värkets, Stockholms Stads Brandförſäkrings, Allmänna Enke- och Pupill-Caſſans, Drottningshuſets, Guſtaf Adolfs Hoſpitals, Borgerſkapets Gubbhus, Frimurare-Barnhuſets, Svea Lif-Gardes Barnhus-Inrättnings, Artilleri-Regementets Barnhus-Inrättnings, Barnſångshuſets Pro Patria, Strandbergſke Läkare-Inrättningens, Norra och Södra Arbetshuſens, ſamt Elfdals Porfyrvärks Directioner.

Til Lärdomens och Kunſkapens Förkofran äro utom förenämde Academier och Samhällen följande Inrättningar ſtiftade: 3 Profeſſioner för Läkare-Vetenſkapen, nämligen: Anatomiæ & Chirurgiæ, Hiſtoriæ Naturalis & Farmaciæ, ſamt Artis Obſtetriciæ; en Lection i Experimental-Fyſiken, 2 Profeſſioner för Krigskunſkapen,

pen, nämligen vid Artilleriet och Fortificationen; 1 Navigations-Skola, 2 Laboratorier, 1 Chemicum och 1 Mechanicum, 1 Obſervatorium Aſtronomicum, ſamt 1 Apotekare-Societet. En Botaniſk Trägård är ock anlagd. Chirurgiſka Societeten ſom har fordom funnits, är numera förenad med Collegium Medicum. Vidare finnas 2 Publika Biblioteker, Konungens och Vetenſkaps-Academiens, 2 Muſæa eller Natural-Cabinetter, nämligen Konungens och Vetenſkaps-Academiens; 2 Mynt-Cabinetter, Bergs-Collegii och Bankens; 1 Modellkammare, ſamt 11 Boktryckerier och 12 Apotek.

Stockholms Stad ſtyres af 1 Öfver-Ståthållare, 4 Borgmäſtare ſamt en Magiſtrat, hvilken är delt i 4 Collegier: Juſtitiæ, Politie, Handels, ſamt Byggnings- och Embets-Collegierne. Rådmännerne äro 20 til Antalet. Under Öfverſtåthållare-Embetet lyder Kongl. Police-Kammaren, och under Magiſtraten en Hallrätt. Til Stadens Säkerhet och Vård underhålles 1 Compagnie Stads-Soldater, ſamt 1 Compagnie Brandvaktskarlar.

Til Konungens Beſkydd och ſåſom Garniſon befinnas i Stockholm 1 Compagnie Drabanter, bägge Kongl. Lifgarden til

til Häſt och Fot, Kongl. Lif-Regements-Brigadens värvade Infanteri-Bataillon, Svea Artilleri Regimente, en Brigad af Kongl. Fortification, ſamt Svenſka Eſcadern af Kongl. Arméens Flotta.

Borgerſkapet är indelt i 4 Compagnier til Häſt och 17 Compagnier til Fot.

Stadens Vapen äro 2. Det ena föreſtäller Konung St. Erics krönte Bröſtbild, innefattad i en Ring med 6 Spitſar, hvaruti ſes 2 Qviſtar med 3 Rotor på hvardera; omgivande Bilden. Det andra Vapnet är en Stadsport med 2 Torn.

Stockholms Stads Näring beror förnämligaſt af Kongl. Håvets- och Embetsmanna-Corpſens viſtande härſtädes, ſamt af Handel, hvartil komma åtſkilliga Fabriker, jämte nödiga Handtvärkerier.

Tabell, ſom viſar Handtvärkeriernas och andre Näringars Tilſtånd för 2 År, med nära 40 års afſtånd ifrån hvarandra:

	1758	1797
Bagare — — — — —	48	32
Bryggare — — — — —	105	50
Bleckſlagare — — — — —	9	6

Bokbindare	23	26
Byggmäſtare	12	10
Borſtbindare	4	4
Badare	5	6
Carduansmakare	11	8
Caffekokare	17	19
Garvare	18	17
Guldſmeder och Juvelerare	54	50
Gulddragare	4	2
Guldſlagare	3	2
Glasmäſtare	19	12
Gördelmakare	12	7
Gelbgjutare	11	9
Hattmakare	17	14
Handſkmakare	14	10
Hofſlagare	34	32
Hyrkuſkar	19	18
Körsnärer	15	17
Knappmakare	13	11
Klenſmeder och Piſtolſmeder	35	26
Kniffſmeder	2	1
Klockgjutare	5	3
Kakelugnsmakare	14	12
Kammakare	6	7
Linväfvare	19	16
Målare	21	30
Mäſſingsſlagare	5	4
Murmäſtare	13	11
Mölnare	39	20
Notfiſkare	4	5

Nål-

Nålmakare	10	5
Perukmakare	48	36
Plåtſlagare	7	9
Pumpmakare	3	—
Pergamentsmakare	2	1
Repſlagare	18	8
Skeppare (Coopvaerdie)	199	260
Skutſkeppare	20	13
Sockerbagare	13	17
Skräddare	113	138
Skomakare	131	170
Snörmakare	16	14
Svärdfäjare	11	5
Snickare	56	61
Sadelmakare	26	27
Stenhuggare	7	4
Segelſömare	8	9
Slagtare	44	35
Stolmakare	11	14
Sporrmakare	3	2
Svarvare och Blåckmakare	15	9
Skärſlipare	3	1
Skoflickare	81	44
Skorſtensfäjare	5	
Tenngjutare	13	9
Tunnbindare	27	19
Trägårdsmdſtare	75	33
Vagnmakare	15	18

Sidſtberörde år 1797 funnos i alla Skrå-Embeten Mäſtare 1061 och Värkſtä-

der 1186. Enkornas Värkſtäder inberäknade, och Mäſtare ſom nedlagt Värkſtad 62, tilſamman 1248. Geſeller och Lärgosſar 5371. Inalles 6619.

År 1560 utgjorde Handtvärkarne i Stockholm med egne Värkſtäder et Antal af 114. De voro då följande: Guldſmeder 11, Skräddare 10, Skomakare 17, Skinnare 14, Köttmånglare 8, Smeder 15, Tenngjutare 2, Grytgjutare 3, Snickare 2, Bagare 5, Bältare 3, Fiſkare 10, Tunnbindare 6, Barberare 6, Överſkärare 2.

Med Manufacturer och Fabriker af hvarjehanda ſlag är Stockholm tilräckeligen förſedd. De lyda ſamteligen under Hallrätten. Uti 2 Tabeller anföras här deras Tilſtånd för Åren 1797 och 1802, utviſande Antalet af Idkare, Värkſtäder, Stolar, Mäſtare, Geſeller, Lärlingar och Diverſe Arbetare, ſamt Tilvärkningarnes Värde.

Är 1797.	Värkstäder.	Stolar.	Mästare, Gesäller, Lärlingar.	Diverse Arbetare.	Tilvärknings-Summa. Riksdal. Banko.
Siden-Fabriker —	30	684	627	385	347088
Band Dito — —	16	144	57	152	58453
Strump Dito —	31	166	161	39	34940
Klädes Dito —	65	213	290	2293	300408
Stoffs Dito — —	20	101	90	110	46127
Bomulls och Linne Dito, samt Cattuns Tryckerier — — —	25	149	137	733	168714
Färgare, (af alla slag) — —	12	—	43	10	—
Färgberedare —	1	—	—	—	25
Öfverskärare — —	9	—	45	—	—
Tapetmålare —	21	—	28	—	2658
Läder- och Skinnberedare — —	8	—	27	1	11506
Handsk- och Foderalmakare —	15	—	35		1026
Järn- och Stål-Arbetare — —	17	—	104	23	15680
Metall-Arbetare	16	—	28	3	4615
Ur-Fabriker —	30	—	96	—	5686
Glasbruk — —	1	—	26	8	6100
Porcelåns Dito —	1	—	30	21	19860
Tabakspips Dito	6	—	22	6	1417
Spegel-Fabriker	8	—	14	—	1993
Kardmakare —	6	—	13	13	7798
Kort, Kork- och Lack-Fabriker	7	—	—	18	2243

Skedvattens Diſtil-leringar — —	3	—	—	5	5448
Bildhuggare —	8	—	9	—	647
Förgyllare — —	10	—	22	—	800
Ciſelörer och Tum-ſtockmakare —	3	—	—	5	300
Muſikaliſke Inſtru-mentmakare —	4	—	3	—	205
Ram och Mölmak.	1	—	—	—	50
Hallſvarvare —	1	—	—	—	450
Nipper- och Di-verſe Arbetare	17	—	14	8	2359
Ättikbryggare —	5	—	—	3	3250
Såpſjuderi — —	1	—	1	5	3600
Retmakare — —	1	—	—	2	138
Lakerare — —	2	—	6	—	125
Formſkärare —	1	—	—	—	50
Waddmakare —	2	—	—	2	612
Sockerbruk — —	14	—	12	91	114985
Tobaks-Fabriker	14	—	4	348	118168
Tobaks-Plantörer	5	—	—	4	—
Summa	457	1457	1944	3888	1287524

År 1802.

Siden-Fabriker —	38	491	450	379	428913
Silkes-Rederier —	11	—	2	23	4507
Sidenband Fabriker	16	133	46	117	56901
Silkes-Regarns-Bomulls och Filt-Strump-Fabrik	29	182	80	42	51914
Klädes-Fabriker	51	140	185	1016	215568
Bomulls och Linne-Fabriker, ſamt Cattuns-Tryckerier — —	22	103	102	283	224360
Stoffs-Fabriker —	19	85	66	65	51097

Fär-

Färgare — —	13	—	41	4	—
Överſkärare — —	10	—	47	3	—
Tapetmålare —	18	—	19	3	3622
Läder- och Skinnberedare - —	14	—	34	9	15519
Barnſkomakare —	13	—	26	3	1595
Järn- och Stål-Arbetare - —	12	—	57	9	11630
Metall-Arbetare	18	—	38	1	3551
Hagelſtöpare —	2	—	—	—	1000
Ur-Fabriker —	31	—	72	—	5590
Glasbruk — —	1	—	16	6	1300
Porcelåns Dito —	1	—	36	37	41273
Tobakspip Dito —	5	—	11	3	1300
Spegel-Fabriker —	9	—	10	2	3479
Kort, Lack och Kork Dito —	9	—	1	22	950
Kardmakare - —	5	—	10	12	4895
Siktmakare - —	1	—	—	—	—
Chirurgiſk Inſtrumentmakare —	1	—	3	—	120
Japanerings Fabrik — —	1	—	4	6	700
Lukt- och Skedvattens Diſtillering — —	7	—	—	8	3452
Muſicaliſke Inſtrumentmakare —	2	—	—	—	85
Bildhuggare - —	8	—	10	—	750
Förgyllare - —	10	—	17	—	1300
Ättikbryggare —	4	—	1	6	3400
Retmakare - —	2	—	2	—	132
Waddmakare —	7	—	—	2	639
Såpſjuderi . —	1	—	1	5	4500
Lakerare — —	4	—	13	—	385
Nipper- och Galanterimakare -	14	—	8	7	1358
Mathematiſk Inſtrumentmakare	2	—	5	—	695

Mathematiſke Inſtrumenter —	7	—	3	3	1030
Optiſk Inſtrumentmakare — —	1	—	—	—	50
Sockerbruk — —	16	—	9	25	147468
Tobaks-Fabriker -	12	—	11	369	93241
Gipsbildmakare —	2	—	—	—	150
Tobaks-Plantörer	4	—	—	4	—
Waxblekeri — —	1	—	—	—	5400
Summa	454	1134	1557	2474	1393569

Stockholm idkar vigtig Handel, få väl med Utrikes Magter, ſom med Inrikes Inbyggare. År 1804 ägde Staden 255 Skepp, hvilka tilſamman drogo 21193 Läſter. Följande Tabell viſar Antalet af Stockholms Handelsmän utaf alla Societeter År 1804.

Groſshandlare —	161
Bokhandlare —	11
Siden- och Klädeshandlare —	54
Läftskrämare —	34
Linkrämare —	23
Spannmåls- och Victualiehandlare —	118
Möbelhandlare —	4
Hattſtofferare —	11
Kryddkrämare —	132
Vinſkänkar —	48
Tobaks-Fabrikörer och Handlande —	69
Läderhandlare —	11
Järnkrämare —	11
Mäklare och Skepps-Clarerare —	17

Fiſk-

Fiſkhandlare — — —	34
Diverſe Handlande — —	47
Klädmäklare — — —	80
Spisvärdar — — —	121
Spisvärdar på Djurgården — —	8
Traktörer — — —	128
Krögare — — —	700
Judar — — —	30

TABELL

Som i Sammandrag viſar Exporten från Stockholm år 1802.

	Skeppund.
Stångjärn — — — —	253419
Manufactur-Smide — — —	22246
Järnankare — — — —	1220
Järnbleck — — — —	10
Järncanoner — — — —	1443
Järnkulor — — — —	980
Järnplåtar — — — —	4820
Groft och Gutit Järnſmide —	39
Spik — — — —	1918
Finare Järnſmide — —	87
Stål — — —	7061
Barlaſt-Järn — — —	3307
Gårkoppar — —	3384
Smidd Koppar — —	274
Myntade Kopparplåtar —	634
Mäſſing — — —	1482
Alun — — —	1696

Vitriol —	Skeppund	850
Svenſk Sill —	Tunnor	4484
Salt — —	Dito	20028
Beck — —	Dito	11080
Tjära — —	Dito	83899
Rödfärga — —	Dito	2782
Svenſkt Öl — —	Fat	286
Helbotn Bräder —	Tolfter	10620
Halfbotn och Schamplun D:o	Dito	20675
Enkla Bräder — —	Dito	2417
Bjälkar, Sparrar och Spiror,	Stycken	2511
Årämnen och Handſpakar	Dusſin	98
Kalk — —	Läſter	16
Potaſka — —	Liſp.	1518
Kummin — —	Skepp.	295
Humla — —	Dito	54
Murtegel — —	Stycken	32286
Böcker, Värde —	R:dal.	1509
Möbler — —	Dito	3909
Hudar och Skinnvaror —	Dito	1266
Nytt arbetadt Silver —	Dito	2949
Väfnader — —	Dito	5038
Diverſe Varor —	Dito	14483

Sammandrag af Importen til Stockholm år 1802.

Sädes-Arter,

Vete — —	Tunnor	12302
Råg — —	Dito	85444

Korn

Korn — —	Tunnor	57093
Malt — — —	Dito	36840
Hafra — —	Dito	4591
Ärter — —	Dito	5950
	Summa	

Gryn.

Perlegryn, Helgryn, Korngryn, Härsgryn, Bovetegryn och Hafregryn —	Liſp.	4158
Risgryn — —	Dito	4520
Sagu, Macron, Vermicelli och Mannagryn —	Dito	369
	Summa	

Mjöl.

Vetmjöl — —	Liſp.	18
Rågmjöl — —	Dito	136204
	Summa	

Fiſkvaror.

Sill, Cabeljo, Torſk och Långor —	Tunnor	858
Stockfiſk, Gråſidor, Flundror och Butten —	Liſp.	3310

An-

Anſjovis — —	Skålp.	3105

Victualier.

Fläſk och Skinkor — .	Skeppund	247
Kött — — .	Tunnor	36
Smör — —	Liſpund	943
Surmjölks Oſt —	Skeppund	2510
Sötmjölks och Parmeſan	Dito	259
Talg . — —	Dito	11479
Torrt Kött och Metvurſt	Skålp.	552

Viner och Likörer.

Fränſkt, Champagne, Bourgogne, Muſkat, Rhenſkt och Moſler, Åm	3420
Spanſkt, Malaga, Portugis, Madera, Ungerſkt, Corſica, Cyper och Caps Vin — — — —	405
Bränvin och Spiritus Vini —	3332
Arrak och Romm — — —	185

Frukter.

Äplen, Renetter och Päron	T:r	993
Citroner — —	Stycken	262725
Pomeranſer och Apelſiner	Dito	36705
Sviſkon — —	Skålp.	216482
Katrinplommon —	Dito	30100
Rusſin — —	Dito	352151
Vindruvor — —	Dito	262

Co-

Corinter —	Skålpund	14208
Brunelle — —	Dito	315
Dadlar — —	Dito	12
Mandel — —	Dito	53800
Fikon — —	Dito	85096
Nötter — —	Dito	600
Oliver —	Kannor	344
Capris — —	—	1611
Caffebönor — —	—	747954
Cacaobönor — —	—	2607

Säcker.

Maſcovad —	Skålp.	1494725
Tete, Terré och Puder, Topp- och Candi — —	—	1109900

Krydder.

Peppar och Pimento —	—	12913
Canel — —	—	3
Muſkot — —	—	245
Muſkotblomma —	—	245
Nejlikor — —	—	198
Ingefära — —	—	14143
Cardemummor —	—	517
Anis — —	—	37319
Fenkol — —	—	12215
Coriander — —	—	818
Pomeransknoppar och Skal	—	18338
Saffran — —	—	238

Cho-

Anſjovis — —	Skålp.	3105

Victualier.

Fläſk och Skinkor —.	Skeppund	247
Kött — —.	Tunnor	36
Smör — —	Liſpund	943
Surmjölks Oſt —	Skeppund	2510
Sötmjölks och Parmeſan	Dito	259
Talg . — —	Dito	11479
Torrt Kött och Metvurſt	Skålp.	552

Viner och Likörer.

Fränſkt, Champagne, Bourgogne, Muſkat, Rhenſkt och Moſler, Åm	3420
Spanſkt, Malaga, Portugis, Madera, Ungerſkt, Corſica, Cyper och Caps Vin — — — —	405
Bränvin och Spiritus Vini —	3332
Arrak och Romm — — —	185

Frukter.

Äplen, Renetter och Päron	T:r	993
Citroner — —	Stycken	262725
Pomeranſer och Apelſiner	Dito	36705
Sviſkon — —	Skålp.	216482
Katrinplommon —	Dito	30100
Rusſin — —	Dito	352151
Vindruvor — —	Dito	262

Co-

Corinter —	Skålpund	14208
Brunelle'r — —	Dito	315
Dadlar — —	Dito	12
Mandel — —	Dito	53800
Fikon — —	Dito	85096
Nötter — —	Dito	600
Oliver —	Kannor	344
Capris — —	—	1611
Caffebönor — —	—	747954
Cacaobönor — —	—	2607

Säcker.

Maſcovad —	Skålp.	1494725
Tete, Terré och Puder, Topp- och Candi — —	—	1109900

Krydder.

Peppar och Pimento —	—	12913
Canel — —	—	3
Muſkot — —	—	245
Muſkotblomma —	—	245
Nejlikor — —	—	198
Ingefära — —	—	14143
Cardemummor —	—	517
Anis — —	—	37319
Fenkol — —	—	12215
Coriander — —	—	818
Pomeransknoppar och Skal	—	18338
Saffran — —	—	238

Cho-

Grått och Makulatur	—	Ris	34
Präfs Dito, för	— —	R:dal.	40
Papp	—	Skålpund	6989
Tryck- och Tobaks-Papper,		Ris	171
Skrif- och Concept-Dito	—	—	9456
Poftpapper	—	—	1608
Median	—	—	100
Imperial	—	—	175

Diverfe Varor.

Galmeja för	—	R:dal.	2250
Tvål	— —	Skålp.	62070
Sålläder	—	Dito	73004
Mineral Vatn, Krus och Buteljer			11027
Vidtriol	— —	Skålp.	9757
Qvickfilver	—	Dito	2290
Porcelliner för	—	R:dal.	3124
Pelterier för	—	Dito	7677
Fiskben	—	Skålpund	178
Fjäder	— —	Dito	106
Huggne Flintor	—	Centner	2140
Bly	—	Skeppund	437
Blyerts	—	Skålpund	3057
Harz	—	Liſpund	44
Lin- Hamp- Rof- och Hö-Frö	—	Tunnor	888
Silver, myntadt och omyntadt	—	Faftager	145
Stenkol	—	Tunnor	15681
Svavel	—	Skålp.	11730
Sjöfkums Piphuvun	—	Dusin	229

Ca-

Caviar — — — —	Skålp.	172
Pipſtäver — — —	Stycken	6000
Svampar — — —	Skålpund	198
Friſka Trän, Buſkar och Plantor, för — — — —	Riksdal.	450
Trägårds- och Tobaksfrön för	Dito	814
Deglar för — — — —	Dito	607
Såcker- och Tryckformar —	Dito	1235
Har- Bäver- och Canin-Hår	Dito	3062
Valnöts- och Mahogony-Ved ſamt Ekeplankor — —	Dito	2000

Utom flera andra ſlags Varor, af mindre betydenhet.

Samma år 1802 utgingo från Stockholms Hamn 598 och inkommo 567 Fartyg.

TABELL,

Som viſar Antalet af Födde, Döde och Vigde Par uti Stockholm år 1803.

Stadr-Conſiſtorium.	Födde.	Döde.	Vigde Par.
Storkyrkan — —	138	118	44
Riddarholmen — —	43	45	16
Finſkan — —	56	69	49
Tyſkan — —	15	26	8
Clara — —	703	189	44
Jacob — — —	174	253	110
Adolf Fredrik — —	236	279	46

Kungsholmen — —	65	178	23
Ladugårdslandet —	159	231	35
Maria — — —	226	296	71
Catrina — — —	327	366	66
Danviken — — —	13	68	3
Spinnhuſet — —	7	14	—
Sabbasberg — —		35	
Summa	2167	2161	459

Håf-Conſiſtorium.

Håf-Förſamlingen —	67	50	28
Svea Lif-Garde —	110	170	44
Göta Lif-Garde —	22	57	16
Lätta Lif-Dragonerne	11	13	5
Artilleriet — —	95	112	26
Arméens Flotta —	38	47	17
Summa —	343	449	220
Total Summa	2510	2616	676

Utom främmande Religionsförvandter, nämligen Reformerte, Katoliker och Judar.

At Antalet af de Födde uti Clara Förſamling ſå anſenligt överſtiger de Dödas, härrörer däraf, at allmänna Barnbörds-Huſet är beläget i denna Förſamling, hvartil Barnaföderſkor ankomma ej allenaſt från hela Stockholm utan jämväl från Landsorterne. De Föddas antal ſtiger därſtädes årligen til mellan 4 och 500.

Se-

Sedan man givit allmänt Begrep om Stockholms Stad, vil man något närmare betragta dess särskildta delar.

Egentliga Staden.

Denna innefattar, såsom förr nämdt är, 3 Holmar: *Gustafsholmen*, *Riddarholmen* och *Stallholmen*.

Gustafsholmen.

Denna Holme har fordom hetat *Agnefit* eller *Agnesnäs*, samt med et smalt Ed eller litet stycke Ängsmark varit sammanhängande med Södermalm; men detta Ed är litet för vid pass 800 år sedan, genomgrävit af Konung Olof Haraldsson från Norge, som genom det då upkomna Sundet, räddade sig utur Mälaren, där han med sin Flotta af Svenskarne var innesluten.

Gustafsholmen är af oval Figur; han håller 1200 alnar i Längd, 1000 i sin största Bredd, samt i Vidd 80 Tunnland. Här finnas 87 Gator och Gränder, däraf Stora Nygatan, Lilla Nygatan, Västerlånggatan och Österlånggatan äro de ansenligaste. Här äro 10 Torg och allmänna Platser, hvilka upnämnas i Ordning af Storleken: Skeppsbron, Riddarhus-Tor-

get, Kornhamns-Torget, Slottsbacken, Munkbro-Torget, Stortorget, Myntorget, Järntorget, Köpmanstorget, Brända Tomten ſamt obyggda Tomten emellan Gäs- och Överſkärare-Gränderne.

Allmänna Brunnarne äro 3: Stortorgs-Brunnen, Tyſka Brunnen, ſamt Brunnen i Brunnsgränden, alla 3 hava godt vatn.

4 Broar höra til denna Holme: Slottsbron, ſom ſammanbindor Stallholmen och Norrmalm med Guſtafsholmen, Riddarholms bron, ſom förenar deſſe bägge Holmar; den är upförd af huggen ſten, med en Parapet af Gråſten på hvardera ſidan; 2 korrta Broar, med Slusſar, över Strömen, ſom ſkiljer Guſtafsholmen från Södermalm.

Utaf de publika Hus, ſom finnas på denna Holme, anmärkas följande:

1. Kongl. Slottet. Detta är beläget på en Högd vid Södra Grenen af Norrſtröm. Det håller i Längd 380 alnar, och i Bredd 200, ſamt uptager i Vidd 3 Tunnland, alla Flyglar och Borggårdarne härunder begrepne. Det är upfört uti ren Italienſk Stil, utgöres af en Huvudbyggning, med 4 engagerade och 2 friſtående Flyglar, ſamt innefattar 3 Borggårdar. Det beſtår af 3 Hela och 1 Halfvåning eller Entre-

Entresol, med Halfvåning öfverst. Åvanföre rundt omkring hela Slottet regerar et sammanfatt Entablement, hvilket åt sjösidan är decorerat med Consoler. Taket är på Italienska viset halfplatt samt omgivit af en Balustrade. Norra Fasaden på Huvudbyggningen har ornerade Fenster, samt en Dorisk Portal; Östra Fasaden är af Romersk Orden, hvartill Nederstå Våningen gör Soubasement; Södra Fasaden är prydd med engagerade Corintiska Colonner, krönta med Attiska Pilastrar, med framför stående Trofeer; Västra Fasaden är prydd med alla 3 Grekiska Orden: Doriska, Joniska och Corintiska, samt sirad med Medailloner utaf framfarne Konungar och Drottningar af Gustavianska Ätten. Flygel-Gaflarne åt Östra sidan äro decorerade med Grottor af stora inmurade Bullerstenar. Västra sidan har 4 Flyglar, 2 yttre- och 2 mellan-Flyglar, hvilka sednare äro byggde uti halfcirkels Figur; dessa sednare äro af rusticerad Dorisk Orden. Huvudbyggningen innehåller på Norra och Södra sidorne 25 Fensterlufter på hvardera; de yttre Flyglarne hålla hvardera 9 Fensterlufter, undantagande den, som vetter åt Storkyrkan, hvilken är stympad. Af kännare anses detta Slott för et af de vackraste i Europa. De största Rumen, som

finnas i Slottet äro 6, Slottskyrkan och Riksſalen, bägge belägne midt mot hvarannan uti Huvudbyggningen på Södra ſidan, uptagande hvardera halva Hufets längd, bägge Galerierne på Norra Sidan, Kongl. Bibliotheket beläget uti Norra Flygeln åt Skeppsbron, hvilket äger et koſtbart Bokförråd af circa 40000 Volymer, ſamt Kongl. Muſeum i ſamma Flygel därunder beläget, ſom har en vacker Samling af Buſter och andra ſynvärda Saker. De bägge Öſtra Flyglarne omgifva en uphöjd Parterre, kallad Logården, hvilken är planterad med Trän och för denna ſidan af Slottet utgör en angenäm Proſpect Framför Norra Faſaden befinnas 2 Lejon, gjutne af Bronze.

Kyrkorne ſom finnas på denna Holme, äro 5 til antalet: Storkyrkan eller Nicolai kyrka. Denna är belägen vid Slottsbacken nära til Kongl. Slottet, uptörd uti Götiſk Stil. Hon håller i Längd 98 alnar och i Bredd 52; Hon beſtår af 3 Afdelningar, 1 Navata ſamt 2 Sido-byggningar. Orgelvärket härſtädes är koſtbart; det innehåller 66 Sämmor. Bland Kyrko-prydnader må anföras en förgyld Silverljuskrona med 24 Stakar, vägande 78 Skålpund; deſs Portal beſtår af 4 friſtående primitiva Doriſka eller ſå kallade Peſtiſka Colonner, hvil-

hvilkas Entablement är ſlutadt med en Fronton. — Tyſka eller Gertruds Kyrkan, belägen näſtan midt i Staden, är upförd i Götiſk ſtil, ſamt håller i längd 60 och i bredd 50 alnar. I Denna Kyrka har et ſpetſigt Torn, om 111 alnars höjd. — I Finſka Kyrkan, liggande vid Slottsbacken, Franſyſka Reformerta Kyrkan vid Stora Nygatan, ſamt Judiſka Synagogan, inrättad uti et privat Hus vid Tyſka Brunnen, äro föga märkvärdiga Byggnader.

Överſtåthållarens Boſtälle, liggande vid Slottsbacken, är upfört uti den Italienſk ſtil. Börſen, belägen vid Stortorget, är anlagd uti en tämligen Franſyſk ſmak; den håller 80 Alnar i Längd och 56 i Bredd, ſamt beſtår af 2 Våningar. Riddarhuſet, beläget vid Riddarhus-Torget, är upfördt uti Holländſk Stil, med grunda Pilaſtrar ſamt Imperial-Tak, prydt med Emblematiſka Bilder åvanpå. Den håller i Längd 96 och i Bredd 36 Alnar, ſamt beſtår af 2 Våningar. Rådhuſet, liggande vid Riddarhustorget, är upfördt uti Franſk men ruſtik och manlig Smak. Det beſtår af en Huvudbyggning med 4 Flygiar, det håller i Längd 120 och i Bredd 60 Alnar. Huvudbyggningen beſtår af 2 Hela och 1

Helfvåning. Faſaden åt Riddarhustorget är prydd med Joniſka Pilaſtrar på et Soubaſement. Rikets Bank, belägen vid Järntorget, är upförd uti Italienſk Stil; den håller 86 Alnar i Längd och 50 i Bredd. Portalen är aldeles lika med den, ſom finnes på Farneſiſka Palatſet i Rom. Kongl. Myntet, beläget vid Mynttorget, är en ſtor Byggning, utan ſynnerlig Architectur. Kongl. Bergs-Collegium har här ſit Säte. Sjö-Tullhuſet, beläget vid Skeppsbron, är upſört uti Italienſk ſmak med Ruſtik Orden. Kongl. Poſthuſet, vid Lilla Nygatan, Järn-Kontoret, beläget vid ſamma Gata, Kongl. Krigs-Collegium, vid Munkbrotorget, ſamt Kongl. Vetenſkaps-Academiens Hus, vid Stora Nygatan, äro anſenliga och vackra Byggningar, utan ſärdeles märkvärdig Architectur. Uti det ſiſta befinnes et anſenligt Bibliothek och vackert Muſeum. De öfriga publike Byggningar på Guſtafsholmen förbigås, för at undvika vidlyftighet. Utaf privata Hus är Roſenadlerſka Huſet vid Mynttorget, af vacker Architectur, med moderna Joniſka Pilaſtrar, ſamt Palmſtedtſka Huſet på Väſterlånggatan. På Riddarhus-Torget befinnes Konung GUSTAF I. Bild til Fots, gjuten af Bronze, af 11 fots Högd.

Rid-

Riddarholmen.

Denna har fordom hetat Kädjeſkär, han är af oval Figur och håller i vidd 9 Tunnland. De publika Byggnader, ſom här finnas, äro följande:

Riddarholms Kyrkan, en gammal Götiſk Byggning, med et ſpetſigt Torn; härvid befinnas de Kongl. Guſtavianſka och Carolinſka Gravarne, den förra i en Götiſk, den ſednare i en modern, mycket decorerad, men af Antikens Älſkare ej färdeles ſkattad Stil. Det ſå kallade Kungshuſet, hvilket nyligen blivit ganſka väl reparerat efter 1802 års Brand, är en ſtor Byggning af vanlig Architectur, beſtår af 3 Våningar med 2 Flyglar ſamt 2 runda Torn; här hava Kongl. Hof-Rätten, Krigs-Hof-Rätten, ſamt Kammar-Collegium och Stats-Kontoret deras Säten. Kongl. Kammar-Rättens-Hus, bygt på Grunden af det fordna Kruſiſka Huſet, ſom afbrändes år 1802, är en anſenlig Byggning; där har ock Kongl. Spanmåls-Committéen ſit Säte, och där förvaras jämväl Riks-Archivum, Öfver-Ståthållare-Embetets Hus, Kongl. Commerce-Collegii Hus, Riksgälds-Kontoret, en anſenlig Byggning med Flyglar, Aſſiſtence-Kontoret, Frimurare-Ordens Hus, Kongl. Collégii Medici Hus jämte Anato-

mie-Salen, ſamt Riddarholms Förſamlings Paſtors Boſtälle. Vid detta tilfälle vil man nämna, at Stora Nygatan ſkiljer Storkyrko- och Riddarholms Förſamlingarne från hvarandra.

Stallholmen.

Denna Holme är belägen mellan bägge Grenarne af Norrſtröm. Den har i äldſta Tider hetat Stockholmen, och häraf har Staden Stockholm bekommit ſit namn. Uti Trettonde Seculo kallades han Helgeands Holmen, utaf et här beläget Hoſpitäl, benämdt Helgeands Huſet; nuförtiden kallas han Stallholmen, efter Kgl. Stallet, ſom här är beläget. Deſs Storlek är 24 Tunnland. På denna Holme finnas 9 Gårdar. Den förſta af dem uptages af Kongl. Stallet, hvilket intager näſtan hela Öſtra Sidan af Norrbro Gatan. Det håller åt bemäldte Gata i Längd 174 alnar. Det är af ruſtik Byggnads-art, ſamt innantil vackert inrättadt, med Rum för 164 Häſtar. 3 publika Hus finnas för öfrigt på Holmen, näml. det ſå kallade Gref Pehrs Hus, på ſamma ſida ſom Stallet, Öfver-Hof-Stallmäſtarens Boſtälle, och Stall-Smedjan. De öfriga 3 private Huſen äro ſamteligen välbygde.

Över denna Holme går Slottsbron, hvilken sammanbinder Gustafsholmen med Norrmalm. Denna Bro är upförd af huggen Granit, med Parapeter också af Granit. Hon håller i Längd 320 alnar, och i Bredd 32, med Gångstigar på bägge sidor för Fotgängare, om 4 alnars Bredd hvardera. Över Norra Grenen af Norrström befinnas 3 Valf, hvardera om 27 alnars Bredd, och över Södra Grenen 1 Valf om 32 alnars Bredd. Mellan det tredje Valvet över Norra Grenen och Valvet vid Slottet, befinnes en plats i Form af en Halfmåne, hvilken är ämnad til Hamn för Båtar. På Slottssidan äro 2 Kayer om 140 alnars Längd hvardera, hvilka tjäna til Tartan ifrån Bron åt Myntorget eller Skeppsbron. En liten Canal går mellan Stallet och Gref. Pehrs Hus.

Norrmalm.

Denna håller i Vidd 950 Tunnland. Han innefattar 3 Pastorater: Clara, Adolf Fredrik och Jacob, utgörande 4 Församlingar. Här finnas 82 Gator och Gränder, af hvilka Drottninggatan och Regeringsgatan äro de största; den förra håller 2500 och den sednare 1720 Alnar i Längd. Torgen äro 6, näml. Gustaf

ſtaf Adolfs Torg, Brunkebergs Torg, Rödabodstorget, Hötorget, Träſktorget och Oxtorget; däraf är Guſtaf Adolfs Torg det ſtörſta, det håller i vidd 1.5 Tunnland; Brunkebergs Torg har ſit namn af en ſtor och hög Kulle, kallad Brunkeberg, hvilket varit ſammanſatt af ſmå Kullerſtenar, Klapur och Grus på Sandbotn, men af denna Kulle är nuförtiden, år 1805, icke något mera qvar. På denna Kulle har fordom ſtådt et Vård-Torn, med klocka uti; men år 1769 blef Tornet nedrivit och klockan upſatt uti Clara Kyrkotorn.

a. *Clara* Paſtorat.

Detta håller i Vidd 110 Tunnland. Här finnas 25 Gator och Gränder. Utaf Torg hörer Hötorget hit helt och hållet, men Guſtaf Adolfs och Brunkebergs Torgen endaſt til Delar. År 1750 var Folkmängden uti detta Paſtorat, jämte den då förtiden hörande Olofs, numera Adolf Fredfiks Förſamling, 10665. Nuförtiden ſtiger Folkmängden i detta Paſtorat til vid pafs 6000.

Bland de Byggningar här finnas, vil man anmärka följande:

Clara Kyrka, hvilken är upförd i Götiſk ſtil, håller 102 Alnar i Längd och 64 i Bredd,

bredd, ſamt har et ſimpelt Torn, med 5 klockor uti; Orgelvärket är koſtbart, ſamt har 40 Stämmor. H. K. H. Prinſeſſans Palats, beläget vid Guſtaf Adolfs Torg. Det är 105 alnar långt och 48 alnar bredt; det är bygt uti modern Stil, beſtår af 3 Våningar, ſamt håller 11 Fenlufter uti Längden. Faſaden åt Torget är decorerad med Colonner och Pilaſtrar af Corintiſka Ordningen. Samtelige Rumen i Palatſet utgöra 113, Entreſoler inberäknade. Kongl. Målare- och Bildhuggare-Academiens Hus, beläget vid Rödabods-Torget, hvilket är en anſenlig Byggning med Flyglar. Faſaden prydd med Avantcorps och Doriſka Pilaſtrar, på ruſtikt Soubasſement. Vid denna Undervisnings-Anſtalt finnas 7 Profeſſorer och omkring 150 Elever. Frimurare-Barnhuſet vid Malmſkillnads Gatan, Allmänna Barnbördshuſet, liggande vid Rödabodstorget. Kongl. Styckgjuteriet vid Bergsgränden, är en anſenlig Byggning ſamt väl inrättadt; men Gjuteri-Anſtalten har blivit flyttad til Marieberg. Många anſenliga och vackra privata Hus finnas i Förſamlingen, hvaribland följande kunna anföras: näml. Bondiſka och Hildebrandſka Huſen vid Strömgatan, hvilka äro ſammanbyggde, ſamt hava en Avantcorps, decorerad med engagerade Joniſka Co-

Colonner; Greve Ugglas Hus vid Drottninggatan. Grefliga Falkenbergiſka Gården vid ſamma Gata, ſamt Kejſerſka Huſet vid Rödabodstorget, af vacker enkel Architectur, prydt med 5 Arcader. 3 Sockerbruk finnas i Förſamlingen, hvaraf det, ſom är beläget vid Brunkebergstorget och och tilhörer Herr Dybeck, utmärker ſig framför alla i Stockholm och hela Riket, förmedelſt ſin goda Inrättning.

b. *Adolf Fredrics* Paſtorat.

Detta håller i vidd 720 Tunnland. Här finnas 26 Gator och Gränder. Af Torg finnas inga. Folkmängden ſtiger til vid pafs 7000.

Bland publika Anſtalter och Byggningar anföras följande: Adolf Fredriks Kyrka, hvilken är en vacker Korskyrka, upförd i modern Stil, med et prydligt Torn. Barnſängshuſet Pro Patria; Stora Barnhuſet vid Drottninggatan, hvilket har en Kyrka, däruti Svea Lif-Garde håller ſin Gudstjenſt; Aſtronomiſka Obſervatorium, liggande på en hög Kulle midt framför Drottninggatan, är förſedt med dyrbara Matematiſka Inſtrumenter. Sabbasberg, hvilket är et Fattighus tilhörigt, de Förſamlingar ſom ligga på Guſtafsholmen, och

har

har därjämte en Sürbrunn. Härvid underhållas 285 Fattige. Gården håller i Vidd litet över 20 Tunnland; den har ſit namn af en Holländare, vid namn Sabba, ſom häraf varit Ägare, och ſkrives ſåledes orätt Sabbasberg; Bergielund, en Gård vid vägen til Carlberg, är en Inrättning til Trägårdsſkötſelns Fortkomſt i Riket, därvid befinnes et anſenligt Bibliotek, förnämligaſt i Natural-Hiſtorien; Rörſtrand, en Gård vid Carlbergs Viken, är en väl inrättad Fayence eller oägta Porcellins-Fabrik; härtill höra vidlöftiga ägor. Carlberg, et fordom varande Kongl. Luftſlott, är nuförtiden en Krigs-Academie; det beſtår af en Huvudbyggning, ſom utgör det gamla Slottet, ſamt 2 Flyglar å ömſe ſidor därom, hvardera om 138 alnars längd, Ridhus, Stall, Laboratorium Chemicum, Värdshus, m. m. Härvid underviſas 160 Ynglingar, i allmänhet Cadetter kallade, uti åtſkilliga Vetenſkaper. Denna Inrättning ſtyres af en Guvernör. Här finnes en Militär-Stat, beſtående af 1 Major, 5 Compagnie-Chefer ſamt 10 Compagnie-Officerare. Lärarne äro 13 til antalet, hvartil komma 8 Exercitie- och Språkmäſtare. Bland privata Byggnader är Weſtmanſka Huſet vid Adolf Fredrics Kyrka det anſenligaſte. Portalen är decorerad med friſtå; ende Peſtiſka Colonner. c. Ja-

c. *Jacobs* Paſtorat.

Detta håller i vidd 120 Tunnland. Det beſtår af 2 Förſamlingar Jacob och Johannes, hvaraf förra är Moderkyrka och den ſednare Annex. Här finnas 30 Gator och Gränder, hvaraf Regeringsgatan är den anſenligaſte, ſamt 3 Torg, näml. Jacobstorg, Packartorget och Träſktorget, hvartill kommer ſtörre delen af Guſtaf Adolfs Torg.

a) *Jacobs* Förſamling.

Utaf publica Anſtalter och Hus märkas följande: Jacobs Kyrka, belägen vid Kungs-trägården, är upförd i Götiſk ſtil, med et lågt Torn. Kongl. Landtmäteri-Kontoret, belägit vid Kungsträgården, hvilken håller i vid 7 Tunnland. Borgerſkapets Enkehus, med en vacker Faſad, prydd med Joniſka Pilaſtrar, hvarvid underhållas 64 fattige Borgare-Enkor; här är en ſärſkildt Kyrka inrättad, förſedd med egen Predikant. Amiralitets-Kyrkan är en gammal och oanſenlig Trädbyggning, belägen på ändan af Blaſieholmen. Norra Slagtarhuſet och Fiſkargången, belägna på ſamma Holme, äro tämeligen vackra och beqväma Byggnader. På Guſtaf Adolfs Torg befinnes Konung Guſtaf 2 Adolfs Bild-

Bildstod til Häst af Bronze, hvilken väger 182 Skeppund. Fyra Medailloner af Bronze, föreställande Fältherrarne Torstenson, Wrangel, Banér och Königsmark, pryda Piedestalen. Opera-Huset, beläget vid Gustaf Adolfs Torg, är en ypperlig Byggning, upförd i Modern Stil, at lika Storlek och Stil samt med samma slags Ornamenter, som det motsvarande Prinsessans Hus; Theatern är väl inrättad. Dramatiska Theatern, näst intil det föregående Huset, är också väl inrättad; den har fordom varit Arsenal; Byggningen är af gammalmodig structur, med 4 små Torn, et i hvarje Hörn. Uti Kungsträgården befinnes en Byggning, som först varit Orangerie, sedermera Dansal, och tjänar numera til Förvarande af Rikets Segertekn, tagne från Utrikes Fiender. Castenhof, et ansenligt Hus vid Gustaf Adolfs Torg, är Öfverste-Boställe för Svea Lif-Garde.

En del af Jacobs Församling innefattar Blasieholmen, hvilken fordom varit en Holme, men är numera landfast med Norrmalm. Denne sammanbindes medelst en Bro med Kyrkholmen, hvarpå befinnes Amiralitets-Kyrkan, upförd af Träd, gammal och bofällig. Norra Slagtarehuset och Fiskargången, bägge af Sten äro i sit slag vackra Byggnader. Utaf ansen-

liga privata Hus i Jacobs Förſamling kunna anföras: Björkmanſka Huſet vid Regeringsgatan: DeGeers Hus vid ſtora Trägårdsgatan: ſamt Ferſiſka och Fockiſka Huſen på Blaſieholmen, hvilket ſednare af åtſkilliga Franſka Ambasſadörer blivit öfta bebodt.

e. *Johannes* Förſamling.

Utaf publica Hus och Anſtalter, nämnas: Johannis Kyrka, ſom är en gammal och ful Träbyggning; Drottninghuſet, et ſtort Stenhus, hvareſt 90 gamla hederliga Enkor och ogifta Fruntimer njuta fria Husrum och något Underhåll; Norra Arbetshuſet, hvarvid Fattige Fruntimer, genom Spinning och Stickning kunna förtjena Födan; Norrmalms Surbrunn, hvarvid befinnes en Kyrka, uti hvilken hålles Gudstjenſt ſommartiden.

Kungsholmen.

Denna Ö. är belägen Väſter om Norrmalm, håller i vidd 700 Tunnland. Han innefattar endaſt et Paſtorat. Här finnas 8 Gator och Gränder ſamt 1 Torg. Utaf publica Byggnader anföras följande: Kungsholms Kyrkan kallad Ulrica Eleonora, är en Korskyrka upförd af Sten, 67 alnar

lång

lång och lika många alnar bred; inom Murarne, med Pelare förſedd til Valvens underſtödjande; Lazaretet beläget utmed Clara Viken, är en anſenlig Byggning med Flyglar; År 1798 funnos här 80 Sjukfängar, hvilka årligen ökas med 4, til deſs antalet blir 100; Uti hvardera af 16 ſtora Rum rymmas mellan 8 til 10 Perſoner; de Sjukas antal, ſom årligen intagas, ſtiger til 7 à 800; Krono-Bränneriet, beläget vid Riddare-Fjärden. Utaf privata Byggnader anföras Glasbruket och Saffians-Fabriken, bägge liggande vid Riddare-Fjärden.

Ladugårdslandet.

Detta ligger Öfter om Norrmalm. Deſs Storlek är 380 Tunnland. Gator och Gränder äro, til antalet 26, och 1 Torg. Det beſtår af 2 Paſtorater: Ladugårdslandets och Artilleriets. Deſſe bägge Paſtorater äro ſå blandade; at intet Råmärke finnes mellan dem. Bland publika Hus och Anſtalter anföras: Ladugårdslands Kyrkan kallad Hedvig Eleonora, hvilken är åttkantig til ſin Plan, ſamt prydlig; ehuru hon ännu ſaknar de tilärnade Tornen. Artilleri-Kyrkan är bygd af Trä, ſamt gammal och bofällig. Artilleri-Gården, belägen därutmed, har åtſkilliga anſenliga Bygg-

nader, ſom tjäna dels til Boſtällen för Artilleriets Officerare, dels til Förvaringsrum för Canoner och annat Artilleriets Tilbehör. Kongl. Humlegården, kvilken är en anſenlig Trägård. Fredricshof, fordom et anſenligt och vackert Kongl. Luſtſlott, beläget vid Öſtra ändan af Ladugårdslandet, är numera inrättadt til Caſern för en del af Lif-Gardet.

Saltſjö Öarne.

a. *Skeppsholmen.*

Denna är belägen midt uti Stockholms Hamn. Deſs Storlek är 30 Tunnland. Den är bebyggd med åtſkilliga anſenliga Hus, inrättade dels til Boſtällen för Officerare vid Arméens Flotta, dels til Förvaringsrum för bemälte Flottas Tilbehör. Här befinnes ock Kongl. Vedgården.

b. *Caſtellholmen.*

Denna är en liten Holme om 2 Tunnland, hvarpå befinnes et Caſtell, beſtyckadt med Canoner, hvilket beſvarar de inkommande Skeppens Salutering.

c. *Waldemars Ön.*

Denna utgör en del af Djurgården ſamt har fordom varit ſkiljd därifrån medelſt et Sund,

Sund, hvilket numera är til ſtörre delen igengrodt. Deſs Storlek är 480 Tunnland. Här finnas åtſkilliga Värdshus, et Skeppsvarf, hvareſt befinnes en liten Kyrka, ſamt Tullhuſet Blockhusudden, däruti alla från Inrikes Hamnar kommande Fartyg erlägga Tull. Tätt utmed Waldemars Ön ligger Beckholmen, en liten Holme. En del af Waldemars Ön hörer under Stads-Rätt och en del under Lands-Rätt.

Södermalm.

Denna Del af Stockholm håller i Vidd 1050 Tunnland. Han innefattar 2 Paſtorater: *Maria* och *Catrina*, utom Danviken och Spinnhuſet. Här finnas 75 Gator och Gränder ſamt 3 Torg, näml. Södermalms, Adolf Fredrics och Nytorget, däraf det medlerſta är det ſtörſta, ej allenaſt uti denna Förſtad, utan jämväl i hela Stockholm.

a. *Maria* Paſtorat.

Detta utgör väſtra Delen af Södermalm. Det håller i Vidd 490 Tunnland. Bland Byggningar anmärkas följande; Maria Kyrka, belägen vid Hornsgatan, är en vacker Korskyrka, med et lågt Torn. Schönborgska Huſet vid Götgatan, ſom är et af

de ſtörſta i Stockholm, Nentvigſka Huſet vid S. Paulsgatan, hvareſt underhålles en Kyrko-Sal för Holländſka Förſamlingen. Mölkerſka Egendomen vid förenämnde Gata; Zinkens-Dam, belägen näſtan midt i Förſamlingen, vid en liten Sjö af ſamma namn, är en af de ſtörſta Egendomar i Stockholm, hållande i Vidd 90 Tunnland; här finnes 1 Vattuqvarn och 1 Väderqvarn, en vacker Ladugård, en Trägård af 7 Tunnlands vidd, Åker 7 à 8 Tunnors årligt Utſäde, ſamt Ängar, ſom giva årligen vid paſs 20 Parmar Hö.

Til Maria Förſamling höra följande 2 Holmar: *Långholmen*, om 46 Tunnland i Vidd; här befinnes Spinnhuſet, med en Kyrka och ſärſkildt Predikant, ſamt Tullen för alla de Fartyg, ſom från Mälaren ſjöledes anlända til Stockholm: Räkneholmen, hvilken håller i vidd 22 Tunnland; har et Skedvatns-kokeri.

Catrina Paſtorat.

Detta utgör Öſtra Delen af Södermalm. Det håller i Vidd 560 Tunnland. Bland Byggningar och Gårdar, anmärkas följande: Catrina Kyrka, hvilken är en ſtor Korskyrka, decorerad med Doriſka Pilaſtrar, ſamt förſedd med et rundt och prydligt

ligt Torn. Stadshuſet, et anſenligt Hus med 2 Flyglar, beläget vid Götgatan; här befinnas Ryſka och Katolſka Kyrkorne. Järnvågen, hvilken är inrättad uti den fordna Graven, ſom til Stadens Förſvar blifvit anlagd; här förvaras och utſkeppas alt det Järn, ſom ankommit til Stockholm. Stora Skeppsvarvet vid Saltſjön. Danviks Hoſpitalet, hvilket har egen Kyrka och Predikant, ſamt med Sickla Ön utgör et ſärſkildt Paſtorat. Vid Hamnen befinnas en myckenhet Saltbodar ſamt åtſkilliga Brädgårdar. Utom Danviks Tullen befinnes Dårhuſet, en til ändamålet väl inrättad Byggning; vid detta Hoſpital och därtil höriga Kurhus, underhöllos år 1798 300 Perſoner, Betjäningen inbegripen.

STOCKHOLMS Län.

Detta Höfdingdöme innefattar Öſtra Delen af Upland, ſom i allmänhet kallas *Roslagen*, ſamt Öſtra Delen af Södermanland, ſom kallas *Södertörn*.

Det är beläget mellan 58 Grad. 48 Min., ſamt 60 Grad. 32 Min. Latitud. Det gränſar i Norr, Öſter och Söder til Öſterſjön, ſamt i Väſter til Upſala- och Nyköpings-Län. Det håller i Längd 16,

i Bredd 5, och i Areal Vidd 60 Qvadrat Mil.

Hvad naturliga Beſkaffenheten beträffar, ſå är det vid Hafskuſten bergaktigt, och har därſtädes ſköna Järngruvor, Bergsbruk och Fiſkerier; men up i Landet, på Gränſen til Upſala Län är det jämnare ſamt här Säd i Ymnighet. Inga ſynnerligen höga Berg finnas i hela Landet.

Med Strömar och Sjöar är Landet väl förſedt. De ſtörſte Åar äro följande: *Mälarens Vattuled*, hvilken här har ſit Utlopp i Havet; *Fyris Ans Vattudrag*, hvilket genom Stäke har ſit Utlopp i Mälaren, ſamt utgör Gränſen mellan Stockholms och Upſala Län; *Hökhwuds Ån*, hvilken faller ut i Öregrunds Grepen, och är 6 mil lång; *Skebo Ån*, hvilken faller uti en Hafsvik vid Hargs Sokn och är 4 Mil lång; *Norrtelje Ån*, ſamt *Öſteråkers Ån*, hvilka bägge falla ut i Havet, och äro hvardera 3 Mil långa.

De ſtörſta Sjöar äro följande: 1:o *Ekolen*, hvilken ligger uti Gränſen mellan Stockholms och Upſala Län, hvaraf den ſtörre Delen hörer til det ſednare Länet; 2:o *Sigtuna Fjärden* och *Skorven*, hvilka tilſamman utgöra en enda Sjö, ſom ock ligger

ger uti Gränſen til Upſala Län. Dels Storlek är 7 Geogr. Qvadr. Mil. 3:o En liten Del af *Mälaren*, innehållande, utom de därutti belägne Öar 1.3 Svenſka Qvadr. Mil; 4:o *Jerken*, 8 Geogr. Qv. Mil; 5:o *Fyſingen*, 2.2 Dito; *Skeviken*, 2.4 Dito; *Gröningen*, 2.5 Dito; ſamt *Wälen*, 3 Dito.

Havet här utanföre formerar en myckenhet Vikar eller Fjärdar, hvaraf de anſenligaſte äro följande: *Öregrunds Grepen*, *Hargs Fjärden*, *Furuſunds Fjärden*, *Wärtan* och *Sandhamns Fjärden*.

Uti berörde Haf ligga utanför Kuſten en otalig mängd Öar, Holmar, Skär, Klippor och Sandbankar; åvenſom uti den Delen af Mälaren, ſom hörer til detta Län, finnas åtſkilliga ſtörre och ſmärre Öar och Holmar. De ſtörſte Öar, ſom ligga uti Havet, äro följande: 1. *Wärmdön*, om 1.4 Svenſka Qvad. Mil; *Gräsön*, 21 Geogr. Qv. Mil; 3. *Söderön*, 12 Dito; 4. *Singön*, 9 Dito; 5. *Björkön*, 11 Dito; 6. *Wätön*, 10 Dito; 7. *Rådmansön*, 13 Dito; 8. *Norrljuſtran*, 9 Dito; 9. *Söderljuſtran*, 7 Dito; 10 *Lidingön*, 8 Dito; 11. *Ingön*, 14 Dito; 12. *Malmön*, 7 Dito; 13. *Windön*, 6 Dito; 14. *Ornön*, 10 Dito; 15. *Muſkön*, 9 Dito; 16. *Torön*, 6 Dito. Utaf de

Öar, ſom ligga i Mälaren och höra til detta Höfdingdöme, äro följande de ſtörſta: 1. *Färingsön*, 22 Geogr. Qvadr. Mil; 2. *Ekerön*, 13 Dito; 3. *Muntsön*, 10 Dito; 4. *Adelsön*, 8 Dito; 5. *Lofön*, 4.5 Dito.

Stockholms Höfdingdöme indelas uti 8 Fögderier, hvilka innefatta 13 Härader och 6 Skeppslager, ſamt beſtår af 4037 Hela Hemman, hvaraf 1338 äro Skatte, 475 Krono, ſamt 2224 Frälſe och Säterier. Här finnas 5 Städer och 1 anſenlig Köping, ſom merendels kallas Stad. Årliga Stångjärns Smidet är 10150 Skeppund. — År 1800 ſteg Folkmängden til 96280, hvilket gör 1605 Männiſkjor på hvarje Qvadrat Mil.

Fögderiena i detta Län hava til en Del ganſka långa Namn, ſammanſatte utaf de Härader och Skeppslager, ſom utgöra de ſamma. För at undvika denna beſvärlighet, har jag valt kortare Namn, tagne af någon Sjö- eller annan Ort, ſom befinnes i Fögderiet.

Här införes uti en Tabell deſſa Fögderier, med de därtil hörige Härader och Skeppslager, Hemmantalet, ſamt Mantalsſkrefna uti hvarje Sokn, ſåſom det befanns år 1799. För några är Folkmängden utſatt.

VÄR-

	Hemmantalet.	Mantalsskrifne.
1. WÄRTANS Fögderi.		
a. *Danderyds* Skeppslag.		
1. Djurgården — —		207
2. *Solna* * — — —	18	416
3. *Öfter-Ryd* — —	34	443
4. *Täby* * — —	58	484
5. *Danderyd* — —	23	212
6. Lidingön — —	9	264
b. *Wallentuna* Härad.		
7. *Wallentuna* — —	50	458
8. *Freſta* — — —	21	175
9. Hammarby — —	29	208
10. *Wada.* — — —	18	139
11. *Angarn* — —	12	114
12. *Ösby* — — —	15	143
c. *Sollentuna* Härad.		
13. *Ed* — — —	27	270
14. Sollentuna — —	39	423
15. *Spånga* — — —	52	498
16. Järfella — —	27	326
17. *Bromma* * — —	27	258
Summa —	461	5048

2. SVARTSJÖ Diſtrict.	Hemmantalet.	Folkmängd år 1799.
Detta innefattar 1 Härad, benämdt *Färentuna* Härad.		
1. *Lowön* *	21	812
2. *Sånga* *	28	715
3. Skå	26	442
4. *Färentuna* *	23	559
5. Hillerſjö	12	307
6. *Ekerö*	39	679
7. Muntsö	25	462
8. *Adelsö*	19	458
Summa	193	4434

3. FYSINGENS Fögderi.		Mantals ſkrifne år 1799.
a. *Semminghundra* Härad.		
1. *Widbo*	25	250
2. *Fröſunda*	58	229
3. *Skeptuna* *	47	351
4. Lunda	19	227
5. *Markim*	18	240
6. Orkeſta	18	154
7. *Skånela*	31	339
b. *Erlinghundra* Härad.		
8. *Odenſala*	49	480
9. Husby	32	310
10. *Alſike*	25	223

11. Knif-

11. Knifsta — —	40	281
12. Norrsunda, Annex til Skånela — —	45	302
13. Sanct Olof, Annex til Sigtuna — —	27	166
c. Del af *Håbo* Härad.		
14. *Sigtuna* * — —		
15. Sanct Pehr — —	12	131
16. *Wasfunda* — —	40	378
17. Haga — —	20	136
d. *Långhundra* Härad.		
18. *Närtuna* — —	49	383
19. Gottröra — —	37	312
20. *Lagga* — —	42	338
21. Öfstuna — —	43	259
22. Husby Långhundra, Annex til Widbo —	44	416
23. Kårsta, Annex til Frösunda — —	27	280
24. *Garn*, Annex til Ösby —	31	365
Summa —	774	6528
4. SKÅRGÅRDS Fögderiet.		
a. *Wärmdö* Skeppslag.		
1. *Wärmdö* Sokn, med 3 Capeller: Djurö, Bo och Skärö — — —	211	2363

b. *Åkers* Skeppslag.		
2. *Riala*, med 2 Capeller: Kulla och Norr Ljusterö	50	606
3. *Öfteråker*	86	799
c. *Frötuna* Skepplag.		
4. *Frötuna*, med 1 Capell: Rådmansö	129	1412
5. *Norrtelje*		
6. *Länna*, med 1 Capell: Blidö	107	711 / 416
Summa	583	6397
5. JERKENS Fögderi.		
a. *Sjuhundra* Härad.		
1. *Rimbo*	32	405
2. Röd	23	232
3. *Fasta*	13	173
4. Eltarna	35	314
5. *Skäderö*, Annex til Husby-Lyhundra	40	312
b. *Lyhundra* Härad.		
6. *Husby*	39	327
7. *Lohärad*	37	264
8. Malltad	20	143
9. *Estuna*	72	611

10. *Söderby* — —	45	404
11. Carlskyrka —	19	132
c. *Bro* Skeppslag.		
12. *Bro* — — —	103	831
13. *Wätö* — —	59	753
d. *Wäddö* Skeppslag.		
14. *Wäddö* — —	97	1109
15. *Häverö*, med et Capell:	77	766
Singö — —		162
Summa —	697	6938

6. WÄLENS Fögderi.

a. *Närdinghundra* Härad.

1. *Almunge* — —	45	733
2. *Knutby* — —	50	635
3. Faringe — —	32	363
4. *Ununge* — — —	28	501
5. Edsbrp — —	28	550
6. Bladåker, Annex til Ekeby i Upsala Län —	21	346
b. *Frösåkers* Härad.		
7. Öfthammar * — —		
8. Öregrund * — —		
9. Börstel *, med et Capell:	124	
Grätö — —		1525

10. *Harg* — —	44	877
11. *Hökhuvud* — —	39	562
12. *Edbo* — —	65	362
13. *Waló* — —	54	689
14. *Forsmark* — —		639
Summa —	530	8012

7. YNGENS Fögderi.

		Folkmängd.
a. *Svartlöfa* Härad.		
1. *Huddinge* — —	41	914
2. Bränkyrka — —	42	976
3. Nacka — —		360
4. *Botkyrka* — —	44	1186
5. *Salem*, med et Capell: Wällinge — —	33	746
6. *Grödinge* — —	56	1171
7. Sikla Ön — —		286
b. *Öknebo* Härad.		
8. *Södertelje* * — —		
9. Öſtertelje — —	15	553
10. Wäſtertelje — —	11	
11. Tveta — —	22	536
12. *Överjärna* — —	24	637
13. Ytterjärna — —	31	633
14. *Wålinge* — —	43	892
15. *Turinge* — —	40	1129
Summa —	402	10019

8. Sor-

8. Sothoems Fögderi. Detta innefattar 1 Härad, kalladt *Sotholms* Härad.	Hemmantal.	Folkmängd.
1. *Tyreſſjö* — — —	23	741
2. Dalarö Köping och Skans		387
3. *Öſterhaninge* — —	112	1289
4. Nämdö Capell — —		142
5. Örnö Dito — —		462
6. Utö Dito — —		425
7. *Wäſterhaninge* — —	79	1179
8. Muſkö — —		340
9. Wikö Dito — —		— —
10. *Ösmo* — — —	73	1855
11. *Sorunda* — — —	100	1623
12. Torön och Lysön, Capeller — — —		624
Summa —	387	9067

1. Wärtans Fögderi.

Detta Fögderi har bekommit ſit Namn af *Wärtan*, en anſenlig Fjärd, liggande mellan Danderyds och Ryds Socknar. Det är beläget i Norr om Stockholm. Det omgives af Fyſingens och Skärgårds Fögderier i detta Höfdingdöme, i Svartſjö Diſtrict, ſamt en del af

Upſala Län. Deſs Storlek är 5.5 Qvadr. Mil. Marken är mera jämn än bergagtig, ſamt bar Säd, tilräckelig til Behovet. Vid Hafskuſten fiſkas ſkön Ströming, hvaribland Lidingö Ströming är berömd. Almogen närer ſig til en ſtor Del af Matvarors Införande til Stockholm, jämväl af Skjutsfärd. De Härader, ſom utgöra detta Fögderi, ſamt Soknarne med deras Hemmantal och Mantalſkrifne äro förrut anförde. Märkvärdiga Orter äro följande:

1. *Carlberg*, et Kongl. Luſtſlott, beläget i Solna Sokn, är förut beſkrivit ſåſom hörande til Stockholm.

2. *Haga*, et Kongl. Luſtſlott, beläget vid Sjön Brunsviken, nära til Stockholm utom Norrtull, har en vacker Luſtpark, inrättad efter Engelſka Smaken med Canaler och krokiga Gångar. Det ſå kallade Lilla Slottet är i modern Smak byggt och prägtigt möbleradt. Där finnes ock et koſtbart Bibliotek.

3. *Ulricsdal*, et koſtbart Kongl. Luſtſlott, beläget vid Sjön Edsviken, 3 Fjärdingsväg från Stockholm, har en Djurgård, ſom hyſer Hjortar och Rådjur.

4. *Edsberga*, et Säteri vid Edsviken, med en anſenlig Stenhus Byggning.

5. *Djur-*

5. *Djursholm*, et ſtort Säteri vid Wärtan, med en Stenhus Byggning.

6. *Rydboholm*, et ſtort Säteri, ockſå beläget vid Wärtan, är i Hiſtorien namnkunnigt, emedan Konung GUSTAF I här blivit upfoſtrad.

2. SVARTSJÖ Diſtrict.

Detta Diſtrict, ſom jämväl kallas *Svartſjö* Län, utgör nu förtiden et ſärſkilt Höfdingdöme, ſom lyder under Ståthållaren på Drottningholm, och är uti Politiſka Saker aldeles ſkildt från Stockholms Län, men anföres här ändock ſåſom därtil hörande, för Geografiſka Beqvämligheten ſkull. Det är beläget i Väſter om det föregående, ſamt utgöres utaf följande 5 anſenliga Öar: *Färingsön*, *Lowön*, *Ekerön*, *Muntsön* och *Adelsön*, utom åtſkilliga ſmärre. Deſs Storlek är 2.3 Qvad. Mil. Marken på deſſa Öar är merendels jämn ſamt fruktbar på Säd. Almogens förtjänſt beſtår til en ſtor Del däruti, at föra Mjölk och andra Matvaror til Stockholm. Uti Sjön är godt Fiſke. Märkvärdiga Orter äro:

1. *Drottningholm*, et ſtort och prägtigt Kongl. Luſtſlott, beläget på Lowön, 1 Mil från Stockholm, är ganſka väl inrättadt,

ſamt prydt med dyrbara Stycken, igenom ſtora Konſtnärers Arbeten. Utom Slottet finnas här jämväl åtſkilliga koſtbara Byggningar. Trägården är inrättad i Engelſk Smak med ſköna Vattukonſter. Här äro ock åtſkilliga Fabriker anlagde, ſåſom en Äggjärns och Polerſmides Fabrik, en Sidendenband Fabrik, ſamt et Holländſkt Spetsmakeri.

2. *Svartſjö*, en anſenlig Kongsgård med et vackert Slott, beläget på Färingsön, har en vacker Trägård, ſamt en Djurgård, däruti Hjortar och Rådjur uppehålla ſig. Kongsgården beſtår af 105 Hemman, har 86 Tunnors Utſäde och Höbärgning til 670 Laſs ſamt 17 Torp.

3. FYSINGENS Fögderi.

Detta har ſit namn af *Fyſingen*, den ſtörſta Sjön i Landet. Det omgives af Upſala Län, ſamt Wälens, Jerkens, Skärgårds och Wärtans Fögderier. Deſs Storlek är 8 Qvadr. Mil. Marken är merendels jämn ſamt bördig både på Säd och Gräs. Märkvärdiga Orter äro:

1. SIGTUNA, en liten Stad, belägen på en Landtudd, vid Mälarens Vik Skarven, 4 mil Landvägen från Stockholm. Gårds-

tom-

tomter äro här 111. År 1771 var Inbyggarnes Antal 548 och Borgarnes 102. Staden idkar föga Handel. Deſs egenteliga Näring beſtår uti Åkerbruk, någon Båtfart på Stockholm och Fiſkeri. År 1788 fnnnos här 4 Handlande och 48 Mäſtare med 6 Geſäller och 19 Lärlingar i 20 ſärſkildta Handtvärk. År 1778 ägde Staden 8 ſmå Jakter. Tull-Inkomſten af Staden ſtiger til vid paſs 50 Riksdaler Årligen. Staden är urgammal, anlagd för vid paſs 1800 år ſedan af Sigge Fridulffon eller Oden.

2. *Wängarn*, en Kongsgård, belägen en half mil från Sigtuna, beſtår af 10 Hemman, ſamt 17 Rå- och Rörs-Torp.

3. *Roſersberg*, en anſenlig Kongsgård vid Mälarens Vik Skarven, beſtår af 6 Hemman, har en prägtig Stenhus Byggnad och en vacker Trägård; tilhörer Hertig CARL af Södermanland.

4. *Löfſtaholm*, et Säteri, belägit vid Landsvägen til Upſala, har fordom varit Kongs Ladugård; det beſtår af 9 Hemman, har 19 Rå och Rörs Torp, 50 Tunnors årligt Utſäde ſamt 300 Laſs Hö-äng.

5. *Noor*, et vackert Säteri, beſtår af 5 Hemman med 7 Rå och Rörs Torp.

4. SKÄRGÅRDS Fögderiet.

Detta har ſit Namn däraf, at det innefattar ſtörre Skärgård, än något annat Fögderi i detta Län. Det omgives af Jerkens, Fyſingens, Wärtans, Yngens och Sotholms Fögderier, ſamt Havet. Deſs Storlek är 7.5 Qvadr. Mil. Marken är mera bergagtig än jämn, ſamt bär icke tillräckelig Säd til Inbyggarnes Behof; men däremot idkas uti Skärgården ſå mycket ſtarkare Fiſkeri, förnämligaſt af Strömming. Märkvärdige Orter äro:

1. NORRTELJE, en liten Stad vid en Fjärd af Öſterſjön, 7 mil från Stockholm. Invånarnes Antal ſteg 1771 til 800, och Borgarnes til 157. Deras förnämſta Näringsfång beſtår af Inrikes Sjöfart och Strömmings Fiſke. Här är et ſkönt Gevärs Factori, ſom tilvärkar goda Muſketter för Arméen, ſamt andra Skjutgevär. Gårdstomterne äro 262. Egna Fartyg äro 4. Årliga Tull-Inkomſten ſtiger vid paſs 230 Riksdaler.

2. *Wira*, et koſtbart Stål- och Klinge-Manufactur-Värk, beläget i Riala Sokn, 3 mil från Norrtelje och ½ mil Havet, äger Stålhamrar, Bår- Slip- och Mjölqvarnar; ſamt tilvärkar en myckenhet goda Klingor,

gor, Svärd och Bajonetter til Arméens Behof.

3. WAXHOLM, en anſenlig Köping, ſom i allmänhet anſes för en liten Stad, är belägen på en Ö, Waxön kallad, uti Wärmdö Sokn, 3 mil från Stockholm, vid Inloppet från Öſterſjön. Staden håller i Omkrets 2400 Alnar och i Vidd 32 Tunnland. Han är näſtan rund til ſkapnaden, til ſtörre Delen reguliert anlagd, med 2 räta Långgator och 4 räta Tvärgator, utom några Gränder, ſom befinnas uti den backigare delen af Staden. 4 ſmå Vikar ſkära ſig in uti Staden, hvilka formera även ſå många Hamnar, däraf Norrhamnen är den ſtörſta; den ſträcker ſig 200 Alnar uti Längd. Gårdstomterne äro 168. Inbyggarne nära ſig förnämligaſt genom Fiſkeri, i ſynnerhet fångas här ſkön Strömming, hvilken Art kallas Wasbuk. År 1771 var Folkmängden 995 och däribland 150 Borgare.

Gent emot Staden är på en Holme anlagd en ſtark Fäſtning, hvilken förſvarar Inloppet til Stockholm. Tornet har 2 bombfria Valf ſamt 3 Omgångar af ſtora Canoner, är jämväl omgivit med Vallar och Batterier. På Waxön är ock anlagt et ſtort Batteri, kalladt Norra Batteriet, hvilket

förſvarar Inloppet mellan Waxön och Waxholms Fäſtning.

4. *Fredricsborg*, tilförene Oxdjupet kalladt, et litet Fäſtningsvärk ½ mil från Waxholm, beläget längre ut åt Havet, på Wärmdö-Landet, förſvarar det härvarande Inloppet til Stockholm. Detta Inlopp är bredt och djupt, och kan befaras af ſtora Skepp, utan at behöva paſſera Waxholm. Fäſtningsvärket beſtår af et ſtort Torn, beſtyckadt i flera Affatſer, välft och bombfritt, ſamt förſedt med Magaſins-Hus för Proviant och Krut, jämte Boningsrum. Här finnes ock en Brunn, med tilräckligt och godt Vatn.

5. *Sandhamn*, en Hamn belägen vid en Ö, liggande uti Hafsbandet vid Inloppet til Stockholm, 9 mil från Staden. Här böra alla de Skepp beſigtigas, ſom ſegla denna Vägen til och ifrån Stockholm.

5. JERKENS Fögderi.

Detta har ſit Namn af *Jerken*, den anſenligaſte Sjön i Landet. Det omgives af Skärgårds, Fyſingens och Wälens Fögderier ſamt Havet. Deſs Storlek är 9 Qvadrat Mil. Väſtra Delen af Landet är i allmänhet jämn ſamt bär ymnigt Säd, men den

den Öſtra Delen, ſom ligger vid Havet, är bergagtig, men har däremot Järngruvor ſamt godt förråd på Saltſjöfiſk. Märkvärdiga Orter äro:

1. *Rånäs*, et Stångjärns Hammarvärk och Säteri uti Faſta Sokn, ej långt från Sjön Skeviken.

2. *Ortala*, et Järnbruk i Ortala Sokn.

3. *Grislehamn*, et Kongl. Poſt-Kontor, beläget i Wäddö Sokn vid Ålands Haf, 11 mil från Stockholm. Härifrån fara Poſter och Reſande över til Åland, ſamt anlända därifrån hit.

4. *Maſſom*, en Järngruva i Wäddö Sokn, innehåller god och rikhaltig Järnmalm. *Långſkärs Gruva*, i ſamma Sokn, har Blodſtens Malm.

5. *Lappgruvan* och *Nybygruvan* i Häverö Sokn, hyſa ock god Järnmalm.

6. Wälens Fögderi.

Detta har ſit Namn af *Wälen*, den ſtörſta Sjön i Landet. Det omgives af Upſala Län, Havet, ſamt Jerkens och Fyſingens Fögderier. Deſs Storlek är 13 Qvadrat Mil. Norra Delen af Landet, ſom

ligger utmed Havet, är något ojämn och bergagtig; men den Södra Delen, ſom ligger högre up i Landet, är jämnare, ſamt bär Säd i tämelig Mängd. Märkvärdiga Orter äro:

1. ÖREGRUND, en liten Stad, är belägen på en Landtudd vid Sundet mellan Faſta Landet och Gräsön, 15 mil från Stockholm. Inbyggarne hafva ſin Näring dels genom Frakter, dels genom Strömings Fiſke, ſamt idka Handel med Säd, Salt och Ströming. Här äro 147 Gårdstomter. År 1791 var Folkmängden 750, hvaraf 400 voro Mantalsſkrifne. Borgarnes Antal ſteg då til 140, hvilka ägde 23 Fartyg. År 1787 funnos här 4 Handlande ſamt 18 Mäſtare med 2 Geſäller och 2 Lärlingar i 15 ſärſkildta Handtvärk. Kronans Tull-Inkomſter af denna Stad ſtiga til vid paſs 140 R:daler. Stadens Jord utgör vid paſs 100 Tunnland.

2. ÖSTHAMMAR, en liten Stad, belägen vid en Hafsfjärd 13.5 Mil från Stockholm, har ſin Näring af Sjöfart och Fiſkeri. Gårdstomterne äro 108. Här finnes en Tobaks-Plantering och en Spinnſkola för Stoff-Fabrik. År 1771 ſteg Folkmängden til 650 och Borgarnes Antal til 106. År 1786 funnos i Staden 326 Mantalsſkrifne,

5 Hand-

5 Handlande ſamt 28 Mäſtare med 10 Geſäller och 12 Lärlingar i 25 ſärſkildta Handtvärk. Kronans Tull-Inkomſt ſtiger til vid paſs 150 Riksdaler.

3. *Forsmark*, et anſenligt Järnbruk i Walö Sokn, men en vacker Stenhus Byggning.

4. *Harg*, et Järnbruk i Hargs Sokn, har ockſå en vacker Stenhus Byggning.

5. *Skebo*, et vigtigt Järnbruk i Edbo Sokn.

SÖDERTÖRN.

Detta Diſtrict innefattar Öſtra Delen af Landſkapet Södermanland; är beläget mellan Mälaren och Havet, utgör til ſin ſtörre Del en Halfö, hvilken med et Ed om 1 Mils Bredd hänger ihop med Faſta Landet. Deſs Storlek, jämte de uti Havet liggande och härunder lydande Öar, är 15 Qvadrat Mil. Marken är merendels bergagtig med ſkarpa Högder och trånga Fält mellan Bergen. Landet innefattar 784 Heman, hvaraf 116 äro Skatte, 36 Krono, 419 Frälſe och 213 Säteri. År 1800 ſteg Folkmängden til 20928, hvilket gör 1395 Männiſkjor på hvarje Qvadrat Mil. Landet

det innehåller 2 Fögderier och 3 Härader, hvilka förut äro nämnde.

7. YNGENS Fögderi.

Detta har fit Namn af *Yngen* den ſtörſta Sjön i Landet. Det omgives af Nyköpings Län ſamt Svartſjö, Wärtans och Sotholms Fögderier. Deſs Storlek är 8 Qvadrat Mil. Landets Beſkaffenhet är ſådan, ſom i allmänhet om Södertörn nämdt är. Märkvärdiga Orter äro:

1. SÖDERTELJE, en liten Stad, belägen på Edet mellan Mälaren och en Hafsfjärd; 3.5 Mil från Stockholm. Gårdstomterne äro 158. År 1784 ſteg Inbyggarnes Antal til 1149, hvaraf 781 voro Mantalsſkrifne. De nära ſig förnämligaſt af Jordbruk, Handtvärk, Krögeri och Skjutsning, ſamt någon Handel och Sjöfart. År 1786 utgjorde Borgerſkapet et Antal af 96, hvaraf voro 4 Handlande, ſamt 41 Mäſtare, med 15 Geſäller och 17 Lärlingar i 18 ſärſkildta Profeſſioner. Manufacturerne härſtädes beſtå uti et Bomullsſpinneri, en Strump-Fabrik på Ull och Silke ſamt et Tobaksſpinneri. Sjöfarten idkas med 2 à 3 Fartyg om 400 Tunnors Drägt, utom med Båtar. En half Mil från Staden åt Hafsſidan, befinnes en god Hamn.

2. *Wäl-*

2. *Wällinge*, et anſenligt Mäſſings Manufactur Värk i Salems Sokn vid Mälaren, har egen Kyrka. Mäſſings-tilvärkningen är nuförtiden nedlagd.

3. *Tumbo*, et anſenligt Pappersbruk i Botkyrka Sokn, tilhörer Rikets Ständers Bank.

4. *Sikla*, et Cattunstryckeri, på Sikla Ön, nära til Stockholm.

8. SOTHOLMS Fögderi.

Detta omgives af Yngens Fögderi och Havet. Deſs Storlek är 7 Qvadrat Mil. Det beſtår til en ſtor Del af en vidſträckt Skärgård. Markens Beſkaffenhet är ſådan ſom om Södertörn i allmänhet nämndt är. Märkvärdiga Orter äro:

1. DALARÖ, en Ort belägen i Tyreſjö Sokn, på en Landtudd, vid Havet, 42 Mil från Stockholm och 11 Mil Sjövägen. Orten har en god Hamn, ſamt et Tull-Kontor, hvarvid de Skepp ſkola beſigtigas, ſom denna Segelled fara til och ifrån Stockholm. Åboerne äro mäſtadelen Lotſar, ſom tillika idka Fiſkeri.

Dalarö Skans, belägen en Fjerdedels Mil härifrån Söder ut på en Holme, vid Se-

Segelleden til Stockholm; är befäſt med et Torn, ſamt omkringſtrykande Linier af Sten.

2. *Näringe*, et ſtort Säteri uti Väſterhaninge Sokn, med en vacker Stenhus Byggning.

3. *Utön*, en Ö i Hafvet, har vigtiga Järngruvor.

Förteckning

På de Järn-Värk, ſom finnas i Stockholms Län.

Värket.	Soknen.	Hamrar.	Årlig Tilvärkning.
Ortala.	Wäddö.	2	800
Forsmark.	Walö.	4	2875
Harg.	Harg.	5	3000
Rånäs.	Faſta.	2	1500
Skebo.	Edbo.	3	2300
	Summa	16	10475

Manufactur-Värk äro *Johannisfors* i Börſtel, *Penningeby* i Länna, *Wira* i Riala. Masugnar äro *Bennebol*, *Berkinge*, *Edsbro*, *Forsbol*, *Länna* och *Wellnora*.

2. UP-

2. UPSALA Län.

Detta Höfdingdöme innefattar Medlerſta Delen af *Upland.* Det är beläget mellan 59 Grad. 25 Min. ſamt 60 Grad. 40 Min. Polhögd. Det gränſar i Norr til Botniſka Viken, i Öſter til Stockholms Län, i Söder til Mälaren, i Väſter til Wäſterås Län, ſamt i Nordväſt til Gefle Län. Det håller i Längd 13, i Bredd 5 och i Vidd 52 Qvadrat Mil. Marken är i allmänhet jämn, förnämligaſt uti den medlerſta och ſödra Delen af Landet, ſamt ſå bördig at den ej allenaſt bär Säd til Inbyggarnes Behof, utan även til Affalu. Deras förnämſta Näringsfång i berörde Trakter är Åkerbruk. Den Norra Delen af Landet, ſom vetter åt och gränſar til Havet, är ojämnare och bergagtigare, ſamt har ej ſå fruktbar Jordmån, ſom de förenämnde Trakterne. Men däremot finnas där Järngruvor, Bergsbruk och Hammarſmedjor, tämeligen goda Skogar ſamt godt Hafsfiſke.

De ſtörſta Åar äro följande: 1. *Fyris Ån.* Denna beſtår af 2 Grenar, den Väſtra har ſit urſprung i Tegelsmora Sokn, och löper genom Wändels Sjön, den Öſtra har ſin Källa i Film och går genom Danmora Sjön; bägge Grenarne förena ſig i Lena

Lena Sokn; denna förenade Å flyter ſedan genom Upſala, ſamt Sjöarne Ekolen och Skarven, ſamt faller vid Stäket i Mälaren; deſs Längd är 10 Mil. 2. *Tierps Ån;* denna har ſit Urſprung i Wåla Sokn, flyter genom Sjön Temnaren, ſamt faller ut i Löfſta Fjärden, efter en Längd af 8 Mil. 3. *Löfſta Ån,* 3 mil Lång. 4. *Sagån,* hvilken til en Del utgör Gränſen med Wäſterås Län.

De ſtörſta Sjöar äro följande: 1. *Mälaren,* hvilken ſtöter til hela Södra Delen af Länet; deſs anſenligaſte Fjärdar i detta Län äro Norra Björkfjärden, Öknebofjärden, Brofjärden och Görväln. 2. *Ekolen;* denna innefattar 4 anſenliga Vikar: Låſtafjärden, Gåran, Ullfjärden och Skofjärden; deſs Storlek är 20 Geogr. Qvad. Mil. 3. *Skarven;* denna har ock 2 betydliga Vikar: Sigtuna Fjärden och Garnsviken; deſs Storlek är 14 Geogr. Qvadr. Mil. 4. *Temnaren;* denna ligger uti Gränſen til Wäſterås Län och hörer til ſtörre Delen til detta ſednare Län. 5. *Wändels Sjön.* 6. *Danmora Sjön;* hvardera om 4 Geogr. Qvad. Mil. 7. *Strömmaren.* 8. *Finnſjön;* hvardera om 3 Geogr. Qvadr. Mil. En anſenlig Hafsvik finnes i Länet, kallad *Löfſta Fjärden.*

Up-

Upsala Höfdingdöme indelas uti 6 Fögderier, hvilka innefatta 13 hela Härader, Del af et Härad, 2 Städer, 60 Pastorater, 85 Soknar, 10 Stångjärns-Värk, 7 Järn-Manufactur-Värk, samt 9 Masugnar. Folkmängden stiger til 81131, hvilket gör 1560 på hvarje Qvadrat Mil.

Länets årliga Stångjärns-Smide utgjorde år 1799, med Kammarskatten och Frälse-Friheten, 19760 Skeppund.

Tabell

Över Upsala Län.

1. Ekolens Fögderi. a. *Ullerakers* Härad.	Storlek Qv. Mil	Mem-mantal.	Folk-mängd år 1799
1. Upsala Stad	—	54	4403
2. Bondkyrka —	0. 48	48	636
3. *Näs* — —	0. 29	23	410
4. Läby — —	0. 13	15	189
5. *Börje* — —	0. 42	51	683
6. *Wänge* — —	0. 47	39	706
7. Del af Jumkil —	0. 45	—	226

b. *Hagunda* Härad.			
8. *Åker* — —	0. 12	17	226
9. Dalby — —	0. 28	35	455
10. *Balingſta* —	0 26	38	540
11. *Hagby* * —	0. 25	22	403
12. Ramſta — —	0. 19	24	430
13. *Tibble* — —	0. 6	34	613
14. Åland — —	0 57	18	314
15. *Järlåſa* — —	0. 88	16	513
16. Gryta, Annex til Giriſta — —	0. 32	36	677
c. *Lagunda* Härad.			
17. *Biſkopskulla* * —	0. 17	45	628
18. Fröſlunda —	0. 15	19	383
19. *Nyſätra* * —	0. 57	40	802
20. *Holm* — —	0. 13	20	213
21. Kulla — —	0. 13	16	266
2. *Fittja* — —	0. 15	28	318
23. Jälſta — —	0. 21	29	521
24. *Giriſta* — —	0. 16	28	506
25. *Långtora* — —	0. 27	30	637
Summa —	7. 45	723	15917

2. FYRIS Fögderi.			
a. *Waxala* Härad.			
1. *Waxala* *	0. 54	58	905
2. *Danmark* *	0. 5	79	997
3. *Gamla Upsala* *	0. 32	53	915
b. *Bälings* Härad.			
4. *Bäling* *	1. 2	131	1998
5. *Skuttunge*	1. —	61	995
6. *Åkerby*	0. 13	25	254
7. Jumkil	0. 47	22	264
c. *Rasbo* Härad.			
8. *Fundbo* *	0. 5	53	1012
9. *Rasbo*	1. 8	95	1861
10. Kil	0. 67	35	617
11. Del af *Lena*	0. 12		250
12. Del af *Erentuna*	0. 06		
Summa	7. 31	612	10068
3. ENKÖPINGS Fögderi.			
a. *Åsunda* Härad.			
1. *Enköping* *		10	1143
2. Wårfrukyrka	0 65	56	930
3. *Sparsätra*	0. 24	31	694
4. Bred	0. 32	28	666
5. *Tillinge* *	0. 49	82	1482

6. Svingarn —	0. 19	20	515
7. *Teda* — —	0. 27	22	422
8. *Näs* — —	0. 5	34	726
b. Del af *Trögds* Härad.			
9. Herkeberga, Annex til Långtora —	0. 17	19	348
10. *Lisiena* — —	0. 52	60	1149
11. *Husby* Sjutolft —	0. 36	28	591
12. *Willberga* — —	0. 26	43	855
13. *Lillkyrka* — —	0. 16	17	382
14. Boglöfa — —	0. 3	53	934
15. *Wallby* — —	0. 42	36	729
16. *Arnö* — —	0. 35	16	315
Summa —	5. 2	555	11881
4. BJÖRKEJÄRDENS Fögderi.			
a. Del af *Trögds* Härad.			
1. *Hackſta* — —	0. 22	24	448
2. Löt — —	0. 18	12	571
3. *Wekholm* * — —	0. 7	57	1075
4. Kungshusby —	0 29	24	510
5. Torswi — —	0. 43	12	262

b. Del

b. Del af *Håbo* Härad.			
6. *Sko* — —	0. 35	20	498
7. *Häggeby* — —	0. 33	30	422
8. *Övergran* * — —	0. 4	43	871
9. Yttergran —	0. 21	11	227
10. *Kalmar* — —	0. 32	31	476
11. *Håtuna* — —	0. 42	45	825
12. Tibble — —	0. 47	28	595
c. *Bro* Härad.			
13. *Bro* — —	0. 5	36	759
14. Losfa — —	0. 66	29	373
15. *Ryd* * — —	0. 58	22	693
16. Näs — —	0. 53	30	469
Summa —	6. 59	454	9074
5. Olands Fögderi.			
Olands Härad.			
1. *Tuna* — —	0. 5	54	890
2. Stafby — —	0. 54	40	622
3. *Alunda* * — —	1. 26	150	2379
4. Morkarla —	0. 84	25	589
5. *Ekeby* — —	0. 67	30	897
6. Skefthammar, Annex till Hökhuvud —	0. 37	25	544
7. *Danmora* — —	0. 6	27	1898
8. *Film* — —	1. 15	32	1412

9. *Tegelsmora* — —	1. 06	49	1095
10. *Löfsta* — —	2. 53	73	3338
11. *Hällnäs* — —	2. 23	36	1464
Summa —	11. 75	541	15188
6. DALELVENS Fögderi.			
a. *Norunda* Härad.			
1. *Erentuna* — —	0. 25	37	608
2. *Lena* — —	0. 28	52	822
3. *Tensta* — —	1. 05	62	1169
4. *Björksörge* — —	1. —	69	1141
5. *Wiksta* — —	0. 54	40	842
6. Del af *Harbo* —	0. 14		
b *Örbyhus* Härad.			
7. *Wändel* * — —	1. 44	115	2290
8. *Tierp* * — —	4. 2	179	5093
9. *Wäsland* — —	1. 6	40	1747
10. Tolfta — —	1. 22	34	1331
11. *Elfkarby* * —	2. —	42	1686
Summa —	13. 72	670	16729
Total Summa	52 02	3555	78857

Förteckning

På Järn-Värken uti detta Höfdingdöme, jämte Antalet af Stångjärns-Hamrarne, Stångjärns-Smidet samt Folkmängden uti hvarje af dem År 1799.

Värket.	Soknen.	Hamrar.	Smide. Skeppp.	Folkmängd
Watholma.	Lena.	2	1400	193
Gimo.	Skeftham-mar.	3	1460	186
Öfterby.	Film.	1	500	889
Tobo.	Tegelsmo-ra.	—	—	217
Danmora Gruvor.	Danmora.	—	—	1377
Löfsta.	Löfsta.	4	6600	1248
Åkerby.	Dito.	2	2000	276
Hilleboda.	Dito.	—	—	190
Söderfors.	Tierp.	2	1840	635
Ullfors.	Dito.	2	1450	311
Wäsfland.	Wäsfland.	—	—	235
Carlholm.	Dito.	—	—	265
Strömsberg.	Tolfta.	2	1650	426
Elfkarö.	Elfkarby.	4	2800	285
Harnäs.	Dito.			154
Hyttö.	Dito.			84
	Summa	22	19760	6971

1. EKOLENS Fögderi.

Detta har ſit Namn af Sjön *Ekolen*, ſom här befinnes. Det omgives af Fyris, Björkfjärdens ſamt Enköpings Fögderier. Deſs Storlek är 7.45 Qvadrat Mil. Detta Land beſtår til ſtörre Delen af Slättmark med bördig Jordmån, förnämligaſt de Öſtra och Södra Delarne; ty den Nordväſtra är något ojämnare. Märkvärdiga Orter äro:

1. UPSALA, Lat. *Upſalia*, Höfdingdömets Huvudſtad, är belägen vid Fyris Ån, under 59 Grad 52 Min. Polhögd, 7 Mil Landvägen från Stockkolm. Staden är reguliert anlagd, med räta och tämeligen breda Gator, kvilka til Antalet äro 24, ſamt 2 Torg. Han håller i Areal Vidd 130 Tunnland. Gårdstomterne äro til Antalet 516. Huſen äro til ſtörre Delen välbygde, de beſtå til ſtörre Delen af Trä, men ingen Stad i Sverge kan, näſt efter Stockholm, upviſa ſå många Stenhus ſom denna, de utgöra vid pafs 60.

År 1799 var Stadens Folkmängd 4403, hvaraf 3214 lydde under Stadsrätt och 1189 hörde til Academie Staten. Utaf de förre voro 2030 Mantalsſkrifne och 1184 befriade. Uti Stadens Folkmängd voro 1830

1830 Mankön och 2573 Qvinkön. Härtil komma vid paſs 1200 Studerande, ſom här under Terminerne uppehålla ſig.

Upſala Stad är fördelt uti 3 Rotar: Svartbäcks Roten med 900 Inbyggare, Wårfru med 927, ſamt Fjärdings med 1387 Inbyggare, nämligen de ſom lyda under Stads-Rätt, och utom Academie-Staten.

Staden är Säte för Rikets Erkebiſkop; Länets Höfdinge, et namnkunnigt och berömdt Univerſitet, hvilket i allmänhet kallas Academie, därvid 24 Ordinarie Profeſſorer äro Lärare, en Kongl. Vetenſkaps-Societet, ſamt en Cathedral-Skola. Cosmografiſka Sällſkapet, ſom här fordom haft ſit Säte, är nu mera ſlutat, genom ſtörſta delen af deſs Ledamöters dödsfall.

Bland Stadens Byggningar förtjäna följande at anföras: Domkyrkan, hvilken är den ſtörſta och vackraſte i Riket. Hon är inuti 180 alnar lång, 76 alnar bred, och 46 alnar hög under högſta Valvet; då härtil lägges 11½ hög Takresning, är hela Högden 57½ Alnar. Taken är täckt med Koppar. Altaret är prydligt. Predikſtolen är en af de vackraſte, ſom finnes i någon Svenſk Kyrka; Orgvärket äger 40 Stämmor; i Högchoret hänger en

Tjuskrona af Silver, ſom väger 1680 Lod. Kyrkan är förſedd med Torn; uti det ena är Urvärk och i det andra hänga 5 Klockor: Landskyrkan och Hoſpitalskyrkan: Kongl. Slottet, hvareſt Landshöfdingen har ſit Säte: Academiſka Lärohuſet, Academia Guſtaviana kalladt, hvareſt förvaras Academicns förträfliga Biblio tek, ſom innehåller vid paſs 40000 tryckta Böcker, ſamt en anſenlig Samling af Manuſcripter på många Språk, hvaraf några äro dyrbara och ganſka ſällſynta, ſamt et Konſt- och Mynt-Cabinet af högt Värde: Conſiſtorii Academici Huſet, hvilket är en vacker Byggning: Obſervatorium Aſtronomicum: Noſocomium: Theatrum Oeconomicum: Laboratorium Chemicum och Metallurgicum, tillika med et anſenligt Mineral-Cabinet: Exercitie-Huſet: Boſtälls-Huſet för Hiſtoriæ Naturalis Profeſoren, hvilket hyſer en vacker Samling Naturalier och har en väl inrättad Botaniſk Trägård. Deſsutom är Kongl. Slotts-Trägården förärad åt Academien, ſamt uplåten til Botaniſka Anläggningar: Erkebiſkops-Huſet: Academiens Vattuqvarn med 10 Par Stenar. Af ädla Konſt-Anſtalter finnes 1 Boktryckeri och 2 Apotek.

Sta-

Stadens Inbyggare hava deras mäſta Näring af Academie Staten och de Studerande, ſom här viſtas. Handelen idkas med Victualier och Kramvaror, hvilka mäſtadelen hämtas från Stockholm. År 1795 ſteg de Handlandes Antal til 41, nämligen:

Kramhandlare	4.	Kryddkrämare	14.
Hökare	14.	Linkrämare	2.
Järnkrämare	3.	Läderhandlare	2.
Diverſe Handlare	2.	Med 9 Köpſvänner och 32 Bodgoſſar.	

Af Fabriker finnes här en Tobaks-Fabrik, en Silkesſtrump-Fabrik ſamt en Sidenbands-Fabrik.

År 1795 funnos här 167 Mäſtare uti ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	7.	Hofſlagare	4.
Bleckſlagare	1.	Klenſmeder	2.
Bokbindare	6.	Knappmakare	4.
Bundtmakare	2.	Krukmakare	6.
Carduansmakare	2.	Kopparſlagare	4.
Färgare	3.	Murmäſtare	2.
Gelbgjutare	3.	Målare	3.
Glasmäſtare	2.	Perukmakare	6.
Guldſmeder	5.	Plåtſlagare	1.
Gördelmakare	1.	Sadelmakare	4.
Handſkmakare	4.	Seilare	1.
Hattmakare	3.	Sidenbandvävare	1.

Slag-

Silkesſtrumpvävare	1	Strumpvåvare	1.
Skeppare	7.	Svarvare	2.
Skomakare	13.	Svärdfäjare	3.
Skräddare	18.	Sämſkmakare	3.
Slagtare	6.	Tenngjutare	1.
Snickare	11.	Trägårdsmäſtare	11.
Sockerbagare	4.	Urmakare	2.
Sotare	2.	Vagnmakare	5.

Med 137 Geſeller och 17 Lärlingar.

Kronans Tull-Inkomſter ſtiger til vid paſs 2200 Riksdaler.

Til Staden nyttjas 1905 Tunnors Utſäde, merendels ganſka bördig Mark. Äng och Skog finnes föga eller intet.

1. *Ultuna*, en Kongs Ladugård, belägen ½ mil från Staden, beſtår af 13 hela Hemman.

2. *Ryda*, en anſenlig Konsgård i Nyſätra Sokn, beſtår af 5 hela Hemman med 46 Tunnors årligt Utſäde.

2. FYRIS Fögderi.

Detta har ſit Namn af *Fyris Ån*, hvilken flyter härigenom. Det omgives af Dalelvens och Olands Fögderier, Stockholms Län, Ekolens Fögderi, ſamt Wäſterås Län. Deſs Storlek är 7.31 Qvadrat Mil. Landet beſtår

beſtår til ſtörre Delen af en Slättmark, hvilken har en ganſka bördig Jordmån, ſamt bär ymnigt Säd. Märkvärdig Ort är:

1. *Gamla Upſala*, en Sokn belägen ½ mil från Staden Upſala, är märkvärdig för ſin Kyrka, hvilken fordom varit et Afguda-Tempel, ſamt det äldſta i Norden. Härvid har befunnits det äldſta Svea Konungars Säte.

3. Enköpings Fögderi.

Detta Fögderi innefattar hela *Åſunda* Härad ſamt ſtörre Delen af *Trögds* Härad. Det gränſar til Mälaren, ſamt Ekolens och Björkfjärdens Diſtricter. Deſs Storlek är 5,2 Qvadrat Mil. Marken i detta Fögderi är af lika beſkaffenhet, ſom uti de föregående Diſtricten, jämn och bördig på Säd. Uti de Soknar, ſom gränſa til Mälaren, är godt Fiſke. Af Orter märker endaſt:

1. *Enköping*, en liten Stad, belägen vid en Å, ſom en half Mil härifrån faller i Mälaren, uti en fruktbar Nägd; afbrann i början af innevarande Seculo, och var deſsförinnan irregulier; men har ſedermera efter en regulier Plan blivit å nyo blivit upbygd med räta och tämeligen breda Ga-

tor.

lands Härad. Det omgives af Fyris och Dalelvens Diſtricter i detta Län, Havet, ſamt Stockholms Län. Deſs Storlek är 11.75 Qvadrat Mil. Marken är til ſtörre Delen ojämn och bergagtig ſamt ſkogrik; på många ſtällen finnas likväl bördiga Trakter, ſom bära Säd och Gräs i ymnighet, förnämligaſt uti Södra Delen af Fögderiet. Uti medlerſta Delen af Fögderiet, finnas ymniga Järngruvor, ſom hyſa förträffelig Malm. Märkvärdiga Orter äro följande:

1. *Danmora*, en Järngruva, uti Danmora Sokn, 4 mil från Upſala, är en ibland de äldſta, ſtörſta och ypperſta Järngruvor i Riket; den är nuförtiden 70 Famnar djup. Malmen är ſå rikhaltig, at han håller til 70 ProCent. Denna Malmtrakt beſtår af circa 25 färſkildta Skärpningar och Gruvor, hvilka årligen lämna 40 til 50000 Laſs Malm. Utom Järnmalm träffas här andra ſlags vackra Mineralier, ſåſom Amiant, Granat, Topasſlus, med mera.

2. *Löffſta*, et anſenligt Järnbruk, med 1 Masugn, har 4 Hamrar och 8 Härdar. Orten är reguliert anlagd, har flera vackra Stenhusbyggnader, en prydelig Kyrka, ſamt är ſå vidlyftig, at han liknar en liten Stad. Med få Ord: detta Järnbruk har ej ſin like i Riket.

3. *Tobo*,

3. *Tobo*, en Masugn i Tegelsmora Sokn, är den anſenligaſte i Riket.

6. DALELVENS Fögderi.

Detta Fögderi har ſit Namn af *Dalelven*, ſom flyter genom deſs Nordväſtra Del. Det omgives af Olands och Fyris Diſtricter i detta Län, af Wäſterås och Gefle Höfdingdömen ſamt Havet. Det är det ſtörſta af alla Fögderiena i Länet. Det håller i Vidd 13,72 Qvadrat Mil. Marken är i allmänhet jämn, förnämligaſt i Södra Delen af Landet, hvareſt Jordmånen tillika är ganſka bördig ſamt bär ymnig Säd. Den norra Delen är något mera agrare och ſkogrikare än den förra. Af Orter märkes:

1. *Söderfors*, et vackert och välbeläget Järnbruk och godt Ankar-Factori, beläget i Tierps Sokn vid Dalelven. Orten är välbygd och folkrik, ſamt liknar en liten Stad; den har ſin egen Kyrka och Predikant. Här finnes et vackert Natural-Cabinet.

2. *Örbyhus*, et anſenligt Herregods i Vändels Sokn med en vacker Trägård.

3. *Elfkarby*, en Kongsgård, By och Marknadsplats, belägen i Elfkarby Sokn, vid Dalelven, har et Kongl. Poſt-Contor.

3. NYKÖPINGS Län.

Detta Höfdingdöme inbegriper den väſtra eller ſtörre Delen af *Södermanland*. Det är beläget mellan 58 Grad. 35 Min. ſamt 59 Grad. 30 Min. Polhöjd. Det gränſar i Norr til Mälaren, genom hvilken det ſkiljes från Wäſterås och Upſala Län; i öſter til Stockholms Län, i ſöder til Öſterſjön och Öſtergötland, ſamt väſter i Nerike. Det håller i Längd 11 Mil, i Bredd 8 Mil, och i Vidd 66 Qvadrat Mil.

De ſtörſta Åar äro följande:

1. *Nyköpings* Å, hvilken har ſit Urſprung i Nerike, och til 8 Mils Längd flyter genom detta Län uti Havet. 2. *Torshälla* Å, hvilken kommer ifrån Hjelmaren och faller i Mälaren; den är 1.5 Mil lång. Denna Å utgör nederſta Delen af et anſenligt Vattudrag, ſom har ſit Urſprung i Örebro Län. 3. *Troſå* Å, hvilken har ſin Uprinnelſe i norra Delen af detta Län och rinner i Havet efter 7 Mils Lopp.

De ſtörſta Sjöar äro följande:

1. *Mälaren*, hvilken med en Strand af 9 Mil omgiver hela Norra Delen af Länet. Af denna Sjö höra vid pafs 3 Qv. Mil til Länet.

2. *Hjel-*

2. *Hjelmaren*, hvilken med 6 Mils Strand ſtöter i Väſter til Länet. Utaf denna Sjö hörer 1.9 Qv. Mil til Länet. Den Delen däraf, ſom ligger Väſter om Hjelmarſund och hörer til Länet, håller i Vidd 1.62 Qv. Mil, och den Delen ſom ligger Öſter om Hjelmarſund och kallas Lilla Hjelmaren håller i Vidd 0.28 Qv. Mil. 3. *Båven*, belägen näſtan midt i Länet, håller i Vidd 0.65 Qv. Mil; det berättas at i denna Sjö ſkola finnas öfver 300 ſtörre och ſmärre Holmar. 4. *Yngaren*, liggande i ſödra Delen af Landet, 0.54 Qv. Mil. 5. *Långhalſen*, belägen mellan bägge nyſnämnde Sjöar, är öfver 3 Mil lång, men ganſka ſmal; deſs Vidd är 0.36 Qv. Mil; han beſtår af 2 Delar: Öfra och Nedra Långhalſen, hvilka ſammanbindas medelſt et ſmalt Sund, Ternöſund kalladt; bägge Delarne af Sjön äro näſtan lika ſtora. 6. *Öljarn*, liggande Väſter i Länet 0.15 Qv. Mil. 7. *Kolsnaren*, 0.13 Qv. Mil. 8. *Näshulta Sjön*, 0.12 Qv. Mil. 9. *Vikern*, 0.1 Qv. Mil. 10. *Hallbo Sjön*, 0.1 Dito. 11. *Klemmingen*, 0.09 Dito. 12. *Storſjön*, 0.07 Dito 13. *Uren*, 0.07 Dito. 14. *Näsnaren*, 0.06 Dito. 15. *Lackvatnet*, 0.06 Dito. Utaf *Tisnaren*, ſom ligger uti Gränſen af detta Län och Öſtergöthland, ſamt håller i Vidd 0.4 Qv. Mil, hörer mindre Delen hit.

Hvad naturliga Beſkaffenheten beträffar, ſå är Marken i allmänhet ojämn och bergagtig, ſärdeles uti inre Delen af Landet ſamt vid Havet, dock finnas här inga ſynnerligen höga Berg. Bergshögderne äro merendels jordbetäckte och ſkogbevuxne. Den norra Delen af Landet, ſom ligger vid Mälaren, och den väſtra Trakten ſom gränſar til Hjelmaren och Nerike är flackländig.

Kalkbergs Trakter äro några få in i Landet, men mäſt emot Öſtgöta Gränſen, där Landtryggen Kålmoren tager vid. Malm-Trakter äro egentligen 3; Den förſta på Landets ſödraſte Udde, vid Öſterſjön och Bråviken, däreſt finnes Koppar; den andra omkring Nyköpings Stad, ſom hyſer Järn och Koppar ſamt Blyglans; den tredje i Länets Norra Del, ehuru de därſtädes yppade ſmärre Malmfält må räknas bland ſtrödda Malmgångar.

I allmänhet tagit är Landet vackert och ljuſligt, genomſkurit af många Åar och Sjöar, ſärdeles fruktbärande, har ymniga Åkrar och Ängar, godt Mulbete, ſamt ſköna Skogar. Åkern häfdas och ſkötes jämväl med Idoghet, ſå at Landet äger Säd över ſit eget Behof. Här finnas ock goda Järngruvor ſamt åtſkilliga Järnbruk.

In-

Inbyggarnes förnämſta Näringsfång beſtår uti Åkerbruk och Boſkapsſkötſel, Bergsbruks Idkande på ſomliga Orter, ſamt Fiſke, förnämligaſt uti de Trakter ſom ligga vid Havet, hvareſt Ströming är det vigtigaſte Fiſkeſlag ſom fångas.

Länet indelas uti 4 Fögderier, hvilka innefatta 10 Härader, 6 Städer, 56 Paſtorater, 97 Soknar. År 1802 beſtod Länet af 3277 Hemman, af hvilka 1189 voro Skatte, 315 Krono, 371 Säteri, 164 Rå och Rörs Hemman, ſamt 1236 Frälſe Hemman. I anſeende til Cleriſka Författningen hörer Länet til Strängnäs Stift. I anſeende til Juridiſka Inrättningen utgör det ſtörre Delen af Södermanlands Lagſaga. År 1800 ſteg Folkmängden til 96547, hvilket gör 1463 Människor på hvarje Qvadrat Mil.

Tabell

Över Nyköpings Län.

1. NYKÖPINGS Fögderi.	Vidd Qv. Mil	Hemmantal.	Mantals ſkrifne år 1801.
a. *Jönåkers* Härad.			
1. Nyköpings *Nicolai* * Förſaml.	1. 1	75. 7	606

2. *Tuna* — —	0. 47	57. 7	783
3. Tunaberg —	1		
4. Bergshammar —	0. 27	19. 5	230
5. *Lunda* — —	0. 85	43	469
6. Kila — —	1. 55	27. 6	636
7. *Björkvik* — —	2. 12	85	873
8. *Halla* — —	0. 33	15	112
9. *Stegtomta* — —	0. 82	54. 6	535
10. Nykyrka —	0. 26	19. 5	156
11. Bärbo, Annex til Råby — —	0. 3	25	180
b. *Rönö* Härad.			
12. *Nyköpings* Helgona Församling —	0. 43	27. 2	297
13. Svärta — —	1. 01	43. 7	553
14. *Råby* — —	0. 53	27. 2	331
15. *Rumtuna* — —	0. 59	52. 8	491
16. *Ripsa* — —	0. 95	20. 6	245
17. Lid — —	0. 35	20. 4	248
18. *Ludgo* — —	0. 78	34. 6	411
19. Spelvik —	0. 12	14. 2	112
20. *Säterſta* — —	0. 28	16	194
21. Bogſta — —	0. 3	19. 4	175
22. *Bälinge* — —	0. 92	50. 7	460
23. Tyſtberga —	0. 78	45. 5	513
24. *Torsåker* — —	0. 28	15. 5	162
25. Läſtringe —	0. 34	15. 2	184

c. *Hölebo* Härad.				
26. *Troſa* Stad — —				255
27. Troſa Sokn —	0. 54	29. 7		315
28. Wagnhärad —	0. 3	37. 5		374
29. *Wäſterljung* —	1. 7	41. 5		492
30. *Hölö* — —	0. 81	50. 8		622
31. *Mörkö* — —	0. 42	37. 4		432
Summa —	20. 1	1022. 3		11446
2. Strängnäs Fögderi.				Folk. mängd år 1801.
a. *Åkers* Härad.				
1. *Strängnds* Stad * —				1089
2. Strängnäs Sokn -	0. 7	37. 4		730
3. *Åker* * jämte				
4. Ärja, ödelagd Kyrka — —	1. 16	49. 2		1546
5. Länna — —	0. 85	25. 1		1116
6. *Härad* * — —	0. 58	25. 3		822
7. Wanſö — —	0. 3	36. 8		809
8. *Fogdö* — —	0. 7	58. 3		1264
9. Helgarö —	0. 32	24. 2		473
b. *Selebo* Härad.				
10. *Mariefred* * —				
11. Kernbo — —	1. 03	27. 8		763
12. Taxinge —	0. 38	8. 7		481
13. *Toreſund* — —	0. 48	50. 2		1102

14. *Öfver-Enhörna* —	0. 6	16		523
15. Ytter-Enhörna —	0. 67	26	8	638
16. *Ytterſela* — —	0. 95	115.	5	959
17. *Öfverſela* — —	0. 83	64.	3	1173
18. *Aſpö* — —	0. 32	26.	9	644
c. *Döga* Härad.				
19. *Gåſinge* — —	0. 8	42	8	1246
20. Dillnäs — —	0. 22	12		319
21. *Fruſtuna* — —	0. 87	40.	3	1111
22. Kattnäs — —	0. 19	14	5	271
23. *Björlunda* — —	0. 99	49.	5	1410
24. Gryt — —	1. 03	35	6	1160
Summa —	13. 96	787.	3	19639
3. BÅVENS Fögderi.				Mantals-ſkrifne.
a. *Willåtinge* Härad.				
1. *Dunker* — —	1. 14	41.	8	563
2. Del af Gryt —	0. 13			
3. Lilla Malma —	0. 77	29.	2	511
4. *Hälgeſta* — —	0. 65	31	6	313
5. Hyltinge —	0. 83	30	2	288
6. *Å. dala* — —	0. 64	38		343
7. Forſa — —	0. 42	21.	7	236
8. *Mällöſa* — —	1. 07	34.	8	694
9. Flen — —	0. 42	19		276

b. *Oppunda* Härad.			
10. *Husby* — —	0. 67	47. 2	351
11. Wrena, Annex til Halla — —	0. 17	14. 5	128
12. *Betna* — —	0. 75	56. 5	559
13. *Blackſta* — —	0. 23	18. 2	182
14. Wadsbro —	0. 45	27.	269
15. *Lerbo* — —	0 59	48. 8	455
16. *Skyllinge* — —	0. 77	54. 3	521
17. *Floda* * — —	2. 24	90.	1205
18. *Stora Malma* —	1. 87	75.	948
19. *Öſtra Vingåker* *	0. 93	37. 6	619
20. *Väſtra Vingåker* *	3. 02	156.	2070
21. *Öſteråker* — —	0. 58	36. 2	503
22. *Juleta* — —	1. 38	87.	736
Summa —	19. 72	994. 6	12470
4. Fögderiet Rekarne.			
a. *Öſtra Rekarne* Härad.			Folkmängd.
1. *Eſkilstuna* * — —			1449
2. Kloſter — —	0. 46	46, 7	756
3. *Wallby* — —	0. 29	26. 5	483
4. Hammarby —	0 08	10. 4	262
5. *Tjula* — — —	0 63	40. 6	1004
6. Sundby — —	0. 22	16. 7	415
7. *Jäder* — — —	0. 55	73. 3	1282

8. Barva — —	0. 44	21. 8	707
9. *Stenqviſta* — —	0. 42	24. 6	737
10. Ärla — —	1. 05	35. 5	1201
11. *Husby* — —	0. 87	37. 7	1122
12. *Näshulta* — —	0. 18	24. 2	945
b. *Väſter-Rekarne* Härad.			
13. *Torshälla* Stad —			532
14. Torshälla Sokn -	0. 45	33. 6	528
15. *Tunbo* — —	0. 36	40. 5	725
16. Del af *Torpa* —	1. 09		
17. Råby — —	0. 17	7. 5	167
18. Fors, Annex til Eſkilſtuna — —	0. 3	22. 6	948
19. Gilberga — —	0. 53		702
20. *Lyſtad* — —	0. 42	26. 2	531
21. *Öja* — — —	0. 83	40. 5	1071
22. Wäſtermo —	0. 76	26. 4	987
Summa —	10. 1	557. 3	16558
Den Delen af Hjelmaren, ſom hörer til Nyköpings Län och ligger på Väſtra Sidan om Hjelmare Sund —	1. 62		
Total Summa —	65. 5	3361. 5	

An-

Anmärkes. Den Andel ſom Soknarne Väſtra Vingåker, Öſteråker, Juleta, Öja och Väſtermo äga uti förenämde Del af Hjelmaren, är icke inräknad uti desſa Soknars Areala Vidd. Däremot är Mälarens Vatn inbegrepen uti de Soknars Vidd, ſom äga Del däruti. Lilla Hjelmaren, ſom ligger Öſter om Hjelmarſund, är inbegripen uti de Soknars Vidd, ſom äga Andel däruti.

Förteckning

På Järnbruken i Nyköpings Län.

Värket.	Soknen.	Hamrar.	Smide, Skepd.
1. *Alberga.*	Kila.	1	600
2. *Norshammar.*	Svärta.	1	345
3. *Virå.*	Björkvik.	2	1300
4. *Bjuringe.*	Länna.	2	1330
5. *Skeppſta & Forsbro.*	Gåſinge.	3	1330
6. *Erendal.*	Fruſtuna.	2	637
7. *Stålbåga.*	Dunker.	1	400
8. *Smedstorp.*	Lilla Malma.	2	550
9. *Forsſjö.*	Stora Malma.	2	900
10. *Forsſa.*	Öſtra Vingåker.	1	460
11. *Krambol.*	Dito.	1	690
12. *Bilsbro.*	Väſtra Vingåker.	1	500

13. *Högfjö.*	Dito.		2	800
14. *Spånga.*	Dito.		1	500
15. *Holm.*	Torshälla.		1	365
16. *Tunafors.*	Kloſter.		1	475
17. *Roſensberg.*	Fors.		1	736
		Summa	25	11918

Härtil kommer *Eſkilſtuna* Manufactur-Värk. Utaf de öfriga Stångjärns Värken har *Erendal* tillika Canongjuteri, Högfjö Kniphamrar och Grytgjuteri, *Forsfjö* Manufactur-Värk, Lundholm Kniphammare, Stålbåga Kniphammare, Näveqvarn Manufactur-Värk.

1. NYKÖPINGS Fögderi.

Detta Fögderi intager hela Sjökuſten af Länet. Deſs Storlek är 20.1 Qvadr. Mil. Marken är merendels bergagtig, dock finnas här många vidſträckta Slättmarker ſom innefatta ſköna Åkrar och Ängar, emedan Jordmånen är i allmänhet ganſka bördig. De ſom bo vid Hafskuſten idka et fördelagtigt Fiſkfänge. Här märkes:

1. NYKÖPING, Lat. *Nycopia*, Höfdingdömets Huvudſtad, belägen vid en Hafsvik, är reguliert anlagd, med räta och tämeligen breda Gator, ſom afſkära hvarandra i räta Vinklar, ſamt i allmänhet välbygd.

ygd. Han är näſtan fyrkantig til Figu-
en. Deſs Längd från Öſter til Väſter är
700 Alnar, ſtörſta Bredd 1400 Alnar,
ch Storlek 76 Tunnland. Här finnas 15
ator, af hvilka 4 löpa efter Längden
ch 11 efter Bredden, utom 5 ſmärre
ränder. Gårdstomterne äro 485. Staden
r Säte för Landshöfdingen, men Reſiden-
lus ſaknas ännu. En anſenlig Å flyter
enom Staden, öfver hvilken en vacker
ro af Sten bygd. Denna Å delar Staden
ti 2 Delar, olika til Storleken; den ſom
igger på högra och väſtra ſidan om Strö-
nen är ſtörre ſamt utgör Nicolai Förſam-
ing, ſom innefattar 3 Qvarter; den min-
re Delen vänſter om Ån innefattar Hel-
ona Förſamling, utgörande 2 Qvarter.
Folkmängden i hela Staden ſtiger til vid
paſs 2700. År 1801 voro här 1424 Man-
alsſkrefne Perſoner.

Af Byggnader märkas: de bägge Kyr-
korna Nicolai och Helgona, ſamt Ho-
ſpitals Kyrkan. Utaf Fabriks-Anſtalter
finnas 1 Mäſſingsbruk, 1 Kläder-Manufa-
ctur, 1 Stål-Fabrik, 1 Pappersbruk, en
koſtbar Mjölqvarn, 1 Stärkelſebruk, 1 To-
baks-Fabrik, ſamt 1 Siden- och Linnebands-
Fabrik. Här är ock 1 Trivial-Skola. År
1801 funnos vid Mäſſingsbruket 70 och vid
Pappersbruket 25 Mantalsſkrifne Perſoner.

År

År 1795 funnos här 34 Handelsmän, af hvilka voro Grofshandlare 2, Kramhandlare 3, Kryddkrämare 9, Hökare 11, Linkrämare 1, Järnkrämare 2, Läderhandlare 1, Spanmålshandlare 4, Vinhandlare 1. Förenämnde År funnos här 101 Handtverkare, nämligen:

Bagare	3.	Perukmakare	1.
Bokbindare	2.	Plåtflagare	2.
Bryggare	13.	Repflagare	1.
Färgare	2.	Sadelmakare	2.
Garvare	5.	Skomakare	9.
Gelbgjutare	1.	Skräddare	6.
Glasmäftare	3.	Snickare	2.
Guldfmeder	3.	Snörmakare	1.
Gördelmakare	1.	Sockerbagare	1.
Handfkmakare	5.	Sotare	1.
Hattmakare	3.	Sämfkmakare	4.
Hofflagare	2.	Svarvare	2.
Kardmakare	1.	Tenngjutare	2.
Klenfmeder	3.	Trägårdsmäftare	1.
Knappmakare	1.	Tunnbindare	3.
Köpparflagare	3.	Urmakare	2.
Krukmakare	3.	Vagnmakare	1.
Murmäftare	1.	Överfkärare	2.
Målare	2.		

med 73 Gefeller och 80 Lärlingar.

Staden njuter Stapelfrihet; men nyttjar denfamma föga nuförtiden, utan hämtar

fina

ha mäſta utrikes Varor från Stockholm, imte något från Norrköping. Mycket bi-rager til utrikes Handelens förfall Stä-ens Läge mellan de bägge anſenliga Han-elsſtäderna Stockholm och Norrköping, vilket våller, at de fläſta Herrſkaperne i mta ſina Varor från desſa bägge Städer. ır 1787 ägde Stadens Handelsmän 3 Skepp f 64 Läſter tilſamman, 18 Skeppare och ömän, ſom ſeglade på utrikes Örter, imt 6 Jakter, ſom gingo på Stock-olm. Stadens Hamn är för öfrigt gan-a god, ſamt icke långt belägen från Ha-et. Kronans Landtulls Inkomſt ſtiger til irca 2200 R:dal. årligen. Staden håller 0 ordinära och 20 Fördubblings Båtsmän.

Stadens Ägor utgöra 407 Tunnland Å-er, 82 Tunnland Äng, och 75 Tunnland lagar. Skog ſaknas och Mulbete är ringa.

2. *Väderbrunn*, en Kongs Ladugård, ärå intil Nyköping, är nuförtiden Säte ör Länets Höfdinge.

3. *Harg*, et Pappersbruk, belägen nä-a til Nyköping, tilvärkar vid paſs 2400 is Papper och 600 Lispund Papp årligen. År 1801 voro vid detta Manufactur-Värk 17 Mantalsſkrifne Perſoner.

4. *Perioden*, jämväl et Pappersbruk, be-läget

läget ej långt från Staden, tilvärkar circa 2400 Ris Papper årligen.

5. *Virå*, et Järnbruk i Björkviks Sokn, har 2 Hämrar och 1300 Skeppunds Smide. År 1801 var de Mantalsskrifnes Antal 90.

6. *Kristineholm*, et Säteri, beläget i Helgona Sokn, hvarunder lyda 17 hela Hemman.

7. *Tistad*, et Säteri, uti Bärbo Sokn, med 40 à 50 Tunnors årligt Utsäde.

8. *Tunaberg*, en Sokn, hvareft befinnes et Kopparbergsverk, hvilket en tid var nedlagt, men är nu åter i Drift. År 1801 befunnos vid detta Bergvärk samt Näfvequarn 234 Mantalsskrifne personer.

Följande Förteckning visar Tilvärkningen af Gårkoppar vid detta Kopparvärk, några År mot slutet af 18:de Seculo.

År.	Skepp	Lisp	Mr.	År.	Skepp	Lisp	Mr.
1773	200	5	7	85	260	—	—
74	278	15	15	86	108	15	—
75	197	17	10	88	114	13	4
76	240	2	—	89	27	19	10
79	130	—	—	90	36	—	—
80	221	—	—	91	74	18	—
81	147	4	—	92	64	8	9
82	171	8	—	93	80	10	5
83	166	10	13	94	51	19	—
84	178	2	10	95	66	17	2

9. *Näveqvarn*, et Canongjuteri-Värk med Kopparhammare i Tunabergs Sokn.

10. *Staffjö*, et Canongjuteri-Värk i Kila Sokn. År 1801 funnos här 141 Mantalsſkrefne Perſoner.

11. TROSA, en liten-Stad, belägen vid en Hafsvik mellan 2 Berg, $7\frac{1}{2}$ Mil från Stockholm, håller 1400 alnar i Längd, 400 i Bredd, och i Vidd 15 Tunnland. En Å flyter midt genom Staden, och faller ut i Fjärden, hvilken formerar en god Hamn. Här finnas 2 Gator, ſom gå längs efter Staden, en på hvardera ſidan om Ån, därtil komma 12 Gränder, hvilka afſkära bägge Gatorne. Gårdstomterne äro 142. Folkmängden ſtiger til mellan 5 à 600. År 1801 funnos här 255 Mantalsſkrefne Perſoner.

Jämte Handel med Säd, Victualier, Boſkap och Jordfrukter, utgör Fiſke jämte någon Sjöfart Stadens Rörelſe. Strömmings-Fiſke är det vigtigaſte Fiſkfänget, därnäſt Torſkfänge. Utom flera ſtörre och ſmärre Fiſkebåtar finnas här 2 Fartyg om 200 Tunnors Drägt. Fiſkarena affätta ej allenaſt ſin Strömming i Stockholm, utan fara jämväl uti Mälaren til de därvid belägna Städer, för at förſälja ſin Strömming.

Här finnes endaſt en Handelsman. Af Fabriksrörelſe är här inrättadt et Venediſkt Tvålkokeri. År 1788 funnos här 32 Mäſtare med 3 Geſeller och 10 Lärlingar i 12 ſärſkildta Handtvärk. Landttull finnes här nuförtiden ingen, emedan Staden accorderat med Kronan, at därföre betala 50 R:dal. årligen. Staden är ſkyldig at præſtera 6 Ordinarie Båtsmän med ſin Fördubbling. Stadens Ägor beſtå af 300 Tunnland Jord, hvaraf Hälften nyttjas til Äng, och det öfriga til Åker.

12. *Tullgarn*, en ſtor Kongsgård, belägen i Hölö Sokn, vid en Fjärd af Öſterſjön, har en anſenlig Stenhus-Byggning.

13. *Hörningsholm*, et anſenligt Säteri i Mörkö Sokn, har en vacker Stenhus-Byggning.

2. STRÄNGNÄS Fögderi.

Detta Fögderi omgives af Mälaren, Södertörn, ſamt Nyköpings, Båvens och Rekarnes Fögderier. Deſs Storlek är 13.96 Qvadrat Mil. Det innefattar 3 Härader: *Åkers*, *Selebo* och *Daga*. Marken är mera jämn än bergagtig, i ſynnerhet i Norra Delen, ſom ligger utmed Mälaren, ſamt i allmänhet ganſka bördig. Inbyggarnes förnäm-

nämſta Näring beſtår uti Åkerbruk, jämte något Fiſke i Mälaren. Här märkes:

1. STRÄNGNÄS, en Stad belägen på en Landtudd vid Mälaren, 8.5 Mil från Stockholm Landvägen, men endaſt 7 Mil Sjövägen. Staden är näſtan fyrkantig til Figuren, håller i Längd 1500 alnar, i ſtörſta Bredd 900 och i Vidd 32 Tunnland. Han är irreguliert anlagd med merendels räta Gator, men hvilka afſkära hvarandra i ſneda Vinklar. Antalet af Gator och Gränder är vid paſs 24. Gårdstomter äro 222. År 1801 ſteg Folkmängden til 1089, af hvilka 709 voro Mantalsſkrefne och 380 Befriade.

Staden är Säte för en Biſkop, et Gymnaſium, hvarvid 8 Lectorer äro Lärare, ſamt en Trivial-Skola. Gymnaſium äger et godt Bibliotek, hvaruti finnas flera ſällſynta Böcker, tryckte i femtonde Seculo. De Studerandes Antal vid Gymnaſium är vanligen mellan 120 och 150.

Af Byggnader märkas Dómkyrkan, ſom är ſtor och koſtbar, håller 150 Alnar i Längd och 56 i Bredd, ſamt är förſedd med et anſenligt Torn, hvilket ſå väl ſom Kyrkan är täckt med Koppar; Biſkopshu-

ſet, Gymnaſium och Skolan, ſamt Rådhuſet.

Staden idkar god Handel med Säd och Lifsmedel. År 1795 funnos här 17 Handelsmän, nämligen Sädeshandlare 11, Läderhandlare 1, Glashandlare 1, Diverſe Handlare 4. Af Fabriks Anſtalter finnas här et Färgeri ſamt et Strumpväveri. Här finnes ock et Boktryckeri.

Förenämnde År funnos här 53 Mäſtare, med 27 Geſeller och 22 Lärlingar uti 26 färſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare — —	1.	Krukmakare	4.
Bildhuggare —	1.	Linvävare —	1.
Bokbindare —	3.	Murare — —	3.
Corduansmakare	2.	Målare — —	1.
Färgare —	2.	Perukmakare	1.
Glasmäſtare —	2.	Sadelmakare	1.
Guldſmed —	1.	Skomakare —	7.
Gördelmakare	1.	Skräddare —	4.
Handſkmakare	1.	Snickare —	5.
Hattmakare —	2.	Svarvare —	1.
Hofflagare —	2.	Sämſkmakare	2.
Klenſmed —	1.	Tenngjutare —	1.
Kopparſlagare	1.	Urmakare —	2.

Stadens Fartyg beſtå af några Jakter ſamt åtſkilliga Båtar af 3 til 4 Läſters Drägt hvardera. Staden har accorderat med Kro-

Kronan om Tullfrihet, emot 230 R:daler årligen. Staden är ſkyldig at hålla 8 Ordinarie Båtsmän med ſin Fördubbling.

Stadens Ägor beſtå af 220 Tunnland Åker, jämte något Äng; med liten Skog och Utmark; men den arrenderar af Kronan Jord af anſenlig Vidd, hörande til 6 donerade Hemman.

2. *Bjuringe*, et Järnbruk i Länna Sokn, med 2 Hamrar och 1330 Skeppunds Smide. År 1801 var Folkmängden 147.

3. *Åker*, et anſenligt Canongjuteri-Värk, uti Åkers Sokn, hvarvid årligen gjutas 16 à 1700 Skeppund, är förſedt med en vacker Stenhus Byggnad. Bruket har egna Gruvor och Kalkbrott, ſamt tilräcklig Skog. Härunder lyda 30 Hemman, ſamt 2 ſmå Säterier. År 1801 var Folkmängden härſtädes 240, ſamt jämte de därunder lydande Torpare 325.

4. *Råkſta*, et Krut- och Pappers-Bruk, beläget i förenämnde Sokn. År 1801 var Folkmängden härſtädes 92.

5. MARIEFRED, en liten Stad, belägen vid en Vik 7 Mil Landvägen och 6 Mil Sjövägen från Stockholm. Staden är någorlunda reguliert anlagd, med räta Gator och Gränder, hvilka äro 12

til Antalet. Han håller i Längd 900 Alnar, i fin ſtörſta Bredd 600 och i Vidd 16 Tunnland. Gårdstomterne äro 92. Inbyggarnes Antal ſtiger til vid paſs 500. År 1786 voro här 6 Handelsmän ſamt 44 Mäſtare med 15 Geſeller och 13 Lärlingar i 19 ſärſkildta Handtvärk. Staden njuter Frihet för Tull och Accis. Han är ſkyldig at hålla 4 Ordinarie Båtsmän med ſin Fördubbling.

6. GRIPSHOLM, en Kongsgård med et anſenligt Kongl. Slott, belägen på et Näs eller Halfö, om 3.6 Tunnlands Vidd, 400 alnar från Mariefred. Slottet innefattar 96 Rum, med 22 Valf och Källare. Åtſkillige Svenſke Konungar hafva här brukat viſtas. Slottet är af irregulier Figur, och har til År 1773 varit tämeligen förfallit; men ifrån den Tiden, ſedan Konung GUSTAF 3 har begynt viſtas, har det bekommit ſå anſenlig Förbättring, ſå väl til yttre Utſeende och nya Tilbyggnader, ſom til inre Prydnader, at det nu täflar med de bäſta.

Gripsholms Krono Bränneri ligger jämte Staden Mariefred, är af Sten prydligt bygt, och kan anſes för et af de ſtörſta i Riket; men Bränvins Bränningen har här numera uphört.

Grips-

Gripsholms Kongs Ladugård ligger nära intil Slottet, ſamt jämte Mariefred på deſs väſtra ſida, beſtår af 9 Mantal och är i godt ſtånd. Där underhålles et Schäferi af Spanſkt Fårflag, ſamt Angoriſka Bockſlägtet.

Gripsholms Djurgård ligger jämte Mariefred, på deſs norra Sida och är vacker.

6. *Kalkudd*, et Tegelbruk 0.5 Mil från Mariefred, är en af de ſtörre i Riket och tilvärkar årligen 5 à 600000 Mur- och Taktegel.

7. *Räfsnäs*, en Kongsgård och Slott, 0.7 Mil från Mariefred, har varit Konung GUSTAF I Arvegods.

8. *Kongsberg*, en vacker Kongs Ladugård i Fogdö Sokn, har fordom haft en Konunga-Borg, uti hvilken Konung Ingiald Illråda lät bränna ſig inne.

9. *Tynnelsö*, et anſenligt Säteri, med en vacker Stenhus-Byggnad på en liten Ö hörande til Över Sela Sokn.

10. Utaf de Öar i Mälaren, ſom höra til Nyköpings Län och Strängnäs Fögderi, äro följande 3 de ſtörſta.

Sela Ön, hvilken håller i Vidd 0.66 Qv. Mil och innefattar 2 Soknar: *Överſela* och

Ytterſela. *Aſpön*, om 0.55 Qv. Mil. *Fögdön*, om 0.5 Qv. Mil, innehåller 3 Soknar: *Fogdö*, *Helgarö* och *Wanſö*. Aspön utgör icke en enſam Sokn, utan Strängnäs och Wanſö hava Del däri.

11. *Skeppſta*, et Järnbruk i Gåſinge Sokn, med 3 Hamrar och 1330 Skeppunds årligt Smide.

12. *Ehrendal*, et Stångjärns-Bruk med 2 Hamrar och 640 Skeppunds årligt Smide, belägit i Fruſtuna Sokn, har jämväl et Canongjuteri.

3. BÅVENS Fögderi.

Detta har fit Namn af den anſenliga Sjön *Båven*, ſom häruti är belägen. Det omgives af Rekarne, Strängnäs och Nyköpings Fögderier, Öſtergötland, Nerike och Hjelmaren. Det håller i Vidd 19.72 Qv. Mil. Det innefattar 2 Härader: *Wiltåtinge* och *Oppunda*. Denna Trakt är en af de vackraſte i Riket, förſedd med många och til en Del anſenliga Sjöar, ſamt Strömar, Slättmarker och Skog. Den öſtra Delen är ojämn och bergagtig, ſamt har många Sjöar, hvaraf *Båven* och *Långhalſen* äro de ſtörſta; den väſtra är jämnare. I allmänhet är Marken ganſka bördig, ſamt

ſamt har fruktbara Åkrar och bärande Ängar. Här finnas ock Järngruvor. Allmogens förnämſta Näringsfång är Åkerbruk och Boſkapsſkötſel, hvartil kommer någon Bergshandtering. Här märkes

1. MALMKÖPING, en Köping eller Stad, belägen uti Lilla Malma Sokn, på et högländt Ställe; 780 Alnar från Malma Sjön, och 1180 Alnar från Hoſjö Sjön. Han är tämeligen reguliert anlagd, med räta Gator. Han håller i Längd 1200 Alnar, i Medelbredd 300, och i Vidd 11 Tunnland. Antalet af Gator och Gränder är 16.

Inbyggarne äga Rättighet at idka Handel, Fabriks-Rörelſe och Handtvärk, utan at vara förbundne til Efterlefnad af Handels-Reglementen och Skrå-Ordningar. Här är inrättad en Militär-Academie, ſom är förſedd med et vackert Bibliotek i Taktiken, Kartor och Matematiſka Inſtrumenter. Här finnes ock et Tyghus.

År 1801 var de Mantalsſkrefnas Antal 79. Samma år funnos här 3 Handelsmän, ſamt 21 Handtvärkare uti 12 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Corduansmakare	1.	Kopparſlagare	1.
Glasmäſtare —	1.	Krukmakare —	1.
Hattmakare —	1.	Linvävare —	1.

Skomakare	5.	Sämſkmakare	1.
Skräddare	3.	Trägårdsmäſtare	1.
Snickare	1.	Vagnmakare	1.

Tätt utmed Staden, på öſtra Sidan, ligger *Malmahed*, hvilken är Mötes- och Exercerings-Plats för Södermanlands Regimente.

2. *Dunker* och *Floda* äro Soknar, ſom hyſa Järngruvor.

3. *Forsſjö*, et Järnbruk i Stora Malms Sokn, har 2 Hamrar, 4 Härdar, 900 Skeppunds Stångjärns Smide, ſamt 600 Skeppund Manufactur-Smide. År 1801 funnos här 78 Mantalsſkrefne Perſoner.

4. *Eriksberg*, et Säteri uti förenämnde Sokn, är det ſtörſta Gods i Länet. Härunder höra 67 hela Hemman. Detta Gods jämte Forsſjö Bruk är et Fidei Commiſs, hörande til Slägten Hildebrand.

5. *Åkerö*, et Säteri, med en ſtor och prägtig Stenhus-Byggning, beläget i Betna Sokn, på en Ö uti Sjön Yngaren, beſtår af 19 Mantal. Ön håller i Vidd 400 Tunnland. Man njuter härifrån en ganſka härlig och vidſträckt utſigt.

6. *Yxſtaholm*, et Säteri uti Lilla Mällöſa Sokn, märkes emedan ſå väl Huvudbygg-

byggningen, ſom alla Mangårdshuſen på underliggande Bondgårdar och Torp äro af Tegelſten upbygda.

7. *Hellefors*, et anſenligt Tackjärns-Bruk, uti förenämnde Sokn, hvareſt gjutas Canoner och Grytor; har egna Gruvor. År 1801 ſteg Folkmängden vid Bruket til 261, och vid Gruvorne til 51. Tilſamman 312.

8. *Juleta*, en vacker Sätesgård uti Juleta Sokn, vid Sjön Öljaren.

9. *Vingåker*, en Trakt uti Väſtra Delen af Fögderiet, hvilken innefattar de 2 Soknarne Väſtra och Öſtra Vingåker, märkes, emedan Allmogen brukar en Klädedrägt, ſkild från de andre Inbyggarnes i Landſkapet. Allmogen har förenat ſig at aldrig ändra denſamma, hvarpå de erhållit Konungens Stadfäſtelſe.

4. Fögderiet REKARNE.

Detta Fögderi omgives af Mälaren, Strängnäs och Båvens Fögderier, Hjelmaren, ſamt Wäſterås Län. Deſs Storlek är 10.1 Qv. Mil. Det innefattar 2 Härader. *Öſtra* och *Väſtra Rekarne*. Marken är merendels jämn och fruktbar. Här finnas färre Sjöar än i något af de öfrige Fögderiena i Länet. *Hjelmare*-ån är den ſtörſta Ån,

Ån, ſom flyter härigenom, och faller i Mälaren. Inbyggarnes förnämſta Näringsfång är Åkerbruk jämte Ängsſkötſel, hvartil kommer något Fiſke i Mälaren och Hjelmaren.

1. TORSHÄLLA, en Stad belägen vid Hjelmare Ån, ¼ Mil från deſs Utlopp, 12 Mil Landvägen och 10.5 Mil Sjövägen från Stockholm, uti en behaglig Trakt, har ſedan år 1790 til ſtörre Delen afbrunnit. Före Branden var han irregulier, men har förmodeligen ſedermera blivit regulierare å nyo bygd. Emedan jag icke känner nya Planen, ſå håller jag mig vid Stadens Beſkrifning efter den Gamla. Enligt denna håller Staden i Längd 1100 Alnar, i Medelbredd 320 Alnar och i Vidd 14 Tunnland. Gator och Gränder äro 15 til Antalet, ſamteligen krokiga och til ſtörre Delen trånga. Stadens Läge är på vänſtra tiden om Ån. Här finnes en koſtbar Mjölqvarn ſamt en Hampe-Stamp och Lärfts-Valk. Gårdstomterne äro 110. År 1801 var Folkmängden 532.

Hälften af Borgerſkapet idkar Handel och Handtvärk; de öfrige hava ſin Näring af Sjöfart, Jordbruk och Krögeri. År 1795 funnos här 3 Handelsmän med 2 Bodſvänner. Samma År voro här 32 Mäſtare, med

med 13 Geſeller och 9 Lärlingar i 17 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare —	1.	Sadelmakare	1.
Corduansmakare	1.	Skomakare —	6.
Färgare —	1.	Skräddare —	4.
Garvare —	2.	Smed —	1.
Hattmakare —	2.	Snickare —	3.
Hofſlagare —	2.	Svarvare —	1.
Kopparſlagare	1.	Sämſkmakare	2.
Krukmakare —	3.	Vagnmakare —	1.
Murare —	1.		

Staden har tillika med Eſkilſtuna en och ſamma Borgmäſtare, ſom bor här.

År 1782 ägde Staden 8 Fartyg, från 2 til 500 Tunnors Drägt, utom några ſmärre, eller Båtar, ſom draga 50 à 60 Skeppund, hvarmed Järn, Säd, Tegel och andra Varor, mäſtadelen til Stockholm afſändas, och andra behöfliga återhämtas. Staden arrenderar Landtullen och Acciſen för 100 R:dal. årligen. Han bör furnera 7 Båtsmän med ſin Fördubbling. Staden Ägor beſtå af 136 Tunnors årligt Utſäde, 600 Laſs Äng ſamt något Mulbete och Skog.

Nära vid Staden på högra Sidan om Strömen, uti Torshälla Sokn, är beläget *Holm*, et Järnbruk, med 1 Hammare och 365 Skeppunds Smide.

2. ESKILSTUNA, en Stad belägen 11.5 Mil från Stockholm, vid Hjelmare Ån. Staden beſtår af 4 Huvuddelar: Gamla-Staden, Nya Staden, Friſtaden Carl Guſtafs Stad kallad, ſamt Friſtadens Järn-Manufactur-Värk. Gamla Staden är belägen på högra Sidan om Ån och de öfrige 3 Delarne på den vänſtra. Staden, utom Manufactur-Värket, håller i Längd 1900 Alnar, i Medelbredd 1000 Alnar, och i Vidd 55 Tunnland. Folkmängden är mellan 11 och 1200. Gamla och Nya Staden jämte Friſtaden innehålla 128 Gårdar.

År 1801 ſteg Folkmängden uti Staden, utom Manufactur-Värket til 1449; men med detſamma til 1586.

År 1795 funnos uti Staden 11 Handelsmän, ſamt 44 Mäſtare, uti 21 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	2.	Målare	2.
Bokbindare	1.	Perukmakare	1.
Corduansmakare	2.	Sadelmakare	2.
Färgare	2.	Skomakare	7.
Garvare	2.	Skräddare	5.
Glasmäſtare	1.	Slagtare	1.
Guldſmed	1.	Snickare	2.
Handſkmakare	1.	Sämſkmakare	2.
Hattmakare	2.	Tunnbindare	1.
Kopparſlagare	3.	Vitſkinns Beredare	1.
Krukmakare	3.	Med 21 Geſeller och 24 Lärlingar.	

Af

Af Manufactur-Anſtalter finnes en Kläddes och Ylletygs-Fabrik, 1 Tobaks-Fabrik, ſamt et Läderberederi på Franſka viſet.

Staden är fri från Tull och Accis. Han är ſkyldig at furnera 5 Båtsmän med ſin Fördubbling. Stadens upodlade Jord utgör 25 Tunnland årligt Utſäde; Äng och Betesmark ſaknas och Briſt är på Skog. Af Kronan arrenderar Staden 39 Tunnland Åker med 230 Laſs Äng. Staden har nuförtiden ſamlält Borgmäſtare med Torshälla.

Nu vil man betragta Stadens Huvuddelar ſärſkildt.

Gamla Staden är belägen längs utmed Ån, håller i Längd 1800 Alnar, i ſtörſta Bredd 300, och i Vidd 10 Tunnland. Han är irreguliert anlagd, har en krokig Gata, ſom går efter Längden af Staden, ſamt 7 à 8 Tvärgränder.

Nya Staden och Friſtaden äro ſå ſammanhängande, at allenaſt 1 Gata ſkiljer dem. Tilſamman hålla de i Längd 1500 Alnar, i Bredd 100 och i Vidd 45 Tunnland. De äro reguliert anlagde med räta och breda Gator, af hvilka 4 gå efter Längden och 8 efter Bredden. Här äro 2 reguliera Torg. År 1787 voro här 69 Mäſtare, 68 Geſeller och 99 Lärlingar ſyſſelſatte at förädla 200 Skeppund Stångjärn och 40 Skeppund Stål. Ma-

Manufactur-Värket är ſtort och koſtbart; där förfärdigas i många Värkſtäder åtſkilliga nyttiga Järnredſkap och vackra Smiden. Detta Värk har en Ämnes-Hammare med 2 Härdar, 4 Brännſtåls-Ugnar, ſamt 5 Knip- och 5 Spikhamrar. År 1801 var Folkmängden härſtädes 137.

3. *Tunafors*, et Järnbruk i Kloſter Sokn, nära til Eſkilstuna, har en Hammare med 2 Härdar och 475 Skeppunds Smide, 1 Kniphammare, 1 Spikhammare, 1 Klippſax, 1 Kopparhammare, 1 Klädes-Valk och Skinnſtamp, 1 Mjölqvarn, m. m. Här tilvärkas åtſkilliga Svart- och Fin-Smiden. År 1801 var Folkmängden härſtädes 219.

4. *Sundbyholm*, en Kongsgård om 4.4 Mantal, vid Mälaren.

5. *Ribbingelund*, ockſå en Kongsgård i Tjula Sokn.

6. *Biby*, et anſenligt Säteri i Lyſta Sokn.

7. *Ås*, et Säteri, med et Kongl. Poſt-Kontor.

8. *Qvickſund*, et Sund, ſom ſammanbinder Fjärdarne Blacken och Galten. Mera härom uti Afhandlingen om Wäſterås Län.

5. WÅ-

5. WÄSTERÅS Län.

Detta Höfdingdöme innefattar Östra Delen af *Wästmanland*, samt Västra Delen af Upland kallad *Fjärdhundra*. Det är belåget mellan 59 Grad. 16 Min. samt 60 Grad. 16 Min. Polhöjd. Det gränsar i Norr til Dalarne och Gästrikland, i Öster til Upsala Län, i Söder til Mälaren, genom hvilken det skiljes från Södermanland, samt med en liten del til sidstnämnda Landskap, och i Väster til Nerike. Det håller i Längd 12 Mil, i Medelbredd 7, och i Vidd 63 Qvadrat Mil.

De största Åar äro följande: 1:o *Arboga Ån*, hvilken har sit Ursprung i Dalarne samt med en Längd af 2 Mil flyter genom detta Län. 2:o *Hedströmen*, hvilken ock har sin Uprinnelse i Dalarne, samt med 6 Mils Längd flyter härigenom. 3:o *Kolbäcks Ån*, hvilken jämväl har sin Källa i Dalarne, och med en Längd af 6.5 Mil flyter genom Länet. 4:o *Wästerås* Ån, som har sit Ursprung i detta Län, och är 7.5 Mil lång. 5:o *Sagån*, som ock har sin Källa i detta Län och är 8 Mil lång. 6:o *Dalelven* stöter ock på 3 Ställen til Länet.

De ansenligaste Sjöar äro följande: 1:o *Mälaren*, hvilkens största Vikar eller Fjär-

dar som flöta til Länet, äro *Granfjärden*, *Wästerås Fjärden*, *Blacken* och *Galten*. Dess Qvatns Storlek finnes längre fram antekn. 2:o *Tämnaren*; hvilken ligger uti Gränsen til Upsala Län och håller i Vidd 10 Geogr. Qvadr. Mil, däraf 6 Dito höra til detta Län. 3:o *Hällaren*, 8.5 Geogr. Qv. Mil. 4:o *Amämingen*, 7 Geogr. Qv. Mil. 5:o *Långsvan* 2.5 Geogr. Qv. Mil. De öfrige Sjöarne i Länet äro alla smärre än 2 Geogr. Qv. Mil, de största af dem äro: 6:o *Wästlanda Sjön*. 7:o *Skedvi Sjön*. 8:o *Nedra Wättern*. 9:o *Öfra Wättern*. 10:o *Stora Aspen*. 11:o *Hörende Sjön*. 12:o *Storsjön*. 13:o *Flacksjön*. 14:o *Vågsjön*. 15:o *Stora Kedjan*.

Naturliga Beskaffenheten af Landet är sådan, at den södra Delen består merendels af Slättmarker som bära ymnigt Säd; den norra däremot är bergagtig och skogrik, samt har godt Förråd på nyttiga Mineralier i synnerhet Järn. Årliga Qvantum som af Stångjärn tilvärkas, stiger til 42000 Skeppund. Med Strömar och Sjöar är Landet väl försedt; i synnerhet uti Nordvästra Delen; de ansenligaste af dem äro förut nämnde. Genom Kolbäcks Å är från Dalarne til Strömsholm vid Mälaren är en kostbar Sluss-Inrättning anlagd, hvarigenom Järnet kan ifrån Masugnarne

och

och Hammarsmedjorne, som äro belägne nära vid nyssnämnde Å, genom Båtar transporteras til Åns utlopp i Mälaren, och så vidare med Jakter afsändas til Stockholm.

Wästerås Höfdingdöme indelas uti 7 Fögderier, hvilka innefatta 11 Härader och 2 Bergslager, hvilka framdeles nämnas, jämte en liten Del af Fellingsbro Härad. Det innehåller 4 Städer, 53 Pastorater, 70 Soknar, samt 2818 hela Hemman, hvaraf 1862 äro Skatte, 381 Krono- och 595 Frälse. År 1800 steg Folkmängden til 86583, hvilket gör 1353 Människor på hvarje Qvadr. Mil.

Tabell

Öfver Wästerås Län.

1. WÄSTERÅS Norra Fögderi. *Norrbo* Härad.	Vidd. Qv. Mil	Hem. man. a. let.	Mantals skrefne år 1799.
1. WÄSTERÅS *			1525
2. Sankt Ilian	0. 33	16 5	137
3. *Skerike*	0. 19	21. 6	168
4. *Hubbo*	0 2	21, 7	225
5. *Romfertuna*	0 88	65 3	663
6. *Tilberga*	0. 34	36. 4	288

7. *Skultuna* — —	0. 7	49. 7	581
8. *Haraker* — —	0. 68	34. 7	564
9. *Fläckebo* — —	0. 9	31. 2	525
Summa —	4. 22	277. 1	4676
2. WÄSTRÅS Södra Fögderi.			
a. *Tuhwndra* Härad.			
1. *Lillhärad* — —	0. 42	11. 3	213
2. *Dingtuna* — —	0. 73	95.	743
3. Lundby — —	0. 2	41. 5	314
4. *Barkarö* — —	0. 3	39.	247
b. *Siende* Härad.			
5. *Badelunda* — —	0. 44	41. 3	398
6. *Irsta* — — —	0. 48	49. 6	409
7. *Kungsåra* — —	0. 43	25. 7	226
8. *Kärrbo* — —	0. 24	24. 3	193
Summa —	3. 24	327. 7	2743
3. WÄSBY Fögderi.			
a. *Ytter Tjurbo* Härad.			
1. *Ängsö* — — —	0. 22	18. 5	230
2. *Björkſta* — —	0. 63	62. 8	626
3. *Tortuna* — —	0. 33	34. 2	366
4. *Sävalla* — —	0. 52	17. 4	258

b. Del af *Simtuna* Härad.			
5. *Simtuna* * — —	0. 89	98. 8	883
6. Altuna — —	0. 38	39. 4	372
7. *Fröfthult* — —	0. 18	31. 5	276
c. *Torftuna* Härad.			
8. Hernevi — —	0. 09	13 7	188
9. *Torftuna* — —	0. 53	94. 3	808
10. Öfterunda, Annex til Nyfätra —	0. 45	29. 5	354
11. *Wittinge* — —	0 2	44.	521
Summa —	5. 42	484. 1	4882
4. SALBERGS Fögderi.			
a. *Öfver-Tjurbo* Härad.			
1. SALA Stad * —			1212
2. Sala Sokn — —	2.	25. 3	454
3. *Möklinta* — —	2 5	46.	712
4. *Kila* — — —	1. 05	32. 4	587
5. *Kumla* — — —	0 66	35. 2	564
6. *Norrby* — —	1. 2	48. 4	
7. Tärna — —	0. 72	19.	330
b. Del af *Simtuna* Härad.			
8. *Löffta* — —	1. 54	60. 7	677

c. *Wåla* Härad.				
9. *Enåker*		1. 03	12. 3	245
10. *Huddunge*		1.	24.	322
11. *Harbo*		1. 4	42.	503
12. *Nora*		2. 47	48.	780
13. *Wåla*		2. 3	103. 6	912
Summa		17. 57	302. 9	7298
8. STRÖMSHOLMS Fögderi.				
Snäfringe Härad.				
1. *Stora Rytterne*		0. 41	37.	247
2. Lilla Rytterne		0. 17	15. 6	111
3. *Säby*		0 24	25.	228
4. *Kolbäck*		0. 35	50 2	345
5. Strömsholms Slotts Församling, Väg och Sluſsvärk				192
6. *Munkorp*		1. 65	159. 6	1087
7. *Berg*		0. 53	23. 2	282
8. *Svedvi*		0. 55	35. 3	364
9. *Ramnäs*		2. 2	11 5	727
10. *Sura*		0. 48	8 6	248
Summa		6. 62	366.	3831

6. Ul-

6. ULVESUNDS Fögderi.				
1. *Åkerbo* Härad.				
1. ARBOGA Stad	—			847
2. Arboga Sokn	—	0. 77	47. 5	495
3. Säterbo	— —	0. 55	22. 5	270
4. *Torpa*	— —	—		293
5. Carlskyrka	—	1. 32	84. 2	474
6. *Björskog*	— —	0. 38	77. 8	553
7. KÖPING Stad	—			658
8. Köping Sokn	—	0. 44	69. 6	454
9. Kungsbarkarö		0. 24	14. 2	100
10. *Odensvi*	— —	0. 93	58. 6	547
11. *Medåker*	— —	0. 6	59. 6	388
12. Himmeta	—	0. 5	42	367
13. *Bro*	— — —	0. 88	40.	413
14. Malma	— —	0. 27	24. 2	310
15. *Skedvi*	— —	1. 43	26. 7	334
16. Del af *Fellingsbro*		0 16	15. 5	162
Summa	—	8. 47	582. 4	6655
7. BERGSLAGENS Fögderi.				
a. *Skinskattebergs* Bergslag.				
1. *Hed*	— — —	0. 77	11. 5	522
2. *Gunilbo*	— —	2.	15. 6	617

3. *Skinſtatteberg* —	3.	47. 5	1173
b. *Norbergs* Bergslag.			—
4. *Wäla* — —	1. 1	9.	316
5. *Norberg* — —	2. 53	39. 4	1321
6. Wäſtanfors —	1. 42	25. 2	712
7. Karbenning —	1. 2	21. 6	562
c. *Wangsbro* Härad.			
8. *Färnebo* — —	2. 6	104. 2	1470
Summa —	14. 62	274.	6693
Mälarens Vatn.			
1. Fjärden *Galten* —	0. 66		
2. Andel i *Blacken* —	0. 54		
3. *Wäſteräs Fjärden* -	0. 7		
4. Andel i *Granfjär-den* — — —	0 44		
5. Dito i andre Mälarens Vatn —	0. 4		
Summa —	2. 64		
Total Summa —	62. 8	2804. 2	36778

För-

Förteckning

På Järnbruken i Wästerås Län.

Värket.	Soknen.	Hammar.	Smide. Skepp.
1. *Svanå.*	Haraker.	3	1320
2. *Skattmansö.*	Öfterunda.	1	575
3. *Ramsjö.*	Wittinge.	1	400
4. *Trångfors.*	Kålbäck	1	520
5. *Liffjö.*	Munktorp.	2	900
6. *Sura.*	Sura.	1	600
7. *Högfors.*	Färnebo.	2	1275
8. *Pärsbo.*	Dito.	1	300
9. *Elholm.*	Arboga.	1	230
10. *Weftlingsholm.*	Dito.	1	300
11. *Röfors.*	Medåker.	1	600
12. *Jönfarbo.*	Bro.	2	1000
13. *Seglingsberg.*	Ramnäs.	2	1490
14. *Bäckhammar.*	Dito.	1	670
15. *Ramnäs.*	Dito.	4	2430
16. *Wirsbo.*	Dito.	2	1725
17. *Gislarbo*, Norra.	Malma.	2	1000
18. *Gislarbo*, Södra.	Dito.	1	775
19. *Kolswa.*	Dito.	1	725
20. *Holm.*	Hed.	1	365

21. *Bernshammar.*	Hed.	2	1950
22. *Karmansbo.*	Dito.	2	1100
23. *Norrhammar*	Dito.	1	600
24. *Nyhammar.*	Dito.	1	800
25. *Färna.*	Gunilbo.	3	2400
26. *Bockhammar*	Dito.	3	2150
27. *Skinſkatteberg.*	Skinſkatteberg.	3	2675
28. *Uttersberg.*	Dito.	2	1820
29. *Baggå.*	Dito.	3	2050
30. *Borgfors.*	Dito.	1	915
31. *Forshammar* 32. *Hedhammar*	Dito.	2	990
33. *Präſthammar*	Dito.	1	460
34. *Skärvik.*	Dito.	1	600
35. *Wäſtanfors.*	Wäſtanfors.	2	830
36. *Semla.*	Dito.	1	700
37. *Fagerſta.*	Dito.	1	960
38. *Engelsberg.*	Wåla.	2	1490
39. *Gåſſjö.*	Norberg.	1	400
	Summa	63	41220

Utom förenämnde Järnbruk finnas några andra i Länet; men hvilka här icke anföras, emedan jag ej känner Qvantum af Tilvärkningen. År 1797 var årliga Stångjärns-Smidet i detta Län, med Hammarſkatten och Frälſe-Friheten 41806 Skeppund.

1. WÄ-

1. WÄSTERÅS Norra Fögderi.

Detta är beläget midt uti Länet, omkring Svart-ån. Dess Storlek är 4.22 Qv. Mil. Marken är uti södra Delen merendels jämn samt bördig på Säd; den norra däremot är något bergagtig samt skogrik. Fögderiet innefattar 1 Stad, 8 Pastorater, 8 Lands-Soknar samt 277 Hela Hemman. Här märkes

1. WÄSTERÅS, Lat. *Aroſia*, en Stad belägen vid en Fjärd af Mälaren, där Svartån, som rinner genom Staden, utfaller. 11 Mil Landvägen och 10 Mil Sjövägen från Stockholm. Staden är näſtan oval til Figuren. Han håller i Längd, från Norr til Söder 2400 Alnar; i ſtörſta Bredd, från Väſter til Öſter 1600 Dito, samt i Vidd 72 Tunnland. Staden är i allmänhet välbygd, men har merendels irreguliara Gator, af hvilka likväl de fläſta äro räta. Antalet af Gator och Gränder är 44. Gårdstomterne äro 420. Stora Gatan, som går midt genom Staden, är lika lång med Stadens Bredd, näml. 1600 Alnar.

Folkmängden ſtiger til vid pass 3000. År 1799 var Antalet af de Mantalsſkrefne 1525. Staden är Säte för Landshöfdin-

gen, 1 Biſkop, ſamt 1 Gymnaſium förſedt med 8 Lectorer. Här är ock en Boktryckeri, ſamt 1 Apotek.

Af Byggningar märkas: Domkyrkan, hvilken är anſenlig och koſtbar, håller 153 Alnar i Längd och 61 i Bredd, ſamt är förſedd med et högt ſpetſigt Torn; Slottet, hvilket är Landshöfdingens Reſidens; Hoſpitals-Kyrkan; Conſiſtorium; Gymnaſii och Skolä-Huſet, ſamt Biſkops- och Domproſt-Huſen; hvilka jämte 12 andre Hus äro byggde af Tegelſten. Gymnaſii-Biblioteket har et tämeligen anſenligt Bokförråd, hvaribland finnas många koſtbara Manuſcripter. I Staden finnes ock et Barnhus, et Lazaret, ſamt en Metallvåg.

Inbyggarnes Näring beſtår förnämligaſt uti Handel och Handtvärk. Årligen utſkeppas härifrån til Stockholm omkring 30000 Skeppund Stångjärn, Järnplåtar och andra Smiden; 8 til 10000 Dito Tackjärn, 12 à 1400 Dito Mäſſing och Mäſſingstrå; utom Rödfärga, Vitriol och andra Varor.

År 1795 voro här 45 Handelsmän, nämligen: Kontors- och Factori-Handlare 9, Handelsmän i öpne Bodar 17, Handelsmän utan Rörelſe 11, Fabriks-Idkare med Gar-

Garveri 1, Dito med Tobak 1, Läderhandlare 2, Sädes- och Victualie-Handlare 2, Oſtron- och Hummer-Månglare 2, med 44 Betjänter.

Samma År funnos här 124 Värkſtäder, uti 40 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare — —	4.	Målare — —	3.
Bleckſlagare —	2.	Nålmakare —	2.
Bokbindare —	3.	Perukmakare —	3.
Bundtmakare —	2.	Plåtſlagare —	1.
Corduansmakare	3.	Repſlagare —	2.
Färgare — —	2.	Sadelmakare —	3.
Garvare — —	1.	Sidentygstryckare	1.
Gelbgjutare —	1.	Skomakare —	13.
Glasmäſtare —	4.	Skräddare —	10.
Guldſmeder —	3.	Slagtare — —	3.
Gördelmakare	3.	Smeder — —	4.
Handſkmakare	3.	Snickare —	6.
Hattmakare —	4.	Sockerbagare	1.
Hofſlagare —	4.	Sötare — —	1.
Kammakare —	1.	Svarvare —	3.
Knappmakare	2.	Sämſkmakare	2.
Kopparſlagare	4.	Tenngjutare —	1.
Krukmakare —	3.	Tunnbindare —	3.
Linvävare —	2.	Urmakare —	1.
Murmäſtare —	2.	Vagnmakare —	5.

Med 89 Geſeller och 73 Lärlingar.

2 ſtora Mälteriet befinnas här ock.

Sta-

Staden ägen 24 Fartyg eller Jakter, som draga från 3 til 400 Skeppund. Kronans Tull-Upbörd stiger årligen til circa 5600 R:dal. Staden furnerar 24 Båtsmän, med sin Fördubbling.

Stadens Ägor i Åker, Äng och Hagar utgöra 963 Tunnland.

2. *Skultuna*, et anſenligt Mäſſingsbruk, beläget i Skultuna Sokn, vid Svartån, 1 Mil från Wäſterås, tilvärkar Mäſſing och Mäſſingstrå.

Förteckning på Tilvärkningen vid detta Manufactur-Värk, efterföljande År.

År.	Skepp.	Liſp.	Marker
1781	404	14	1
82	756	—	—
83	738	4	—
84	815	18	8
85	943	9	17
86	765	12	—
87	1000	—	—
88	809	7	5
Summa —	6233	6	1
Årligt Medium —	753		

3. *Svan-*

3. *Svanå*, et anſenligt Säteri-Gods i Haraker Sokn vid Svartån, jämte et betydligt Stångjärns-Bruk, med 3 Hamrar och 6 Härdar, ſamt et Järn-Manufactur-Värk; har tämeligen anſenlig ſkog.

2. WÄSTERÅS Södra Fögderi.

Detta Diſtrict är beläget vid Mälaren, ſamt beſtår af 2 från hvarannan ſkiljde Stycken: *Tuhundra* och *Sieude*, liggande på hvardera Sidan om Wäſterås. Deſs Storlek är 3.24 Qv. Mil. Marken är här överalt jämn, med fruktbar Jordmån, ſom bär ymnigt Säd. Almogens förnämſta Näring är Åkerbruk, hvartil kommer något Fiſke i Mälaren. Där märkes:

1. *Johannisberg*, en anſenlig Kongs-Ladugård, i Lundby Sokn ½ Mil från Wäſterås, vid Mälaren, beſtår af 7 hela Hemman, har 162 Tunneland Åkerjord, Äng til 370 Laſs, ſamt en vacker Ekeplantering.

3. WÄSBY Fögderi.

Detta Diſtrict ligger i nordoſt om det förenämnde, ſamt innefattar *Yttertjurbo* Härad, en Del af *Simtuna* Härad ſamt *Torstuna* Härad. Deſs Storlek är 5.42 Qvadrat Mil. Marken är merendels jämn och bör-

bördig. Almogens förnämsta Näringsfång är Åkerbruk. Där märkes:

1. *Skattmansö*, en vacker Sätesgård i Wittinge Sokn, har en anſenlig Stenhusbyggning.

4. SALBERGS Fögderi.

Detta Diſtrict är beläget i Norr om det föregående, ſamt gränſar til Dalarne, Gäſtrikland och Upſala Län. Det innefattar 2 hela Härader: *Övertjurbo* och *Wäla*, ſamt 1 Sökn af *Simtuna* Härad. Deſs Storlek är 17.57 Qvadrat Mil. Marken uti ſödra Delen af Fögderiet är tämeligen jämn, men i norra Delen är den något bergagtig och ſkogrik. 2 anſenliga Sjöar finnas här: *Hallaren* och *Tämnaren; Dalelven* flöter ock härtil på några Ställen. Almogens Näringsfång beſtår af Åkerbruk, Boſkapsſkötſel och Skogshygge. Här märkes:

1. SALA, en Stad, belägen uti en ſädesrik Nägd, vid en liten Å, ſom ej långt härifrån faller i Sagån, 12.2 Mil från Stockholm och 3.5 Mil från Wäſterås; är ordentligt anlagd, med räta och tämeligen breda Gator, ſom afſkära hvarandra i räta Vinklar. Staden håller i Medellängd 1500 Alnar, i Bredd 1100, och i Vidd 50 Tunnland.

Tunnland. Gatornas Antal är 16, af hvilka 4 gå efter Längden och 12 efter Bredden af Staden, hvartil komma 2 ſmärre Gränder. Midt uti Staden befinnes et fyrkantigt och tämeligen ſtort Torg, om et halft Tunnlands Vidd. Här äro 210 Gårdstomter.

Antalet af Invånarne i Staden är omkring 1500, men hela Folkmängden år 1776 ſteg til 2253, emedan många äro boende vid Gruvan och på flera Torp häromkring, ſom räknas under Stadens Diſtrict.

Inbyggarnes Näringsfång beſtår uti Handel, Handtvärk och Jordbruk. Handelen idkas med Säd, Fiſkvaror, Kamvaror, Kryddvaror och Tobak. Här finnes 1 Apotek och 1 Vinkällare. År 1795 voro här 11 Handelsmän med 7 Bodbetjänter.

Samma År voro här 81 Mäſtare, Enkor inbegripne, med 34 Geſeller och 30 Lärlingar, uti 26 ſärſkilda Handtvärk, nämligen:

Bagare	1.	Glasmäſtare	1.
Bokbindare	1.	Guldſmed	1.
Bundtmakare	1.	Gördelmakare	1.
Garvare och Corduansmakare	8.	Hattmakare	1.
Gelbgjutare	1.	Kopparſlagare	3.
		Krukmakare	3.

Knappmakare	1.	Smeder	5.
Murmäſtare	1.	Snickare	6.
Målare	1.	Stolmakare	1.
Perukmakare	1.	Svarvare	1.
Repſlagare	1.	Sämſkmakare	5.
Sadelmakare	3.	Urmakare	1.
Skomakare	14.	Vagnmakare	3.
Skräddare	8.		

Staden är fri för all Tull, och ſåledes är här ingen Tull-Upbörd. Deſs tilhöriga Ägor äro ganſka anſenliga: de beſtå af 992 Tunnland Åker, 2104 Tunnland Äng och 516 Tunnland Hagar.

2. *Sala* Silvergruva, belägen 1 Fjärdingsväg från Staden, väſter ut, är den anſenligaſte i Riket. Hon har i fordna Tider varit ganſka rik, ſå at hon lämnat 20 à 30000 Marker Silver om Året, men har ſedermera ſå aftagit, at hon nuförtiden endaſt giver inemot 2500 Marker årligen.

Förteckning

på Tilvärkningen vid detta Silver-Värk, efterföljande 20 År.

År.	Mark:r	Lod.	År.	Mark:r	Lod.
1776	2466	5	78	2038	2
77	2162	6	79	2674	6

År 178o

1780	2023	14	—90	3245	5
—81	2346	2	—91	2550	15
—82	2911	8	—92	2247	5
—83	2660	14	—93	2542	9
—84	2147	10	—94	2809	10
—85	2370	8	—95	2633	—
—86	1983	11	Summa	49473	14
—87	2754	7			
—88	2169	10	Årligt		
—89	2735	10	Medium	2473	11

Deſs Djup är nu mellan 160 och 170 Famnar. Gruvan är urgammal, ſå at man ej känner deſs Början. Hon har många Gruföpningar. Bland andra Mineralier, finnes här Amiant, Qvickſilver, Blyglans och Violſten.

3. *Harbonds*, en vacker och välbelägen Sätesgård vid Sjön Tämnaren, är märkvärdig för ſin myckna Äng, ſom ſtiger til 1000 Laſs årligen, ſamt vigtiga Boſkapsſkötſel.

5. Strömsholms Fögderi.

Detta Diſtrict är beläget i väſter om bägge Wäſteräs Fögderiena, ſamt innefattar 1 Härad, benämndt *Snäfringe*. Deſs Storlek är 6.52 Qvadrat Mil. *Kolbäcks Å* löper här midt igenom efter hela Fögderiets

riets Längd. Mälarens Vik *Galten* utgör deſs ſödra Gräns och hörer til ſtörre Delen hit. Uti ſödra Delen af Landet är Marken merendels jämn och fruktbar, ſamt har ſköna Åkrar; den norra Delen är något ojämnare ſamt ſkogrik. Inbyggarnes Näring beſtår uti Åkerbruk och Ängsſkötſel. Där märkes:

1. *Strömsholm*, en anſenlig Kongsgård, belägen 2 Mil från Wäſterås, med et ſtort och koſtbart Slott, liggande på en liten Holme, uti Kolbäcks Å. Härvid underhålles et anſenligt Stuteri, med därtil hörig Stallſtat.

Et litet Stycke från Slottet går en Canal, ſom leder från Kolbäcks Å til en liten Sjö, ſom medelſt et Sund har gemenſkap med Galten. Vid detta Sund befinnes en Laſtage-Plats, för alt det Järn, ſom kommer från Bruken, hvilka äro belägna vid Kolbäcks Åns Vattudrag. Här är ock en Metallvåg. Denna Laſtageplats har i ſednare tider ſå förkofrat ſig, at han liknar en liten Köping.

För at befrämja Järn-Transporten från de Bruk, ſom ligga vid förenämnde Å, ſåſom Ramnäs, Wirsbo, Wäſtanfors, Semla, m. fl. är en koſtbar Sluſs-Inrättning, kallad

lad *Strömsholms Sluſsvärk*, mellan Sjöarne Barken och Galten anlagd. Medelſt denna Sluſsfart hava Fartygen en vig Transport utföre Ån til Laſtage-Platſen, hvareſt Köpings och Wäſterås Rederiers Fartyg afhämta Effecterne, för at överföra dem til Stockholm. Genom detta Sluſsvärk nedkomma årligen 10 à 12000 Skeppund Stångjärn, utom Tackjärn och andra Varor.

2. *Qvickſund*, et Sund mellan Mälarens Vikar Galten och Blacken, har en Färjeſtad, där Överfarten är til Södermanland. Denna Plats, förnämligaſt på ſödra Sidan om Sundet, där Marken är högländt, är ganſka lämpelig at anlägga en Stad på, hvilken emottoge det Järn, ſom kommer från Örebro, Arboga, Köping och Strömsholm, för at vidare transportera det til Stockholm, häldſt Galten i ſednare Tider blivit ſå grund, at Jakterne från förenämde Städer hava på åtſkilliga ſtällen Svårighet at komma fram. Här befinnes ock en god Hamn innanför Sundet.

3. *Bäckhammar*, *Ramnäs*, *Seglingsberg*, *Fermansbo* och *Wirsbo* äro Järnbruk, belägna vid Kolbäcks Ån i Ramnäs Sokn.

4. *Liſjö*, är et vackert och välbeläget Järnbruk, uti Munktorp Sokn mellan 2 Sjöar.

6. ULVESUNDS Fögderi.

Detta Diſtrict ligger i Väſter om det föregående, ſamt gränſar för öfrigt til Södermanland och Nerike. Det innefattar alenaſt 1 Härad, nämligen *Åkerbo*. Deſs Storlek är 8.47 Qvadrat Mil. Marken är näſtan överalt jämn ſamt bördig på Säd; endaſt nordväſtra Delen är något bergagtig och ſkogrik. Inbyggarnes förnämſta Näringsfång är Åkerbruk. En Del närer ſig af Stångjärns Smide. *Hedſtrömen*, ſom flyter genom Landet, är en tämeligen anſenlig Å, hvarvid åtſkilliga Järnbruk äro anlagde. Här märkes:

1. ARBOGA, en Stad belägen vid en Å, ſom inemot 6 Fjärdingsväg härifrån faller i Mälaren, 15.7 Mil Landvägen och 14 Mil Sjövägen från Stockholm. Han är tämeligen ordentligt anlagd med räta och tämeligen breda Gator, ſom mäſtadedelen afſkära hvarandra i räta Vinklar. — Figuren är näſtan en Rectangel. Staden håller i Längd 1600 Alnar, i Medelbredd 800, och i Vidd 44 Tunnland. Gator och Gränder äro 25 til Antalet, af hvilka 7 gå efter Längden af Staden och 18 efter Bredden. Torget är reguliert, och ligger näſtan midt i Staden. Gårdstomterne äro 288, hvar-

hvaraf 208 äro bebyggde och 80 nyttjas til Trägårdar och Plantager.

Folkmängden ſtiger til circa 1500. Af publika Byggningar finnas här 2 Kyrkor, Stads- och Landskyrkan, et anſenligt Rådhus, et Skolhus, et Barnhus och en Metallvåg. Årligen gå genom Metallvågen circa 36000 Skeppund Stångjärn, 6000 Dito Tackjärn, 7000 Dito Järn-Manufactur-Smide, mellan 1 och 200 Skeppund Koppar, 200 à 250 Dito Svavel, 6 à 700 Dito Vitriol, ſamt 7 à 800 Dito Rödfärga, hvilket alt affändes til Stockholm. Borgerſkapet äger 24 Jakter mellan 400 och 600 Skeppunds Drägt til Seglation på Stockholm.

År 1795 funnos här 25 Handelsmän, af hvilka 10 handlade med öpna Bodar, 10 voro Commisſionärer för Bergslagen, och 5 voro af ſig komne.

Samma år funnos här 81 Värkſtäder, med 36 Geſeller och 50 Lärlingar uti 34 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare — —	2.	Färgare — —	1.
Bleckſlagare —	1.	Garvare — —	1.
Bokbindare —	1.	Gelbgjutare —	1.
Bundtmakare	1.	Glasmäſtare —	1.
Corduansmakare	1.	Guldſmeder —	2.

Gördelmakare	3.	Repſlagare	1.
Handſkmakare	1.	Sadelmakare	3.
Hattmakare	4.	Skräddare	7.
Hofſlagare	3.	Skomakare	6.
Klenſmeder	2.	Snickare	4.
Knappmakare	1.	Strumpvävare	1.
Kopparſlagare	4.	Svarvare	4.
Krukmakare	2.	Sämſkmakare	3.
Murmäſtare	1.	Tenngjutare	2.
Målare	2.	Tunnbindare	1.
Perukmakare	3.	Urmakare	3.
Plåtſlagare	1.	Vagnmakare	5.

I Staden är ingen Fabrik vidare än 1 Tobaks-Fabrik, ſom år 1791 idkades med 6 Arbetare.

Tull-Upbörden ſtiger til circa 2600 R:dal. Staden furnerar 16 Båtsmän med ſin Fördubbling.

Stadens Egendomsjord utgör 410 Tunnland Åker och 187 Tunnland Äng. Arrendejorden beſtår af 165 Tunnland Åker och 297 Tunnland Äng.

2. *Hjelmare Sluſsvärk*, belåget i Säterbo Sokn, en half Mil från Arboga, förenar Arboga Ån med Hjelmaren. Detta Sluſsvärk beſtår af 9 Slusar. Hjelmaren ligger 32 Alnar högre än Arboga Ån och 37 Alnar högre än Mälaren. Vid Hjelma-

marens Utlopp i Canalen, som leder til Ån, äro några Vattuvärk anlagde.

3. *Jäder*, et anſenligt Järn-Manufactur-Värk i Arboga Sokn, vid Arboga Ån, en Fjärdingsväg från Staden, tilvärkar åtſkilliga Järnvaror, ſåſom Yxor, Spadar, Skyfflar, m. m. Här är ock et Ståltrådsdrageri.

4. *Kongsör*, en Kungsgård, belägen vid Arboga Åns Utlopp i Galten, på vänſtra ſidan om Ån, har en Kongl. Stallſtat, med med et Stuteri och et Schäferi. På högra Sidan om Ån är en med reguliera Gator anlagd Ort, hvilken liknar en liten Köping. Det har varit i Förſlag, at här anlägga en Stad; men detta Företag tyckes ej här vara lämpeligt, emedan Galten är ſå grund här utanföre, at Fartyg hava mycken Svårighet at hitkomma; utan detta Förſlag bör häldre värkſtällas vid Qvickſund.

5. KÖPING, en Stad belägen vid en liten Å, ſom halfannan Fjärdingsväg härifrån faller i Galten; 14.2 Mil Landvägen och 13 Mil Sjövägen från Stockholm. Han håller i Längd 1600 Alnar, i Medelbredd 650, och i Vidd 34 Tunnland. Gator och Gränder äro 20, af hvilka 6 gå efter Längden och 14 efter Bredden af Staden. Ån ſom flyter härigenom, delar Staden i

2 Delar, af hvilka den ſom ligger på högra Sidan om Ån, kallas Gamla Staden, ſamt har irreguliera och krokiga Gator; och den ſom är belägen på vänſtra Sidan, kallas Nya Staden, har räta Gator, ſom afſkära hvarandra i räta Vinklar. Gårdstomterne äro 238 til Antalet. Folkmängden ſtiger til vid paſs 1500.

Af Byggningar förtjänar Kyrkan at anföras, ſåſom ſtor och prydlig; hon är belägen i nordväſtra Delen af Staden.

Staden idkar Handel med Bergslagens Tilvärkningar, hvilka den förer til Stockholm, beſtående af 30 til 35000 Skeppund Stångjärn, 6 à 8000 Skeppund Tackjärn, ſamt något Stål och Koppar. Från Stockholm återhämtas åtſkilliga för Bergslagen nödvändiga Varor.

År 1788 funnos här 25 Handelsmän, af hvilka 10 handlade i öpna Bodar, 5 voro Factorer för Bergslagen och 10 voro af ſig komne. Seglation i Mälaren idkas med 18 Jakter, ſom draga från 3 til 500 Skeppund.

År 1795 funnos här 57 Värkſtäder med 37 Geſeller och 33 Lärlingar uti 31 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Baga-

Bagare	1.	Linvävare	1.
Bleckſlagare	2.	Murmäſtare	1.
Bokbindare	1.	Målare	2.
Chatullmakare	3.	Perukmakare	1.
Corduansmakare	3.	Sadelmakare	2.
Färgare	3.	Skomakare	5.
Garvare	2.	Skräddare	5.
Glasmäſtare	1.	Slagtare	1.
Guldſmeder	2.	Snickare	4.
Gördelmakare	1.	Svarvare	1.
Handſkmakare	1.	Sämſkmakare	3.
Hattmakare	1.	Tenngjutare	1.
Hofſlagare	2.	Tunnbindare	1.
Knappmakare	1.	Urmakare	1.
Kopparſlagare	3.	Vagnmakare	1.
Krukmakare	3.		

År 1791 fanns här ingen annan Fabrik än 1 Tobaksſpinneri, ſom drefs med 4 Arbetare och tilvärkade 1830 Skålpund.

Tull-Upbörden ſtiger til vid pafs 2700 R:dal. årligen. Staden är ſkyldig at furnera 13 Krono Båtsmän med ſin Fördubbling.

Stadens Ägor beſtå af 376 Tunnland Åker, och 216 Tunnland Äng; men Mulbete och Skog äro otilräckeliga.

Ståholm, et Säteri-Gods vid Galten, är et af de ſtörſta i Höfdingdömet.

7. Bergs-

7. BERGSLAGENS Fögderi.

Detta Diſtrict är beläget i norr om det föregående, ſamt gränſar til Falu Län. Det innefattar *Skinſkattebergs* och *Norbergs* Bergslag, ſamt *Wangsbro* Härad. Deſs Storlek är 14.62 Qvadrat Mil. Marken är i allmänhet ojämn och bergagtig, dock utan höga Berg. Den bär icke ſå mycken Säd, ſom Inbyggarne behöva til ſit Uppehälle; men Ängar och Mulbete äro tilräckelige til Nödtorften ävenſom Skog. Landets Rikedom beſtår uti Järnmalm. Inbyggarnes förnämſta Näringsfång är ſåledes Bergsbruk och de däraf beroende Handteringar, ſåſom Gruf-Arbete, ſamt Tackjärns och Stångjärns-Tilvärkning. Här märkes:

1. *Färna*, et anſenligt Järnbruk uti Gunnilbo Sokn, med 3 Hamrar och 6 Härdar, har tillika 1 Pläthammare, med 1 Härd, ſamt 2 Stålhamrar med 2 Härdar, hvarvid årligen tilvärkas 400 Skeppund Järnplåtar och 400 Dito Stål. Detta Bruk, jämte Kedjebo Hammare i denna Sokn, ſamt Trummelsbergs Hammare i Wåla Sokn ſmida tilſamman 3350 Skeppund med ſamma Stämpel. Härtil kommer Bockhammars Järnbruk med därtil höriga Killinghammars Stångjärns Hammare i förenämn-

renämnde Sokn, hvarvid ſmidas 2150 Skeppund. Tilſamman 5000 Skeppund. Alla deſſa Bruk, innehållande 8 Hamrar jämte Baſtmora Masugn, ſamt underliggande Hemman, utgöra en Trakt om 1.2 Qvadrat Mil, ſom är et Fidei Commiſs Gods, tilhörigt Slägten Dahlſon.

2. *Skinſkatteberg*, et anſenligt Järnbruk, med 3 Hamrar och 1 Stålhammare, ſamt en ſtor och prydlig Stenhusbyggning, är angenämt beläget mellan 2 Sjöar uti Skinſkattebergs Sokn.

3. *Riddarhyttan*, et Kopparvärk med åtſkilliga Gruvor uti nyſnämnde Sokn, har Gårmakeri, Stamp och Vaſkvärk, 2 Sulu-Ugnar, och 1 Råkoppar Ugn. Gruvorna, uti hvilka nuförtiden arbetas äro 3: nämligen Stora Öſtergruvan, hvilken år 1772 var 54 Famnar djup, Jacobsgruvan, ſom då var 47 Famnar djup, ſamt Öſtra Häggruvan, ſom år 1790 var 17 Famnar djup. Här finnes ock Wismut. Följande Förtekning viſar Tilvärkningen af Gårkoppar, för 20 år, inemot ſlutet af Adertonde Seculo.

År

År.	Skep.	Lisp	Mr	År.	Skep.	Lisp	Mr
1776	131	14	2	—88	297	9	11
—77	155	—	7	—89	333	16	4
—78	137	14	14	—90	200	2	10
—79	139	3	11	—91	251	—	8
—80	113	10	—	—92	288	7	17
—81	87	7	11	—93	339	15	—
—82	241	6	—	—94	297	1	16
—83	193	4	18	—95	115	14	—
—84	305	18	16	S:a	4441	18	3
—85	356	1	3				
—86	273	3	—	Årl.			
—87	184	7	5	Med.	222	1	

4. *Bernshammar*, *Nyhammar*, *Holm*, *Karmansbo*, *Uttersberg*, *Borgfors* och *Baggå*, äro Järnbruk liggande vid Hedſtrömens Vattudrag. När härtil läggas Färna Godſets Hamrar, Skinſkattebergs Hamrar, de uti Ulvefunds Fögderi vid benämnde Vattudrag belägne Järnbruk, ſamt några Järnbruk i Dalarne, ſå kan man med ſkäl förſäkra, at Hedſtrömen med ſina Grenar, ehuru föga betydlig i Storlek, tilvärkar mera Stångjärn än någon annan Ström i Sverge, och förmodeligen i hela Europa. Tilvärkningen ſtiger til vid pafs 22000 Skeppund.

5. *Nor-*

5. Norberg, en Sokn, ſom har Gruvor, hvilka äga den bäſta Järnmalm i detta Land. De nuförtiden mäſt brukbara äro 27 til Antalet. Utur desſa Malmfält upbrytas årligen circa 38000 Laſs Järnmalm. Desſa Gruvor äro uråldriga; de voro i fullkomligt Bruk år 1282.

6. Norbergs Kyrkoby är anſenlig, äger Gator och Salubodar til Bergslagens Behof, ſamt har utſeende af en Köping.

7. *Bjurfors*, et anſenligt Mäſſingsbruk i Norbergs Sokn, ½ Mil från Aveſtad, tilvärkar Mäſſingstrå, ſamt förfärdigar åtſkilliga Mäſſings-Arbeten. Följande Förteckning viſar Tilvärkningen för några År i ſednare Tider.

År.	Skep.	Liſp	M:r	År.	Skep.	Liſp	M:r
1781	680	10	—	87	1006	15	—
82	1014	10	5	88	809	16	—
83	966	10	—	S:a	7305	2	11
84	907	3	8				
85	1000	4	—	Årl.			
86	919	13	18	Med.	913	3	—

6. ÖREBRO Län.

Detta Höfdingdöme utgöres af Landſkapet *Nerike*, Väſtra Delen af *Wäſtmanland*, ſamt en liten Del af *Wärmeland*. Det är beläget mellan 58 Grad. 40 Min. ſamt 60 Grad. 6 Min. Polhöjd. Det gränſar i norr til Dalarne, i öſter til Wäſterås Län, i ſöder til Öſtergötland, Wettern och Marieſtads Län, ſamt i Väſter til Wärmeland. Det håller i Längd 15 Mil, i Bredd 7 och i Vidd 84 Qvadrat Mil. Härigenom rättas areala Vidden, ſom finnes anförd pag. 188.

Naturliga beſkaffenheten är ſådan, at ſödra Delen af Länet, ſom utgöres af Nerike och en liten Del af Wärmeland, är i ſin yttre Omkrets högländig och bergagtig, men har uti inre Delen et flackt Läge. Störſta Landhögden ſvänger ſig ifrån Sjön Skagern til ſödra Delen af Hjelmaren, och ſtyrer alla Norr om liggande Vattudrag åt Hjelmaren, ſamt lämnar ſtörre delen af de öfrige åt Wettern och mindre delen åt Öſterſjön.

Den märkeligaſte Förändring af Belägenheten förekommer i de ſå kallade Kilsbergen, hvilka likſom en Vägg ſkilja ſig från flacka Landet, hvareſt det ifrån en ſlät Mark bär tvärt upföre. Tvänne

flolägrige

flolägrige Kalkſtens Trakter äro i Nerike. Den förra förekommer uti nordväſtra Delen af Landet vid Gränſen til Leke Bergslag; den ſednare befinnes midt i Landet, mellan Sjöarne Tiſaren och Moſjön. För öfrigt finnes Kalk på flera andra Ställen i Landet.

Malmtrakter äro i Landet åtſkilliga. De förnämſta äro: 1:o Järnmalms-trakten uti nordväſtra Delen, utgörande Leke och Carlſkoga Bergslager. 2:o Uti ſydväſtra Delen mot Öſtgöta Gränſen innefattande Lerbäcks Bergslag; där finnes jämväl Kopparmalm. 3:o Uti nordöſtra Delen, mellan Sjöarne Hjelmaren och Wäringen, men beſtår endaſt af tätt ſammanhängande Kisgångar. I denna Trakt finnes jämväl Alunſkifer och Svavel, ſamt anledning til Silvermalm.

När man undantager den Nordväſtra Trakten af Nerike, jämte Länets Andel i Wärmeland, ſom är bergagtig, har Marken näſtan överalt en fruktbar och bärande Jordmån ſamt godt Mulbete, hvarför ock Åkerbruket kan idkas med Fördel; och Landet äger Säd merendels över eget Behof. Den Norra Delen af Länet, ſom innefattar Väſtra Delen af Wäſtmanland, är ojämn och bergagtig, ſamt har ymnigt af

Strömar och Sjöar. Här finnas 2 ſtora och mägtiga Järnmalms Trakter, jämväl Koppar- och Silvermalms Fält.

De fläſta Strömar i Länet flyta åt Mälaren, en anſenlig Å, med ſina Grenar löper åt Wänern, några Vattudrag rinna åt Wettern, och 3 à 4 Vattudrag hava ſina Utlopp i Öſterſjön. De anſenligaſte af dem äro följande: 1:o *Arboga Ån*, hvilken til 10 Mils Längd, flyter genom Länet; den ſtörſta Gren, ſom faller i henne är *Nora Ån*, 7 Mil lång. 2:o *Svartelven*, hvilken har ſit Urſprung i Dalarne, til 10 Mils Längd flyter, dels genom Länet, dels utgör Gränſen med Wärmeland, och faller i Sjön Skagern, och vidare uti Wänern. 3:o *Örebro Ån*, hvilken har ſin uprinnelſe uti ſydligaſte Delen af Länet, nära til Väſtgöta Gränſen, ſamt efter 7 Mils Lopp faller i Hjelmaren. 4:o *Atterſta Ån*, hvilken har ſit Urſprung midt i Nerike och flyter ut i Hjelmaren. 5:o *Tiſarens Vattudrag*, hvilket rinner igenom förenämnde Sjö och faller i Wettern, efter et Lopp af 3 Mil. 6:o *Sotteras Vattudrag*, hvilket utgör överſta Delen af Nyköpings Ån, och i detta Län är föga betydligt.

De

De ſtörſta Sjöar äro: 1:o *Hjelmaren*, hvilken med 8 Mils Strand ſtöter i Öſter til detta Län. Utaf denna Sjö höra 3 Qv. Mil til Länet. 2:o *Wettern*, hvilken med 5.5 Mils Strand gränſar til Länet; Utaf denna Sjö höra 1.4 Qv. Mil til Länet. 3:o *Skagern*, hvilken til ſin minſta Del hörer til detta Län. 4:o *Sottern* 0.3 Qv. Mil ſtor. 5:o *Toften*, 0.23 Qv. Mil. 6:o *Tiſaren*, 0.18 Qv. Mil. 7:o *Moſſjön*, 0.11 Qv. Mil. 8:o *Åvern*, 0.12 Qv. Mil. 9:o *Väſter Laſſjön*, 0.11 Qv. Mil. 10:o *Öſter Laſſjön*, 0.08 Qv. Mil. 11:o *Teen*, 0.7 Qv. Mil. 12:o *Tyſtingen*, 0.08 Qv. Mil. Samtelige deſſe 9 Sjöar ligga i Nerike. Smärre Sjöar i detta Landſkap äro 13:o til 18:o *Mullen*, *Stora Björken*, *Lången*, *Öſtra Qvismaren*, *Olen*, och *Boda Sjön*, af hvilka ingen når 0.06 Qvadr. Mil. 19:o *Möckern*, 0.22 Qv. Mil. 20:o *Alqvittern*, 0.13 Qv. Mil. 21:o *Ullwettern*, 0.23 Qv. Mil; alla 3 belägna uti Wärmeland. 22:o *Torwarpen*, 0.27 Qv. Mil. 23:o *Hallaren*, 0.26 Qv. Mil. 24:o *Würingen*, 0.22 Qv. Mil. 25:o *Halvarsnoren*, 0.17 Qv. Mil. 26:o *Norra Hörken*, 0.16 Qv. Mil. 27:o *Ljusnaren*, 0.13 Qv. Mil. 28:o *Wikern*, 0.12 Qv. Mil. 29:o *Norra Helgen*, 0.11 Qv. Mil. 30:o *Råsvalen*, 0.11 Qv. Mil. 31:o *Greken*, 0.14 Qv. Mil. 32:o *Södra Helgen*, 0.13 Qv. Mil.

33:o *Fåsſjön*, 0.11 Qv. Mil. 34. *Södra Hörken*, 0.8 Qvadr. Mil. 35:o *Nora Sjön*, 0.07 Qvadr. Mil. 36:o *Grängen*, 0.06 Qvadr. Mil. 37:o *Uſken*, 0.07 Qvadr. Mil. Smärre Sjöar äro 38:o til 40:o: *Stora Klotn*, *NorraMon*, och *Aſtången*, af hvilka ingen når 0.06 Qvadr. Mil. Samtelige desſe Sjöar äro belägne i Wäſtmanland.

År 1800 var Folkmängden 95025, hvilket gör 1132 Människjor på hvarje Qv. Mil. Länet innehåller 2750 Hela Hemman, hvaraf 901 äro Skatte, 918 Krono, 678 Frälſe ſamt 152 Säteri. Det indelas i 4 Fögderien, hvilka innefatta 10 Härader, 5 Bergslager, 4 Städer, 34 Paſtorater, 54 Soknar. Här äro 98 Stångjärns-Hamrar och 171 Härdar. Årliga Stångjärns-Smidet är 51783 Skeppund. Hammarſkatten är 477 Skeppund, och Frälſe-Friheten 1886 Skeppund.

I anſeende til Cleriſka Författningen hörer Nerike til Strängnäs Stift, Andelen af Wärmeland til Carlſtads Stift, och Andelen af Wäſtmanland til Wäſterås Stift. Beträffande Juridiſka Inrättningen, ſå utgör Nerike en egen Lagſaga, Andelen af Wärmeland lyder under Wäſtmanlands Lag-

Lagſaga. Rörande Militäriſka Inrättningen, ſå underhålles i Nerike en Bataillon af Nerike och Wärmelands Regimente, Andelen af Wärmeland underhåller en liten Del af berörde Regimente, och Andelen af Wäſtmanland hörer til Wäſtmanlands Regimente.

Tabell över Örebro Län.

1. Fögderiet Östra Nerike.	Vidd. Qv. Mil	Hemmantal.	Mantal ſkrifne, år 1801.
a. *Örebro* Härad.			
1. *Örebro* * — —			1520
2. Ånſtad — —		11. 5	138
3. Långebro —		37. 3	215
4. Almby — —		30. 2	286
5. *Moſjö* — — —		24. 3	284
6. Täby — —		18. 2	169
7. *Axberg* — —		43. 7	474
8. Hofſtad — —		29. 3	229
9. *Kil* — — —		42.	413
10. Grave — —		18. 5	118
11. *Eker* — — —		14.	113
12. *Winteråſa* — —		33. 7	427
13. Tyſslinge —		24. 3	356
b. *Glanshammars* Härad.			
14. *Glanshammar* * —		74. 6	677

15. Rinkarby	—		33. 7	295
16. Lillkyrka	—		31. 2	491
17. Ödeby	—	—	11. 3	144
18. *Götlunda*	—	—	48. 6	778
c. *Åskers* Härad.				
19. *Mdlösa* *	—	—	118. 5	1044
20. *Åsker* *	—	—	85. 3	1068
21. *Lännäs*	—	—	41. 5	527
d. *Skyllersta* Härad.				
22. Norrbyås, Annex til Mällösa	—		23. 5	208
23. *Skyllersta*	—	—	75.	792
24. *Ekeby*	—	—	39. 4	368
25. Gällersta	—		40. 3	394
26. *Svenvad* med Ho Capell	—	—	60. 7	1027
Summa	—	20.	1010.6	12475
2. Fögderiet WÄSTRA Nerike.				
a. *Kumla* Härad.				
1. *Kumla* *	—	—	111. 4	1166
2. Halsberg	—	—	37. 2	523
3. *Lerbäck*	—	—	47. 6	1264
b. *Hardemo* Härad.				
4. *Hardemo*	—	—	41.	479

5. Kräklinge —		50. 2	373
c. *Grimſtens* Härad.			
6. Del af *Hardemo* —		12.	
7. Hackvad, Annex til Edsberg — —		30.	269
8. *Wiby* — — —		107.	1178
9. *Bodarne* — —		8. 2	327
d. *Edsbergs* Härad.			
10. *Kuiffta* — —		36. 7	366
11. Hidinge — —		18. 5	207
12. *Edsberg* — —		57. 5	573
13. *Qvisbro* — —		20.	232
14. Tängeråſa, Annex til Wiby —		31.	176
15. *Skagerhult* — —		14. 7	286
16. Del af Nyſund, Sokn i Carlſtads Län		14. 7	370
e. *Sundbo* Härad.			
17. *Aſkerſund* Stad			417
18. Aſkerſund Sokn		66. 2	1095
19. *Hammar* — —		54. 7	1033
20. *Snaſunda* — —		39. 5	553
Summa —	19. 5	798. 1	10887

3. SVARTELVENS Fögderi.			
a. *Leke* Bergslag.			
1. Del af Nyſund		1. 5	61
2. Del af *Qvisbro*		27. 7	707
3. Del af *Knifſta*		9. 4	231
4. Del af Hidinge		21. 7	322
5. Del af *Winteråſa*		8.	126
6. Del af Tyslinge		17.	328
7. Del af *Kil*		11. 7	95
b. *Carlſkoga* Bergslag.			
8. *Carlſkoga*, med			2059
9. Bjurkärn, Annex; och			613
10. Carlsåſa Capell		64. 5	
Summa	9. 5	161. 5	4342
4. BERGSLAGS Fögderiet.			
a. *Fellingsbro* Härad.			
1. *Fellingsbro*		165. 7	1931
2. *Näsby*		23. 5	311
3. Ervalla		45.	442
b. *Nora* Bergslag.			
4. *Nora* Stad			375

5. Nora Sokn, med			2285
6. Järnboås — —		219. 4	613
7. Julsjö — —		20. 6	727
c. *Lindes* Bergslag.			
8. *Lind:* Stad —			314
9. Linde Sokn —		180. 5	1965
10. *Ramsberg* — —		50. 5	1206
d. *Ljusnarsbergs* Bergslag.			
11. *Ljusnarsberg* —		6. 6	1688
e. *Grythytte* Bergslag.			
12. *Grythytta* med			1126
13. Hällefors —		47. 7	865
Summa —	35.	759. 3	13838
Total Summa —	84.	2730.	41542

Förteckning på Stångjärns-Bruken och Bergsmans-Hamrarne i Örebro Län.

Värket.	Soknen.	Hamrar.	Smide Skeppund.
1. *Klockhammar.*	Kil.	1	300
2. *Frösvidal.*	Dito.	2	517
3. *Ramshyttan.*	Dito.	1	690
4. *Lamafors.*	Winteråfa.	2	800
5. *Frötuna.*	Götlunda.	1	690

6. *Axberg.*	Axberg.	2	927
7. *Breven.*	Aſker.	2	1345
8. *Bleckbruket.*	Tyslinge.	—	—
9. *Skogaholm.*	Svennevad.	2	945
10. *Gryt.*	Dito.	2	1555
11. *Haddebo.*	Dito.	1	600
12. *Haſſelfors.*	Skagerhult.	2	1825
13. *Kråkefors.*	Qvisbro.	3	2480
14. *Munkfors.*	Dito.	—	—
15. *Svartå.*	Dito.	—	—
16. *Willingsberg.*	Kniffta.	2	1800
17. *Laſſåna.*	Bodarne.	2	1900
18. *Brattfors.*	Dito.	2	1340
19. *Röfors.*	Dito.	—	—
20. *Kårberg.*	Snaflunda.	—	—
21. *Skyllberg.*	Lerbäck.	1	1070
22. *Stiernſund.*	Aſkerſund.	1	990
23. *Älgrena.*	Dito.	—	—
24. *Aſpa.*	Hammar.	2	2175
25. *Waldſen.*	Carlſkoga.	2	1100
26. *Degerfors.*	Dito.	2	1060
27. *Ölsboda.*	Dito.	2	890
28. *Kortfors.*	Dito.	—	—
29. *Bofors.*	Dito.	1	460
30. *Björkborn.*	Dito.	1	375
31. *Lannafors.*	Bjurkärn.	—	—
32. *Ekeby.*	Fellingsbro.	1	460
33. *Finnåker.*	Dito.	3	2270
34. *Grönbo* och *Sundbo.*	Dito. Dito.	3	1160

35. Kä-

35. *Käfalla.*	Dito.	2	825
36. *Norrby.*	Dito.	1	425
37. *Opbåga.*	Dito.	1	630
38. *Storboda.*	Dito.	2	1150
39. *Swerkesta.*	Dito.		
40. *Söderby & Åby.*	Dito.	2	1035
41. *Öfterhammar.*	Dito.	1	520
42. *Frövi.*	Näsby.	2	1380
43. *Ervalla.*	Ervalla.	1	345
44. *Hammarby.*	Nora.	2	1225
45. *Bróstorp.*	Dito.	1	360
46. *Järle.*	Dito.	1	750
47. *Hagby.*	Dito.	1	300
48. *Stadra.*	Järnboås.	1	600
49. *Bår.*	Linde.	1	700
50. *Dalkarshyttan*	Dito.	1	400
51. *Wasshyttan.*	Dito.	1	300
52. *Gammelbo.*	Ramsberg.	4	2893
53. *Ramsberg.*	Dito.	1	200
54. *Didriksham-mar.*	Dito.	1	430
55. *Wrethammar.*	Dito.	1	405
56. *Präfthammar.*	Dito.	1	550
57. *Kifnäbben.*	Dito.	1	150
58. *Kårberg.*	Dito.	1	340
59. *Loå.*	Dito.	1	475
60. *Grymsjö.*	Dito.	1	200
61. *Stjernfors.*	Ljusnarsberg.	2	800
62. *Bredsjö.*	Julsjö.	2	800

63. Kervingborn.	Grythytta.	2	900
64. Ullnäs.	Dito.	1	518
65. Floſjö.	Dito.	1	200
66. Skärhyttan.	Dito.	1	300
67. Rockesholm.	Hällefors.	2	800
68. Hällefors.	Dito.	1	400
69. Sikfors.	Dito.	1	400
70. Carlsdal.	Dito.	1	700

1. Fögderiet ÖSTRA NERIKE.

Detta Diſtrict omgives af Wäſtmanland, Södermanland, Öſtergötland, Wäſtra Nerike, ſamt Svartelvens Fögderi. Storleken är 20 Qvadrat Mil; Andelen af Hjelmaren, ſom hörer til detta Fögderi, härunder begripen. Sottern är för öfrigt den ſtörſta Sjö, ſom finnes i Landet. Uti den Norra och ſtörre Delen af Landet är Marken merendels flack, ſamt bördig på Säd, men den Södra Delen är ojämn, bergagtig och ſkogrik. Här märkes:

1. ÖREBRO, en Stad belägen vid Svartåns Utlopp i Hjelmaren, under 59 Grad. 17 Min. Polhöjd, 20.4 Mil från Stockholm. Staden är lång och ſmal til Figuren, med merendels irreguliera Gator. Han håller i Längd 3200 Alnar, i Bredd 640, och i Vidd 62 Tunnland. Gator och Gränder äro inalles 25, utaf deſſa är Storgatan den anſenli-

ſenligaſte; hon löper midt genom Staden längs efter; hon håller i Längd i rät Linea 2520 Alnar, men med en Böjning på Södra Sidan 3140 Alnar. Gårdarnes Antal äro 290.

Staden är Säte för Länets Höfdinge ſamt har 1 en Trivial-Skola, et Boktryckeri, 1 Apotek, 1 Lazaret, och 1 Gevärs-Factori. Folkmängden är vid paſs 3000.

Af Byggnader märkas Stadskyrkan, hvilken har et prydligt Torn, ſamt Landshöfdingens Reſidence-Slott, beläget på en Holme uti Ån, är uti Hörnen förſedt med 4 runda Torn. Därtil höret en vacker Trägård liggande vid Ån. Apoteket har ock en väl inrättad Botaniſk Trägård. För öfrigt har Staden i ſednare Tider blivit mycket prydlig genom många nya Hus, ſom här blivit byggde, ſå at Örebro kan i allmänhet räknas för en af de vackrare Städer i Sverge.

Stadens Handelsmän idka god Handel, förnämligaſt åt Bergslagen med Säd, Victualier, Fiſkvaror, Kramvaror, Kryddvaror, Tobak, Lin, Hampa; och hämta därifrån deſs Tilvärkningar, i ſynnerhet Stångjärn, ſom ſtiger til vid paſs 16000 Skeppund,

pund, hvilket alt föres til Stockholm på 20 Staden tilhörige Jakter. År 1795 var Handelsmännernas Antal 17, däribland 1 Bokhandlare och 1 Vinskänk.

Utaf Fabriks-Anstalter finnes i Vadstena Duks och Tapet-Fabrik, samt 1 Tröje- och Strumpväveri; andre slags Fabriker hafva på flere år icke blivit drifne.

År 1795 funnos här 139 Värkstäder, med 59 Gesäller och 56 Lärlingar uti 50 särskildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	4.	Hofslagare	4.
Bildhuggare	1.	Juvelerare	1.
Bleckslagare	1.	Kammakare	1.
Bokbindare	3.	Klensmeder	2.
Bundtmakare	1.	Klockgjutare	1.
Corduansmakare	3.	Knappmakare	2.
Färgare	3.	Krukmakare	6.
Förgyllare	1.	Kopparslagare	5.
Garvare	4.	Linvävare	1.
Vitskinns Garvare	1.	Murmästare	7.
Gelbgjutare	1.	Målare	8.
Glasmästare	2.	Mässingsslagare	1.
Guldsmeder	4.	Nålmakare	1.
Gördelmakare	2.	Perukmakare	3.
Handskmakare	2.	Plåtslagare	1.
Hattmakare	4.	Repslagare	1.
Hattstofferare	1.	Sadelmakare	6.

Skr-

Skomakare	14.	Strumpvävare	1.
Skoflickare	2.	Svarvare	3.
Skräddare	11.	Sämſkmakare	3.
Sockerbagare	1.	Tenngjutare	1.
Sotare	1.	Tunnbindare	2.
Spegelmakare	1.	Urmakare	2.
Stolmakare	1.	Vagnmakare	4.

Kronans Tull-Upbörd ſtiger årligen til vid pafs 4000 R:dal. Staden bör furnera 13 Krono-Båtsmän med ſin Fördubbling. Stadens Åkerjord utgör 350 Tunnland.

2. *Dylta*, et Svavelbruk, beläget i Axbergs Sokn, 5 Fjärdingsväg från Örebro, tilvärkar jämväl Vitriol och Rödfärg. Det har egen Kyrka och Förſamling. Tilvärkningen har på 8 följande år varit:

År.	Svavel. Skepp.	Liſp.	Vitriol. Skepp.	Liſp.	Rödfärg. Tunnor.
1761	101	8	737	19	976
62	331	15	522	8	741
63	168	11	535	15	935
64	242	11	mig	obe	kant.
65	196	10	D:o	dito	dito.
67	186	15	D:o	dito	dito.
68	225	11	D:o	dito	dito
69	220	14	939	4	2084

3. *Fröts*

3. *Frösvidal*, en Bruksgård i Kils Sokn, har et Bombgjuteri, samt flera tillydande Stångjärns Hamrar af åtskilliga Namn i Kils och Tyslinge Soknar.

4. *Garphyttan*, et Järnbruk i Tyslinge Sokn med 2 Stångjärns Hamrar, samt 4 Plåthamrar, som tilvärka Järnbleck; Valsverk, Kniphammare, Mjöl- och Sågqvarn.

Vid detta Bruk, samt *Latorp*, som ligger ½ Mil härifrån, är anlagt et Alunverk, som nuförtiden tilvärkar vid pass 3000 Tunnor Alun årligen. Alunskiffern finnes på Stället. Tilvärkningen har följande 5 År varit:

År.		Tunnor.
1773.	—	1936.
—74.	—	2728.
—75.	—	3226.
—76.	—	3047.
—77.	—	2616.

5. *Lannafors*, et Factori-Bruk i Vinterås Sokn, tilvärkar Rörplåtar för Gevärs-Factoriet i Örebro.

6. *Göksholm*, et anseenligt Säteri på en Halfö uti Hjelmaren.

7. *Torp*,

7. *Torp*, en Gård uti Aſker Sokn, har et Factori-Värk, ſom tilvärkar Potaſka til 6 à 700 Liſp:d Harts til 6 à 700 Dito, ſamt Terpentinolja til 5 à 600 Skålpund årligen; jämväl tilvärkas här Soda och Ryſsolja.

2. Fögderiet. VÄSTRA NERIKE.

Detta Diſtrict omgives af Svartelvens och Öſtra Nerikes Fögderier, Öſtergötland, Wäſtergötland och Wärmeland. Deſs Storlek är 19.5 Qvadr. Mil. Nordöſtra Delen af Landet är merendels flack ſamt har bördig Jordmån. De öfrige Trakterne äro bergagtige och ſkogrike. Uti Sydöſtra Trakten finnes Järnmalm. Utom *Wettern* och *Skagern*, ſom gränſa til Landet, äro *Toften* och *Tiſaren* de ſtörſta Sjöarne. Här märkes:

1. ASERSUND, en Stad belägen vid nordligaſte Viken af Wettern, 5.4 Mil ifrån Örebro, och 25.7 Mil från Stockholm. Staden är reguliert anlagd, med räta Gator, ſom afſkära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 1150 Alnar, i Bredd 750, och i Vidd 24 Tunnland. Gatorne äro 13, af hvilka 7 löpa efter Längden och 6 efter Bredden af Staden. Gårdarne äro 192. 2 Stenhus finnas i Staden.

Staden har en god Hamn samt idkar Sjöfart til de omkring Wetterns belägna Städer, förnämligaſt Jönköping. Han driver och Handel uti Bergslagen med Säd, Sill, Tobak, m. m. Folkmängden är mellan 7 och 800.

År 1795 funnos här 47 Handelsmän, hvaraf dock endaſt 2 höllo öpna Bodar. Samma År voro här 36 Värkſtäder, med 12 Geſeller och 27 Lärlingar uti 17 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare — —	1.	Kopparſlagare	3.
Färgare — —	1.	Målare — —	3.
Garvare — —	2.	Perukmakare —	1.
Glasmäſtare —	2.	Sadelmakare —	1.
Guldſmed —	1.	Skräddare —	3.
Gördelmakare	1.	Skomakare —	10.
Hattmakare —	1.	Snickare —	4.
Hofſlagare —	1.	Sämſkmakare	2.
Klenſmed —	1.		

Tull-Upbörden ſtiger årligen til vid paſs 500 R:daler. Staden bör furnera 8 Krono-Båtsmän med ſin Fördubbling.

2. *Kräklinge*, en Sokn, däreſt goda Qvarnſtenar huggas.

3. *Halsberg*, en Sokn vid Tiſaren, har en Järngruva benämd *Samſala*, ſom innehåller god Malm.

4. *Ham-*

4. *Hammar*, en Sokn vid Wettern, har åtſkilliga Järngruvor af godartad Malm.

5. *Leibäck*, en Sokn, belägen mellan bägge de förenämnde, har ockſå åtſkilliga Järngruvor, med god Malm; den utgör, jämte Hammar, Snaflunda och Aſkerſunds Soknar, en Bergslag.

6. *Stjärnſund*, et vackert Järnbruk i Aſkerſunds Sokn, vid Wettern.

7. *Svartån*, et anſenligt Järnbruk i Qvisbro Sokn, med et vackert Stenhus, uti en angenäm Nägd.

3. Svartelvens Fögderi.

Detta Diſtrict omgives af Wäſtmanland, det öfriga Nerike, ſamt Wärmeland. Deſs Storlek är 9.5 Qvadr. Mil. Det beſtår af 2 Bergslager: *Leke* och *Carlſkoga*, af hvilka den förra utgör en Del af Nerike och den andra en Del af Wärmeland. Landet är i allmänhet ojämnt, bergagtigt och ſkogrikt, ſamt har ymnigt Järnmalm. Den ſtörſta Sjön är *Möckern*. Här märkes:

1. *Leke*, en Bergslag, hvilken ſträcker ſig genom Kils, Tyslinge, Vinteråſa, Hidinge, Qvisbro och Nyſunds Soknar, beſtår af 97.5 Hemman, ſamt har många Masugnar.

2. *Carlsdal*, et koſtbart Järngjuteri-Värk, vid Svartelven i Carlſkoga Sokn, gjuter åtſkilliga Ammunitions-ſorter, Kakelugnar, ſmå Canoner, Grytor, m. m.

4. BERGSLAGS Fögderiet.

Detta Diſtrict utgör väſtra Delen af Wäſtmanland. Det gränſar til Dalarne, den öfriga Delen af Wäſtmanland, Nerike och Wärmeland. Det innefattar *Fellingsbro* Härad, ſamt 4 Bergslager: *Nora*, *Linde*, *Ljusnarsberg* och *Grythytte*. Deſs Storlek är 35 Qvadrat Mil. Marken är näſtan överalt ojämn, bergagtig och ſkogrik, endaſt den ſydöſtra Trakten, ſom utgör Fellingsbro Härad är flack, har bördig Jordmån, ſamt är fruktbar på Säd. Af Sjöar är Landet upfyldt; de ſtörſte af dem äro *Torvarpen*, *Hallaren* och *Wäringen*. Här finnas ymniga Järngruvor af godartad Malm, jämväl Koppar och Silver. Masugnarnes Antal i Bergslagen är 56. Årliga Stångjärns Smidet i hela detta Diſtrict är 24727 Skeppund. Folkmängden i hela Fögderiet ſtiger til inemot 30000. År 1785 ſteg denſamma uti Bergslagen til 23283, enligt följande Tabell:

Man-

	Mank.	Qvink.	Summa.
Nora Stad och Sokn	2331	2458	4789
Järnboås — —	641	708	1349
Julsjö — — —	726	810	1536
Linde Stad och Sokn	2339	2499	4838
Ramsberg — —	1238	1304	2542
Ljusnarsberg — —	1815	2067	3882
Grythytta — —	1217	1303	2520
Hällefors — —	869	958	1827
Summa —	11176	12107	23283

1. NORA, en Stad, belägen vid en Sjö, 21.6 Mil från Stockholm och 1 Mil från Örebro; är regulier til Figuren, med räta Gator, hvilka äro 10 til Antalet, däraf 4 löpa efter Längden och 6 efter Bredden af Staden, utom några små Gränder, samt et anſenligt Torg. Han håller i Längd 1000 Alnar, i Bredd 620, och i Vidd 22 Tunnland. Gårdarne äro 180. Folkmängden ſtiger til circa 800.

Staden idkar ſtörre Tackjärnshandel än någon annan Ort i Rikets Bergslager; den ſtiger årligen til mellan 15 och 20000 Skeppund. Han handlar jämväl med Säd, Matvaror, Salt, och andra för Bergslagen nödiga Varor. År 1795 funnos här 27 Handelsmän.

Samma År voro här 39 Värkſtäder, med 13 Geſeller och 11 Lärlingar, uti 20 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	1.	Målare	2.
Bokbindare	1.	Sadelmakare	1.
Färgare	2.	Skomakare	5.
Garvare	4.	Skoflickare	1.
Glasmäſtare	1.	Skräddare	4.
Handſkmakare	1.	Smeder	2.
Hattmakare	2.	Snickare	2.
Kopparſlagare	2.	Svarvare	1.
Krukmakare	2.	Sämſkmakare	3.
Murmäſtare	1.	Urmakare	1.

Tull-Upbörden ſtiger til 800 Rdaler. Staden bör furnera 8 Krono-Båtsmän med ſin Fördubbling. Deſs Skog och Utmark utgör 800 Tunnland.

2. *Klarka*, *Pershytta*, *Dalkarsberg*, *Slotterberg* och *Åsboberg* äro anſenliga Järnmalms Fält, med flere Gruvor; ſamteligen i Nora Bergslag.

3. Uti Nora Bergslag finnas 24 Masugnar, näml. i Nora Sokn 17, i Järnboås 2 och uti Julſjö 5.

4. *Linde*, en Stad, belägen vid en Sjö, 20.4 Mil från Stockholm; är reguliert anlagd med räta Gator. Han håller i Längd 1500 Alnar, i Bredd 400, och i Vidd 20 Tunn-

Tunnland. Gatorna äro 14 til Antalet, däraf 2 löpa efter Längden och 12 efter Bredden. Gårdstomterne äro 122. Folkmängden ſtiger til vid paſs 700.

Staden idkar god Handel med Bergslagen, hvarifrån den bekommer Tackjärn, ſamt återlämnar Säd, Matvaror, Salt och Kramvaror. År 1786 voro här 10 Handelsmän. Samma År funnos 31 Värkſtäder med 10 Geſeller och 8 Lärlingar i 16 ſärſkildta Handtvärk.

Tull-Upbörden ſtiger til 600 R:daler. Staden bör furnera 6 Krono-Båtsmän med ſin Fördubbling. Deſs Åkerjord är 100 Tunnland.

5. *Stråſa*, är det rikaſte Järnmalms-Fält uti Lindes Bergslag. Det innehåller 3 ſärſkildta Gruvor, ſamt giver årligen 6400 Laſs Malm, hvilket är af nog rödbräckt Art, och fordrar Tilſats af andra Malmſorter.

6 Uti Lindes Bergslag finnas 19 Masugnar, däraf 13 ligga i Lindes Sokn och 6 i Ramsbergs Sokn.

7. *Wedvåg*, jämte *Qvarnbacka*, et anſeenligt Metall- Järn- och Stål-Manufactur-Värk, beläget i Lindes Sokn vid Lindes

Ån, tillverkar förutan hvarjehanda Husgeråds-Saker, jämväl nödiga Värktyg, ſom Konſtnärer och Handtvärkare tilhöra: där äro konſtiga Värk inrättade, hvarigenom Tilvärkningen lättas. Wedvåg liggar på högra Sidan om Ån, har Metallgjutare- och Svarvare-Värkſtad, Kniphamrar för Yxor och Lior, Smedja för Saxar, Knivar och Klingor, Spik- och Söljeſmedja, Järnförtennings-Värkſtad, Skruſſmedja, ſamt Sortamentſmedja för allehanda ſlags Inſtrumenter. Qvarnbacka ligger på vänſtra Sidan om Ån, har Kniphamrar, Filſmedja och Knif-Polerſmedja. Detta Järnvärk har egen Kyrka.

8. *Gammelbo*, en anſenlig Sätesgård, med därtil hörande Järnbruk, belägen i Ramsbergs Sokn, har 50 Tunnors årligt Utſäde ſamt 480 Laſs Äng. Järnvärket har 4 Hamrar och 2893 Skeppunds Smide. De härtil hörige Hamrar ligga på färſkildta afſtånd från Gården, ſamt heta Hägernäs, Nyhammar, Berghytte-Hammar och Sundbo-Hammar.

9. *Flögfors*, et Kopparvärk i Ramsbergs Sokn.

10. *Ljusnarsberg*, en Sokn, har Koppar-malmsfält, och kallas däraf jämväl Nya Kop-

Kopparberg. Följande Förtekning visar Gårkoppars Tilvärkningen vid Koppar-Värket uti 23 påföljande År:

År.	Skepp:d.	Lisp.	År.	Skepp:d.	Lisp.
1773	100	11	85	135	8
74	97	18	86	169	14
75	92	16	87	204	9
76	93	18	88	263	13
77	88	6	89	228	15
78	82	2	90	123	5
79	92	15	91	201	18
80	134	18	92	92	2
81	125	6	93	94	14
82	112	10	94	112	16
83	105	14	95	164	8
84	166	14			
		Summa		3084	10
		Årligt medium		134	4

11. *Högfors*, en Ort, belägen uti Ljusnarsbergs Sokn 1.4 Mil från Kyrkan, uti hvilkens Nägd finnes Silver och Blymalm, men af ringa Betydlighet, at Tilvärkningen ej lönar Kostnaden.

12. Uti Ljusnarsbergs Bergslag finnas 9 Kopparhyttor, 1 Gårhytta, 2 Blyhyttor, 1 Rödfärgsbränneri, samt 3 Masugnar.

13. *Grythytta*, en Sokn, hvars Kyrkoby är anſenlig, har 1 Gata och Torg, ſamt liknar en liten Köping.

14. *Högborn*, et Järnmalmsfält i Grythytte Sokn.

15. *Loka*, en bekant Hälſobrunn i Grythytte Sokn, hvars Vatn håller mäſtadelen Svavel och Salpeteragtig Ånga.

16. Uti Grythytte Bergslag finnas 10 Masugnar, däraf 7 uti Grythytte och 3 uti Hällefors Sokn.

17. *Hällefors*, et Silvervärk uti Soknen af ſamma Namn, har i förriga Tider haft ymnig Malm, men ſedermera mycket aftagit. Här är en Silverhytta och Drifhus. Följande Förtekning viſar Tilvärkningen några År i ſednare Tider:

År 1774	— — —	—	58 M:r 2 Lod
— 1775 och 76	tilſamman	45	— 3 —
— 1777 — 78	— —	37	— 5 —
— 1779 — 80 & 81	—	38	— 12 —
— 1782 — 83 & 84	—	21	— 7 —

Et Järnvärk är här jämväl anlagt.

CARL-

CARLSTADS Län.

§. 1. *Läge* och *Storlek.*

Detta Höfdingdöme innefattar Landſkapet *Wärmeland*, med undantag af et litet Stycke, ſom utgöres af den Delen af Carlſkoga Paſtorat ſom ligger på högra Sidan om Svartelven. Deſs Matematiſka Läge är mellan 58 Grad. 45 Min. och 61 Grad. 6 Min. Polhögd, ſamt 29 Grad. 30 Min. och 31 Grad. 50 Min. Longitud. Det är är beläget uti en Halfkrets norr om Wänern. Det gränſar i Norr til Norge, i Nordoſt til Falu Län, i Öſter til Örebro Län, i Söder til Wänern, ſamt i Väſter til Norge. Det håller i Längd från norr til ſöder 23 Mil, i Medelbredd 10, och i Vidd 148 Qvadrat Mil.

§. 2. *Naturlig Beſkaffenhet.*

Landet är i allmänhet bergagtigt, dock til Beſkaffenheten olika. Den öſtra och ſödra Delen är mera flät och fruktbar, än den väſtra och norra, ſom i deſs ſtälle har ymnigt Skog.

Strömar och Sjöar finnas i talrik Mängd; och på många Ställen, färdeles uti de norra Trakterne är Landet upfylt af Kärr, och Mäs-

Måsſar. 2 tämeligen anſenliga Bergsryggar omgiva Landet i nordoſt och nordväſt, den förra ſkiljer Landet från Dalarne, och därifrån taga de Vattudrag ſina Urſprung ſom flyta åt Clarelven på deſs vänſtra Sida; den andra Åſen ſkiljer til en Del Wärmeland från Norge, och därifrån hava de Strömar, ſom falla i Wänern, deras Uprinnelſe. Från bägge deſſe Åſar ſamt från Norden, har Marken en jämn Sluttning ned til Wänern.

Af höga Berg märkas: *Rämneberget* och *Häfffjället*, bägge belägna i Fryksände Sokn, *Tåſſebergsklätten* i Sund Sokn, ſamt *Saxåmuten* i Färnebo Sokn. Af Skogar är Tolfmila Skogen, belägen uti norra Delen af Länet, den anſenligaſte. Uti de ſtora Skogarne finnas en myckenhet Skogsfogel.

Malmtrakter förekomma uti nordöſtra Delen af Landet, vid Gränſen til Örebro Län och Dalarne; de äro ſtore och betydlige, och hyſa i ſynnerhet Järnmalm, ſamt hava ſtora Kalkſträckor med ſig i följe. Strödde Kopparmalmsfält förefalla ock därſtädes, ävenſom en Silvermalms Gång ſamt Blymalm.

§. 3. *Vatn.*

Strömar.

Den anſenligaſte Strömen ſom flyter genom Landet är 1. *Clarelven*, hvilken utgör

gör öfra Delen af Göta Elf. Hon har ſin Uprinnelſe uti Härjedalen uti Sjön Rogen, under 62 Grad. 15 Min. Polhöjd; hon kallas förſt Röa Elf, til deſs hon faller i Sjön Fämund, går genom denſamma, och efter Utfallet därifrån benämnes Fämunds Elf; däreſter löper hon genom Trysſilds Sokn i Norge, och får därſtädes namn af Trysſild Elven; ſedan hon genom Norge flutit 18 Mil, träder hon in i Wärmeland och bekommer där namnet Clarelven; därpå flyter hon genom detta Land ockſå 18 Mil, til deſs hon, under 59 Gr. 20 Min. Polhögd, faller i Wänern. Bland annan ſlags Fiſk hyſer hon ymnigt Lax. Den andra Strömen i Ordningen är 2. *Svartelven*, jämväl Letelven kallad; denna har ſin Källa i Dalarne, under 59 Gr. 20 Min. Polhögd, utgör uti 7 Mil Gränſen mellan Örebro Län och Landſkapet Wärmeland, går genom Sjöarne Möckern och Skagern, ſamt under Namn af Gullſpångs Elven faller i Wänern. Deſs hela Längd är 18 Mil. I denna Ström fås jämväl ymnigt Lax. De öfrige Strömar af Betydenhet äro: 3. *Norselven*, jämväl Frykselven kallad, hvilken har ſit Urſprung vid Norrſka Gränſen, går genom Sjön Fryken och faller i Wänern; deſs Längd är 12 Mil. 4. *Byelven*, ſom har ſin Källa i Norge, går ge-

genom Sjön Harfjolen, flyter jämväl ut i Wänern och är 12 Mil lång. 5. *Timselven*, hvilken har ſit Urſprung i Wärmeland, faller i Sjön Möckern och är 8 Mil lång. 6. *Rotna Ån*, ſom har ſin Källa vid Norrſka Gränſen, flyter uti Sjön Fryken och är 7 Mil lång.

Sjöar.

Namnet.	Fögderiet hvaruti Sjön är belägen.	Storlek Qv. Mil
1. Del af *Wänern.*	Söder, Mellan & Öſter Syslet.	22.
2. *Fryken.*	Wäſter Syslet.	1. 02
3. *Wärmelen.*	Mellan, Wäſter, Söder Syslet.	0. 65
4. *Glafsfjolen.*	Wäſter & Söder Syslet.	0. 64
5. Del af *Stora Led.*	Söder Syslet.	0. 58
6. *Wäſter Sillen.*	Dito.	0. 47
7. Del af *Skagern.*	Öſter Syslet.	0. 38
8. *Öſter Sillen.*	Söder Syslet.	0. 36
9. *Stora Glad.*	Dito.	0. 26
10. *Weſten.*	Mellan & Wäſter Syslet.	0. 25
11. *Jämſjön.*	Söder Syslet.	0. 23
12. *Yngen.*	Öſter Syslet.	0. 2
13. *Rotnen.*	Wäſter Syslet.	0. 18
14. *Nyſjön.*	Dito.	0. 14

15. *Harfjärden.*	Söder Syslet.	0. 14
16. *Öſterſjön.*	Öſter Syslet.	0. 13
17. *Ränken.*	Söder Syslet.	0. 12
18. *Björneſjön.*	Wäſter Syslet.	0. 12
19. *Gunnarn.*	Dito.	0. 13
20. *Gapern.*	Öſter Syslet.	0. 11
21. *Elgſjön.*	Wäſter Syslet.	0. 1
22. *Öfra Glad.*	Wäſter & Söder Syslet.	0. 1
23. *Wismen.*	Öſter Syslet.	0. 1
24. *Lungſunds Sjön.*	Dito.	0. 09
25. *Stora Born.*	Söder Syslet.	0. 09
26. *Doglöſen.*	Öſter Syslet.	0. 08
27. *Wäſtra Örten.*	Mellan & Öſter Syslet.	0. 07
28. *Alften.*	Öſter Syslet.	0. 07
29. *Råda Sjön.*	Mellan Syslet.	0. 07
30. *Kyms Sjön.*	Wäſter Syslet.	0. 07
31. *Björklången.*	Söder Syslet.	0. 07
32. *Hugn.*	Wäſter Syslet.	0. 06
33. *Trehörningen.*	Dito.	0. 06
34. Del af *Lelången.*	Söder Syslet.	0. 06
35. *Boda Sjön.*	Mellan Syslet.	0. 06
36. *Lukenen.*	Dito.	0. 06
37. *Deglunnen.*	Dito.	0. 05
38. *Häggen.*	Wäſter Syslet.	0. 05
39. *Wängen.*	Söder Syslet.	0. 05
40. *Borſjön.*	Öſter Syslet.	0. 05

Norra Delen af Stora Led formerar en ſtor Vik kallad *Foxen*, hvilken hel och hållen ligger innom detta Läns Gräns. Sjöarne Wäſter-Sillen, Öſter-Sillen, Stora Born och Wismen, ligga väl icke hel hållne inom Länets Gräns, men deras hela Arèala Vidd utſättes dock, emedan ſtörre Delarne af dem äro belägne uti Länet. Sjön Fryken är ganſka lång, men ſmal; han håller i Längd 7 Mil, men ſtörſta Bredden går ej över halfannan Fjärdingsväg; han beſtår af 2 Delar Öfra och Nedra Fryken kallade, hvilka ſkiljas genom et Sund; de äro näſtan lika ſtora; den förra håller 0.5 och den ſednare 0.52 Qv. Mil i Vidd.

§. 4. *Producter.*

Mineralier.

Utaf Metaller finnes här förnämligaſt Järn til anſenlig Mängd, något Koppar, ſamt litet Bly och Silver; af andra nyttiga Stenarter, Kalk, Marmor, Späckſten, Brynſten, m. m.

Växter.

Råg och Hafra äro de Sädesarter ſom mäſt ſås i detta Land, emedan Allmogen nyttjar häldre Hafrebröd än af annan ſlags Säd,

Säd, hvartil kommer något Wete och Korn. De Trakter ſom ligga vid Wänern, förnämligaſt de på öſtra Sidan, hava icke allenaſt tilräckelig Säd til eget Behof, utan kunna jämväl aflåta til andra Orter. De väſtra och norra Trakterne ſamt Bergslagen behöva köpa Säd. Potäter planteras i tämelig Mängd. Norra Delen af Landet är förſedt med ſtora Skogar, hvilka lämna ymnigt Sågtimmer.

Djur.

Utom tam Boſkap, hyſa de ſtora Skogarne Björnar, Vargar, Råvar och andra vilda Djur, ſamt mycken ätelig Skogsfogel, ſåſom Tjäder, Orre, Ripa, Hjärpe. Utaf Fiſkeflag finnas Lax, Stam, Slom, Aſp, Id, Ruda, Vimba, Sikling, utom andra Slag. Detta Land är ſåledes förſedt med ymniga Näringsmedel.

§. 5. Näringsfång.

Inbyggarne nära ſig i allmänhet af Jordbruk, men uti Bergslagen förnämligaſt af Bergvärk och de Handteringar ſom därvid förefalla. Intet Län i Riket tilvärkar ſå mycket Stångjärn ſom detta. Tilvärkningen däraf ſtiger årligen til 65000 Skeppund. Härtil kommer Skogens afkomſt uti de Soknar ſom äga överflöd däraf. Årligen fälles några tuſende Såg timmer-

Stockar, hvilka nedflottas utför Clarelven, samt Fryks- och By-Elvarne, samt sågas dels uti de i Landet varande Sågvärk. dels föras sjöledes öfver Wänern til dess Utlopp för at där sågas. Handelen idkas med Järn, Masteträn, Bjälkar, Timmer, Bräder, Tjära, Näver, m. m. som afyttras utur Landet, och däremot inkommer Säd, Salt, och flera andra behöfliga Varor. Uti Wänern och de stora Sjöarne idkas godt Fiske.

§. 6. Folkmängden.

Södra Delen af Länet och Bergslagen äro tämeligen väl bebodde, men de västra och norra Trakterne äro nog gleft-befolkade. År 1800 steg Folkmängden til 135438, hvilket gör 915 Människjor på hvarje Qvadrat Mil. År 1780 steg Folkmängden i hela Wärmeland til 122466; när ifrån denna Summa drages Carlskoga Pastorats Folkmängd, som steg til vid pass 4466, så återstod för Länet en Folkmängd af circa 118000, således har Folkmängden på 20 År här ökat sig med ungefär 17400 Personer. Samma år 1780 var Folkmängden uti Carlstads Stift 159256; af hvilka 77172 voro Mankön och 82074 Qvinkön. Uti Wärmeland särskildt var Antalet af Mankön 59493; af Qvinkön 62273.

§. 7.

§. 7. *Vapen, Indelning, Städer, Socknar. Hemmantal. Smide.*

Vapnet är en Örn, med utſträckta Vingar och Fötter i gyldene Fält. Sköldden är betäckt med en Greffskaps Krona.

Höfdingdömet indelas i 4 Fögderien: *Mellanfyslet*, *Öfterfyslet*, *Wäſterfyslet* och *Söderfyslet*, hvilka innefatta 11 Härader och 1 Bergslag.

Här finnas 84 Förſamlingar, hvilka inbegripa 3 Städer, 26 Paſtorater, ſamt 81 Soknar och Capeller, af hvilka 30 äro Annexer och 6 Capeller.

Länet innehåller 1745 Hemman, af hvilka 1225.4 äro Skatte, 104.3 Krono, 701.2 Frälſe och 114.1 Säteri.

År 1800 ſteg Stång-järns Tilvärkningen til 63212 Skeppund. Utom Ämnes-ſmidet 1920 Skeppund.

I anſeende til Cleriſka Författningen, hörer Länet til Carlſtads Stift. I anſeende til Juridiſka Inrättningen utgör Länet, jämte Carlſkoga Paſtorat, 1 Lagſaga, med 4 Domſagor, hvilka lyda under Göta Hof-Rätt. I anſeende til Militären underhållas 2 Bataillonen af Nerike och Wärmelands Regimente. I anſeende til Bergsväſendet,

höra Bergvärken och Järnbruken under Wärmelands Bergmäſtardöme, ſom i detta Län utgör et Bergs-Fögderi.

Tabell
över Carlſtads Län.

Fögderiet MELLANSYSLET.	Vidd. Qv. Mil	Hemmantal.	Mantalſkrifne år 1801.
a. *Carlſtads* Tingslag.			
1. CARLSTAD Stad *			1217
2. Carlſtad Sokn		13. 5	216
3. *Grava* — —		41. 1	994
4. *Hammarö* — —		22. 2	339
b. *Grums* Härad.			
5. *Nor* — — —		26.	777
6. Segerſta — —		26.	425
7. Grums med			
8. Borgvik, Capell		42. 7	1102
9. Ed — — —		21. 4	497
c. *Kils* Härad.			
10. *Kil* * — —		32. 5	1080
11. Frykerud —		21.	1073
12. Nedra Ullerud		22. 7	867
13. Öfra Ullerud, med			
14. Ranſäter, Capell.		28. 7	1700

d. *Älf-*

d. *Älfdals* Härad.			
15. *Ekshärad* — —		33. 5	1772
16. Råda med			
17. Sunnemo Capell		31. 6	2189
18. Ny — — —		19. 2	827
19. Dalby — —		25. 7	1335
Summa —	54.	417. 8	16510
2. Fögderiet Ö-STERSYSSLET.			
a. *Ölme* Härad.			
1. *Kriſtinehamn* * —			683
2. Warnum — —		38. 8	935
3. *Ölmehärad* — —		72. 8	1516
b. *Wisnums* Härad.			
4. *Wisnum* — —		44.	928
5. Kil — — —		31. 5	541
6. *Rudſkoga* — —		31. 5	501
7. Nyſund — —		11. 4	416
8. Råda, Annex til Amnehärad, i Wäſtergötland — —		23. 5	427
c. *Wäſe* Härad.			
9. *Wäshärad* — —		48.	1735
10. Fogelvik —		27. 3	592
11. Alſter — —		26. 3	871

12. *Nytd*, meſt				
13. Älfsbacka, Capell			30. 7	2290
d. Filipſtads Bergslag.				
14. *Filipſtad* *	—	—		377
15. Färnebo, med Annexerne		—	28. 7	1747
16. Brattfors	—	—		513
17. Nordmark	—	—		776
18. Gåsborn	—	—		536
19. Näsräm	—	—		310
20. *Kroppa*, med				
21. Lungſund	—	—	14. 5	766
Summa	—	27.	429.	16948
3. Fögderiet WÄSTERSYSLET.				
a. *Fryksdals* Härad.				
1. *Sund* * med			76. 3.	2975
2. Gräsmark	—			1439
3. Öſtra Emtervik med	—	—		815
4. Wäſtra Emtervik			52. 2	653
5. Lysvik	—	—	10.	785
6. Fryksände med				2057
7. Öſtmark	—	—	26.	1094

b. *Jöſs* Härad.				
8. *Brunſkog*, med				
9. Manſkog, Capell			29. 5	1643
10. Boda — —			7. 1	398
11. *Arvika* — —			31. 3	1025
12. Gunnarſkog —			24. 7	1491
13. Elgå — —			17. 7	570
14. Ny — — —			19. 3	462
15. *Köla* — — —			21. 7	791
16. Eda — — —			24. 7	1011
Summa —		37.	320. 5	17209
4. Fögderiet Sö-DERSYSLET.				
a. *Nordmarks* Härad.				
1. Skiljemark, Annexe til Köla —			7. 8	287
2. Järnſkog Dito —			20. 5	630
3. *Holmedal* — —			21. 1	624
4. Karlanda —			21.	679
5. Fogelvik — —			13. 3	345
6. Töksmark —			16.	543
7. Öſter-Walſkog			8. 7	396
8. *Silbodal* — —			26. 2	630
9. *Blomſkog* — —			20. 2	533
10. Trankil — —			8. 3	213
11. *Sillerud* — —			39. 5	1062

b. *Gilberga* Härad.			
12. *Stafnäs*, med			
13. Högerud, Capell		40. 3	1078
14. Wärmeſkog —		19. 2	551
15. Glava — —		22. 7	642
16. *Gilberga* — —		43.	1028
17. Långſerud —		18. 1	714
18. Svanſkog, Annex til Kila —		19. 5	335
c. *Näs* Härad.			
19. *Kila* — — —		36. 8	772
20. Tveta — —		23. 5	442
21. *By* — — —		33. 8	544
22. Bro — — —		25.	519
23. Huggenäs —		12. 5	290
24. Ny — — —		14.	352
25. *Millesvik* — —		14. 7	193
26. Botilſäter —		21. 1	407
27. Ölſerud — —		15 5	213
28. Eſkilſäter —		18. 1	264
Summa —	30.	580. 2	14286
Total Summa	148.	1747.3	64973

Följande Förtekning viſar Stångjärns-Smidet i Länet 1800.

För-

Förteckning på Stångjärns-Hammarverken i Carlſtads Län.

	Värket	Socknen.	Smide Skep.
uti Mellanſyslet.			
1	*Edsvalla*	Nor	1552
2	*Borgvik*	Grums	1750
3	*Mölnbacka*	Nedra Ullerud	1150
4	*Dömble*	Dito	1926
5	*Quarntorp*	Dito	805
6	*Ranſäter*	Ranſäter	2800
7	*Munkefors*	Dito	1840
8	*Uddeholm*	Råda	1006
9	*Gejersholm*	Dito	2070
10	*Loviſœberg*	Dito	920
11	*Guſtafsfors*	Dito	2070
12	*Fåſkefors*	Ekshärad	800
Uti öfterſyslet.			
13	*Elfsbro*	Warnum	805
14	*Niclasdam*	Dito	700
15	*Spjutbäck*	Dito	600
16	*Waſsgårda*	Dito	680
17	*Björneborg*	Wisnum	1800
18	*Krontorp*	Dito	1575
19	*Bäckhamar*	Dito	
20	*och Emtkärn*	Dito	
21	*Jonsbol*	Dito	1600
22	*Håkansbol*	Rudſkoga	800
23	*Lidefors*	Dito	800
24	*Arås*	Råda	690

25	*Forsnäs*	Alfter	360
26	*Åstrum*	Dito	690
27	*Gunnerud*	Dito	345
28	*Molkom*	Nyed	900
29	*Älfsbacka*	Dito	1950
30	*Näshammar*	Dito	725
31	*Lindefors och*	Dito	
32	*Bötkel*	Dito	1802
33	*Roglanda*	Dito	700
34	*Nedre Föske*	Dito	400
35	*Norum*	Dito	489
36	*Gräsbosjö*	Dito	675
37	*Saxå*	Dito	250
38	*Långban*	Dito	200
39	*Brattfors*	Brattfors	450
40	*Lesjöfors*	Gåsborn	600
41	*Gammelkroppa*	Kroppa	150
42	*Storfors*	Dito	
43	*Lillfors*	Dito	2930
44	*Hättälf*	Dito	
45	*Skarphyttan*	Dito	325
46	*Swartsång*	Dito	80
48	*Åminnefors och*	Lungsund	
49	*Bjurbäck*	Dito	1250
50	*Älkärr*	Dito	402
51	*Matlång*	Dito	400
	Uti Wätterfyslet.		
52	*Björked*	Sund	800
53	*Råtueholm*	Dito	460

54	*Rånedal*	Dito	920
55	*Sharped*	Dito	600
56	*Stöpefors*	Dito	460
57	*Löfſtaholm och*	Dito	
58	*Antonſtröm*	Dito	1190
59	*Gårdſjö*	Öſt. Emtervik	800
60	*Bada*	Fryksände	850
61	*Olsby*	Dito	850
62	*Torsby*	Dito	825
63	*Brunsberg*	Brunſkog	950
64	*Nolby*	Dito	460
65	*Reinholdsfors*	Dito	460
66	*Rinnefors*	Boda	590
67	*Fridros, Sälboda och Nordſjö*	Dito Gunnarſkog	1400
68	*Elgå*	Elgå	800
69	*Adofsfors*	Köla	900
	Uti Söderſyslet.		
70	*CarlsFors*	Silbodal	625
71	*Stömned och Sölje*	Stafnäs	850
72	*Glasfors*	Glava	1700
73	*Swaneholm*	Swanſkog	920
74	*Kålſeterud*	Långſerud	1050

Utom detta Smide, är ock et årligt Ämnesſmide priviligeradt, ſom vid förl. Seculi utgång utgjorde tilſammans tagit 1920 Skeppund Bergs vigt.

Fög-

Fögderiet MELLANSYSLET.

Detta Diſtrict utgör Medlerſta Delen af Länet. Det omgives af Falu Län, Öſterſyslet, Wänern, Söderſyslet, Wäſterſyslet och Norge. Det är ganſka långt men ſmalt; det håller i Längd 22 mil, med Bredden överſtiger icke 3.5 mil. Uti Vidd håller det 54 qvadrat mil. Det utgör til mäſta delen en ſtor Dal på bägge Sidor om Clarelven. Södra delen är tämeligen jämn men norra Delen är mera bergaktig och ſkogrik. Uti den förra Delen nära Inbyggarne ſig mäſtadelen af Åkerbruk, men uti den ſednare mera af Boſkapsſkötſel och Skogshygge. Landet är indelt uti 1 Tingslag och 3 Härader, hvilka förut äro nämde. Järnbruken äro 12 til antalet. Här märkes:

1. CARLSTAD, en Stad, belägen på en Ö, Tingvalla benämd, vid Clarelvens utlopp i Wänern, 34.7 mil från Stockholm. Clarelven delar ſig här i 2 Grenar, hvilka omfatta Stadens norra Sida. Staden är reguliert anlagd, med räta Gator, ſom afſkära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 1800 alnar, i ſtörſta Bredd 800 och i Vidd 32 Tunnland. Gator och Gränder äro til antalet 16, af hvilka 8 gå efter Längden af Staden och 8 efter Bredden.

De

De äro mäſtadelen 18 alnar breda. Deſſa Gator indela Staden i 30 Qvarter, hvilka innefatta 240 privata Tomter. Här är ock et anſenligt Torg.

Staden är Säte för Landshöfdingen i Länet, och Biſkopen i Siftet, ſamt har et Gymnaſium hvarvid 6 Lectorer äro Lärare, och en Trivial Skola. Här finnes ock et Boktryckeri och et Apotek.

Staden är i almänhet väl bygd. Af Byggnader märkes Domkykan, hviken är en anſenlig och prydelig Byggning, 70 alnar lång och 28 alnar bred; hon är förſedd med 24 ſtora Fenſter, en koſtbar Altartafla, en vacker Predikſtol, et godt Orgelvärk, ſamt et Torn: Gymnaſii Huſet, hvaruti ockſå finnes Skolan, ſamt et Obſervatorium: Rådhuſet och Hoſpitalet hvilka jämväl äro vackra Byggnader. Gymnaſium jämte Skolan är ock en Stenhus-Byggning. Metallvågen är en anſenlig Byggning.

Folkmängden ſtiger til något över 2000. År 1800 var denſamma 1800, hvaribland 795 Mankön och 1005 Qvinkön; år 1763 var den 1594. Han har ſåledes ökat ſig, hvartil mycket bidragit at i ſenare Tider åtſkillige Ståndz-Perſoner från Landet här boſatt ſig, ock ſåledes förkofrat Rörelſen härſtädes. Staden

Staden idkar god Handel med Säd, Victualier, Salt, Kramvaror, Kryddvaror, ſom den affätter til det kringliggande Landet, och förer derifrån Järn till 4000 Skp Bräder vid paſs 1500 Tolfter, ſamt andra Skogs Producter; Borgerſkapet förtjänar ſåſåledes Frakter och för det de äro Factorer vid Stångjärnstransporten. Stadens Sjöfart ſträcker ſig över Wänern, förnämligaſt til Wänersborg. Därtil nyttjas vid paſs 15 Fartyg om 40 a 60 Läſters drägt, utom 14 Järnbåtar.

År 1795 voro här 21 Handelsmän.

Samma år funnos här 67 Värkſtäder med 34 Geſeller och 54 Lärlingar i 34 ſärſkildta Handtverk, nämligen:

Bagare	2	Hofſlagare	2
Bildhuggare	1	Kakelugnsmakare	2
Bleckſlagare	1	Kammakare	1
Bokbindare	1	Klenſmeder	2
Bundtmakare	1	Knappmakare	1
Garvare och Carduansmakare	5	Linvävare	1
Färgare	2	Murmäſtare	1
Glasmäſtare	2	Målare	2
Guldſmed	1	Nålmakare	1
Gördelmakare	1	Perukmakare	2
Hanſkmakare	2	Sadelmakare	3
Hattmakare	4	Skomakare	4
		Skräddare	9

Snic-

Snickare	2	Svärvare	1
Snörmakare	1	Sämſkmakare	4
Säckerbagare	1	Tunnbindare	1
Sotare	1	Wagnmakare	2

Af Fabriks Anſtalter finnes här en Tobaks Fabrik.

Tullupbörden ſtiger til 1300 Rr årligen.

Stadens bör furnera 11 Krono-Båtsmän med ſin Fördubbling.

Den til Staden hörande Marken beſtår af 841 Tunnland, utom en Skogs-Trakt. Därpå ligga 2 Tegelbruk.

Jordmånen på Stadens Ägor beſtår merendels af Sand, och på några ſtällen af lerblandad Sandmylla. Årliga Utſädet på Stadens Ägor är vid paſs 290 Tunnor Hafra, 60 Tunnor Råg och 10 Tunnor Korn. Årliga Höfånget ſtiger gemenligen til 1100 Sommarlaſs, men Mulbetet är ringa. Uti Staden födas över Vintern vid paſs 100 Häſtar, 430 Kor, 140 Får, 370 Svin, 400 Höns, 30 Kalkoner, 120 Gäſs, 60 Ankor.

Stadens Fiſke är ganſka godt och fördelaktigt af de fläſta ſlags Inſjö-Fiſk, ſom finnes i Wänern, men i ſynnerhet äro Laxfiſket uti Skoghalls Sundet ſamt Slom- och Lake-Fiſket i Klarelven betydliga.

Ta-

Tabell,

Som visar årliga Utsädet, Höfånget, samt den Boskap, som över Vintern födes uti Soknarne i Carlstads Tingslag och Kils Härad, såsom det befans år 1765.

Soknen.	Vete Tr.	Ärter Tr.	Råg Tr.	Korn Tr.	hafra Tr.	Hö Som. Lås
Carlstad	3	4	48	17	393	950
Hammarön	3	4	65	44	356	650
Grava	1	14	204	206	1524	3300
Kil . .	1	11	158	123	1401	1700
Frykerud	1	14	62	86	560	2200
N. Ullerud	1	7	70	55	1178	1700
öf. Ullerud	1	1	24	40	692	1900
Ranstäter			17	26	392	750

	Hästar	Oxar	Kor.	Ungnöt	Får.	Geter	Svin
Hammarön	88	83	320	179	295	127	139
Carlstad	130	38	338	230	564	34	166
Grava .	260	180	1174	632	1714	820	816
Frykerud	205	167	907	809	940	367	382
N. Ullerud	192	194	907	467	1004	117	330
ö. Ullerud	203	288	697	543	1026	926	502
Ranstäter	118	42	250	157	626	578	145

Anmärkes: at vid Höfånget är anfördt et Medium af bättre och sämre Årsväxt.

2. *Hammar*, et Krono-Hemman i Hammarö Soken, består af 2 Mantal; är Överste-Löjnants Boställe vid Nerike och Wärmelands Regimente.

3.

3. *Illandaholm*, et Sätesgods i Grava Sokn, har et angenämt Läge, ſamt är en bland de Egendomar i Wärmeland, ſom uti Åkerbruket hunnit närmaſt i Skick- och Fullkomlighet.

4. *Apertin*, et Sätesgods i Kils Sokn, har en behaglig Belägenhet, hade år 1765 200 Tunnlands Åerjord. Til Säteriet hörer et Tegelbruk, Carlsdal benämdt, hvilkets bägge Ugnar inrymma 25000 Tegel.

5. *Frykſtad*, en Ort uti förenämde Sokn, vid ſödra ändan af Sjön Fryken, är Laſtageplats för alt det Tackjärn, Stångjärn och Manufacturſmide, ſom hit anländer från 31 åvanföre belägna Bruk. Vanligen hitkomma 3000 Skeppund Tackjärn, och 10000 dito Stångjärn.

6. *Katrineberg*, eller Hollerud, et Sätesgods i Nedra Ullerud Sokn, har et ganſka vackert läge med en vidſträckt och härlig Utſigt.

7. *Dejeforſen*, et Wattufall uti Klarelven, har en artig Inrättning hvarigenom Lax uti ymnighet fångas. Där finnes ock et ſtort finbladigt Sågvärk.

8. *Höglunda*, et anſenligt Sätesgods uti Nors Sokn vid Frykselven.

9. *Edsvalla*, et Järnbruk med Sågvärk och väl inrättad Mjöl-qvarn, i förenämde Sokn.

2. Fögderiet ÖSTERSYSLET.

Detta Diſtrict utgör öſtra Delen af Lä
net. Det omgives af Falu, Örebro och
Marieſtads Höfdingdömen, Wänern ſam
Mellanſyſſet. Deſs Storlek är 27 Qvadra
Mil. Södra Delen häraf ſom ligger utmed
Wänern är merendels jämn, ſamt frugtba
på Säd, den norra däremot är bergagtig,
ſamt har ymnigt af Järnmalm. Uti den
förra Delen är Åkerbruk Inbyggarnes för-
nämſta Yrke och uti den ſednare Bergshand-
tering. Landet är indelt uti 3 Härader och
1 Bergſlag. Här märkes:

1. KRISTINEHAMN, en Stad, belä-
gen vid en Vik af Wänern 30.2 Mil ifrån
Stockholm och 4.5 Mil från Carlſtad. Sta-
den utgör en regulier Fyrkant, hvilken hål-
ler 1120 Alnar i Längd och 900 Alnar i
Bredd. Vidden är 29 Tunnland. 2 ſmå
Åar genomflyta Staden och här förena ſig.
Gatorne äro räta och afſkära hvarandra til
fläſta Delen i räta vinklar. De äro til an-
let 13, af hvilka 7 gå efter Längden och 6
Bredden af Staden. Här är ock et ſtort
Torg liggande på bägge Sidor om en af Åarne.

Folkmängden ſtiger til vid paſs 1300,
år 1780 var denſamma 1247, däribland 568
Mankön och 679 Qvinkön.

Af

Af Byggnader anföras Stadskyrkan hvilken är en vacker Korskyrka, ſamt en Metalivåg.

Staden idkar god Handel med Tackjärns Upköpande och Förſäljande ſamt med Säd Salt, Tobak, Sill, Kramvaror och andra för Bergslagen behöfliga Varor. Årligen uti Februarii Månad hålles här en Marknad, Fastings Marknad hallad, hvilken i anseende til Järnhandelen är den ſtörſta i Riket.

År 1795 funnos här 24 Handelsmän, ſamt 66 Wärkſtäder med 19 Geſäller och 36 Lärlingar uti 27 ſärſkildta Handtverk nämligen:

Bagare	2	Klenſmeder	2
Bokbindare	1	Murmäſtare	1
Bleckſlagare	1	Målare	1
Corduansmakare	4	Sadelmakare	2
Färgare	1	Sejlare	1
Garvare	3	Skomakare	8
Glasmäſtare	2	Skräddare	7
Guldſmed	3	Snickare	3
Gördelmakare	1	Svarvare	1
Handſkmakare	1	Sämſkmakare	5
Hattmakare	5	Tenngjutare	1
Hofſlagare	1	Urmakare	1
Kakelugnsmakare	3	Wagnmakare	2
Kopparſlagare	3		

Stadens Handels Fartyg som äro vid pass 20, från 2 til 600 Skeppuds Drägt öfverföra Järnet härifrån til Wänersborg, hvarifrån det vidare genom Trollhätte Slusverk transporteras til Göteborg. Årliga Tull-Upbörden är 1100 Riksdaler.

2. *Säby*, et ansenligt Sätesgods i Wisnum Sokn ei långt ifrån Wänern, har en vacker Stenhusbyggning.

3. *Filipstad*, en Stad belägen vid en Å, som här faller i Sjön Daglösen, är af irregulier Figur. Han håller i Längd 1500 Alnar, i Bredd 500, och i Vidd 15 Tunnland. Gator och Gränders Antal är 15, hvilka äro flästa Delen räta samt til större Delen afskära hvarandra i räta Vinklar. Staden består af 2 Delar: Öfra och Nedra Staden, hvilkas Gator äro snedt emot hvarannan belägna.

Folkmängden stiger til vid pass 600. År 1780 var densamma 476, hvaraf 210 Mankön och 266 Qvinkön.

Staden idkar god Handel med den kringliggande Bergslagen, förnämligast med Tackjärn som upköpes och återlämnar de för honom behöfliga Varor.

År 1795 var Antalet af Handelsmän 16; och af Värkstäder 17 uti 13 särskildta Handvärk, nämligen:

Garvare

Garvare	1	Sadelmakare	1
Glasmäſtare	1	Snickare	3
Gördelmakare	1	Skräddare	2
Hattmakare	1	Skomakare	2
Kopparſlagare	2	Sämſkmakare	1
Målare	2	Vagnmakare	1

Tull Upbörden ſtiger til vid pafs 350 Riksdaler.

4. *Färnebo*, en Sokn hvilken har 6 Järnmalms Fält, de där innehålla flera Gruvor. Utaf deſſa anmärkes följande: Persbergs Malmfält har den rikaſte Malmen, hvil i godhet täflar med Danmora, Norbergs och Bispebergs Malm. De härvarande Gruvor lämna årligen vid pafs 45000 Skeppund Malm. Nordmärks Gruva har på 27 år givit 603,212 Tunnor Malm, och Långbans Gruva på 14 år 63360 Tunnor Malm. Tackjärns Tilvärkningen i 45 härvarande Masugnar ſtiger årligen til omkring 64580 Skeppund.

5. *Kroppa*, en Sokn, hvareſt, vid et Berg kalladt Hornkullen, finnes Silver- och Bly-Malm.

6. *Nyed*, en Sokn, hvareſt finnas Järngruvor och Masugnar, och formerar fåledes en Bergſlag kallad Nyeds Bergslag.

3. Fögderiet WÄSTERSYSLET.

Detta Diſtrict omgives af Mellanſyslet, Söderſyslet och Norge. Deſs Storlek är 3 Qvadrat Mil. Marken är merendels ojämn och bergagtig, och här växer icke ſå mycken Säd ſom Inbyggarne behöva; men Mulbetet och Ängar äro tilräcklige, och Skog finnes i Ymnighet, hvarför ock Boſkapsſkötſel och Skogshygge äro Almogens förnämſta näringsfång. Här märkes.

1. *Fryksdalen*, et Paſtorat beläget omkring Sjön Fryken och Frykselven märkes, emedan det är det folkrikaſte Paſtorat uti Svealand och Götaland, ſamt näſt efter Kuopio det folkrikaſte i Riket. Det utgöres af 7 Soknar, hvilka innehålla 144.5 Mantal, och bebos af vid pass 18,000 Människjor.

2. *Eda*, en Skans uti Eda Sokn, 9.7 Mil från Carlſtad, ſamt inemot 2 Mil från Norrſka Gränſen, är i godt Ständ ſamt har et Commando Artilleri til Beſättning.

3. *Magnorbro*, et Tull-Kontor ej långt från Norrſka Gränſen.

4. Fögderiet SÖDERSYSLET.

Detta Diſtrict omgives af Väſterſyſlet, Mellanſyſlet, Wänern, Dalsland och Norge. Storleken är 30 Qvadrat Mil. Södra Delen

len af Fögderiet ſom är belägen utmed Wänern utgör en jämn och frugtbar Trakt, hvilken är den bäſta Sädesbygd i hela Wärmeland. Den norra och väſtra Delen däremot är bergagtig och ſkogrik, och därſtädes är Boſkapsſkötſel ſamt Skogshygge Inbyggarnes förnämſta Yrke. Här märkes:

1. *Töksmark*, en Sokn vid Norrſka Gränſen, vid hvars Kyrka, ſom ligger vid norra ändan af Sjön, på en jämn Plan, är et ganſka beqvämt Ställe at anlägga en Stad.

2. *Björne*, et anſenligt Sätesgods vid Björne Sjön, ſom utgör nedra Delen af Sjön Glafsſjolen.

8. FALU Län.

§. 1. Läge och Storlek.

Dett Höfdingdöme innefattar Landſkapet *Dalarne*. Det är beläget mellan 59 Grad. 50 Min. och 62 Grad. 14 Min. Polhöjd, ſamt 29 Grad. 20 Min. Longitud. Det gränſar i norr til Härjedalen, i öſter til Hällingland och Gäſtrikland, i ſöder til Wäſtmanland, i väſter til Wärmeland och Norge. Det håller i Längd 31 Mil, i Bredd 15 och i Vidd 288 Qvadrat Mil.

§. 2. Naturlig Beſkaffenhet.

Större Delen af Detta Landſkap är på

3 Sidor, norr öfter och väfter, omgivit med Landryggar, mellan hvilka det formerar 2 ſtora Dalar omkring de 2 ſtora Grenarne af Dalelven, hvaraf det ock bekommit ſit Namn. Den ſödra och mindre Delen ſom vetter åt Wäſtmanland är öpen ſamt lämnar ſina Vatn åt detta Landſkap. Marken är i allmänhet högländt och bergagtig, i ſynnerhet uti Nordväſtra Delen, däreſt det medelſt en Fjällrygg ſkiljes från Norge. Landſkapets Läge är ju mer och mer högländigt, ju närmare man nalkas Fjällryggen. Med anſenliga ſkogar är Landet väl förſedt, förnämligaſt uti de norra och nordväſtra Trakterne. Omkring de ſtora Wattudragen, färdeles längs efter den genom Landet löpande Dalelven finnas bördiga Åkrar och Ängar. Södra Delen ſom gränſar til Wäſtmanland liknar det Landets Läge och Beſkaffenhet.

Berg.

De anſenligaſte och kögſta Bergen befinnas invid Norrſka Fjällryggen; Därtil höra: *Nipfjället* i Särna Sokn, hvilkets ſödra Del kallas *Städjan;* deſs lodräta Höjd ifrån Foten til Spitſen är 750 Alnar; *Näsfjellet* och *Öjeſkärs Fjället* uti Lima Sokn; *Eſundsberget* i Mora Sokn; *Åsleds* Berget i Lekſands Sokn, utom flera andra. Svucku Stöt hörer numera icke til Dalarne utan ligger inom Norſka Gränſen.

§. 3.

§. 3. Watten.

a. Strömar.

Den anſenligaſte Strömen i detta Land är Dalelven, hvilken löper hät midt igenom efter Landets Längd. Hon beſtår af 2 ſtora Grenar: *Öſter-Dalelven* och *Wäſter-Dalelven*, af hvilka den förra är något vatturikare och utgör ſåledes Huvudſtrömen. Bägge deſſa Grenar förena ſig vid 60 Grad. 32 Min. Latitud. Denna förenade Ström rintil 14 Mils Längd genom Landet. Öſter-Dalelven har ſit Urſprung utur en Sjö belägen uti Nordligaſte Gränſepuncten emot Norge; ſedan hon flutit 24 Mil förenar hon ſig med Väſter Dalelven. Denna har ſin källa uti Särna Sokn, och ſedan hon jämväl flutit 24 Mil förenar hon ſig med den förra. Hela Dalelvens Längd genom detta Landſkap är ſåledes 38 Mil. Det ſtörſta Wattudrag ſom faller uti Dalelven nedan om Föreningen är *Svärdſjö Ån;* deſs längd är 6 Mil. Det ſtörſta Vattudrag ſom flyter i Väſterdalelven är *Wanån* 13 Mil lång, därnäſt *Fulu Elven* 8 Mil lång. De ſtörſta Wattudrag ſom flyta ſöderut äro *Kolbäcks* Ån och *Swartelven*, hvilka bägge i detta Landſkap hava deras Uprinnelſe.

b. Sjöar.

Namnet.	Soknar.	Q. mil.
1 *Siljan*	Mora, Lekſand, Rättvik	2.8
2 *Runn*	Kopparb., Vika, Torſång	0.6
3 *Amungen*	Rättvik, Ore —	0.56

4	*Wesſman*	Grangärde — —	0.42
5	*Orſa Sjön*	Orſa, Mora — —	0.32
6	*Barken*	Norrbärke, Söderbärke	0.3–
7	*Ljugaren*	Rättvik — —	0.28
8	*Wenjan*	Wenjan — —	0.28
9	*Skatungen*	Orſa — —	0.27
10	*Tisſjön*	Lima — —	0 26
11	*Rogſjön*	Kopparberg — —	0.25
12	*Ore Sjön*	Ore — —	0.25
13	*Öje Sjön*	Wenjan, Malung —	0.24
14	*Oni*	Elfdal — —	0.18
15	*Balungen*	Svärdſjö — —	0.12
16	*Häſſjön*	Lima — —	0.12
17	*Agſjön*	Svärdſjö — —	0.11
18	*Wådjjön*	Mora, Wenjan, Lekſand	0.11
19	*Grycken*	Husby — —	0.1–
20	*Logärden*	Sundborn — —	0.1–
21	*Bäſingen*	Folkärna — —	0.1–
22	*Buſſjön*	By — —	0.1–
23	*Håſran*	Hedmora — —	0.09
24	*Floen*	Floda — —	0.09
25	*Svärdſjön*	Swärdſjö — — —	0.08
26	*Inſjön*	Lekſand, Ål — —	0.08
27	*Toſlan*	Swärdſjö, Sundborn —	0.07
28	*Warpan*	Kopparberg —	0.06
29	*Råmen*	Tuna — —	0.06
30	*Särna Sjön*	Särna — —	0.06
31	*Råſten*	By — — —	0.06
32	*Hyn*	Swärdſjö — —	0.05
33	*Hinſen*	Svärdſjö, Sundborn —	0.05

Siljan

Silja'n är på några ſtällen ganſka djup; vid Dalelvens Utlopp därutur är Djupleken 100 Famnar. Uti honom ligger en anſenlig Ö, kallad *Sollerön*, hvilken håller i Vidd 0,21 Qvadrat Mil.

§. 4. Producter.

Landets förnämſta Producter beſtå uti Mineralier. Malmtrakter äro här många. På nordöſtra Sidan om Dalelven förekomma de fläſta Kopparmalms-fyndige Trakter ſåſom det vidſträckta Kopparbergs Malmfält vid Falun, Inſjö Kopparfält i Ål Sokn, Löfås Silver- och Kopparblandade Malmfält i Skedwi Sokn, Swartwiks Malmfält i Swärdſjö Sokn, Garpenbergs Koppargångar ſamt Bäfinge Malmfält i Folkärna Sokn.

Den andra Delen af detta Landſtreket är mellan Dalelven och det Wattudraget, ſom klyver Wäſter Bergſlagen, ſamt har många ſtörre och ſmärre Malmtrakter, af både Silver, Koppar och Järn, jämväl Galmäja. Den ſodraſte Delen af Landet hyſer Järn och Silver. Af andra Mineralier finnes i Landet Porfyr, Kalkſten, Slipſten, Bergkriſtal, Asbeſt, Magnetſten, Bergbeck, eldfaſt Lera, Ametiſt, Topas, Antimonium, Blodſten, utom flera andra Slag.

Lan-

Landet har ſåledes et rikt Förråd på Bergvärk. Järntilverkningen är anſenlig; men hvad Koppar-Afkaſtningen beträffar ſå kan intet Län i Riket därmed jämföras, ty den ſtiger årligen til 4 à 5000 Skeppund.

Emedan Landet är mycket bergagtigt, ſå har det icke tilräckeligt uptagna Åkerfält, ſärdeles åvan om Falun; de ſom där i Dälderna mellan Bergen upbruk de äro ſkötas därföre med ſå mycket ſtörre Flit och Aktſamhet. Åkerbruket giver ej tilräckelig Säd för Landets Behof, utan måſte däraf årligen införſkaffas vid paſs 120000 Tunnor. Uti Södra Delen af Landet är Rågſädet mera brukeligt än i norra Delen, hvareſt nyttjas mer Kornſäde; för öfrigt ſås här mycket Hafra och Ärter, hvaraf Bröd bakas.

Mulbetet är ſkönt, förnämligaſt uti de norra och Nordväſtra Trakterne och Boſkapsſkötſeln idkas där med mycken Fördel. Deſſe norra Trakter äro och förſedde med anſenliga Skogar. Bland Löfträn växer där Alm, Lind, Lönn, Aſk och Oxel.

§. 5. Näringsfång.

Åkerbruket och Boſkapsſkötſel äro i allmänhet de vigtigaſte Näringsfången, men en anſenlig del af Inbyggarne ſom viſtas uti de Koppar- och Järnfyndige Trakterne idka jämväl et fördelagtigt Bergsbruk. Emedan

ſå-

Säden ej förſlår til Landets Behof, ſå nödſakas en ſtor Del af Inbyggarne, förnämligaſt de ſom bo åvan Siljan att ſöka ſin Föda i andra Landſkap. De förtjäna ſin Näring annorſtädes med Rothuggning, Rödjande, Tröſkande, Murars Upläggning, med mera dylikt Arbete. De idka ock Handel med Laggkäril, Näver, Humla, Slipſten, Qvarnſten, Kalk, Liar, Yxor, Sågar och annan Järnredſkap. De äro borta över Vintern och komma åter hem igen Vårtiden för at ſköta Jordbruket.

§. 6. Folkmängd.

Södra Delen af Landet ſom gränſar til Wäſtmanland, och Gäſtrikland är tämeligen väl bebodd, ſå at därſtädes viſtas 800 à 1000 Männiſkjor på hvarje Qvadrat Mil. Men de norra och Nordväſtra Trakterne äro deſto gleſare befolkade. Den nordväſtra Trakten ſom utgör Särna Socken är ſå ſvagt bebodd, at där ej finnas över 12 Perſoner på Qvadrat Milen. År 1800 ſteg Folkmängden i Landet til 122624, hvilket gör endaſt 426 Perſoner på hvarje Qvadrat Mil.

År 1795	var denſamma	—	—	119088
— 1772	—	—	—	110484
— 1769	—	—	—	110251
— 1754	—	—	—	100761

Folk-

Folkmängden har ſåledes på 46 ökat ſig med 21863. Årliga Folkförökningen har i följe däraf varit 475, det är 0.43 ProCent.

§. 7. Wapen, Indelning, Städer, Soknar, Hemmantal.

Wapnet är Två Pilar, med Silver Uddar i kors över hvarannan ſatte, med en gyldene Krona öfver i rödt eller ock blått Fält. Skölden är betäckt med en Hertigdöms Krona.

I anſeende til Politiſka Författningen indelas Länet uti 7 Fögderier. I anſeende til den Cleriſka uti 7 Proſterier. I anſeende til den Juridiſka uti 3 Jurisdictioner. I anſeende til Militären underhållas här 1 Infanteri Regimente beſtående af 8 Compagnier utgörande 1200 Man. I anſeende til Bergsväſendet finnes här et Bergmäſtaredöme ſamt 2 Bergsfögderier.

Här äro 3 Städer, 35 Paſtorater och Moderkyrkor 8 Annexer ſamt 19 Capeller, utgörande inalles 43 Soknar. Hemmanen 1747, hvaraf 1630 äro Skatte, 71 Krono och 49 Frälſe. Här finnas 64 Stångjärns Hamrar. Årliga Smidet är 31060 Skeppund.

Tabell

Tabell
Över Falu Län.

1. KOPPARBERGS Fögderi.	Vidd. Qv. Mil	Hemmantal.	Mantalskrifne, år 1799
1 FALUN *			2508
2 Kopparberg med	3.		603
3 Aspeboda	1.	54.	444
4 *Swärdsjö* med 2 Capeller Envik och Swartnäs	12.2	47.4	2543
5 *Sundborn*	1.9	32.5	621
6 *Wika* med Sandvik, Capell	2.1	41.	861
7 *Torsång*	0.8	44.	521
8 *Skedevi*	2.2	93.1	1791
Summa	23.2	303.	9892
2. NÄSGÅRDS Fögderi.			
1 HEDMORA Stad *			528
2 Hedmora Sokn, med Närn, Capell	3.1	113.7	2428
3 *Husby* *	4.2	80.6	1931
4 *Garpenberg*	1.6	22.5	814
5 *Grytnäs*, med Aveſtad, Capell	1.2	35.5	748 291
6 *Folkärna*	2.	63.3	1422
7 *By*	2.9	49.5	1353
Sumam	15.	365.1	9107

3. SÄTERS Fögderi.			
1 SÄTER Stad *			294
2 Säter Sökn	1.4	19.4	682
3 *Tuna* * med 2 Capeller: Silfberg och Amsberg, samt	92.	293.5	4246
4 *Gustaf*, Pastorat	0.7		965
5 *Gagnäf* med Mockfjärd, Capell	4.3	87.5	2052
Summa	15.6	391.4	7943
4. Fögderiet WÄSTER-BERGS-LAGEN.			
1 *Söderbärke*, med Malingsbo, Capell	5.	45.	2024
2 *Norrbärke*	4.2	56.2	2401
3 *Grangärde*, med Lodvika, Capell	7.8	44.4	3044
Summa	17.	145.6	7474
5. Fögderiet WÄSTERDALARNE.			
1 *Floda*	4	15.5	862
2 *Nås* med Annexen	5.1	17.	964
3 Säfsnäs	5.4		863
4 Järna	6.	20.7	927
5 Äppelbo	4.4	9.	571

§ Ma-

6 *Malung* med Ytter Malung, Capell	17.2	33.3	1841
7 *Lima* med Tranſtrand, Capell	22.5	24.—	1018
Summa	64.6	119.5	7046
6. Fögderiet NEDAN-SILJAN.			
1 *Bjurſås*	0.9	5.—	999
2 *Ål*	2.5	18 9	1046
3 *Lekſand* med Djura, Capell	12.	151.3	4919
4 *Rättvik* med Boda Capell	13.4	67.5	3007
5 *Ore*	9.2	7—	891
Summa	38—	242.7	10862
7. Fögderiet ÅVAN-SILJAN.			
1 *Wenjan* med Öje, Capell	11.2	8.4	539
2 *Mora* med Wåmhus, Capell, ſamt *Sollerö* Paſtorat	19.6	96.6	3482 778
4 *Orſa* med Skatunge, Capell	21.2	47.—	1787
5 *Elfdal*, med Evertsberg, Capell	20.6	25.6	1384
6 *Särna* med Idre, Capell	42—	2.5	294
Summa	114.6	179.7	8464
Total Summa	288—	1747.3	60790

Förtekning på Stångjärns-Hammarverken i Falu Län, jämte deras Smide år 1800.

Värket	Soknen.	Hammarar	Smide Skep.
1 *Swartnäs*	Swärdsjö	1	600
2 *Norn*	Hedmora	2	1200
3 *Turbo*	Dito	1	700
4 *Lågfors*	Dito	1	465
5 *Wikmanshyttan*	Dito	1	400
6 *Ehre*	Husby	1	125
7 *Rörshyttan*	Dito	1	230
8 *Öfre Långhyttan*	Dito	1	250
9 *Mellan Långhyttan*	Dito	1	180
10 *Nedre Långhyttan*	Dito	1	180
11 *Fors*	Folkärna	1	140
12 *Pellebo*	Dito	1	25
13 *Wästanberg*	Dito	1	70
14 *Åsgarn*	Dito	1	150
15 *Horndal*	By	2	1420
16 *Björkhyttan*	Dito	1	55
17 *Hede*	Dito	1	200
18 *Kyrkeby*	Dito	1	190
19 *Råsfberga*	Dito	1	220
20 *Råsse*	Dito	1	175
21 *Tyskeby*	Dito	1	200
22 *Watebo*	Dito	1	131
23 *Grängshammar*	Tuna	2	1135
24 *Rishyttan*	Dito	1	180
25 *Lekfjöbo*	Söderbärke	1	500

26	*Malingsbo*	Dito	2	1595
27, 28	*Larsbo och Saxe*	Dito	3	2200
29	*Nyfors* och	Dito		
30	*Korslång*	Dito	2	1200
31	*Jersjöbo*	Dito	1	275
32	*Tolfsbo*	Dito	1	150
33	*Wad*	Dito	1	100
34	*Hagge*, Bruk	Norrbärke	1	675
35	*Hagge* Bergsmans-hammare	Dito	1	360
36	*Morgården*	Dito	1	185
37	*Marnäs*	Dito	1	250
38	*Flatenberg*	Dito	1	60
39	*Byhammar*	Dito	1	400
40	*Lodvika*	Grangärde	3	2400
41	*Norså*	Dito	1	275
42	*Nyhammar*	Dito	1	300
43	*Sunnansjö*	Dito	1	300
44	*Klenshytta*	Dito	1	80
45	*Gonäs*	Dito	1	190
46	*Gravendal* och	Säfsnäs	1	2100
47	*Strömsdal*	Dito	1	
48	*Fredriksberg* och	Dito	1	2300
49	*Annefors*	Dito	1	
50	*Furudal*	Ore	2	1200
51	*Dalfors*	Dito	2	1615
52	*Siljansfors*	Mora	2	1782
53	*Fredshammar*	Orsa	2	950

Desutom var vid Adertonde Seculi slut et årligt Ämnesfmide i detta Län tillåtit,

utgöraude malles 4025.7 Skeppund Bergs vigt, då 1020 Skeppund äro oberäknade, som uti Äppelbo Sokn blivit privilegerade.

1. KOPPARBERGS Fögderi.

Detta Diſtrict omgives af Hälſingland, Gäſtrikland, ſamt Näsgårds, Säters och Nedanſiljans Fögderien i detta Län. Deſs Storlek ör 23.2 Qvadrat Mil. Marken är i allmänhet ojämn och ſtenbunden. Här finnes Kopparmalm i Ymnighet. Inbyggarnes Näringsfång beſtår til en ſtor Del uti Koppar-Tilvärkning. Här märkes:

1. FALUN, Länets Huvudſtad, är belägen vid en Å, mellan Sjöarne Warpan och Runn, under 60 Grad. 35 Min. Polhöjd, 23 Mil från Stockholm och 13.5 Mil från Wäſterås. Han är reguliert anlagd, med räta Gator, hvilka afſkära hvarandra i räta Vinklar. Han håller i Längd 3000 Alnar, i Bredd 1200 och i Vidd 94 Tunnland, Trägårdar och Kryddtäppor ſom ligga tätt utmed Staden härunder begripne. Gator och Gränder äro til Antalet 30, af hvilka 13 löpa efter Längden och 17 efter Bredden af Staden. Här äro ock två Torg. Staden innefattar något öfver 70 Qvarter, 286 Tomter, och 1172 Gårdar. Han är öfveralt bebygd med Trähus, men til Husbygg-

nad

nad användes jämväl onyttigt Slagg. Här finnas 2 Kyrkor, af hvilka den nya är belägen inom Staden, och den gamla tätt därutmed. Rådhuſet ſom beläget vid Nya Torget är anſenligt. Här är och en Trivial Skola, och 1 Apotek. År 1760 ſteg Folkmängden til 5180.

Staden idkar fördelagtig Handel, ſom ſträcker ſig til de åvan belägna Dalſoknar, med Säd, Victualier, Salt, Kram- och Kryddvaror från Stockholm och Gefle; men deſs egna ſtora Handels Förråder äro Koppar och Victriol.

År 1803 funnos här i Staden 38 Handelsmän, däraf 15 hade god Handel, 10 ringa Handel och 13 ingen Rörelſe. Samma år funnos här 102 Wärkſtäder med 74 Geſäller och 72 Lärlingar uti 31 ſärſkilda Handvärk, nämligen:

Bagare	1	Hanſkmakare	1
Bleckſlagare	1	Hattmakare	6
Bokbindare	2	Hofſlagare	3
Bundtmakare	1	Kakelugnsmakare	3
Corduansmakare	4	Kleinſmeder	2
Färgare	3	Knappmakare	1
Gelbgjutare	1	Kopparſlagare	7
Glasmäſtare	2	Klokgjutare	1
Guldſmeder	3	Murmäſtare	1
Gördelmakare	1	Målare	2

Plåt-

Plåtſlagare	1	Svarvare	1
Repſlagare	1	Sämſkmakare	1
Sadelmakare	5	Tenngjutare	1
Skomakare	22	Urmakare	1
Skräddare	12	Wagnmakare	2
Snickare	6		

Af Fabriks Anſtalter finnes här en Bomulls-Spinneri, en Klädes och Ylle-Fabrik, en Silkes-Bomulls-Linne och Ylle-Fabrik, en Siden- och Pardubands-Fabrik, et Pipbruk, ſamt et Pappersbruk tätt utmed Staden beläget. År 1787 ſyſſelſattes vid deſſa Fabriker 15 Mäſtare, 12 Geſeller och Lärlingar, utom andra Arbetare.

Tull-Upbörden ſtiger til vid paſs 400 R:dr. Staden har inga andra Ägor än några ſmå Täppor.

2. *Nor*, en Kungsgård belägen nära til Staden, har en tid varit Säte för Landshöfdingen. Reſidens-Huſet är nu nedrivit.

3. *Falu Gruva*, en urgammal och ſtor Koppargruva, belägen 600 Famnar från Staden väſter ut. Denna Gruva kar i anſeende til Storlek och Tilräcklighet knapt ſin like på Jorden. Hon har fordom varit ganſka rik, ſå at et år uti midden af ſjuttonde Seculo var Afkaſtningen 50000 Sk:d, men har ſedermera mycket aftagit. Den-

na Gruva har i Dagen flera Öpningar, af hvilka den anſenligaſte kallas Storgruvan. År 1760 ſkattades des Djup til 170 Famnar.

oljande Förtekning viſar Koppar-Tilwärkgen uti 18 år mot ſlutet af Adertonde Seculo.

År	Skepp:d	År	Skepp:d
1773	5267.53	1782	6251.23
74	4307.3	83	6295.2
75	5036.22	84	6158.45
76	3651.98	85	6686.66
77	4881.45	86	5649.2
78	5237.15	87	7135.21
79	5263.04	88	6707.54
80	5920.__	89	6135.74
81	6067.47	90	6682.47

Stor Gruvan ſärſkilt:

År			
1791	6507.51	1794	4769.58
1792	6419.68	1795	4577.84
1793	4479.48		

Härtil kommer Präcipitations, Sofrebruks och Sammanbruks Koppar, ſtigande til circa 200 Skeppund årligen.

Vid Gruvan är et Skedvärk anlagt för at utur Kopparmalmen utdraga det Gyldiſka och Silveraktiga. Detta Värk kallas Guſtafs Skedvärk. Följande Förtekning viſar Tilwärkningen härvid några år mot ſlutet af förra Seculo

År	Guld. Mark	Silver Märk:r	Bly Skep:d
1790	4.	851.66	211.31
91	5.015	635.09	161.52
92	7.22	633.02	77.22
93	3.87	405.53	43.64
94	2.22	481.83	105.42
95	2.—	411.34	150.93
Summa	— 24.325	3418.47	750.04

Bergslagen ſtyres af en Berghauptman, ſamt underhåller et Bergs-Regimente, ſom beſtår af 700 Man Infanteri och 100 Man Cavalleri.

2 *Grycksbo*, et Pappersbruk i Kopparbergs Sokn, en mil från Falun, tilvärkar årligen circa 2300 Ris Papper.

3. *Ornäs*, et Säterigods i Torsängs Sokn, märkes emedan Konung Guſtaf I här viſtats någon tid under ſin Flykt i Dalarne.

4. *Löfåſen*, et Malmfält uti Skedevi Sokn, 3 mil från Falun, hyſer Silver, Koppar ock Bly. De härvarande Gruvor hava fordom varit rikare än nu för tiden. Följande Förtekning viſar Tilvärkningen af deſſa Metaller på 15 år emot Slutet af förra Seculo.

År

År	Silver	Bly
	Marker	Skepp:d
1781	45.12	20.46
82	67.25	33.—
83	69.31	33.67
84	66.19	29.46
85	96.87	45.5
86	103.18	46.4
87	91.31	50.—
1788	75.68	38.6
89	111.68	50.—
90	94.88	37.4
91	66.06	24.48
92	66.88	24.—
93	64.—	27.7
94	53.06	21.—
95	49.31	19.—
S:a	1120.87	500.27
Årl. Medium	74.67	33.35

Kopparmalmen utgick eller förtrycktes år 1778. På de föregående 5 åren 1773-1777 var Tilvärkningen däraf tilsammans 57 Skeppund.

2. Näsgårds Fögderi.

Detta Distrikt omgives af Gästrikland, Wästmanland, samt Västra Bergslagens, Säters och Kopparbergs Fögderien. Storleken är 17 Qvadrat Mil Marken är något jämnare än i de föregående Distrikter, i allmänhet tämeligen bördig. Här märkes:

1. Hedmora, en Stad, belägen på en Sandås 1000 Famnar från Sjön Håsran, 18.2 Mil från Stockholm och 7.4 Mil från Falun. Han är icke synnerligen regelbundet anlagd, håller i Längd 1500 alnar, i Medelbredd 600, men med en Udde som

utſkjuter midt på Bredden 1100 alnar, och i Widd 27 Tunnland, härunder begripne Trä- och Kålgårdar med Höſlotter, ſom finnas inom Staketet. Gator och Gränder äro 14, hvaraf ſomlige äro krokige, 5 af dem löpa efter Längden, och de öfrige dels efter Bredden, dels på Snedden af Staden. Kyrkogatan är til ſtörſta delen rak, den håller i Längd 1300 alnar. Tomterne äro til antalet 132. Folkmängden ſtiger til vid paſs 900. Af Byggningar märkes Kyrkan, ſåſom en af de prydligare i Länet. Hon håller 90 alnar i Längd, Choret undantaget.

Stadens Näring beſtår förnämligaſt af Handel och Handtvärk, men en ſtor Del jämväl af Jordbruk. Handelen idkas med Säd, Salt, Victualier, Fiſkvaror, Kramvaror, Tobak och andra för Bergslagen och Almogen nödvändiga Waror. Därifrån hämtas Stångjärn och Tackjärn, hvaraf det förra ſändes mäſtadelen til Stångjärns Hammarverken i Gäſtrikland, och det ſenare til Wäſterås, för at vidare fortſkaffas til Stockholm. År 1787 voro i Staden 7 Handelsmän. År 1795 funnos här 65 Wärkſtäder med 17 Geſeller och 25 Lärlingar i 25 ſärſkilta Handtvärk, nämligen:

Bagare	1	Färgare	2
Byggmäſtare	1	Garvare	4
Bokbindare	1	Glasmäſtare	2

Grof-

Groffmed	1	Repſlagare	1
Guldſmeder	3	Sadelmakare	3
Gördelmakare	1	Skomakare	7
Handſkmakare	1	Skräddare	6
Hattmakare	1	Snickare	7
Klenſmeder	2	Svarvare	1
Kopparſlagare	3	Sämſkmakare	5
Krukmakare	5	Tapetmakare	1
Murmäſtare	2	Tenngjutare	1
Målare	2		

Af Manufacturer finnes en Tobaks Fabrik.

Staden håller årligen Pålsmäſſo Marknad, ſom är af de ſtörſta i Riket, ſamt påſtår i flere dygn.

Tull Upbörden ſtiger til vid paſs 1500 R:dr. Staden bör furnera 11 Krono Båtsmän med ſin Fördubbling.

Til Staden hörer 742 Tunnland Åkerjord, 800 Dito Ängsmark, 304 Dito Beteshagar och Backar, ſamt 798 Dito reducerad Jord.

2. *Davidshyttan,* et Järn-Manufactur-Värk i Hedmora Sokn, titvärkar Stål och Manufacturſmide.

3. *Klofter,* en Krut-Fabrik, belägen i Husby Sokn, har en Qvarn med 2 par metall-Walſar, 128 Stampar, et Körnhus, tre Torkhus och et ſtort Magaſin. Här idkas ock Järn-Manufactur-Smide.

4.

4. *Stjernſund*, et anſenligt och väl inrättadt Järn-Manufactur-Värk, beläget vid Sjön Grycken, i förenämde Sokn, 6 Mil från Falun; tilvärkar åtſkillige finare och gröfre Järn-Arbeten. Bruket beſtår af Stångjärnshammare, Plåthammare, Slagpräſs med Planerhammare, groft Vallsvärk, Klappvärk til Knippjärn, Klippſax med ſit Vändhjul, Knip- och Planerhamrar, Djuphamrar til Bleckfats, Tallrikars och Skedars formande och hamrande; jämväl et finare Valtsvärk, en Ur-Machin. Alla desſa Värk drifvas genom Vatn och konſtig Inrättning. Här tilvärkas ock Järnmanglar, Stekvändare, Domkrafter, med mera. Bruket han ſin egen Kyrka, ſamt utgör en ſlags Köping.

5. AVESTAD, et ſtort Koppar-Manufactur-Värk, beläget i Grytnäs Sokn vid Dalelven, 16.5 Mil från Stockholm och 7 Mil från Falun. Orten liknar en liten Stad med ſtenlagda Gator och Torg, ſamt har egen Kyrka och Förſamling. År 1761 voro Gård-tomterne 130 och Hushållen 140. Folkmängden ſtiger til vid paſs 6 a 700. Här tilvärkas Gårkoppar, Kopparſmide ſamt Manufacturarbete. Här ſlås ock Kopparmynt. Värket har 3 Gårmakare Ugnar, med hvar ſina Härdar; två Bokvärk, beſtående af 16 Stampar; 8 Kopparhamrar med ſina Smält- och Utvärms-Härdar, en Stångjärns eller gröf-

gröfre Redſkaps Hammare med 2 Härdar; en Smedja til finare Redſkaps Förfärdigande och Omlagning; 3 par ſtora Walsvärk, hvaruti ſmides Kopparbleck; et Kopparſpikgjuteri; en Koppar-Metallvåg; Kopparſlagare Värkſtäder; en Mjölqvarn med 4 par Stenar, ſamt en Sågqvarn Här är ock en Klädes-Fabrik, med ſit Färgeri och Stampvärk, en Skola, et Kongl Poſt-Contor, ſamt et Handels-Magaſin.

Följande Förteckning viſar Qvantum af Gårkoppar, Kopparbleck och Manufacturarbe, ſom blifvit tilvärkat uti 12 påföljande år mot ſlutet af 18:de Seculo.

År	Gårkoppar	Kopparbleck.	Manufac. Arbete
	Skepund	Skepund	Skepund
1778	3824.71	1637.13	31.48
79	4066.37	903 64	22.85
80	3224.22	1612 88	24 23
81	3690.62	2277.2	
82	2353.87	4299.29	220.84
83	2593.9	4115.8	227.48
84	4018.74	1769.4	45.31
85		1516.64	20 75
86	5098.—	2218.15	14.46
87	4285.22	2788.42	10.—
88		2989.97	41.6
89		3114.44	27.—

Anm.

Anm. Där tomt Rum finnes är Tilvärkning mig obekant.

6. *Garpenberg*, et Kopparvärk, belägg i Garpenbergs Sokn, 1 Mil från Hedmora Här finnes 3 Sulu Ugnar, Rosthus, Koppar hytta, Gårmakare-Värkstad och Koppar hammare. Hvad som icke här gåras ut smides til Bleck och Botnar. Malmen som underhåller detta Värk hämtas från 4 Gru vor, hvilka år 1786 voro från 60 til 80 Famnar djupa. Til understöd för Kopparvärksdriften är et Järnvärk här anlagt.

Följande Förtekning visar tilvärkningen uti 23 påföljande år mot slutet af Adertonde Seculo.

År	Skep:d	År	Skep:d	År	Skepp:d
1773	198.28	81	211.53	1789	236.39
74	235.38	82	245 88	90	281.5
75	238 91	83	250 87	91	270.55
76	209.06	84	254.—	92	208 65
77	222.26	85	287.45	93	238.5
78	213.3	86	273.—	94	213.—
79	178.76	87	301.—	95	229.44
80	193 26	88	301.5	S:a	5492.45

Årligt Medium 238.8

7. *Bäsinge*, en By i Folkärna Sokn, i hvilkens Nägd finnes JärnGruvor. Malmen föres til Gästrikland, samt til de i denna och By Sokn belägna Masugnar.

3. SÄTERS Fögderi.

Detta Diſtrict omgives af Nederſiljans, Kopparbergs, Näsgårds, Wäſterbergslagens ſamt Wäſterdalarnes Fögderi. Storleken är 15.6 Qvadratmil. Marken är något ojämnare än i föregående Diſtrict. Af Metaller finnes Järn. Almogens Näringsfång är förnämligaſt Åkerbruk och Boſkapsſkötſel. Här märkes:

1. SÄTER, en Stad, vid en liten Å, ſom här faller i Sjön Ljuſtern, 19.4 mil från Stockholm och 4 från Falun. Staden är tämeligen regulier, med merendels räta Gator. Han håller i Längd 150 alnar, i Bredd 800, och i Vidd 28 Tunnland. Gator och Gränder äro 14, af hvilka 5 gå efter Längden och 9 efter Bredden af Staden. De fläſta af dem äro räta. Han innehåller 109 Tomter, de publika inberäknade. Folkmängden är emellan 5 och 600. Inbyggarnes Näringsfång beſtår uti Handel, Handtvärk och Jordbruk. Warorne, ſom föryttras äro af ſamma ſlag ſom de, hvilka äro nämde vid Hedmora. En del af Borgerſkapet idkar Bergslags Handel, mäſt i Norrbärke och Grangärde, ſamt vid Tackjärns Hyttorne i Tuna. Några Bergsmän från Husby hitlämna ſitt Stångjärn. Tackjärnet förſäljes härifrån mäſtadelen til Gefle, och de därom-

omkring belägna Bruk, men Stångjärnet förfändes til Wäſterås och ſå vidare til Stockholm. År 1795 voro här i Staden 8 Handelsmän. Samma år funnos här 45 Mäſtare med 24 Geſeller och 6 Lärlingar, i 15 ſärſkilta Handtvärk, nämligen:

Färgare	2	Perukmakare	1
Garvare	4	Plåtſlagare	6
Glasmäſtare	2	Skomakare	7
Hattmakare	1	Skräddare	4
Kopparſlagare	1	Smeder	2
Krukmakare	2	Svarvare	6
Målare	1	Sämſkmakare	5
Mölnare	1		

Af Manufactur Anſtalter finnes et Järn-Manufacturvärk, ſom beſtår af en Ämnes- och Pläthammar och 50 Skeppunds Smide, tilhör mäſtadelen det härvarande Plåtſlagareämbetet, ſom här utſmider de Plåtar, hvaraf det ſedan på ſina Värkſtäder förfärdigar åtſkilliga ſlags Smiden. Utom des är här et annat Manufacturvärk til Plåtar och Spikförädling til 250 Skep:s Smide. Det beſtår af en Pläthammare med Glödugn, en Urvällshammare med et Städ, ſamt 4 Spikhamrar och Skärvärk. Af andra Fabriks-Anſtalter äro et Bomulls Spinneri, et Bomulls Väveri och Cattuns Tryckeri anlagde, men desſe voro icke i gång 1792 eller de

föregående Åren. För öfrigt finnes en Mjölqvarn med 4 par Stenar samt en Såg-Qvarn.

Tull-Upbörden stiger til vid pass 120 Riksdaler. Staden bör furnera 6 Krono-Båtsmän med sin Fördubbling. Stadens Jord är Åkerland 261 Tunnland, Slott rland 99 d:o, Beteshagar och Backar 159 dito.

2. *Bispeberg*, en Järngruva uti Säters Sokn, har ymnig och välartad Malm.

3. *Öfra Silfberget*, i Tuna Sokn, har fordom haft goda Silvergruvor, men hvaruti Malmen är utgången, men et Rödfärg-Värk är här anlagt. Tilvärkningen af Rödfärg stiger årligen til circa 450 Tunnor.

4. *Ickerberg*, et Berg i förenämde Sokn, har Järngruvor, som hysa rik och lättflytande Malm, men hvilken är något kallbräckt. Vid dessa Gruvor upbrytes mellan 4 och 5000 Lass Malm årligen.

4. Fögderiet WÄSTERBERGSLAGEN.

Detta Distrikt omgives af Säters och Näsgårds Fögderien, Wästmanland, samt Wästerdalarne. Storleken är 17 Qv. Mil. Marken är ojämn, dock tämeligen bördig. Landet är upfylt af Sjöar, af hvilka *Wästmen* och *Barken* äro de ansenligaste. Utom Åkerbruk och Boskapsskötsel består Almo-

1. *Grawendal*, et Järnbruk och Järn-Manufacturvärk i Säfsnäs Sokn.

2. *Strömsdal*, et Järnbruk och Järn-Manufacturvärk jämväl i förenämde Sokn.

Bägge desse Värk, som hava samma Ägare, äro belägna nära vid Gränsen til Örebro Län 1.2 Mil från hvarandra. De bestå af 2 Stångjärns-Hamrar, 4 Härdar, 2 Spikhamrar, 1 Plåthammare, 2 Råståls och 1 Garfstålshärd, samt hava 2100 Skeppund Smide.

3 & 4. *Fredriksberg* och *Annefors* äro jämväl 2 Järnbruk och Järn-Manufacturvärk belägne i förenämde Sokn vid Kyrkan. De hava 2300 Skep:d Stångjärns, och lika Manufactursmide med de bägge förenämde Värken.

I denna Sokn är en ansenlig Finnmark, men Finska Språket börjar nu at gå ut, så at få Personer af Finsk härkomst finnas, hvilka endast nyttja Finska Tungomålet.

5. *Malung*, en Sokn, hvarest huggas goda Qvarnstenar, om 4.5 à 5 Fots Diameter.

6. *Hammarby*, en Gränsetull, belägen uti Lima Sokn vid Wäster-Dalelven.

6. Fögderiet NEDANSILJAN.

Detta Distrikt omgives af Hälsingland samt

ſamt Kopparbergs, Säters, Wäſterdalarnes och Åvanſiljans Fögderien. Storleken är 38 Qv:Mil. Detta Fögderi jämte Åvanſiljans kallas med gemenſamt Namn: *Öſterdalarne.* Marken är blandad af Berg och Slättmarker. Här finnes Koppar- och Järnmalm. Almogens förnämſta Näringsfång är Åker-bruk jämte Boſkapsſkötſel. Här märkes:

1. *Inſjö*, et Kopparvärk i Ål Sokn, har på 11 år, 1773—1783, givit 250.7 Skeppund Gårkoppar, men har efter handen aftagit ſå, at år 1783 icke tilvärkades mer än 3.4 Skeppund Gårkoppar.

2. *Silfberg*, en Ort i Rättviks Sokn, har Gruvor, ſom hyſa Silvermalm, men Silvertilvärkningen har uphört. I deſſa Gruvor finnes Bly- och Zinkmalm.

3. *Styggforſen*, et ſtort Wattufall uti förenämde Sokn vid Boda Capell, har ungefär 30 Famnars lodrätt Högd.

7. Fögderiet Åvanſiljan.

Detta Diſtrict omgives af Hälſingland, Nederſiljans och Wäſterdalarnes Fögderien, ſamt Norge. Storleken är 115.6 Qv. Mil. Landet formerar til ſtörſta Delen en ſtor Dal på bägge Sidor om Öſterdalelven. Det är mycket bergaktigt och ſkogrikt. Åkerbruket är i almänhet ringa, ſå at Boſkaps-

ſkapsſkötſeln är Inbyggarnes förnämſta Näringsfång. En ſtor del af Almogen af bägge Könen brukar at Höſtetiden begifva ſig från Hemorten til andra Landſkap, för at vintertiden genom Tröſkande, Wedſågning och andra ſlags Arbeten förtjäna ſig Födan. Somlige äro ock borta öfver Somrarne. Här märkes:

1. *Elfdalen*, en Sokn, hvareſt finnes Porfyr i åtſkilliga Berg. Porfyrverket beſtår af 2 Sågar, 5 Borrmachiner, 2 Slipbänkar, 6 Swarvſtolar, 8 Slip- och Poler-Stolar med uprättſtående Spindlar, ſamt 1 Smirgelſtamp.

2. *Städjan*, et högt Fjällberg i Särna Sokn, har 375 Famnars lodrätt Högd från Foten til Spetſen. Man njuter härifrån en ganſka vidſträckt Utſigt.

GEFLE Län.

§. 1. Läge och Storlek.

Dett Höfdingdöme innefattar de 3 Landſkapen *Gäſtrikland*, *Hälſingland* och *Härjedalen*. Det är beläget mellan 60 Grad. 12 Min. och 62 Grad. 54 Min. Polhöjd, ſamt 29 Grad. 30 Min. och 35 Grad. 6 Min. Lon-

Longitud. Det gränſar i norr til Jämtland och Medelpad, i öſter til Botniſka Wiken, i ſöder til Upland och Wäſtmanland, i väſter til Dalarne, och i nordväſt til Norge. Det håller i Längd 34 Mil, i Bredd 14 och i Vidd 276 Qvadrat Mil.

§. 2. Naturlig Beſkaffenhet.

Landet är i allmänhet mera bergaktigt än ſlätt, i ſynnerhet i den nordväſtra Delen, ſom innefattar Härjedalen och gränſar til Norge. Medlerſta Delen, ſom utgöres af Hälſingland är något mindre bergaktig, och den ſydligaſte Delen, ſom beſtår af Gäſtrikland är den jämnaſte af dem alla. I anſeende til denna bergaktiga beſkaffenhet finnes här icke heller några ſtora och vidlytiga Åkerfält; men mångeſtädes träffas Ängar af anſenlig Vidd. Malmtrakter förekomma här 2. Den ena belägen i Gäſtrikland vid Gränſen af Dalarne, hyſer Järn, och den andra liggande uti Härjedalen invid Norſka Gränſen är kopparfyndig. En ſtor Sandås, ſom begynner vid Fjällryggen, håller ſig utmed Ljusne Elven och förſvinner i Havet, vid denna Elfs Utlopp däruti. I allmänhet är Hafskuſten mera jämn, ehuru något backig, än öfra Delen af Landet. För öfrigt är Landet upfylt af Berg, Strömar, Sjöar och Måsſar.

De anſenligaſte och högſta Bergen finnas uti Nordväſtra Delen af Landet, förnämligaſt invid Norſka Gräſen. De märkeligaſte af dem äro följande: *Sånfjället*, *Lafsfjället*, *Sårffjället*, *Ånjället*, *Röfjället*, *Mettuklåppen*, ſamt *Rutefjället*, ſamtelige belägne i Härjedalen, och det ſiſta juſt uti Norſka Gränſelinien; vidare *Guldberget*, *Hamnäsberget*, *Bålberget*, *Blacksåsberget*, *Elfdalen* och *Gryttjesbergen i* Hälſingland; *Storberget* och *Söderåsberget i* Gäſtrikland. Men alla deſſa Berg äro icke at jämföra i Högd med de Härjedaliſke.

§. 3. Watn.

a. Botniſka Havet ſtöter til Länet med en Strand af 16 Mil. Det formerar här åtſkilliga Vikar, hvaref följande äro de anſenligaſte: *Geſle Fjärden*, *Trödje-* *Ljusne-* *Söder-* *Norr-* *Enångers-*, *Hälsångs-* *Njutångers* och *Hudikswalls-Fjärdarne.*

b. Strömar.

De anſenligaſte af dem äro följande: 1. *Ljusnan.* Denna Elf har ſit urſprung uti 62 Grad. 45 Min. Polhögd, tätt invid Norrſka Fjällryggen, vid Foten af det höga Berget Haftorſtöten, utur en liten Sjö benämd Ljusne-Sjön. Hon flyter 17 mil genom Härjedalen och 20 genom Hälſingland, inalles

37 mil, samt faller ut i Havet under 61 Gr. 12 Min. Folhögd. Des Sträckning är från nordväst til sydost. Des största Grenar äro följande: på högra Sidan: a. *Tännan*, 4 Mil lång, infaller i Ljusnan efter 4.5 Mils lopp. b. *Råddan*, 5.5 Mil lång, faller i Ljusnan då hon flutit 12 Mil; c. *Lafsån*, 5 Mil lång faller i Ljusnan, då hon flutit 13 Mil. d. *Härjeån*, 7.5 Mil lång, förenar sig med Ljusnan, då hon flutit 14.5 Mil. e. *Röstan*, 5 Mil lång, faller i Ljusnan, då hon flutit 31 Mil. f. *Woxnan*. Denna Å är den största af Ljusnans Grenar; hon har sin uprinnelse uti Sweg Sokn i Härjedalen, utur en liten Sjö, benämd Stråsjön, utgör til en del gränsen mellan Hälsingland och Dalarne, är 16 Mil lång, samt förenar sig med Ljusnan, då hon flutit 32 Mil. g. *Hanebo Å* 3 mil lång: faller i Ljusnan då hon flutit 33.5 mil. På vänstra sidan. h. *Mit-Å*, 6 5 mil lång, infaller i Ljusnan då hon flutit 7 mil. i. *Weman*, 7.5 mil lång, förenar sig med Ljusnan, då hon flutit 14.5 mil. k. *Hänna Å*, 7 mil lång faller i Ljusnan, då hon flutit 26 mil. Ljusnans Område utgör vid pass 170 Qvadrat Mil, däraf det som är beläget på högra Sidan om Elven är mycket större än det på vänstra Sidan. Utaf Ljusnans Område höra circa 162 Qv. Mil til detta Län, och 8 til Dalarne. Ljus-

nan har åtſkilliga Wattufall, hvaribland, *Laforſen* liggande 13.5 mil up ifrån Havet är den anſenligaſte. Ljusnan är en fiſkrik Ström; vid Utloppet fångas ymnigt Lax.

Vid detta Tilfälle är icke utur vägen at något orda något om Uprinnelſen af några de ſtörſta Nordiſka Elver, nämligen: Ljungan, Ljusnan, Dalelven, Götaelf, Glomen och Nean, hvilka flyta åt ſå olika Väderſtrek. Alla deſa 6 Elvar hava ſina Källor vid Fjällryggen inom 7 *Mils* Afſtånd: Ljungans Källa ligger under 62 Gr. 54 Min. Polhögd; 1.4 Mil därifrån i ſydväſt upväller Nean; 1.5 Mil därifrån, i ſydväſt uprinner Ljusnan; 2.1 Mil därifrån i ſyden til väſten har Glomen ſit Urſprung; 5.4 därifrån i ſyden til oſten tager Götaelf ſin början; och 0.9 Mil derifrån uti väſten til ſyden har Dalelven ſin Källa. Utaf deſa Elver falla Ljungan, Ljusnan och Dal-Elven uti Botniſka Havet, Göta Elf i Kattegat, Glomen i Nordſjön och Nean i norra Ocean. Afſtåndet mellan deſa Elvars Utlopp är: Ljungans från Ljusnans 12 Mil; Ljusnans från Dalelvens 6; Dalelvens från Göta Elfs 120; Göta Elfs från Glomens 16, och Glomens från Neans 90 Mil, ſåledes ligger Ljungans utlopp från Neans 244 Mil, alt efter Kuſtvägen räknadt, ehuru deras Källor ligga inom 1.5 Mil från hvarandra.

De

De andre anſenlige Strömar i Länet äro: 1. *Dalelven*, hvilken flyter genom Länets ſödra Gräns til en Längd af 4 Mil. 2. *Gavelån*, ſom har ſin Källa i Dalarne, och är 6 Mil lång; deſs ſtörſta Gren heter *Jädran*, ſom faller uti Gavelån på vänſtra Sidan och är 5 Mil lång. 3. *Teſtebo Å*, 7 Mil lång. 4. *Hamrånge Å*, 2.5 Mil lång. 5. *Lötån*, 2.5 Mil lång. 6. *Dellån*, hvilkens öfra Del kallas *Suågan*, 10 Mil lång. 7. *Harmångers Å*, 7.5 mil lång. Alla deſa 5 ſednare Åar hava ſina Källor i Hälſingland, de bägge ſidſta nära vid Gränſen til Medelpad; ſamteligen falla de i Havet.

c. Sjöar.

Namnet.	Land-ſkapet	Soknar, hvari Sjön är belägen.	Q.mil
1. *Hedſundaſjön*	Gäſtr.	Hedſunda —	0.75
2. *Norr-Dellen*	Hälſ.	Norrbo, Bjuråker	0.7
3. *Storſjön*	Gäſtr.	Åvanſjö, Årſunda	0.65
4. *Söder Dellen*	Hälſ.	Norrbo, Delsbo	0.6
5. *Bergviken*	Dito	Hanebo, Särſta, Skog, Söderala	0.36
6 *Hännan*	Hälſ.	Ljusdal — —	0.32
7. *FerneboSjön*	Gäſtr.	Färnebo — —	0.25
8. *Stor Sjön*	Hälſ.	Ljusdal — —	0.24
9. *Rögen*	Gäſtr.	Hede — —	0.2
10 *Öjarn*	Gäſtr.	Åvanſjö, Walbo	0.19
11. *Målangen*	Hälſ.	Alfta — —	0.16

12. *Wikſjön*	Gäſtr.	Hamrånge	—	0.13
13. *Marmarn*	Hälſ.	Söderala	—	0.12
14. *Hamrånge Fjärd*	Gäſtr.	Hamrånge	—	0.12
15. *Stor-Sjön*	Hälſ.	Harmånger	Bergſjö	0.11
16. *Otnarn*	Gäſtr.	Torsåker, Åvanſjö Årſunda	—	0.11
17. *Haſſelaſjön*	Hälſ.	Haſſela,	Bergſjö	0.1
18. *Tönångern*	Dito	Skog	—	0.09
19. *Wikajjön*	Härj.	Hede	—	0.09
20. *Täfſjön*	Hälſ.	Jerſsö	—	0.08
21. *Orn*	Dito	Undersvik	—	0.08
22. *Långſjön*	Gäſtr.	Ugglebo	—	0.08
23. *Långröſten*	Hälſ.	Alfta	—	0.07
24. *Woxſjön*	Dito	Boldnäs	—	0 07
25. *Härjeſjön*	Härj.	Sweg	—	0 07
26. *Warpan*	Hälſ.	Boldnäs	—	0.06
27 *Mälångſjön*	Härj.	Sweg	—	0.06
28. *Galven*	Hälſ.	Alfta	—	0.03
29. *Öjungen*	Dito.	Woxna	—	0.05
30. *Sikſjön*	Härj.	Sweg	—	0.05

Hedſunda och Färnebo Sjöarne äro Delar af Dalelven, ſom vid deſſa Soknar utvidgar ſig til Sjöar. Utaf de anſenliga Sjöarne Amungen och Hyn i Dalarne höra endaſt Delar til detta Län.

§. 4. *Produkter.*

a. Mineralier.

Utaf Metaller finnes här Koppar, Järn, Ko-

Kobolt och Wismut, ſamt af andra nyttiga Mineralier, Kalkſten och däribland Marmor, Ställſten, Slipſten och Qvarnſten.

b. Wäxter.

Utaf Sädesartar cultiveras Korn mäſt, förnämligaſt uti de bägge nordliga Landſkapen Hälſingland och Härjedalen, men i Gäſtrikland är Rågſädet mer allmänt, dock har man i ſednare tider börjat åt i Hälſingland ſå mera Råg än fordom. Den Säd, ſom i detta Län produceras förſlår ej til Inbyggarnes Förnödenhet, utan måſte däraf årligen införſkaffas flere tuſende Tunnor. I ſenare tider har man börjat plantera Potäter. Uti Hälſingland ſås mycket Lin, och det är af ſynerlig godhet. Anſenliga Skogar finnas mångeſtädes, förnämligaſt i de Soknar ſom gränſa til Dalarne, Härjedalen och Medelpad. Skogarne beſtå til ſtörre delen af Furu. Gran, Björk och Al äro därnäſt de allmännaſte Träſlagen; andre Löfträn finnas i mindre mängd. Ek växer icke vildt norr om Dalelven, men är planterad flereſtädes och trives väl. Utaf Fruktträn, ſåſom Apel, Päron och Kjersbärsträd är ringa Förråd. Utaf Bärſorter växer bland andra Bär jämväl Åkerbär. Gräsväxten är i allmänhet god och Mulbetet förträffeligt, förnämligaſt i de vidſträckta Soknarne.

Djur.

Djur.

I anseende til den skona Gräsväxten och Mulbetet underhålles här ock mycken Fänad, förnämligast Nöt, hvilka giva ymnigt Smör som affättes i Städerne, och hvaraf mycket föres til Stockholm; utaf annan slags Fänad näres här Får och Getter i tämelig Mängd, samt Svin. Utaf Skogsfogel, nämligen Tjäder, Orre, Ripa och Hjärpe, finnes ymnigt i de stora Skogarne och däraf skjutes årligen en ansenlig Mängd, som til större Delen föres til Stockholm. Åtskillig slags Sjöfogel finnes i tämelig Myckenhet. Det vigtigaste Fiskslaget som finnes i Haver utanför kusten är Strömming; uti Elven Ljusnan fångas ymnigt Lax. Däraf fås årligen ansenlig Mängd. Gäddor och Abborrar äro de mäst gängse Fiskeslag uti Insjöarne. Uti de Soknar som äro tätt bebodde är däraf ringa Tilgång, men tämeligen ymnigt uti de Sjöar som ligga affides från det bebyggda Landet up i de stora Skogarne.

§. 5. *Näring och fång.*

Detta består förnämligast i Åkerbruk och Boskapsskötsel. Åkern häfdas med mycken Idoghet. Utaf Linet tilvärkas mycken Väfnad, däraf en stor del affändes til Stockholm. Utaf Furu fågas en ansenlig mängd Bräder, hvilka mästadelen föras til Städerne

ne för at därifrån utſkeppas antingen til utrikes Orter eller til Stockholm. Däraf brännes jämväl mycken Tjära. Strömmingsfiſke, Bergsbruk och Stångjärns Tilvärkning äro jämväl vigtiga Näringsfång.

§. 6. *Folkmängd.*

Detta Län är af alla Höfdingdömen i Svealand ſvagaſt bebodt. Södra Delen af Länet, ſom utgöres af Gäſtrikland, ſamt Hafskuſten af Hälſingland äro bäſt befolkade; där viſtas vid paſs 7 à 800 Männiſkjor på hvarje Qvadrat Mil; väſtra Delen af Hälſingland har ſvagare Befolkning, därſtädes ſtiger den til 5 à 6 Perſoner på Qvadratmilen; Härjedalen är gleſaſt bebodd, där finnes ej öfver 40 Perſoner på Qvadratmilen. År 1800 ſteg Folkmängden uti Länet til 83260, hviket gör 302 Männiſkor på hvarje Qvadrat Mil. År 1795 — 81287, År 1772 — 66936, År 1769 — 67372. Folkmängden har ſåledes på 31 år ökat ſig med 15888, årligen 512, det är 0.68 ProCent.

§. 7. *Indelning, Städer, Soknar, Hemmantal, Smide.*

I anſeende til Politiſka Författningen indelas Höfdingdömet i 4 Fögderien: *Gäſtrikland, Södra Hälſingland, Norra Hälſingland* och *Härjedalen.*

I an-

I anseende til Cleriska Författningen, uti 5 hela Prosterien: *Gefle, Gästrikland, Södra Hälsingland, Norra Hälsingland, Wästra Hälsingland; Härjedalen* utgör Del af et Prosteri uti Hernösands Stift. I anseende til Juridiska Inrättningen, uti 3 hela Domsagor: Gästrikland, Södra Hälsingland och Norra Hälsingland, samt en Del af Jämtlands Domsaga, hvilken utgöres af Härjedalen. I anseende til Bergsväsendet hörer Gästrikland och Hälsingland under Uplands och Roslags Bergmästaredöme, men under samma Bergs-Fögderi med Wäster Norrland. Härjedalen hörer til Wäster Norrlands både Bergmästaredöme och Bergsfögderi. I anseende til Militären underhålles här et Regimente Infanteri, utgörande 1200 Man. De Soknar som ligga på Sjökusten underhålla Krono Båtsmän.

§. 8. Städer, Soknar, Hemmantal, Smide.

Detta Höfdingedöme innehåller 3 Städer, 36 Pastorater och Moderkyrkor, 16 Annexer och 5 Capeller, utgörande inalles 51 Soknar. År 1778 voro här 2157 hela Hemman, hvaraf 20231 voro Skatte, 82 Krono och 52 Frälse. Sedan den tiden hava några tilkommit genom Nybyggen som blifvit skattlagde.

År

År 1794 ſteg Stång-järns Tilvärkningen til 39852 Skeppund, Hammarſkatten och Frälſe-Friheten inberäknade.

Tabell
Över Gefle Län.

Fögderiet GÄSTRIKLAND.	Vidd Qv.Mil	Hem-mantal	Manal-ſkrifne år 1800
1. GEFLE *			3602
2 Walbo	4.6	60.6	1251
3 *Hille*	2.29	30 6	717
4 *Hamrånge*	2.93	29..	703
5 *Hedeſunda*	4.2	62.1	1163
6 *Färnebo*	3.03	51.7	1003
7 *Torſåker*	3.64	58.1	1578
8 *Arſunda*	1.79	93.7	503
9. *Åvanſjö*, med Högbo Capell	5.75	84.7	2102
18 *Ugglebo*	89	34.8	1416
Summa	37.13	435.3	14036
4. Fögderiet SÖDRA HÄLSINGELAND.			
1 SÖDERHAMN *	0.17		803
2 *Söderala*	2.5	72.1	969
3 *Skog*	4.4	27.1	673
4 *Segerſta*	0.77	40.9	466
5 Hanebo	2.6	46 3	797
5 *Mo*	0.67	37.9	476

7 Rängsjö	1.03	28 9	436
8 *Norrala*	1.35	57.4	595
9 Tröne	1.03	30.9	319
10 *Boldnäs* *	7.5	144.8	1865
11 *Arbrå*	4.1	56.1	859
12 Undersvik	0.94	21.2	236
13 *Järfsö*	5 08	137.9	1583
14 *Alfta* *	7.9	56.3	1260
15 *Åvanåker*	3.9	48.1	1025
16 *Woxna*	5.5		
Summa	50.16	839.	12302

Fögderiet NORRA HÄLSINGLAND.			Folkmängd år 1800
1 HUDIKSWALL *	0.12		1369
2 Idnor	0.44	18.4	473
3 *Tuna*	0.75	60.5	1117
4 *Enånger*, med	3.5	45.9	1504
5 Nianfors Bruk			207
6 Njutånger	1.2	25.3	892
7 *Forsfa*	2.84	79.3	1725
8 Hög	0 81	28 6	304
9 *Rogfta*	2 2	36.9	972
10 Ilsbo	0.44	8 1	316
11 *Harmånger*	1.25	31.9	941
12 *Jättendal*	0.91	21.3	696
13 *Gnarp*	2.8	30.1	1441
14 *Bergsjö*	3.85	37.4	1470
15 Hasfela	3.94	7.9	928

16 *Norrbo*	1.54	22.1	654
17 Bjuråker	62	44.5	2076
18 *Delsbo*	4.05	122.1	2831
			Mantals skr. 1800
19 *Ljusdal*	16.2	120.	1500
20 *Färila*	20 4	52.	936
21 *Hogdal* med Ängerſjö Capell	11.8	12.9	302
Summa	35.24	804.2	
Fögderiet			Mantal, ſkrifne. år 1800
HÄRJEDALEN			
1 *Sveg*, med 1 Capell Lindſätt, ſamt Annexerne	46	27.7	569
2 Elfros		12.6	206
3 Över-Hogdal		4.9	85
4 Lill-Herrdal		19.2	324
5 *Hede*, med Capellet Storſjö, Annexerne	58	97	276 254
6 Wemdal		11.5	180
7 Tännäs, med Ljusnedals Bruks-Förſamling		3.5	148
Summa	104	81.9	2042
Total Summa	276.53	2160.4	

Förteckning på Stångjärns-Hammarvärken i Gefle Län, jämte deras Smide år 1800.

Verket	Soknen.	Hammarar	Smide Skep.
1 *Tollfors*	Walbo	2	1800
2 *Forsbacka*	Dito	3	1775
3 *Mackmyra*	Dito	1	700
4 *Oſlättfors*	Hille	2	1300
5 *Axmar* och	Hamränge	2	2700
6 *Wifors*	Dito	2	
7 *Wikſjö*	Dito	2	1600
8 *Gyſinge*	Färnebo	2	2800
9 *Grönſinka*	Dito	2	1400
10 *Gammelſtilla*	Torsåker	1	820
11 *Hofors*	Dito	1	690
12 *Wi*	Dito	1	330
13 *Bägghytta*	Dito	1	121
14 *Kalfnäs*	Dito	1	147
15 *Wall*	Dito	1	315
16 *Stenshytta*	Dito	1	75
17 *Fögerſta*	Dito	1	205
18 *Tjärnäs*	Dito	2	934
19 *Ho*	Dito	1	165
20 *Hammarby Bruk*	Åvanſjö	2	1442
21 *Hammarby* Kronohammare	Dito	1	282
22 *Urfors*	Dito	2	805
23 *Högbo*	Dito	2	1600
24 *Jäderbo*	Dito	1	435

25	*Ås*	Dito	1	175
26	*Åtterſta*	Dito	1	250
27	*Backberg*	Dito	1	295
28	*Wall*	Dito	1	440
29	*Hoſjö*	Dito	1	270
30	*Brattfors*	Ugglebo	1	900
31	*Åmot*			800
32	*Sunnds*	Skog	1	800
33	*Gullgruva*	Dito	1	1100
34	*Maråker*	Söderala	1	550
35	*Kilafors* och	Hanebo	1	2100
36	*Loviſeberg*	Dito	2	
37	*Katrineberg*	Dito	1	600
38	*Woxna*	Woxna	1	2320
39	*Långvind* och	Enånger	3	2000
40	*Boda*	Dito	1	
41	*Nianfors*	Dito	2	1000
42	*Iggeſund*	Njutånger	1	230
43	*Ström*	Harmånger	2	1000
44	*Strömbacka*	Bjuråker	1	1315
45	*Hedvigsfors*	Dito	2	900
56	*Franshammar* och	Haſſela	1	950
47	*Tornäs*	Dito	1	

Deſsutom finnes i detta Län et privilegieradt årligt Ämnesſmide af 600 Skep:d Bergsvigt.

1. Fögderiet GÄSTRIKLAND.

Detta Fögderi ſom tillika utgör et af Rikets Landſkap omgives af Hälſingland, Botniſka Havet, Upland, Wäſtmanland och Dalarne. Storleken är 37.13 QvadratMil. Marken är i allmänhet mera jämn än bergagtig, förnämligaſt uti den öſtra Delen ſom gränſar til Havet; ty den väſtra Delen ſom ſtöter til Dalarne är ojämnare och har åtſkilliga tämeligen höga Berg. Utaf deſſa ſednare är Storberget och Söderåsberget i Torsåkers Sokn de anſenligaſte. Med Skogar och Sjöar är Landet väl förſedt; De ſtörſta Sjöar äro *Storſjön* och *Hedeſunda Sjön*. Anſenliga Skogar finnas i de Soknar, ſom gränſa til Dalarne och Hälſingland. Malmtrakter, förnämligaſt på Järn finnas uti den väſtra eller bergaktiga Delen af Landet, och äro tämeligen ſammanhängande. Uti Torsåkers Sokn förekomma de anſenligaſte. De äro ſå tilräckelige, at de ej allenaſt furnera Gäſtriklands Bergslag, utan ock Norrländſka Järn-Bruken med Malm.

Inbyggarnes Näringsfång uti de Öſtra och medlerſta Trakterne är Åkerbruk, och något Fiſke. Uti Nordväſtra Delen idkas mera Boſkapsſkötſel; och uti Sydväſtra Delen eller Malmtrakten är Bergsbruk et af Allmogens förnämſta Näringsyrken. Utaf de

de Fögderien ſom höra til Länet är detta det bäſt bebodda. År 1800 var Folkmängden 26919, hvilket gör 723 Männiſkor på hvarje Qvadrat Mil. År 1766 var denſamma 22111. Folknumern. har ſåledes på 34 år ökat ſig med 4808 Perſoner. Man märker:

1. GEFLE, Lat. *Gevalia*, en Stad, belägen uti en jämn ock vacker Nägd, på bägge ſidor om Gavelån, vid en Fjärd af Botniſka Havet, under 60 Grad. 40 Min. Polhögd., 17.5 mil från Stockholm. Staden har Figur af en Rectangel; han håller i Längd från öſter til väſter 2800 Alnar, i Bredd 1300 alnar, och i Vidd 118 Tunnland. Deſſa 3 Dimenſioner äro at förſtå ſådane, ſom Staden befanns vid Slutet af Adertonde Seculo, ty uti innevarande Seculo hava Söder- och Wäſter-Tullen blivit långt utförde, men Platſerne mellan de nya Tullhuſen och de fordna äro icke bebygde, utan på få ſtällen, ſå at de icke kunna inräknas uti Stadens Areal Vidd. Vid paſs Hälften af Staden är reguliert anlagd med räta Gator, ſom afſkära hvarandra i räta Vinklar, och detta utgör den Delen, ſom reglerades efter 1776 års Brand; men den öfriga Delen har ſnedt löpande och til en del krokiga Gator. Gator och Gränder äro inal-

les 44, af hvilka 20 löpa efter Längden, eller ock något på ſned och 24 efter Bredden; af desſa äro Kongsgatan, ſom går från Söder-til Norrtull, ſamt Drottninggatan ſom löper i öſter och väſter de anſenligaſte. Tre Torg finnas: Stortorget, Slottstorget och Stapeltorget kallade; det förſta af dem är anſenligaſt, ſamt til ſtörre delen omgivit med Stenhus. Två andre ſmå Platſer, ſom ock kallas Torg, förtjäna icke det Namnet. Staden delas genom Kongs-och Drottninggatorne uti 4 Qvarter. Deſs Tomter äro til antalet 955. Staden är i allmänhet välbygd, ſamt har efter den ſidſta Branden bekommit många Stenhus, hvilka nu för tiden äro omkring 30 til antalet.

Staden är Säte för Landshöfdingen, et Gymnaſium med 5 Lectorer, en Trivial-Skola ſamt en Privat Informations Inrättning. Här finnes ock et Boktryckeri, två Apotek, et Hoſpital, och et Barnhus. Kyrkorna äro 2: Stadskyrkan och Hoſpitalskyrkan.

Af Byggnader vil man nämna: Stadskyrkan, belägen i väſtra Delen af Staden, är ſtor och prydlig med vacker Altartafla och Predikſtol ſamt anſenligt Orgelvärk; hon är förſedd med et Torn om 97 alnars högd, hvaruti befinnas 4 Klockor och et Ur-

Urvärk: Landshöfdingens Residenceslott är en ſtor fyrkantig Byggning, utan ſynnerlig Architectur: Rådhuſet beläget vid Stortorget, är i ſin Art en af de ſtörſta och prydligaſte Byggnader i Riket; det håller i Längd 92 Alnar och i Bredd 48, ſamt har 66 ſtora Fönſterlufter, det är ock förſedt med et Torn, hvaruti befinnes et Urvärk med 2 Slagklockor; uti Rådhuſet befinnas utom de nödvändige Ämbets-Rumen jämväl Börſen och en Aſſemblée Sal, ſamt andre Inrättningar til Stadens behof: Hospitals-Kyrkan liggande öſter i Staden är en tämeligen vacker Byggning med et Torn och Slagur. Gymnaſii och Skolehuſet är en gammal och bofällig Träbyggning. Gymnaſium äger et Bibliothek om 3000 Volumer.

Ån ſom rinner genom Staden delar honom i 2 Delar, olika til Storleken, den på vänſtra Sidan därom är vida ſtörre än den på högra Sidan; den Delen af denna ſednare, ſom ligger öſter om Kongsgatan kallas Islandet. Detta är den irregulieraſte Delen af Staden. Inemot utloppet delar Ån ſig i 3 Grenar, hvaraf den medlerſta behåller ſin Storlek, men de bägge andre Grenarne ſom äro mycket ſmärre omflyta 2 Holmar, Alderholmen och Islandsholmen kallade, däraf den förra lig-

ger på vänſtra och den ſednare på högra Sidan om Huvudgrenen. På Alderholmen befinnes Järnvågen, hvilken formerar en uti fyrkant kringbyggd Gård, hvareſt förvaras alt det Järn ſom hitkommer från åtſkilliga Järnbruk i Gäſtrikland och Dalarne. Där är ock Sjötulls-Kontor, Packhus, med flera til Sjöfartens nytta behöflige Anſtalter; där är ock en Skeppsbro om 1600 Alnars Längd anlagd, ſamt planterad med Trän, men den tjänar mäſt til Promenad, ty Fartygen gå gärna längre up i Ån. På Islandsholmen finnes et anſenligt Skeppsvarf.

Hamnen uti Ån är fördelagtig, ty Fartyg ſom ligga över 10 Fot djupt kunna upkomma ända til Bryggan vid Stortorget. För djupt gående Fartyg om 18 Fot finnes god Ankarbotn på Redden i Fjärdingsväg från Staden.

Staden njuter Stapelfrihet, och har således et utrikes Tull-Kontor. Landtullarnè äro fem.

Folkmängden ſtiger över 5400. År 1785 var denſamma 5131, År 1780 — 4519; År 1766 — 3910; År 1762 — 3813.

Staden idkar anſenlig och vidſträckt Handel. Den idkas dels på utrikes Orter dels inomlands med Bergslagen och de näſt gränſande Landſkapen Gäſtrikland, Hälſing-

ſingland, Dalarne och Upland. Utrikes Seglationen utgör mäſta Handelsrörelſen. Stångjärns utförſeln är Handelens Huvudföremål; näſt efter Stockholm och Göteborg finnes ingen Stad i Riket hvilken utſkeppar ſå mycket af denna Vara. Därnäſt är Brädhandeln den vigtigaſte. De öfrige utrikes afgående Varor äro obetydlige och föränderlige och ſtiga icke til ſå betydligt värde. De beſtå förnämligaſt i Tjära, Sparrar och andra Skogsproducter. År 1790 utſkeppades härifrån 33222 Skeppund Stångjärn, 1000 Dito Knipjärn, 397 Dito Band- och Bultjärn, 605 Dito Plåtar och Spik. 10400 Tolſter Bräder, 925 Sparrar och 358 Tunnor Tjära. Mycket Tackjärn går ock genom Staden, det ſtiger ibland til 8 à 10000 Skeppund.

Utaf inkommande Varor äro Säd och Salt de vigtigaſte Artiklarne. De äro olika, i ſynnerhet af den förſtnämde Varan, alt efter ſom det näſtgränſande Landet har ymnigare eller ſvagare Årsväxt. Vanligt vis införes årligen circa 50000 Tunnor Säd och 8000 Tunnor Salt, de öfriga inkommande Varor från utrikes Orter äro Vin, Kryddor, Droger och flera andra Slag, ſamt från Stockholm Kläde och Manufacturvaror. År 1790 inkommo från utrikes Orter 38077 Tunnor Råg, 7702 Dito Korn, 11168 Dito Malt

Malt, 2398 Dito Ärter och 7099 Dito Salt. I anſeende til Balancen har Staden vid paſs 50000 Rdr årlig Vinſt på utrikes Handeln.

År 1803 var Antalet af Handelsmän 69; nämligen: Ut- och Inrikes Handlare 50, Kramhandlare 6, Kryddkrämare 10, Hökare 1, Vinſkänk 1, Klädmäklare 1.

År 1790 funnos här 61 Handels-Skepp, nämligen 10 öfver 100 Läſters drägt, däribland det ſtörſta drog 155 Läſter; 21 mellan 50 och 100, 23 från 25 til 50, ſamt 7 ſmärre om 124 Läſter tilſamman, förutan 31 Fiſkare-Gillets Fartyg eller ſå kallade Hakſar, ſom tilhopa utgjorde 488 Läſter; ſåledes hela Antalet 92 ſtörre och ſmärre Fartyg til Läſtetalet 4022, utom Segelbåtar. Utaf de förſtnämde nyttjades 42 til utrikes Seglation; af de andre, några til Stockholm och andra Svenſka Hamnar, men de öfrige til Strömmingsfiſke.

Utaf Manufactur-Inrättningar voro År 1790 följande i ſtånd: En Segelduks Fabrik belägen vid Ån, hade 2 ſtora Värkſtäder med 30 Stolar och 44 Arbetare, och tilvärkade följande året 1791 — 47650 alnar. 2 Linne-Fabriker, af hvilka den ena År 1791 hade 6 Stolar med 12 Arbetare ſamt tilvärkade finare Väfnad, och den andra med 2 Stolar förfärdigade gröfre Väf. Två Trö-

Tröje- och Strump-Fabriker med 3 Stolar. Et Sockerbruk, kalladt Stenberg, beläget nära vid Staden åt Islandsſidan; hade År 1791 — 3 Pannor, ſamt tilvärkade 6548 Skålpund Såcker och 1800 Dito Sirap. Et Tegelbruk, beläget vid väſtra Tullen, tilvärkar årligen 70 à 80000 ſtycken Tegel. Leret bråkas genom en i Strömen inrättad Machin. En Mjölqvarn. Två Skeppvarf, det ena på Alderholmen och det andra på Islandsholmen beläget. Et mechaniſkt Slipvärk ſamt et Ryſsolje Bränneri.

Handtväkerierne idkas med Fördel och hava god afſättning på ſina Varor uti Bergslagen. År 1803 funnos här 142 Wärkſtäder med 105 Geſäller och 78 Lärlingar uti 37 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	4	Handſkmakare	1
Bokbindare	2	Hattmakare	5
Bleckſlagare	1	Hofſlagare	4
Bundtmakare	2	Kopparſlagare	5
Byggmäſtare	1	Klenſmeder	5
Corduansmakare	3	Kniffsmed	1
Färgare	1	Knappmakare	3
Garvare	5	Kakelugnsmakare	4
Gelbgjutare	1	Murmäſtare	2
Glasmäſtare	3	Målare	7
Guldſmeder	7	Perukmakare	4
Gördelmakare	3	Plåtſlagare	2

Rep-

Repſlagare	5	Spikſmed	1
Sadelmakare	5	Svarvare	3
Segelſömmare	2	Sämſkmakare	3
Skomakare	17	Tenngjutare	2
Skräddare	14	Tunnbindare	4
Smickare	4	Urmakare	2
Sockerbagare	1	Wagnmakare	3

Därtil komma några flere, hvilka höra under Hallrätten, ſåſom Bildthuggare, Förgyllare, Tapetmålare, Linvävare, Tröjvävare.

Fiſkeri Societeten, eller det ſå kallade Fiſkarſkapet utgör en anſenlig Del af Stadens Folkſtyrka, inemot enTredjedel, ſamt beſtår af 160 Borgare. Deſſe hava ſina Hemviſt öſter i Staden ſamt på Islandet, men äro merendels borta med hela Hushållet på Fiſke öfver Sommaren. De idka ſin Näring i Gefle Läns och Norrlands Skärgårdar alt up til Ångermanland, och fångar i ſynnerhet Strömming til 5 à 6000 T:r om året. År 1790 ägde de tilſammans 31 Fartyg om 488 Läſters drägt, utom 12 Fiſkarbåtar.

Kronans inkomſt af utrikes Tullen ſtiger årligen til vid pas 30000 R:dr och af Inrikes Tullen til cica 3000. Staden bör furnera 25 Krono Båtsmän med ſin Fördubbling.

Sta-

Stadens Mark ſträcker ſig både på Landsſidorne häromkring och jämte Fjärden. I ſöder och väſter emot Walbo gå Ägorna endaſt en Fjärdigsväg, men norr ut emot Hille 0.5 Mil; dock lyder under Staden en Skogstrakt, halfannan Mil därifrån belägen, ſåledes ligga deſs Tilhörigheter både inom Walbo och Hille Soknars omfång. Stadens upodlade Jord är nuförtiden vid paſs 1800 Tunnland, hvaraf något är ſtändig Åker, men den mäſta nyttjas til Äng, hvaraf årligen något plöjes och beſås, ſamt ſedermera igenlägges til Gräsväxt. Uti denna Stad är Auctoren til detta Geografiſka Wärk född år 1744.

2. *Fredriks-Skans*, en liten Skans belägen på en liten Holme uti Fjärden utanför Staden, är förſedd med 8 Canoner, ſamt förſvarar Inloppet til Staden. Inloppet vid Skanſen är 20 Fot djupt.

3. *Forsbacka*, et Järnbruk i Walbo Sokn halfannan mil från Gefle, har 3 Hamrar, 6 Härdar och 1875 Skeppund Stångjärnsſmide, ſamt 2 Kniphamrar och 4 Spikhamrar. Vattendraget är anſenligt ſamt håller Värket i jämn och oafbruten Drift.

4. *Gyſinge*, et Järnbruk i Färnebo Sokn vid Dalelven, är det ſtörſta i Gäſtrikland. Det har 2 Hamrar, 4 Härdar och 2800 Sk:d Stång-

Stångjärnsſmide; desutom 2 Kniphamrar, 4 Spikhamrar, en Masugn, ſamt en Mjölqvarn med 3 par Stenar.

5, *Wi*, et Säteri uti Ugglebo Sokn, är är det enda i Gäſtrikland, beſtår af 8 Mantal, ſamt äger vacker Åbyggnad.

6. *Axmar*, et Järnbruk i Hamrånge Sokn vid Havet, har 2 Hamrar, 4 Härdar, en Kniphammare, ſamt 1900 Skepːd Stångjärnsſmide. Åbyggnaden är prydlig.

HÄLSINGLAND.

Detta Landſkap är beläget i nörr öm Gäſtrikland vid Havet. Det omgifves af Medelpad, Havet, Gäſtrikland, Dalarne och Härjedalen. Deſs Storlek är 135 Qv. Mil. Det beſtår til en ſtor del af en anſenlig Dal på bägge Sidor om Elven Ljusnan. Åtſkilliga långſträckta merendels jordbetäckta och bevuxna Bergsryggar gå tvärt öfver hela Landet i Nordväſt och Sydoſt från Härjedals Gränſen ända til Havet. Öfverſta Delen af Landet mot Gränſen af Dalarne och Härjedalen äger et hopträngt Läge och oländig Mark, men midt uti Landet förekommn tämligen öpna Fält. I allmänhet är Landet ojämnare och bergaktigare, än Gäſtrikland, ſamt har mindre vidſträkta Åkrar, men hvilka häfdas och brukas

ganſka

ganska väl. Ängen skötes ock med mycken flit, och Mulbetet är merendels ymnigt, hvarför ock Boskapsskötseln är ansenlig samt Allmogens förnämsta Yrke, särdeles uti de Soknar som ligga up i Landet och äga vidlyftig Utmark. Uti dessa Soknar finnas ock ansenliga Skogar, men mindre uti dem som ligga på Hafskusten och hava smärre Utrymme. Lin är den Ört som ymnigast planteras. Det skötes ock här ganska väl. Landets förnämsta Producter bestå uti Bräder, skönt Smör, Skogsfogel och Väfnad. Folkmängden steg År 1800 til 52341, som gör 386 Människor på hvarje Qvadratmil.

Följande Tabell visar Folkmängden vid åtskilliga Tid-Punkter.

Contr.	Åren 1749	1760	1769	1780	1790	1800
Södra	7688	8329	9188	9335	10188	11160
Norra	12258	14359	15510	16241	17190	19917
Västra	12783	14372	15681	16921	19038	21066
Sum:a	32729	37060	40379	42497	47136	52143

Folkmängden har således på circa 50 år uti sednare hälften af 18:de Seculo ökat sig med 19414.

2. Fögderiet SÖDRA HÄLSINGLAND.

Detta Diſtrict omgives af Norra Hälſingland, Havet, Gäſtrikland och Dalarne. Storleken är 50.16 Qvadratmil. Marken är i allmänhet bergaktig. Vid Hafskuften närmaſt intil Gäſtrikland finnas höga Berg, hvilka tjäna til Landkänning för Sjöfarande. Utaf desſa äro *Guldberget* och *Hamnäs-Berget* i Skog Sokn de anſenligaſte. *Ljusnan* och *Woxnan* äro de ſtörſta Strömar, ſom flyta genom Landet, och *Bergviken* ſamt *Marmarn* de ſtörſta Sjöarne. Landets Producter och Allmogens Näringsfång äro de ſamma, ſom vid Hälſingland i allmänhet nämde äro. Här märkes:

1. SÖDERHAMN, en Stad, belägen vid en liten Å och en Fjärd af Havet, på norra ſidan om och tätt utmed 2 tämeligen höga Berg, 27 mil från Stockholm och 9 mil från Gefle. Staden har irregulier figur, hvilken liknar en Spade, uti hvilken väſtra Delen utgör Bladet och den öſtra Skaftet. Han hålleri Längd 2000 Alnar, i ſtörſta Bredd 800 och i Vidd 23 Tunnland. Gator och Gränder äro til antalet 32, af hvilka 8 gå efter Längden och 24 efter Bredden af Staden; de äro til ſläſtadelen räta. Den längſta Gatan, hvilken går efter Längden af Staden från väſter til öſter är krokig, ſamt

2100

2100 Alnar Lång. Af Byggnader märkas: Kyrkan samt Gevärs Factoriet, hvarest för Kronans räkning tilvärkas en ansenlig Mängd Musketer, Carbiner, Pistoler och Bajonetter. Här är ock et Apotek.

Inbyggarnes antal steg år 1790 til 1421.

Deras Näringsfång består uti Handel, Handtvärkerier, en myckenhet Linneväfstilvärkning, Fiske, Smide och Jordbruk.

Handelen idkas med Landets Producter, samt egna Manufactur-Varor, bestående uti Bräder circa 2000 Tolfter; Lin 3000 Lisp:d; Smör 3000 Dito; Fogel 6600 stycken; Lingarn 230 Lispund; Lärft 33000 alnar; Linne-Näsdukar 25000 Dito; Blångarns-Dräll 1800 Dito; Buldan 60000 Dito; Foderväf 110000 Dito; hvartil kommer Läckter, Slipsten och några andra Artiklar. Til Stadens Handels-Rörelse bidrager ock vid pass 10000 Skeppund Stångjärn, hvilka komma från Kilafors, Woxna, Dalfors, Fredshammar, Furudal och Siljansfors Bruk, gå genom denna Stadens Våg, och sedan fraktas til Stockholm. Antalet af Stadens Fartyg är vid pass 6 om 40 til 60 Läster drägt.

År 1795 var antalet af Handelsmän 25, däraf 14 hade Rörelse och 11 voro utan. Samma år funnos här 69 Wärkstäder med 17 Gesäller och 12 Lärlingar uti 25 särskildta Handvärk, nämligen:

Bagare	2	Murmäſtare	1
Bokbindare	1	Målare	1
Corduansmakare	4	Perukmakare	1
Färgare	2	Piſtolſmeder	3
Garvare	2	Repſlagare	1
Glasmäſtare	3	Sadelmakare	2
Guldſmeder	4	Skomakare	7
Hattmakare	3	Skräddare	5
Hofſlagare	1	Snickare	3
Kopparſlagare	6	Svarvare	7
Krukmakare	6	Sämſkmakare	2
Linvävare	1	Tenngjutare	1

Härtil komma Fabriks Smeder, ſom äro 70 Mäſtare til antalet.

Tull-Upbörden ſtiger til vid paſs 1200 R:dr årligen. Inloppet til Hamnen från Havet är ſvårt och grundt ſamt 2 mil långt.

En berömlig Flit viſar ſig, at uti Stenbackarne omkring Staden upodla Träd-Krydd-och Kålgårdar. År 1755 funnos här ej flere än 5 Trädgårdar, då de nu år 1805 ſtiga til et antal af vid paſs 70. Stadens Mark håller i Vidd circa 4000 Tunnland, hvaraf vid paſs 1000 äro upodlade til Svalland och Äng; och finnes på hela denna Mark knapt 10 Tunnland tjänlig til upodling, ſom icke äro uptagne; man har i ſednare Tider utdikat Moſar och ſumpig mark, och

och gjort denſamme fruktbar. I Staden födas vid paſs 60 Häſtar och 300 Kor.

2. *Löt*, en Ort vid Norrala Åns utlopp i Fjärden, en fjerdedels mil från Staden norr ut, är Laſtageplats för Bräder, ſamt har en fördelaktig Belägenhet at där anlägga en Stad, i ſtället för Söderhamns nu varande läge.

3. *Wågbro*, et Tegelbruk i Norrala Sokn, vid förenämde Å, är det enda i Hälſingland; det tilvärkar årligen 30 à 40000 Murtegel och 15 à 20000 Taktegel.

4. *Söderala*, en Sokn vid Ljusnans utlopp i Havet, idkar et fördelaktigt Laxfiſke, ſom ſtiger til vid paſs 2000 Liſpund årligen.

5. *Nyhamn*, en god Hamn, en mil från Staden vid Ljusnans utlopp i Havet, har et rent och vigt Inlopp från Havet, är ſäker för alla Väder, djup för de ſtörſta Krigsſkepp, ſamt rymlig för 20 à 30 Skepp. Här bruka Norrländſka och Finſka Farkyd taga ſin tilflykt under Reſorna til och ifrån Stockholm.

6. *Flor*, en Fabrik, belägen i Mo Sokn, tilvärkar Halfſiden- Linne- Ylle- och Bomullsväfnader. Vid År 1794 voro 40 Skottſpols- och 18 til 20 Stumpvävare- Stolar i

gång, hvarvid sysselsattes något öfver 100 Arbetare. Här är ock et Färgeri.

7. *Woxna*, et Järnbruk, belägget vid Elven Woxnan nära intil Dalgränsen, har 3 Stångjärns-Hamrar med 5 Härdar, 1 Knip-hammare, 4 Spikhamrar, samt en Masugn. Årliga Smidet är 2320 Skeppund, hvaraf 400 förädlas til Spik, Knip- och Band-Järn. Under Bruket lyder en ansenlig Trakt om 5.5 Qvadratmil, som utgör en egen Soka och Pastorat.

3. Fögderiet NORRA HÄLSINGLAND.

Detta Distrikt omgives af Medelpad, Havet, Södra Hälsingland, Dalarne och Härjedalen. Storleken är 85.24 Qv. Mil. Landets Belägenhet är olika; den östra Delen däraf, som innefattar Norra Contractet, ligger omkring Dellån och Hårmångers Ån. Sjökusten däraf är bergaktig, och har få stora Slättmarker; den inre Delen åter, som ligger omkring Sjöarne Dellen har något vidsträcktare Fält; denna Nägd är en af de vackaaste i Hälsingland. Den västra Delen af Distrikt ligger förnämligast omkring Elven Ljusnan, är väl i allmänhet bergaktig, men har mångestädes ansenliga Fält. Uti denna Delen af Landet finnas större Skogar samt mera Utrymme til Mul-

bete

bete än i öſtra Delen, hvarföre och Boſkapsaveln här är vigtigare. Utaf Berg i detta Diſtrict, ſom äga någon tämelig Högd kunna följande anföras: *Blacksåsberget*, beläget i Delsbo Sokn, hvilkets Högd över Havets är 560 Alnar; *Bålberget* i Bergſjö Sokn, *Elfåſen* i Hasſela, ſamt *Gryttjesberget* i Ljusdal. Här märkes:

1. HUDIKSWALL, en Stad, belägen vid en anſenlig Hafsfjärd, 31.2 mil från Stockholm och 13.7 från Gefle. Han har et fördelaktigt läge på et Näs mellan en liten Sjö och Fjärden, förenade genom et Sund. Staden håller i Längd 1500 alnar, i Medelbredd 490, och i Vidd 25 Tunnland. Han beſtår af 2 Delar: Gamla och Nya Staden. Den Gamla Staden utgör väſtra Delen, och är belägen på bägge ſidor om Sundet; han har merendels irreguliera och til en del trånga Gator. Den Nya Staden, ſom efter 1792 års Eldsvåda efter en ny Plan blivit upbygd, är regulier, med räta och breda Gator, hvilka afſkära hvarandra i räta Vinklar. Gator och Gränder i Gamla Staden äro 18, och i den Nya 15, tillſammans 33.

Staden är Säte för en Trivial-Skola, och har et Apotek. Inbyggarnes antal ſteg År 1800 til 1369. År 1766 var Folkmäng-

den 1021, har ſåledes på 34 år ökt ſig med 348 Perſoner. Af Byggnader märkes endaſt Kyrkan, hvilken är belägen på en Högd ſamt är prydlig; för öfrigt finnes i Staden många välbygda Hus, förnämligaſt i den nybygda Delen.

Inbyggarnes Näringsfång beſtår uti Handel med Landets Producter, Linneväfnad, Handtvärk, fördelaktigt Fiſke, ſamt något Jordbruk. De Varor, ſom därifrån utföras til Stockholm äro förnämligaſt vid paſs 300000 alnar Väfnad, finare och gröfre, 5000 Liſpund Smör, 5000 Dito Lin, ſamt något Fogel och Bräder. Den Strömming, ſom af Stadens Fiſkare fångas, afſättes merendels til den öfra delen af Landet.

År 1795 var Antalet af Handelsmän 22. Samma år funnos här 31 Värkſtäder med 27 Geſeller och 55 Lärlingar uti 31 ſärſkildta Handtvärk, nämligen:

Bagare	1	Guldſmeder	2
Bokbindare	1	Hattmakare	2
Färgare	2	Groffmeder	2
Garvare och Corduansmakare	3	Klenſmeder	3
Gelbgjutare	1	Kopparſtagare	4
Glasmäſtare	2	Krukmakare	2
Gördelmakare	1	Murmäſtare	1
		Målare	2

Möl-

Mölnare	1	Svarvare	2
Perukmakare	1	Sämſkmakare	1
Repſlagare	1	Tenngjutare	1
Sadelmakare	2	Trägårdsmäſtare	1
Skomakare	9	Tunnbindare	1
Skräddare	6	Urmakare	1
Slagtare	1	Wagnmakare	1
Snickare	4		

År 1805 voro Stadens Fartyg 5 ſt. hvilka drogo tilſammans 240 Läſter.

Tull-Upbörden ſtiger til vid paſs 900 Riksdaler årligen. Stadens Mark utgör circa 2800 Tunnland.

2. *Öſtanå*, et Pappersbruk, beläget i Njutångers Sokn, vid Dellån, 5.1 mil från Hudikswall, drives med 3 Walſar, ſamt har 2 Kypar. Här tilvärkas årligen circa 3000 Ris Papper, til ſtörre delen af grof ſort.

3. *Iggeſund*, et vacker Järnbruk i förenämde Sokn, vid Utloppet af Dellåns högra Gren i Havet, beſtår af en Stångjärns Hammare, Spikhammare, Wallsvärk, ſamt en Masugn.

4. *Långwind*, et Järnbruk, beläget i Enångers Sokn vid Havet, har jämte *Boda* 3 Hamrar, 5 Härdar och en Masugn, ſamt 2000 Skeppunds Smide.

5. *Färila*, en Sokn, märkes, emedan hon ej allenaſt är den ſtörſta i Hälſingland, hållande i Vidd öfver 20 Qv. mil, utan ock för det, at Allmogen här nyttjar mer Rågſäde än i någon annan Sokn i Hälſingland. I denna Sokn har för 50 år ſedan vid *Los* drivits et Cobolts och Wismuts Bergvärk, ſom nu för tiden är ödelagt.

4. Fögderiet HÄRJEDALEN.

Detta Diſtrict, ſom tillika utgör et af Rikets Landſkap, omgives af Jämtland, Hälſingland, Dalarne och Norge. Storleken är 112 Qv. Mil. Landet beſtår af en ſtor och vidrymlig Dal omkring Elven Ljusnan och dels många Grenar, ſom i norr, väſter och ſöder omgives af Bergsryggar och höga Fjällberg. Den mäſt öppna Dalen ſträcker ſig från Hälſinge-Rån, 10 mil upför Elven til Långå Skans; men ſedan tränges Läget ju längre ju mer ihop af de på bägge ſidor tilſtötande Bergsryggar, til des ändteligen Fjällbergen möta vid Funnesdal, 3 mil från Norrſka Gränſen. Nordväſtra Delen af Landet formerar en tämeligen ſtor Dal omkring öfverſta Delen af Elven Ljungan. Marken är i allmänhet bergaktig, och här finnas få jämna Fält, och deſſe äro jämväl af ringa Vidd. Landet är til ſtörre

re delen upfyldt af Berg, Måsſar, Kärr, Sjöar och annan oländig Mark, ſamt har få upröjda Trakter.

De högſta Bergen äro: *Sånfjället, Särffjället, Ånfjället, Rutefjället*, och *Skarsfjället*. De anſenligaſte Strömar äro: *Ljusnan* med ſina Grenar, *Mitån, Weman* och *Härjeån*, ſamt *Ljungan*. De ſtörſta Sjöar äro: *Härjeſjön, Wikaſjön, Laſſjön, Rogen* och *Storſjön*.

Jordmånen är olika; den beſtår mäſta delen af Mojord, Sand och Svartmylla. Lera är ſällſynt. Åkerjorden är ringa, den beſås merendels med Korn, dock har man i ſednare tider börjat ſå Winterråg, hvilken haft god framgång då Kölden ej ſkadat. Åkerbruket giver icke tilräcklig Säd åt Landets Inbyggare, utan måſte årligen något utifrån köpas.

Ängſkötſeln är den ſom mäſt ſyſſelſätter Landets Inbyggare. Slotterlanden äro vidſträckta och til en del utan Hägnad. Mulbetet är ymnigt. Humla, Hampa, Kålrötter och Rovor hava god Trefnad. Potäter planteras ock, ſamt giva i froſtfria Somrar ymnig Afkomſt.

Skog finnes i överflöd. Den nyttjas här til inga andra behof än Husbyggnad, Vedbrand och Stängſel. Bräder ſågas föga och Tjära brännes litet, och det af deſſa

Varor

Varor endaſt til Husbehof; emedan Transporten af dylika Saluvaror är ganſka lång. Orten har 20, 30 à 40 mil til Hudikswall, ſåſom deſs närmaſte Köpſtad på Svenſka ſidan. Skogen emot Öſterdalarne har växtlig Mark och är därföre den bäſta Skogstrakten. Emot Fjällen är den gles och kortväxt.

Af nyttiga Mineralier finnas Koppar, Myrjärn, Kalk, Marmor, Brynſten, Ställſten.

Af vilda Djur finnas Björnar, Wargar, Järvar, Älgar, Renar, Mårdar, Bäfrar, Utrar, Hermeliner, Ekornar. På Skogsfogel ſåſom Tjädrar, Orrar, Ripor och Hjärpar är ingen briſt.

I anſeende til det koſteliga Mulbetet ſamt ymniga Höet, idkas Boſkapsſkötſeln med Idoghet och fördel, ſamt utgör Almogens förnämſta Näring; härigenom ſäljas härifrån Slagtoxar, ſamt Smör och Oſt.

Inbyggarne nära ſig ſåledes härigenom ſamt Jagt och Fiſkeri ſamt ringa Åkerbruk.

Utom förenämde Afkomſt af Boſkapen affättes härifrån Pälsvärk, Hudar, Skinnvaror, Fiſkvaror, Väfnad af Lin och Ull, Träſlögder, arbetad Koppar, ſamt något Järnſmide.

Lan-

Landet är ringa bebodt. År 1700 ſteg Folkmängden til jämt 4000, hvilket gör, endaſt 36 Männiſkjor på hvarje Qvadratmil. År 1766 var Folknumern 3631.

Landſkapets Wapen är et Smedjeſtäd, med en Tång och 2 Hamrar. I anſeende til Eccleſiaſtiſka Författningen hörer Landet til Jämtlands Södra Proſteri och Hernöſands Stift. I hänſeende til Juridiſka Inrättningen hörer det til Jämtlands Jurisdiction. I anſeende til Bergsväſendet hörer det til Väſternorrlands Bergmäſtaredöme. Hvad Militären beträffar, ſå hålles här intet Krigsfolk och här är ingen Rotering, dock betalas årligen något över 300 R:dr Rotepenningar, hvilka äro anſlagne til Lön för Överſten vid Jämtlands Regemente. Följande Orter märkes:

1. *Lill Herdal*, en Sokn uti Södra Delen af Landet, är den bäſt bebodda Trakten, ſamt har den vackraſte Kyrkan i Landſkapet.

2. *Ljusnedal*, et Kopparvärk och Järnbruk, beläget i Tännäs Sokn vid Ljusne-Elven, 3 mil från Riksgränſen efter Landsvägen räknadt, ſamt under näſtan ſamma Polhögd med Rörås Kopparvärk i Norge, hvilket ligger på endaſt 7 mils afſtånd härifrån. Kopparvärket har blivit nedlagt, ſå-

ſom

ſom icke lönande koſtnaden. Men Järnvärket är i full drift. Det beſtår af en Masugn, Ämneshammare med 2 Härdar, Kniphammare med 2 Åſsjor, en Räckhammare, 5 Spikhamrar, Värmugn, Klippſax, ſamt 2 Klenſmeds Åſsjor. Här gjutes ock Kakelugnar. En Kopparhytta finnes här ock. En viſs Summa Penningar användes til nya Gruve-Förſöks anſtällande at vinna Kopparmalm: Bruket utgör en egen Förſamling, ſom har vid paſs 150 Invånare.

3. *Funnesdal*, en Gränse Tull, belägen 0.5 Mil från Bruket och 2.5 Mil från Norrſka Gränſen.

Förbättringar.

Tabell

Öfver Stockholms Län.

Förſamlingar	Vidd. Qv. Mil
WÄRTANS Fögderi	
a. *Danderyds* Skeppslag	
1 Djurgården — — —	0.12
2 *Solna* — — — —	0.17
3 *Danderyd* — — — —	0.23
4 Lidingön — — —	0.3
5 *Täby* — — — —	0.58
6 *Ryd* — — — —	0.7

b.

b. *Wallentuna* Härad

7	*Wallentuna*	0.57
8	*Freſta*	0.19
9	Hammarby	0.2
10	*Wuda*	0.17
11	Angarn	0.18
12	*Ösby*	0.18

c. *Sollentuna* Härad

13	*Ed*	0.38
14	Sollentuna	0.52
15	*Spånga*	0.47
16	*Bromma* *	0.22
	Summa	5.18

2. SVARTSJÖ Diſtrict innefattande

Färentuna Härad

1	*Lovön* *	0.21
2	*Sånga*	0.26
3	Skå	0.17
4	*Färentuna* *	0.18
5	Hillerſjö	0.15
6	*Ekerö*	0.36
7	Muntsö	0.28
8	*Adelsö*	0.29
	Summa	1.9

3. FYSINGENS Fögderi

a *Semminghundra* Härad

1	*Widbo*	0.27
2	*Skeptuna*	0.37

3	Lunda	0.28
4	*Skånela*	0.34
5	*Markim*	0.21
6	Orkeſta	0.39
7	*Fröſunda*	0.32

b. *Erlinghundra* Härad

8	Norrſunda Annex til Skånela	0.28
9	*Odenſala*	0.45
10	Husby	0.31
11	S. Olof Annex til Sigtuna	0.22
12	*Alſike*	0.3_
13	Kniffta	0.36

c. Del af *Håbo* Härad

14	*Sigtuna* *	
15	Sanct Pehr	0.17
16	*Wadſunda*	0.27
17	Haga	0.16

d. *Länghundra* Härad

18	*Lagga*	0.46
19	Öſtuna	0.45
20	Husby Länghundra, Annex til Widbo	0.66
21	*Närtuna*	0.47
22	Gottröra	0.44
23	Kårſta, Annex til Fröſunda	0.54
24	Garn, Annex til Ösby	0.84
	Summa	8.53

	Vidd Qv. mil.	Hemmantal.	Folkmängd år 1800
4. SKÄRGÅRDS Fögderiet			
a. *Wärmdö* Skeppslag			
1 *Waxholm*			
2 *Wärmdö* Sokn, med Djurö, Bo och Skärö Capeller	4,2		
b. *Åkers* Skeppslag			
3 *Åker*	1.33		
4 *Riala* med Kulla och Norr-Ljusterö Capeller	1.61		
c. *Frötuna* Skeppsl.			
5 *Länna* med Blidö Capell	1.5	106.—	659
6 *Frötuna* med Rådmansö Capell	1.96	67.1	1224
7 *Norrtelje* *		52.5	1480
Summa	10.6		779
5. JERKENS Fögderi			
a. *Sjuhundra* Härad			
1 *Esterna*, fordom med Fasta, 2 Soknar, numera 1 Sokn	0.95	52.7	1147
2 *Rimbo*	0.66	37.7	833
3 Rö	0 37	22.7	540
4 Skäderyd, Annex til Husby-Lyhundra	0.47	35.5	615

b. *Lyhundra* Härad			
5 *Husby*	0.38	38.6	714
6 *Lohärad*	0.53	36.6	717
7 Malsta	0.14	19 8	292
8 *Estuna*	0.61	75.—	1164
9 *Söderby*	0.6	55.—	1064
10 Carlskyrka	0.19	16.5	288
c. *Bro* Skeppslag			
11 *Bro*	1.15	106.3	1695
12 *Wätö*	0.95	58.3	1312
d. *Wäddö* Skeppslag			
13 *Wäddö*	1.49	87.8	2025
14 *Häverö*, med Singö Capell	1.52	64.7 13.5	1696 346
Summa	10.01	720.7	14448
6. Wällens Fögderi			
a. *Närdinghundra* Härad			
1 *Almunge*	1.42	56.4	1568
2 *Knutby*	1.06	49.5	1224
3 Faringe	0.52	32.4	719
4 *Ununge*	0.67	28.7	967
5 Edsbro	0.85	28.—	960
Bladåker, Annex til Ekeby i Upsala Län	0.85	21.3	665
b *Frösåkers* Härad			
7 *Edbo*	1.43	65.4	1622
8 *Harg*	1.68	44.5	1781
9 *Hökhuvud*	1.01	60.1	1113

10 *Börstel* * med	2.85	118.2	2295
11 Öfthammar, och			
12 Gräsö			
13 *Öregrund* *			
14 *Wallö*	1 49	47.2	1649
15 *Forsmark*	0.75	12.4	529
Summa	14.56	564.1	25067
7. YNGENS Fögderi			
a. *Svartlösa* Härad			
1 Sikla Ön	0.12		
2 *Huddinge*	1.15		
3 Bränkyrka med	1.07		
4 Nacka Capell			
5 *Bothyrka*	0.75		
6 *Salem*, med	0.79		
7 Wällinge Capell			
8 *Grödinge*	0.98		
b. *Öknebo* Härad			
9 *Södertelje* *			
10 Öftertelje	0.34		
11 Wäftertelje	0.31		
12 Tweta	0.39		
13 *Överjärna*	0.45		
14 Ytterjärna	0.32		
15 *Turinge*	1.06		
16 *Wälinge*	0.87		
Summa	8.6		

8. SOTHOLMS Fögderi	
1 *Tyreſjö* med	0.88
2 Dalarö Köping och Skans	
3 *Öſterhaninge*, med	2.32
4 Nämdö,	
5 Ornö, och	
6 Utö Capeller	
7 *Wäſterhaninge*, med	1.36
8 Muſkö och	
9 Wikö Capeller	
10 *Ösmo*	1.42
11 *Sorunda* med	1.62
12 Torsö och	
13 Lysö Capeller	
Summa	7.6
Länets andel uti Mälaren	1.44
Dito uti Sjöarne Skarven och Ekolen	0.26
Total Summa	68.68
Staden *Stockholm*	0.18
Staden och Länet tilſamman	68.86

Anm. Uti den Vidd ſom är anförd för hvarje Sokn äro ockſå alla därtil hörige Inſjöar intagne, utom nyſsnämde Sjöar Mälaren, Skarven och Ekolen med deras Vikar; men ingen Del af det til Landet ſtötande Havet, eller någon af deſs Fjärdar äro inbegripne uti Länets areala Vidd.

Vid SKÄRGÅRDS Fögderiet.

1. NORRTÄLIE, en Stad belägen vid en Fjärd, ligger 7.5 Mil Landvägen och 12 Mil Sjövägen från Stockholm; ſamt 6.7 Mil från Upſala. Han håller i Längd 1100 Alnar, i Bredd 450, och i Vidd 25 Tunnland. Tomternas Antal är 137; men åtſkillige äro dels ſammanlagde, dels klufne, och några även obebygde. Gator och Gränder äro 20. Torg finnas 2. Vid det ſtörre ſom är 80 Alnar långt och 50 Alnar bredt ligger Rådhuſet, upbygdt af Trä 2 Wåningar högt och har et litet Torn förſedt med Slagur. Staden är överalt bebygd med Trähus, undantagande Kyrkan, en Byggnad vid Factoriet, ſamt et privat Mans Hus. 2 Timmerbroar ſammanbinda Stadens norra och ſödra Del. Strömens Bredd går ſällan öfver 50 eller under 20 Alnar.

Af Byggnader märkas: Kyrkan, hvilken är ljus och rymlig, förſedd med 3 Dörrar och 10 Fenſter; Längden är 54 och Bredden 20 Alnar; hon är förſedd med et

Orgelvärk om 10 Stämmor: Gevärs Factoriet, hvilket är beläget vid väſtra Ån-dan af Staden, har Bårvärk, Tågvärk och Slipvärk under et Tak. Innanredningen beſtår af 8 Bårrbänkar, 1 Slipbänk, 8 Tågkolvar och 7 Filkolvar; Alt drives af Vatn; Dammen är byggd af Sten; där bredevid är upförd en Wällhammare; Et långt Stenhus, några få boningsrum undantagne, tjänar Läsſmederne til allmän Värkſtad; och i en Träbyggning hava Stockmakare, Gjutare och Pipfilare ſina Arbetsrum; Ruſtkammare och Magaſin äro af Trä; Smedernas Stugor utgöra en ſärſkild Gata. Tilvärkningen af Gevär är årligen vanligt omkring 1000. År 1800 voro vid detta Värk 26 Mäſtare, 12 Geſäller och 8 Lärlingar; Nära Factoriet befinnes en Trådrageri-Värkſtad: Klädes-Fabriken, hvilken är anlagd på 8 Tomter och har i godt Ständ alla erforderliga Åbyggnader för Spinneri, Walk, Färgeri, Överſkäreri och öfrige til en fullſtändig Fabrik hörande Tjänſtvärk. Genom eget Dambol drager Inrättningen hela Fördelen af et förmånligt Wattufall ſom ſätter i gång et Watnhjul, hvarigenom 3 mekaniſka Kardvärk och 6 Kumbar i Walken komma i Rörelſe; Spånaden förrättas å 8 mekaniſka Spinn-Maſchiner, hvardera med 50 ſå kallade Spel; Skrubbning, Kard-

ning

ning och Plysning ske även medelst Maſchiner; Väfſtolarnes Antal är 8 och tilvärkas å dem årligen 12000 Alnar diverſe Kläden och Boy; Öfverſkäreriet beſtår af 3 Diſkar; Antalet af Arbetare är mellan 60 och 70 Perſoner: Et Kamulls Spinneri hvilket tilvärkar årligen mellan 1500 och 2000 ſkålpund Garn; De fläſte Arbetare härvid viſtas utom Staden: En Wattuqvarn och 1 Apotek. Kronan har 3 Sädes Magaſiner, hvilka tilſamman kunna inrymma 15000 Tunnor.

Stadens Näringsfång beſtår uti Handel, Handtvärkeri, Fiſke, Landtbruk, ſamt, den Rörelſe ſom Gevärs Factoriet och Kläder Fabriken åſtadkomma. Handels-rörelſen är at hämta Varor från Stockholm och hålla dem til Salu för kringliggande Landsbygd. Fordom drefs här någon Frakthandel och inrikes Segelfart, men nu finnes ej här något däckat Fartyg, utan endaſt ſtörre Båtar, och nyttjas oftа Almoge til Varors Afhämtning från Stockholm. Handelsmän voro år 1800 — 4. På de 4 åren 1797—1800 införde af åtſkillig Säd 13458 Tunnor, årligt Medium 3484. Af andre Varor ſom i betydlig Mängd blivit införde kan efter Medeltalet årligen antagas: Oſt 200 Lispund, Smör 500 Dito, Talg 300 Dito, Ströming 400 Tunnor, Sill 200 Dito,

Torrfisk 500 Lispund, Boskap 80 Stycken, Kalvar 120 Dito, Får och Lamb 150 Dito, Svin och Grisar 300 Dito, barkadt Läder 450 Hudar, oberedde Hudar 500 Stycken, Kalfskinn 1200 Dito, Socker 4000 Skålpund, Sirap 4000 Dito, Rusin 150 Lispund, Vin 7 til 8 Oxhuvud, Bomull 400 Skålpund, Tobak 160 Lispund, Snus 150 Dito, Papper 100 Ris, Salt 600 Tunnor, Ved 1200 Lass.

År 1803 funnos här 41 Värkstäder uti 26 särskildta Handvärk, nämligen

Bagare	2	Kopparslagare	2
Bokbindare	1	Målare	1
Färgare	1	Murare	2
Garvare	2	Sadelmakare	3
Glasmästare	1	Skomakare	5
Grofsmed	1	Skräddare	3
Guldsmed	1	Snickare	1
Gördelmakare	1	Svarvare	2
Hattmakare	1	Sämskmakare	1
Krukmakare	1	Timmermän	3
Kardmakare	1	Tunnbindare	1
Korduansmakare	1	Urmakare	1
Klensmed	1	Vagnmakare	1

med endast 6 Gesäller och 20 Lärlingar.

För öfrigt finnes här 1 Skeppare, 1 Mölnare, 1 Vinskänk, 1 Åkare, 1 Gästgivare och 12 Krogar.

Fi-

Fiſkare äro 24, hvilka idka ſin Näring dels uti yttre Skärgården, dels uti inre Skärgården vid Måſeſten och Gåſeſten; några fiſka även vid Åland.

År 1649 var Folkmängden 615, år 1766 620, och år 1800 779.

Magiſtraten beſtår af 1 Borgmäſtare med 4 Rådmän.

År 1801 var Landtulls Upbörden 463 Riksdaler, ſamt med Accisen och andra Umgälder ſteg hela inkomſten til 733 R:dr. Benämde År utgjorde Kronans hela Inkomſt af Staden 2250 R:dr.

År 1800 värderades Stadens Faſtigheter til 36877 R:dr.

Stadsjorden utgör 9 Mantal, hvilka innehålla 180 Tunnland Åker ſamt Äng til 300 Laſs Hö. På Stadens Ägor äro 4 Torp med Utſäde. Trägårdarne äro obetydliga, och Planteringar hava ej kommit i Bruk.

2. *Penningby*, en Sätesgård, belägen vid en Sjö, i Länna Sokn, 1 Mil från Norrtelje, beſtår af 5 Mantal, ſamt 1,5 Mantal inlagde Rå- och Rörs Hemman. Under Egendomen lyda utomdeſs 6 Mantal Rå och Rör. Purt Frälſe äro inom Soknen 17,6 Mantal. Frälſe Räntan äges af 12,5 Mantal. Utom Soknen uti Frötuna, Rådmansö och

och Husby Förſamlingar höra härunder 3.5 Mantal Frälſe, och 1 Mantal betalar Ränta. Torp under Gården äro 21. Åbyggnaden beſtår af et åldrigt Stenhus 2 Wåningar högt med Rundlar och dubbla över hvarannan välfda Källare. Inre Byggnaden är efter nyare Smak väl inredd. 3 Trädgårdar intaga 6 Tunneland. Åkern utgör bägge Årvägarne tilſammman 154 Tunnland; och Ängarne giva vanligen 800 Laſs Hö. Skogen vid Gården och underliggande Hemman innehåller över 6000 Tunneland. Här äro 2 Qvarnar med 5 par Stenar och Sigt, 1 Såg och 1 anſenligt Tegelbruk. Gården äger Privilegium på 50 Skeppund Knippſmidde.

3. *Blidö*, en Sätesgård uti Blidö Sokn beſtår af 5 Mantal, och deſsutom brukas under Gården 1.5 Mantal Frälſe. Egendomen har anſenlig Åbygnad, ſom omgives af en vacker Trägård. Utſädet är 25 Tunnor årligen, uti Hö erhålles 300 Laſs.

4. *Björnö*, en Sätesgård belägen vid en Haſsvik uti Frötuna Sokn, beſtår af 3.5 Mantal. Årliga utfädet är 40 Tunnor, och Hö erhålles 700 Laſs. Skogen är vidſträckt och Fiſket förmånligt. Torp finnas 30. Underliggande Frälſehemman äro 13 Mantal, och 0.25 Mantal Skatte.

5.

5. *Ösbyholm*, en Sätesgård belägen i förenämde Sokn, består af 5 Mantal. Årliga Utsädet är 20 Tunnor och Hö erhålles 3- til 400 Lass. Skogen är ansenlig. På Ägorna finnas 13 Torp.

6. *Hätö*, en Sätesgård i nysnämde Sokn, består af 2 Mantal, har circa 15 Tunnors årligt Utsäde, 300 Lass Hö, 8 Torp, tilräckelig Skog och förmånligt Fiske.

7. *Rådmansö*, en Kungsgård i Soknen af samma Namn, består af 3 Mantal, har 18 Tunnors årligt Utsäde, 160 Lass Hö, tilräckelig Skog och godt Fiske.

Vid JERKENS Fögderi

1. *Ekebyholm* en Sätesgård, belägen vid en Sjö i Rimbo Sokn, består, jämte andra därtil höriga Gårdar, af 15.4 Mantal. Utsädet vid hela Egendomen går til 120 Tunnor och Höbolet är 1000 til 1200 Lass. Skogen är vidskräkt. Under Egendomen lyda 26 andre Gårdar innehållande 14.2 Mantal. Ekebyholm är bebygt med et stort tvåvånings Stenhus med 2 Flygelbyggningar täckte med Koppar. En rymlig och vacker Trägård, hvaruti befinnes en Biblioteks Byggning, omgiver en Sida af Gården och Sjön Synningen den andra.

2. *Beatsberg* en Sätesgård i Rö Soku, beſtår af 25 Mantal. Under Egendomen lyda 16 Gårdar hvilka innehålla 12,2 Mantal och äro belägna dels i denna Soku, dels i Skedery, Riala och Kårſta Soknar. Vid Sätesgården ſås årligen 12 til 15 Tunnor i öpen Åker. Hö erhålles 3 til 400 Laſs. Här är ock anlagd en Stålugn och en Knipſmedja. Mangården ſom beſtår af en anſenlig Träbyggning har en utvald vacker belägenhet uti en Engelſk Park, ſom innehåller vid paſs 100 Tunnland.

3. *Rånäs*, en Sätesgård belägen i Eſterna Paſtorat, beſtår af 7 Mantal; deſsutom lyda härunder 3 Mantal Frälſe- ſamt Rå och Rörs Hemman. Herrgården har en vacker Belägenhet vid Sjön Skeviken. Gårdsplatſen med 3 väl anlagda Trägårdar intager 15 Tunnland. Åkern innehåller, bägge Årvägarne tilſammans, 190 Tunnland. Äng är 580 Laſs. Betesmark 445 Tunnland. Torp finnas 16. Vid Gården finnes ock et Tegelbruk. Skogen vid hela Egendomen och underliggande Lägenheter är 12600 Tunnland.

Til Gården hörer *Rånäs* Järnbruk, ſom har en Hammare med 2 Härdar. Hammarſkatten är 3,75 Skeppund; och ſmides ſedan emot Recognition ej över 1500 Skeppund. Under Rånäs Egendom höra utom Sä-

Säterierna, dels i detta Pastorat dels i andra Soknar 42 Gårdar utgörande vid pass 50 Mantal.

4. *Finsta*, en Sätesgård belägen i Skedery Sokn, hvilken jämte de Frälse-Gårdar som härunder brukas innehåller 8 Mantal. Årliga Utsädet är 100 Tunnor och Höbolet 4 til 500 Lass. Skogen håller i Vidd öfver 2000 Tunnland.

5. *Kristinehem*, en Sätesgård i Lohärad Sokn, vid Sjön Yerken, består af 3,5 Mantal. Årliga Utsädet är 30 Tunnor och Hö erhålles 300 Lass.

6. *Degerö*, en Sätesgård, i Mellsta Sokn består af 5 Mantal. Årliga Utsädet är 30 Tunnor, Höbolet 300 Lass.

7. *Bröby*, en Sätesgård i Söderby Sokn, består af 6,5 Mantal, har 50 Tunnors årligt Utsäde, 450 Lass Hö, samt god Skog. Mangården är välbygd. Vid Egendomen finnes et Tröskverk som drives med Vatn.

8. *Stensta*, en Sätesgård i Carlskyrka Sokn, består af 4 Mantal. Åkern innehåller 50 Tunnors Utsäde hvardera Årsgången, och Ängarne giva 350 til 400 Lass.

9. *Noor*, en Sätesgård i Bro Sokn, består af 3 Mantal. Årliga Utsädet är 40 Tunnor, och Hö erhålles 400 Lass. Här är även et Tröskverk som drives af Vatn.

10.

10. *Örtala*, et Järnbruk i Wäddö Sokn, har 1 Hammare med 2 Härdar. Årliga Smidet är 800 Skeppund. Det har nu förtiden samma Ägare med Skebo Bruk.

11. *Grislehamn*, et Kongl. Post-Kontor i Wäddö Sokn, vid Havet. Wäddö Sokn är skyldig at öfverföra så väl Posten som de Resande, och håller til detta Ändamål 6 större Båtar och en mindre, Hemmanen äro indelte i 21 Rotar, hvardera af 4 Mantal, som ställa 8 Man til Resan.

Vid WÄLLENS Fögderi.

1. *Hagby*, en Sätesgård i Almunge Sokn, består af 3.2 Mantal, har en vacker och ansenlig Åbyggnad af Trä, med en Trägård. Årliga Utsädet är 30 Tunnor och Hö erhålles 7 til 800 Lass. Vid Egendomen äro 12 Torp.

2. *Seglinge*, en Sätesgård i förenämde Sokn, består af 3 Mantal, har ansenlig Åbyggnad af Trä. Utsädet är 26 Tunnor och Höbolet går til 500 Lass. Torp til Gården äro 21.

3. *Benbol*, en Masugn i Bladåket Sokn, hörer til Hargs Bruk. Tilverkningen af Tackjärn stiger årligen til 1300 à 1400 Skeppund.

4. *Rungarn*, en Sätesgård i nyssnämde Sokn, består af 2 Mantal, har vacker Byggnad,

nad, en ſtor tvåvånings Huvudbyggning af Sten, och en anſenlig Trägård. Årliga Utſädet är 35 Tunnor, och Hö erhålles 3 til 400 Laſs. Skogen är vidſträckt och Torp finnas 24.

5. *Norrgarn*, en Sätesgård i förenämde Sokn, vid Sjön Ginningen, beſtår af 2.2 Mantal. Årliga Utſädet går til 35 Tunnor och Höbolet til 300 Laſs.

6. *Sneslingsberg* en Sätesgård i Börſtel Sokn, beſtår af 1.5 Mantal, har circa 30 Tunnors årligt Utſäde, ſamt 3 à 400 Laſs Hö. Torp äro 11.

7. *Söderby*, en Sätesgård i förenämde Sokn, på Ön Norrön, beſtår af 5 Mantal. Åker är hvardera Årvägen 40 Tunnland och Hö bärgas vanligen 600 Laſs. Skogen är tilräckelig och Fiſket ganſka godt. Torp äro 13. Tvänne betydliga Järngruvor äro under Arbete: Carlsſångs Gruvan, hvilken år 1804 var 53 Alnar djup, och har olika Malmer, ſom hålla 38 til 50 ProCent: Jonsgruvan, hvilken ſamma År var 62 Alnar djup; Malmen är ren, har Kalk til Gångſten och håller 50 ProCent.

8. ÖSTHAMMAR, en liten Stad vid en Hafsvik, är näſtan fyrkantig til Figuren, håller i Längd 600 Alnar, i Bredd 400 och i Vidd 22 Tunnland. Gator och Gränder äro 2.

Går-

Gårdarnes Antal är 101. All Åbyggnad är af Trä. År 1800 steg Folkmängden til 589. År 1801 värderades Fastigheterne i Staden til 10437 R:dr Banco. Östhammars Närings Rörelse består i Warors Affättning från Stockholm til Landsbygden, någon Segelfart, Handtvärkeri och Fiske. Öpna Krambodar äro 4. Däckade Fartyg finnas nu endaft 3 och utomdefs några ftörre Båtar, fom fegla med Frakter. Et Apotek är här ock inrättadt.

År 1804 funnos i Staden 34 Värkftäder uti 24 färfkildta Handtvärk, nämligen

Bagare	1	Korduansmakare	3
Bokbindare	1	Krukmakare	1
Byggmäftare	1	Murare	1
Bundtmakare	1	Målare	1
Färgare	1	Repflagare	1
Garvare	1	Skomakare	2
Glasmäftare	1	Skräddare	2
Guldfmed	1	Smeder	3
Gördelmakare	1	Snickare	1
Hattmakare	1	Svarvare	3
Kopparflagare	2	Sämfkmakare	3
		Tenngjutare	1

Til Strömingsfiftet nyttjas vid pafs 30 Båtar. Större Delen Fiskare fyfelfätta fig om Vintern med Tilvärkande af Näfverkor. Forsdom har en Ylleftoffs Fabrik och et

To-

Tobaksſpinneri varit i Gång, men deſſe äro numera nedlagde.

Stadens Utſkylder ſtego år 1801 til 551 R:dr; med Behållningen af Tullvärket, Poſtmedlen, Karta Sigillata och Båtsmans Vacance Afgift, ſtiga alla Stadens Krono-Utlagor til 860 R:dr. Stadens enſkildta Inkomſter utgöra 240 R:dr.

Ägornas Vidd utgör 290 Tunnland. Af Tobaks-Plantering ſkördas årligen vid paſs 3- til 400 Lispund Blad.

9. *Gräsö Gård*, en Skattegård, ſom fordom varit Kungsgård, belägen på Ön af ſamma Namn, har öfver 20 Tunnors årligt Utſäde och Hö bärgas 200 Laſs. Skog och Utmark innehåller 5000 Tunnland. Under Gården äro 21 Torp med 44 Tunnland Åker och 250 Laſs Äng.

10. ÖREGRUND, en Stad vid Havet, håller i Vidd circa 30 Tunnland. Tomternas Antal är 250, ehuru icke alla äro bebygde. Åbyggnaden är af Trä och Gatorna ehuru tämeligen raka och breda, af den ojämna och klippiga Grunden mycket backiga. År 1801 värderades Stadens Faſtigheter til 13340 R:dr Banco.

Stadens Rörelſe beſtår huvudſakeligen i Sjöfart med Frakter från Bruken och Hamnarne i Botniſka Viken. År 1804 ägde Staden 9 däckade Fartyg af åtſkillig Stor-

lek, utom några öpna Storbåtar. Stadens Handel är obetydelig, och har i anſeende til ſit Läge en obeqväm Rörelſe med Landsbygden. Handelsmän äro 4, af hvilka 3 hålla öpen Bod, deſsutom finnes 1 Vinſkänk. År 1800 ſteg Folkmängden til 681. År 1804 funnos här 11 Värkſtäder i 9 ſärſkildta Handtvärk nämligen:

Garvare	1	Skomakare	1
Glasmäſtare	1	Skräddare	1
Hattmakare	1	Smed	1
Kopparſlagare	1	Snickare	1
Krukmakare	3		

Kronans Inkomſter af Staden, alla ſlags Afgifter inbegripna, ſteg år 1801 til 1150 R:dr.

I äldre Tider har Staden varit i mycket bättre Välſtånd än nuförtiden, ſamt idkat et betydligt Strömmingsfiſke, men numera finnes ej något egenteligt Fiſkerſkap, ehuru åtſkilliga Borgare fiſka Sommartiden i Skärgården.

Staden har Sjö- och Land-Tull. Hamnen är förſedd med Bolvärk emot Hafsvågorna, men är ändock nog öpen för viſſa Väder; den är eljes djup och tjänlig för ſtora Fartyg ej mindre än Redden utanföre.

Stadsjorden beſtår af mager och bergig Mark, å hvilken vid paſs 100 Tunnland

land är odlad til Äng och circa 5 Tunnland til Åker.

11. *Runö*, en Sätesgård i Edbo Sokn, beſtår af 4.5 Mantal. Vid Gården är 30 Tunnors Utſäde, 200 Laſs Hö, ſamt 9 Torp.

12. *Lundås*, en Sätesgård i förenämde Sokn, beſtår jämte 2 näſtgränſande Gårdar af 8 Mantal. Ägornas Vidd är 2574 Tunnland. Årliga Utſädet är 80 Tunnor, och Hö erhålles 3- til 400 Laſs. Torp finnas 16. Gården är välbygd.

13. *Harbroholm*, en beruſtad Sätesgård i ſamma Sokn, beſtår jämte härtil lydande Skattehemman af 6.2 Mantal. Årliga Utſädet är 60 Tunnor och Ängarne lämna 400 Laſs Hö. Torp finnas 10. Et anſenligt Tröſkverk är vid Gården. Stället pryddes af en vacker Engelſk Anläggning.

14. *Forsbol*, en Masugn i berörde Sokn. Vanliga Blåsningen är 100 Dygn.

15. *Skebo*, en Sätesgård och Järnbruk i meranämde Sokn, har endaſt 12 Tunnors Utſäde, men 2 til 300 Laſs Hö. Bruket beſtår af 2 Hamrar, hvilka befinnas uti en gemenſam Stenbyggnad. Smidet går til 3000 Skeppund, och ſker vid en Hammare med 2 Härdar på Valonſkt Sätt, och vid den andra Hammaren med en Härd på Tyſkt Sätt. Hammarſkatten är 23 Skeppund. Herrgården har en vacker Huvudbyggning

af 2 Våningar med 2 Flygar. Vid Gården finnas 1 Qvarn med 3 par Stenar och Sikt; jämväl en finbladig Såg. Til Gården höra vid pafs 36 Mantal dels Frälfe, dels Skattehemman, få väl i denna fom andra Soknar.

16. *Harg*, en Sätesgård och Järnbruk beläget i Soknen af famma Namn, beftår af 6.5 Mantal med 20 Torp. Under Egendomen lyder i denna Sokn 11.2 Mantal Frälfe-Hemman. Vid Gården är årliga Utfädet 30 Tunnor och Hö erhålles vanligen över 1200 Lafs. Bruks Arbetarnes Slotter gå til 400 Lafs, och deras Täppor utgöra 6 Tunnland. Torpen hava 28 Tunnors Utfäde och 200 Lafs Hö.

Konften har ej förfumat at pryda detta af Naturen vackra Ställe. Åbyggnaden har en fri Belägenhet och beftår af et anfenligt Tvåvånings-Stenhus med Flygelbyggnader å ena Sidan, jämväl af Sten. Alléer af en anfenlig Längd åtfölja Vägarne til Gården från flera Sidor. Trädgården är rymlig och förfedd med Drifhus. Stall och Ladugård med därtill hörande Byggnader äro upförde af Sten.

Bruket beftår af 2 Hamrar och 4 Härdar med Valonfmide. Hammarfkatten är 21 Skeppund och Frälfefmidet 905 Skeppund. Årliga Tilvärkningen ftiger nuför-

ti-

tiden til 3400 Skeppund, i anseende til innestående Restsmide. Et prydligt Torn, med Slagur är upsatt på samma Ås, där en Del af Bruksarbetarnes Byggnader utgöra en Gata vid Landsvägen. År 1800 utgjorde Folkmängden vid Bruket 267 Personer. Malm erhålles något från Danmora Gruva, men huvudsakeligen af egna Brytningar.

17. *Forsmark*, et Järnbruk, med tilhörig Landtegendom beläget i Soknen af samma Namn. Egendomen består af 6 Mantal samt är sammansatt af åtskilliga Frälse och Skattehemman. Utom Soknen, likväl i Sammanhang med Egendomen lyder hit från nästgränsande Soknar Walö och Börstel nära 15 Mantal.

Åbyggnaden vid Forsmark hörer til de betydligare i Riket. Huvudbyggningen är et prägtigt Stenhus af 3 Wåningars Högd försedt med en vacker Borggård, som omgives af Järngaller på en lägre Stenmur. En kostsam och ansenlig Engelsk Anläggning i Förening med Fruktträgården omgiver Bygnaden. Den är til hela sin Inrättning behagelig, men i synnerhet genom överflöd af rinnande Vatn, vackra Holmar och talrika Broar.

Gårdens Landtbruk är 15 Tunnors Utsäde i öpen Åker. Hö erhålles över 1000 Lass af 740 Tunnland Äng. Beteshagarne

utgöra 324 Tunnland och 29 Skär hvilka även nyttjas til Bete innehålla öfver 500 Tunnland. Skogen är 6347 Tunnland.

Bruks-platsen intager 34 Tunnland. Bruksfolkets Hus utgöra en Gata mellan Herrgården och Kyrkan. Stall och Ladugård vid Herrgården äro af Sten, och en annan Ladugårds-Byggnad för 40 Hushåll är upförd af Masugns Slagg.

Bruksarbetarnes Åker och Täppor utgöra 10 Tunnland. Hö erhålles 750 Lass och 22 Betes-skär om 95 Tunnland äro dem tilhörige.

Bruket består af 2 Hamrar och 4 Härdar. Smidet som är 2875 Skeppund tilvärkas på Valonskt Sätt. Vid samma Ström som driver Hamrarne äro 2 Qvarnar med 3 par Stenar och Sikt til Husbehof.

Malm erhålles från Danmora bästa Odalfält, ganska tilräckligt. Tackjärnet tilvärkas dels vid *Berkinge* Masugn i denna Sokn, dels vid en Masugn i Finland, som har 44000 Tunnland Skog. Landtegendomen vid Berkinge består af 13 Tunnland och Skogen 3426 Tunnland.

18. *Johannisfors*, et Manufactur-Värk i samma Sokn, har en Spikhammar samt en Manufactur-Inrättning för Vagns-fjädrar, Svanhalsar, Stål-axlar, med mera dylikt.

För-

Förtekning på Stångjärns Hammarverken i Stockholms Län med deras Smide år 1800.

Bruket	Soknen	Smidet
1 *Rånäs*	Fasta — —	1500
2 *Ortala*	Wäddö — —	800
3 *Skebo*	Edbo — —	2300
4 *Harg*	Harg — —	3000
5 *Forsmark*	Forsmark —	2875
6 *Nyqvarn*	Turinge — —	460
	Summa Skep.	10975

Förtekning på StångjärnsHammarverken i Upsala Län, med deras Smide år 1800.

1 *Watholma*	Lena — —	1400
2 *Gimo*	Skefthammer —	1460
3 *Öfterby*	Film — —	4160
4 *Löffta*	Löffta — —	6664
5 *Åkerby*	Dito — —	2000
6 *Söderfors*	Tierp — —	1840
7 *Ullfors*	Dito — —	1450
8 *Strömsberg*	Tolfta — —	1650
9 *Elfkarö* och	Elfkarby	
10 *Harnäs*	Dito — —	2800
	Summa — —	23424

Anm. Recognitions Värkens Gimo, Öfterby och Löffta Smiden äro anförde enligt 10 års Medium. Ankar-Smidet i Söder-

derfors efter flere års Medium kan anses utgöra 1570 Skeppund.

Vid Stångjärns Värken i Nyköpings Län är följande ändring at göra vid hvad som finnes anfördt pag 315. Smide år 1800.

	Bruket				Skeppd.
Skepsta & Bjuringe			—	—	2662
Stålboga	—	—	—	—	403
Näshulta	—	—	—	—	460

Pag. 254 står nämdt at Svea Lif Garde håller sin Gudstjänst uti stora Barnhus-Kyrkan; detta har varit sant en tid, men numera hålles här ingen Gudstjänst. Pag. 255 nämnes at Sabbasbergs Fattighus skrives orätt Sabbasberg; detta är Tryckfel, ty det bör stå: och skrives således felagtigt Sabbatsberg. Pag. 291 står Fundbo anförd såsom Regalt Pastorat, det är Consistorielt. Pag. 314 är Del af *Torpa* Sokn anförd at innehålla 1.09 Qv. Mil, bör rättas til 0.09, och denna Soknedel sättas mellan Torshälla och Tunbo Soknar, med N:o 15. År 1795 steg Folkmängden i Staden Köping til 1293. Ordet Arter, hvilket finnes anfört vid Växternas Indelning, pag. 39, 40, 41, 42, bör rättas til Slägten, Bot. Genera.

A.

Adalsön 210, 266 495
Adolfsfors 411
Aflången 372
Ale 193
Alfen 399
Alfta 466
Algrena 378
Alkärr 410
Almby 373
Alqvittern 371
Alſter 405
Alſike 496, 223
Altuna 341
Alunda 293
Amungen 425
Angarn 495
Annefors 435, 452
Antonſtröm 411
Apertin 417
Arboga 343, 358
— Ån 370
Arbrå 466
Arnö 292
Arvika 407
Aſker 374
Aſkerſund 374, 385
Aſpeboland 192, 199
Aſpön 210, 312
Aſpa 378
Aſtrum 410
Atterſta Ån 370
Avern 371
Aveſtad 444
Axmar 466, 480

B.

Backberg 469
Badelunda 340
Bada 411
Baggå 346, 366
Bagghyttan 468
Balingſta 290
Balungen 426
Barva 313
Barkarö 340
Barken 426, 449
Beateberg 508
Benbol 286, 510
Berkinge 286
Bergshammar 310, 346
Berg 342
Bergslagens Fög. 343, 364
Bernshammar 366
Bergviken 459, 482
Bergſjö 466
Betna 313
Bilsbro 315
Biſkopskulla 290
Biſpeberg 449
Bjuringe 315, 325
Billefors 367
Bjurkärn 376
Bjurbäck 410
Bjuråker 467
Bjärke 192
Björkön 265
Björklinge 294
Björkvik 310
Björlunda 312
Björkſta 340
Björſkog 343
Björkborn 378
Björneſjön 399
Björklången 399
Björneborg 409
Björked 410
Björkhyttan 434
Björnö 423, 506
Blacken 210, 344
Blackſta 313
Blacksåsberget 456
Blekinge 13, 185, 193
Bleckbruket 378
Blidö 506

Blomſkog 407
Bockhammar 346
Boda 407, 409
Bodarne 375
Boda Sjön 371, 399
Bofors 378
Boglöſa 292
Bogſta 310
Bohusland 13, 185
Bolmen 23
Bollebögd 193
Boldnäs 466
Bondkyrka 289
Borgfors 346, 366
Borlijön 399
Borgvik 404, 409
Botniſka Viken 15
Botilſäter 407
Botkyrka 499
Brattfors 378, 406, 410, 469
Bred 291
Bredſjö 379
Breven 378
Bro 293, 343, 407
Bromma 495
Broby 509
Brunſkog 407
Brunsberg 411
Brunsvik 451
Bränkyrka 499
Bröſtorp 378
By 407
Byälven 397
Byhammar 435
Byſjön 426
Bålberget 456, 487
Bår 379
Båven 307
Båvens Fög. 312, 328
Bäckhammar 345, 357
Bäling 291
Bärbo 310
Bäſinge 446
Bäſingen 426
Böckel 410
Börje 289
Börſtel 499

C.

Calixälf 30
Carlön 33
Carlſtad 192, 211, 404, 411, 412
Carlberg 274
Carlholm 295
Carlskyrka 343
Carlſkoga 376
Carlsäſa 376
Carlsdal 380, 388
Carlsfors 411
Catrina 262
Caſtelholmen 260
Clara 252
Clarälven 396

D

Daga 312
Daglöſen 399
Dalsland 13, 185, 192
Dalarne 13, 185, 192, 423
Dalelven 428, 28, 210, 499
Dalarö 285, 500
Dalby 290, 405
Dalkarsberg 390
Dalfors 435
Danmark 291
Danmora 293, 374
— Gruvor 304
— Sjön 288
Danderyd 494

Davidshyttan 443
Degerfors 378
Deglunnen 399
Degerö 509
Dejeforſen 417
Dellån 210, 459
Delsbo 467
Didrikshammar 379
Dillnäs 312
Dingtuna 340
Djurſholm 275
Djurgården 494
Drottningholm 275
Dunkeri 312, 330
Dylta 383
Dömble 409
Emtkärn 409
Enarajärwi 23
Engsön 210
Engelberg 346
Enköping 291, 301
Enåker 342
Enånger 466
Erentuna 291, 294
Erendal 315, 328
Eriksberg 330
Eſkilstuna 313, 334
Eſkilſäter 407
Eſterna 497
Eſtuna 497
Eſundsberget 424

E.

Ed 404, 495
Eda 407, 422
Edsberga 274
Edsbro 286, 498
Edsberg 375
Edsvalla 409, 417
Egenteliga Finland 13, 186
Ehre 434
Ekerön 210, 266, 495
Ekeby 293, 374, 378
Ekebyholm 507
Eker 373
Ekolen 288
Ekolſund 303
Ekshärad 405
Elfkarby 294, 305
Elfkarö 295, 519
Elfsbro 409
Elfdalen 452
Elfåſen 456, 487
Elfſjön 399
Elgå 407, 411
Elholm 345

F.

Fagerſta 346, 468
Falun 211, 436
Falu Län 423
— Gruva 438
Fellingsbro 343, 376
Film 293
Filipſtad 406, 420
Finland 13, 184
Finſka Viken 15
Finſjön 288
Finåker 378
Finſta 509
Fittja 290
Flatenberg 435
Flen 312
Floda 312, 338
Floſjön 380
Floen 426
Flor 485
Flundre 193
Fläckebo 340
Flögfors 392
Fogdö 210
Fogelvik 405, 407

Fors 314, 434
Forsmark 283, 286, 498
517, 519
Forsbol 286, 515
Forſſa 312, 314, 465
Forsſjö 315, 330
Forshammar 346
Forsnäs 410
Forsbacka 479
Franshammar 469
Fredricsborg 280
Fredriksberg 435, 452
Fredshammar 435
Fredriks Skans 479
Freſta 495
Fridros 411
Fruſtuna 312
Fryken 398
Fryksände 406
Fryksſtad 417
Fryksdalen 422
Fröſthult 341
Frösunda 290, 496
Frösvidal 377, 384
Frötuna 377, 497
Frövi 377
Fulu Älven 425
Fundbo 291
Funnesdal 494
Furufunds Fjärden 265
Furudal 435
Fyris Fögderi 291, 300
Fyſingens Fögderi 276
Fäſtjön 372
Färingsön 210, 266
Färnebo 344, 406, 465
Färna 346, 364
Färila 467, 490
Färentuna 495

G.

Galten 210, 344
Galven 460
Gamla Upſala 291
Gammelbo 379, 398
Gammelkroppa 410
Gammelſtilla 408
Gapern 399
Garphyttan 384, 394
Garpenberg 446
Gavelån 459, 210, 211
Gefle 465, 451
— Län 454
— Fjärden 456
Gejersholm 411
Gilberga 312, 408
Gimo 295, 519
Giriſta 290
Gislarbo 345
Glanshammar 373
Glafsfiolen 398
Glava 408
Gfasfors 411
Gnarp 466
Gonäs 435
Gottland 13, 32, 185
Gottröra 496
Granfjärden 210, 344
Grave 373
Grava 404
Gravendal 434, 452
Grangerde 450
Greken 371
Grislehamn 281, 510
Gripsholm 326
Grimſtens Härad 375
Grums 404
Gryt 312, 378
Gryta 290
Grythytta 377
Grythytte Bergslag 377
Grymiljö 379
Grycken 426
Grycksbo 440
Gryttjes Bergen 456, 487
Grängen 372
Gräsmark 406
Gräsbofjö 410

Gränshammar 434
Gräsön 265, 499
Gräfögård 513
Grönbo 378
Grönfinka 468
Grödinge 499
Gullgruva 469
Guldberget 482
Gunnilbo 343
Gunnarn 399
Gunnarſkog 407
Gunneryd 410
Guſtafsholmen 243
Gyſinge 468, 479
Gäſinge 312
Gåſjö 346
Gåsborn 406
Gällerſta 374
Gäſtrikland 13, 185 192 211, 454, 465
Gäſene 192
Gårdſjö 411
Göksholm 384
Götaland 13, 184
Göta Älf 27
Göteborg 193

H.

Hackſta 292
Hackvad 375
Haddebo 378
Haga 274, 496
Hagunda 290
Hagby 290, 510, 379
Hagge 435
Halla 310
Halland 13, 185
Hälmſtad 193
Halbo Sjön 307
Hallaren 371
Halvarsnoren 371
Halsberg 374, 386
Hammar 374, 386, 416
Hammarby 312, 452, 495 379 468
Hammarö 404
Hamnäsberget 456, 482
Hamrånge 459, 460, 465
Hanebo 465
Hardemo 374, 375
Harg 283, 286, 319, 498 516, 519.
Hargs fjärden 265
Haſſelfors 378
Harnäs 295, 519
Haraker 340
Harbo 342
Harbonäs 355
Harſjärden 399
Harmånger 466
Harbroholm 515
Haſſela 469
— Sjön 460
Haukiwäſi 26
Hed 342
Hedhammar 346
Hede 434, 467
Hedmora 441
Hedeſunda 465
— Sjön 459, 470
Hedvigsfors 469
Helgarö 210, 311
Helgeſta 312
Hellefors 331
Hernöſand 193
Herkeberga 292
Härnewi 341
Hidinge 374, 376
Hjelmaren 23, 211, 307 371
Hjelmare Sluſsvärk 460
Hille 465
Hillerſjö 495
Hilleboda 295

Hinſen 426
Hiſingen 33
Ho 468
Hofſtad 373
Hofors 468
Hogdal 467
Holm 29, 316, 345, 366
Holmedal 407
Hornavan 24
Horndal 434
Hoſjö 469
Hubbo 339
Huddunge 342
Hudiksvall 466, 487
Huddinge 499
Hugn 399
Huggenäs 408
Husby 312, 496
Husby Sjutolft 292
Hyltinge 312
Hyn 426
Hyttö 295
Håbo 293
Håfran 426
Håkansbol 409
Hållnäs 294
Hälsängs Fjärden 456
Håtuna 293
Håtö 507
Häggeby 293
Häggſjö 316
Häggen 399
Hälſingland 13, 185, 192 211, 454
Hällefors 377, 380, 394
Hänna Ån 456, 459
Härjedalen 13, 185, 193 211, 454, 467, 490
Härad 311
Härje Ån 456, 491
Härjeſjön 460, 491
Häſjön 426
Häverö 498
Hättälf 410
Hög 466
Högbo 463
Högfors 345, 393
Högerud 408
Högborn 394
Höglunda 417
Höjtiäinen 26
Hökhuvud 498
Hölö 311
Hölebo Härad 311
Hörningsholm 322

I

Ickerberg 449
Iggeſund 469, 489
Illandaholm 417
Ilsbo 466
Ingön 265
Inſjön 426, 453
Irſta 340

J.

Jerken 265
Jerſjöbo 435
Johannisberg 351
Johannisfors 286, 518
Jonsbol 409
Juleta 314, 331
Julſjö 377
Jumkil 291
Jäder 314, 361
Jädran 456
Jäderbo 468
Jälſta 290
Jämſjön 398
Jämtland 13, 186, 193
Jämtlands-Älven 29
Järlåſa 290
Järnboås 377
Järle 379
Järnſkog 407
Järſjö 466
Jättendal 466

Jönköping 192
Jönåkers Härad 309
Jönsarbo 345
Jöse Härad 407

K.

Kajana 13, 186
Kalawäft 26
Kalmar 192, 293
Kalkudd 327
Kalfnäs 468
Karelen 13, 186
Karbenning 344
Karmansbo 346, 366
Karlanda 407
Kattegat 14
Kattnäs 312
Katrineberg 417, 469
Kejtelä 26
Kemi-Älf 31
Kernbo 311
Kervingborn 380
Kifnäbben 379
Kil 291, 373, 404, 376
Kila 310, 341, 408
Kimito 33
Klarälven 210
Kind 193
Klarka 390
Klemmingen 307
Klenshyttan 435
Kloſter 313, 443
Klockhammar 377
Knifſtad 376, 375, 496
Knutby 498
Kolsnaren 307
Kolsva 345
Kolbäck 342
Kongsberg 327
Kongsör 361
Kopparbergs Fögderi 436
Kortfors 378
Korsläng 435
Krambol 315
Kriſtineholm 320, 509
Kriſtinehamn 405, 415
Kroppa 406, 421
Krontorp 409
Kråkefors 378
Kräklinge 374, 386
Kulings Härad 192
Kulla 290
Kumo-Älf 31
Kumla 341, 374
Kungsholmen 258
Kungshusby 292
Kungsåra 340
Kungsbarkarö 343
Kymmene-Älf 331
Kymsſjön 399
Kyrkeby 434
Kåfalla 379
Kålſätermd 411
Kårbo 340
Kårberg 378
Kårſta 496
Kölen 21
Köla 467
Köping 343, 361

L.

Ladugårdslandet 259
Lafsfjellet 496
Lafs ån 457
Laforſen 458
Lagga 496
Lagunda 290
Lannafors 377, 384, 378
Lappland 13, 186, 193
Lappgruvan 281
Larsbo 435
Lasſåna 378
Lekebergslag 378, 387
Lekſjöbo 434
Lelången 399

Lena 291, 294
Lerbo 312
Lerbäck 374, 387
Leſjöfors 410
Lid 310
Lidingön 265, 494
Lidefors 409
Lillkyrka 292, 374
Lilla Malma 312
Lillhärad 340
Lillfors 410
Lill Herdal 493
Linköping 192
Linde 377, 390
Lindes Bergslag 377
Lindefors 409
Lislena 292
Liljö 345, 357
Ljusnan 29, 210, 456
482, 491
Ljungan 29, 491
Ljusnaren 371
Ljusnarsberg 392, 377
Lingaren 426
Ljusnefjärden 456
Ljusdal 467
Ljusnedal 493
Lodvika 439, 450
Lofön 266
Logården 426
Lohärad 498
Loka 394
Loſſen 491
Loſſa 292
Loviſeberg 409, 469
Lovön 495
Loå 379
Ludgo 310
Lukenen 399
Lulejaur 25
Lule-Älf 30
Lunda 310, 496
Lundby 340
Lunglund 406
Lungſunds Sjön 399
Lyhundra 498
Lyſtad 312
Lysvik 405
Lyſö 500
Låckvatnet 307
Lågfors 434
Långtora 290
Långhalſen 307
Lången 371
Långebro 373
Långſeryd 408
Långban 409
Långſjön 460
Långröften 460
Långwind 469, 489
Längelmäwäſi 25
Länna 286, 310
Lännäs 374
Läftringe 310
Löfſta 294, 295, 304
341, 419
Löfſtaholm 277
Löfåſen 440
Löt 485
Löten 459

M.

Maanſälkä 21
Mackmyra 468
Magnorbro 422
Malma 343
Malmön 265
Malmköping 329
Malingsbo 435
Malung 452
Malſta 498
Manſkog 407
Mark 193
Matja 261
Mariefred 311, 325
Marnäs 435

Marmara 460, 482
Maråker 469
Markim 496
Maſſom 281
Medelpad 13, 186, 193
Medåker 343
Mellan-Syſſet 404
Mettu-Kläppen 456
Millesvik 408
Mitån 457, 491
Mo 465
Molkom 410
Morgården 435
Moſjön 371
Motala ſtröm 28
Mullen 371
Muntsö 210, 266, 495
Munkfors 378, 409
Munktorp 342
Muſkö 265, 400
Mälången 459
Mälaren 22, 210, 288 306
Mälarens Wattudrag 28 210
Mällöſa 312, 374
Mälängſjön 460
Möckern 371
Möklinta 341
Mölnbacka 409

N.

Nacka 499
Nedra Föſke 410
— Ulleryd 404
Nerike 13, 185, 211
Nianfors 469
Niklasdam 409
Nipfjället 424
Njutånger 466
Nolby 411
Nopr 277, 509
Norrland 13, 184
Norrmalm 251
Norrljuſtran 265
Norrtelje 278
Norunda 294
Norshammar 315
Norrby 341, 379
Nora 342, 376, 389
Nora Sjön 372
Norbergs Bergslag 344
Norberg 344, 367
Norbergs Kyrkoby 367
Norrhammar 346, 366
Norra Viken 371
Norra Helgen 371
Norra Mon 372
Norrbyås 374
Norrby 341
Nor 404, 438
Norsälven 397
Nordmark 406, 407
Norum 410
Norn 434
Norsâ 435
Norrbärke 450
Norrſjärden 456
Norrdellen 459
Norrala 466
Norrbo 467
Norra Hälfingland 486
Norrſunda 496
Norrtelje 497, 501
Norgarn 511
Ny 405, 407, 408
Nyby Gruvan 281
Nyed 406, 421
Nyfors 435
Nyhammar 346, 366, 435 485
Nyköping 211, 311, 316
Nykyrka 311
Nyland 13, 186
Nyqvarn 519
Nyſätra 290
Nyſjön 390

Nyſund 375, 376, 405
Näringe 286
Närtuna 496
Närdinghundra 498
Näs 289, 292, 293
Näſijärwi 25
Näshulta Sjön 307
Näsnaren 307
Näsby 376
Näsräm 406
Näshammar 410
Näsfjället 424
Näsgårds Fögd. 441
Näshulta 520
Näveqvarn 321

O.

Odensvi 343
Odenſala 496
Olands Härad 293
Olen 371
Olsby 411
Oni 426
Opbiga 379
Oppunda 312
Oreſjön 426
Oriwäſi 26
Ornön 265
Ornäs 440
Orn 460
Ornö 500
Orouſt 32
Orſaſjön 426
Ortala 281, 286, 510
519
Oſſättfors 468
Otnarn 460
Oulujärwi 25
Oulu-Älf 31

P.

Pellebo 434
Penningby 286, 505
Perioden 319
Pershyttan 390
Pielisjärwi 26
Pite Älf 30
Präſtfjärden 210
Präſthammar 346, 379
Purowäſi 26
Päjäne 26
Päſkejaur 24
Pärsbo 345

Q.

Qvarſebo 192
Qvarntorp 409
Qvickſund 336, 357
Qvisbro 375, 376

R.

Ramſta 290
Ramnäs 342, 345
Ramſjö 345
Ramsberg 377, 378
Ramshyttan 377
Ranſäter 404, 409
Rasbo 291
Rekarne 313
Riala 497
Ribbingelund 336
Riby 336
Riddarhyttan 365
Rimbo 497
Rinkarby 374
Ripſa 310
Rishyttan 434
Ritatjock 21
Rockesholm 380
Roglanda 410
Rogſjön 426
Rogſta 466
Rogen 491
Romfertuna 339

Roſersberg 277
Roſensberg 316
Rotnen 398
Rudſkoga 415
Runn 425
Rungarn 510
Runtuna 310
Runö 515
Rutefjellet 456, 491
Ryd 293, 494
Ryda 309
Rydboholm 275
Råby 310
Råda 192, 405
Råddan 457
Rådmansö 265, 507
Råkſta 325
Råmen 426
Rånäs 281, 286, 408, 519
Råswalen 371
Råſten 426
Rässberga 434
Råſſe 434
Rotna Ån 398
Råtnedal 411
Räfsnäs 327
Ränken 399
Rängſjö 466
Rö 497
Röfors 345, 378
Röfjället 496
Rögen 459
Röne Härad 310
Rörshyttan 434
Röſtan 457

S.

Saggatjaur 24
Sajma 27
Sala 341, 352, 354
Salbergs Fögd, 341
Salem 499
Sandhamn 280
Sankt Ilian 339
Satakunda 186
Sawolax 13, 186
Seglinge 510
Seglingsberg 345
Segerſta 404, 465
Selaön 210, 327
Selebo Härad 311
Semla 346
Semminghundra 495
Sevede 192
Siende Härad 340
Sigtuna 276, 496
Sikla 285, 499
Sikfors 380
Sikſjön 469
Siljan 23, 211, 425
Sildut 30
Silbodal 407
Sillerud 407
Siljansfors 435
Silfberg 453
Simtuna 341
Singön 265
Skara 192
Skarven 288
Skattmansö 345, 352
Skagern 371, 398
Skagerhult 375
Skarphyttan 410
Skarped 411
Skatungen 426
Skarsfjället 491
Skepsholmen 260
Skebo 283, 286, 515, 519
Skefthammar 293
Skeppſta 315, 388, 520
Skerike 339
Skedvi 343
Skeptuna 495
Skinſkatteberg 343, 346
365
Skiljemark 407
Sko 292

Skoklofter 303
Skogaholm 378
Skog 465
Skuttunge 291
Skultuna 340, 350
Skyllinge 313
Skyllertta 374
Skylberg 378
Skå 495
Skåne 13, 285, 193
Skånela 496
Skärgårds Fögd. 278
Skärvik 346
Skärhyttan 380
Slotterberg 390
Stöpefors 411
Smedstorp 315
Smedjebacken 450
Småland 13, 185
Snaflunda 375
Sneslingsberg 511
Snäfringe Härad 342
Sollerön 426
Solna 494
Sollentuna 495
Sorunda 500
Sottern 371
Sparſätra 291
Spelvik 310
Spjutbäck 409
Spånga 316, 495
Stallholmen 250
Staffjö 321
Stafnäs 408
Stadra 379
Stafby 293
Stegtomta 310
Stenqvifta 314
Stenshytta 468
Stjernſund 378, 387, 444
Stjernfors 379
Storſjön 24, 307
Stookholm 192, 211, 212
263
Stora Malma 313
— Björken 371
— Klotn 372
— Led 398
— Rytterne 342
— Glad 398
— Born 399
Storboda 379
Storfors 410
Storberget 456
Storſjön 459, 460, 470
491
Strängnäs 192, 311, 323
Strömmaren 288
Strömsberg 295
Strömsholm 342, 356
Stråsa 391
Strömned 411
Strömsdal 435
Ström 469
Strömbacka 469
Strömsberg 519
Styggforſen 453
Stålbåga 315, 520
Stäholm 363
Städjan 454
Sulitjälma 21
Sundby 313
Sundbyholm 336
Sundbyhärad 375
Sunnemo 405
Sund 406
Sunnanſjö 435
Sunnäs 469
Sura 342, 345
Svartſjö 275
Svanå 345, 351
Svartälven 370, 397, 425
Svartå 210, 378, 387
Svanſkog 408
Svartſång 410
Svaneholm 411
Svartnäs 434
Svartlöſa 499

Svearike 1
Svealand 13, 184, 211
Svedvi 342
Svenavad 374
Sveg 467
Svingarn 202
Svågan 459
Svärdſjö 431
Svärta 310
Sånfjället 456, 491
Sånga 495
Säby 420
Särnaſjön 426
Särfjället 456, 91
Säter 447
Sätterſta 310
Säterbo 343
Sävalla 340
Södermanland 13, 185 192, 211
Södra Tjuft 192
Södermalm 261
Söderön 265
Söderlinſtran 265
Södertörn 283
Södertelje 284, 499
Söderfors 295, 305, 519
Södra Helgen 371
— Hörken 372
Söderby 379, 498, 511
Söderbärke 450
Söderåsberget 456
Söderſjärden 456
Söderdellen 459
Södra Hälſingland 465 482
Söderhamn 465, 482
Söderala 465, 485
Sölje 411

T.

Tana-Älf 32
Tawaſtland 13, 186
Taxinge 152
Teda 292
Teen 371
Tegelsmora 294
Temnaren 288
Tenſta 294
Teſteboda 459
Tibble 290, 292
Tierp 294
Tillinge 291
Tillberga 339
Tiaren 374
Tisnaren 307
Tiſtad 320
Tisſjön 426
Tjula 313
Tjörn 33
Tobo 295, 305
Toften 371
Toſtan 426
Tolſta 294
Tolfsbo 435
Tollfors 468
Tornejaur 25
Torne Älf 31
Tornäs 469
Torp 385
Torpa 192, 312, 343
Torön 265
Torsvi 292
Torsåker 310, 465
Troſa 310, 321
Toreſund 310
Torshälla 313, 331
Tortuna 340
Torſtuna 341
Torvarpen 371
Torsö 500
Tottorön 210
Trankil 407
Trehörningen 399
Trångfors 345
Trödjerjärden 456
Tröns 466

Tull-

Tullgarn 322
Tumbo 285
Tuna 293, 309
Tuna Län 192, 293
Tunaberg 310
Tunafors 316, 336
Tunbo 313
Turbo 434
Turinge 499
Tveta 408, 499
Tyby 494
Tynelsö 327
Tyreſjö 500
Tyſtberga 310
Tyslinge 373, 376
Tyslingen 371
Tyſkeby 434
Tängeråſa 375
Täfſjön 460
Tännan 456
Tärna 341
Töksmark 423
Tönångern 460

U.

Udjaur 24
Ullerâkers Härad 289
Ullfors 295, 519
Ullvettern 371
Ullnäs 380
Ulriksdal 274
Ultuna 300
Ulveſunds Fögd. 343, 358
Ume-Älf 30
Upland 13, 185, 192 211
Upſala 192, 211, 281 296
Uren 307
Ulken 372
Utte.sberg 346, 366
Utön 286

W.

Wad 435
Wada 495
Wadsbro 315
Wadſunda 96.
Waldemarsön 260
Wallby 292, 313
Wallåſen 378
Walbo 465
Wall 468, 469
Wallentuna 495
Walö 499
Wanſö 210, 311
Wanghärad 311
Wangsbrohärad 344
Wanån 425
Warpan 426, 460
Waffehyttan 479
Watholma 295, 519
Wattebo 434
Waxholm 279, 497
Waxala 291
Wedbo 192
Weden 192
Wedvåg 391
Wekholm 292
Weman 457, 491
Wermelen 398
Weſten 398
Wettern 12, 211, 371
Wexiö 192
Wi 468, 480
Wiby 375
Widbo 495
Wifors 468
Wik 450
Wikſta 294
Wikern 307, 371
Wikmanshyttan 434
Wikſjön 460, 468
Wikaſjön 460, 491
Wikö 500
Willberga 292
Willåtinge 312

Nillingsberg 378
Winön 265
Wingåker 331
Winteråſa 378, 376
Wirå 278, 286
Wira 315, 320
Wirsbo 345
Wisby 193
Wismen 399
Wisnum 405
Wittinge 341
Woxna 466, 469, 485
Woxnan 457, 482
Woxſjön 460
Wrena 313
Wrethammar 379
Wuoxen 32
Wådſjön 426
Wågbro 485
Wåla 342
Wäddö 498
Wärmeſkog 408
Wälens Fögd. 281
Wällinge 235, 499
Wälnora 286
Wårfru Kyrka 291
Wänern 21, 211, 398
Wäne 192
Wängarn 277
Wänge 289
Wändel 294
Wändelsſjön 288
Wängen 399
Wänjan 426
Wärmeland 13, 185, 192 211
Wärmdön 33, 265, 496
Wäringen 371
Wärtan 265, 273
Wärtans Fögd. 494
Wäſtergötland 13, 185
Wäſtmanland 13, 185, 192, 211
Wäſterbotn 13, 186, 193
Wäſterås 192, 211, 339 337. 340, 347
Wäsland 294, 295
Wäſterljung 311
Wäſtra Wingåker 313
Wäſter Rekarne 314
Wäsby Fögd. 340, 351
Wäſtanfors 345, 346
Wäſteråsfjärden 344
Wäſtlingbyholm 345
Wäſter Laſſjön 371
Wäſterfillen 398
Wäſtra Örten 399
Wäshärad 405
Wäſtra Emtervik 406
Wäſter-Dalelven 425
Wäſsman 426, 449
Wäſtanberg 434
Wäſterhanninge 500
Wätle 193
Wätö 498
Wätön 265

Y.

Yngaren 293
Yngen 284, 398
Yttergran 293
Ytter Enhörna 312
— Sela 312
— Tiurbo 340
Yxſtaholm 330

Å.

Åbo 379
Ådala 312
Ågſjön 426
Åker 290, 311, 325, 497
Åkerby 291, 295, 519
Åkers Härad 311
Åkerö 330
Åkerbo Härad 342

Åland 14, 42, 186, 290
Ålberga 315
Åmot 469
Ånfjället 456, 491
Ångermanland 13
181, 193
Ångerman-Älven 29
Ånſtad 373
Årſunda 465
Ås 193, 469
Åsboberg 390
Åsgarn 434
Åſledsberget 424
Ätterſta 469
Åvanſjö 465
Åvanåker 465

Ä.

Älfſdals Härad 405
Älfsbacka 406
Ängsö 340
Ärja 311
Äs 336

Ö.

Ödeby 374
Öfra Glad 399
— Ulleryd 404
Öja 314
Öjarn 459
Öjeſjön 426
Öjeſkärsfjället 424
Öjungen 400
Öknebo 499
Öland 13, 32, 185, 192
Öljarn 307
Ölmehärad 405
Ölſboda 378
Ölſerud 408
Örbyhus 294, 365
Örebro 308, 372, 389
Öregrund 282, 499, 513
Öregrunds Grepen 265
Örebro Ån 372
Ösby 490
Ösbyholm 507
Ölmo 500
Öſtergötland 13, 185
192
Öſterbotn 13, 186
Öſterſjön 14, 399
Öſthammar 282, 499, 511
Öſterby 295, 509
Öſtra Qvismaren 371
Öſterhammar 379
Öſterſillen 393
Öſtra Emtervik 406
Öſtmark 405
Öſtervalſkog 407
Öſtra Wingåker 313
Öſteråker 315
Öſterunda 341
Öſterlasſjön 371
Öſter-Dalälven 425
Öſtra Silverberget 449
Öſtanâ 489
Öſtuna 490
Öſterhanninge 509
Övergran 293
Överjärna 459
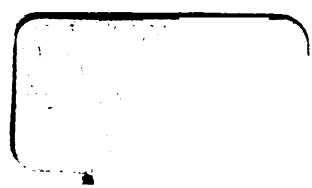
JAN 18 1951